

Strateški razvojni program Općina Sukošan 2015-2020

Općina Sukošan

NARUČITELJ STRATEŠKOG RAZVOJNOG PROGRAMA

Općina Sukošan
Hrvatskih branitelja 14,
23206 Sukošan, Hrvatska
tel:023/393-250
e-mail: opcina-sukosan@zd.t-com.hr

IZRADA STRATEŠKOG RAZVOJNOG PROGRAMA

Hart Perović d.o.o.
Vlahe Paljetka 2/108, 23000 Zadar
Edi Perović, dipl.ing.

Strateški razvojni program Općine Sukošan 2015-2020

1.	Uvod i polazište programa	1
1.1	Uvod	1
1.2	ROP Zadarske županije	1
1.3	Županijska razvojna strategija (ŽRS).....	3
2.	Pristup izradi strategije	6
2.1	Metodologija izrade strategije.....	6
2.2	Razvojna područja	6
2.3	Mjere razvoja	7
3.	Osnovna analiza	9
3.1	Prirodna obilježja, okoliš i prostor	9
3.1.1	Prirodna i prostorna obilježja	9
3.1.2	Prirodni resursi	10
3.1.3	Okoliš.....	12
3.1.4	Prostorno uređenje	14
3.2	Demografska obilježja	20
3.2.1	Demografski proces u RH	20
3.2.2	Demografski trendovi u RH.....	22
3.2.3	Kretanje stanovništva u Općini.....	23
3.2.4	Ocjena stanja, mogućnosti i ograničenja razvoja	24
3.3	Komunalna infrastruktura.....	28
3.3.1	Vodoopskrba i kanalizacijski sustavi.....	28
3.3.2	Prometni infrastrukturni sustav	31
3.3.3	Energetska infrastruktura	33
3.3.4	Zbrinjavanje otpada	34
3.3.5	Sprječavanje nepovoljnog utjecaja na okoliš.....	36
3.4	Gospodarstvo	37
3.4.1	Gospodarski profil Zadarske županije 2014	37
3.4.2	Osvrt na gospodarstvo u Zadarskoj županiji 2010.....	41
3.4.3	Gospodarska aktivnost po gradovima i općinama	42
3.4.4	Osvrt na gospodarstvo Općine Sukošan	44
3.4.5	Primarne djelatnosti	45
3.4.6	Sekundarne djelatnosti.....	49
3.4.7	Tercijarne djelatnosti.....	51
3.5	Društvene djelatnosti.....	57
3.5.1	Uvod	57
3.5.2	Predškolski odgoj i obrazovanje	57
3.5.3	Kultura i sport.....	60
3.5.4	Zdravstvo i socijalna skrb	61
3.5.5	Ostale društvene djelatnosti	63
3.6	Institucije razvojnog upravljanja.....	64
3.6.1	Načelnik Općine	64
3.6.2	Općinsko vijeće.....	64
3.6.3	Jedinstveni upravni odjel	65
3.6.4	Mjesni odbori.....	65
3.6.5	Općinske ustanove i tvrtke.....	66

3.6.6	Udruge i humanitarne organizacije	66
3.6.7	Proračun Općine Sukošan	67
4.	SWOT analiza razvojnih potencijala	68
4.1	Razvojna područja	68
4.2	Prirodni i demografski resursi	69
4.3	Komunalna infrastruktura	70
4.4	Gospodarstvo	71
4.5	Društvene djelatnosti	74
5.	Strateški razvojni ciljevi Općine Sukošan	75
5.1	Suvremeni izazovi razvoja Općine	75
5.2	Projekcija demografskog razvoja	76
5.3	Strateški cilj 1. – Održivi razvoj turizma	77
5.3.1	Prioriteti i mjere u okviru strateškog cilja razvoja turizma	77
5.3.2	Zone ugostiteljsko turističke namjene	79
5.3.3	Zaštita i očuvanje kulturne i prirodne baštine	83
5.3.4	Prirodne vrijednosti i kulturno-povijesne cjeline	84
5.4	Strateški cilj 2. – Razvoj gospodarstva, ribarstva i poljoprivrede	84
5.4.1	Prioriteti i mjere u okviru strateškog razvoja poljoprivrede	84
5.4.2	Prioriteti i mjere u okviru strateškog cilja stvaranja preduvjeta za razvoj gospodarstva	87
5.4.3	Zone gospodarske namjene	89
5.5	Strateški cilj 3. – Izgradnja komunalne infrastrukture i energetskih postrojenja	91
5.5.1	Prioriteti i mjere u okviru strateškog cilja izgradnje komunalne infrastrukture	91
5.5.2	Razvoj infrastrukturnih sustava	93
5.6	Strateški cilj 4. – Podizanje razine kvalitete života	96
5.6.1	Prioriteti i mjere u okviru strateškog cilja proširenja i poboljšanja kvalitete društvenih djelatnosti	96
5.6.2	Društvena infrastruktura u Općini	98
5.6.3	Razvoj institucija	99
6.	Provedba razvojne strategije	101
6.1	Upravljanje razvojnim projektima	101
6.2	Izvori financiranja	101
6.3	Proračun Općine Sukošan	102
6.4	Proračunska sredstva Zadarske županije	104
6.5	Nacionalni izvori za gospodarstvo	105
6.6	Nacionalna sredstva resornih ministarstava	107
6.7	Sredstva iz fondova Europske unije	108
7.	Zaključak	111

- P r i l o g «A» Strateški cilj 1 - Održivi razvoj turizma**
Projekt 1.1: Turističko naselje Tustica
Projekt 1.2: Hotel sa 100 soba na lokaciji Makarska (4*)
Projekt 1.3: Hotel sa 40 soba na lokaciji Makarska (3*)
Projekt 1.4: Gospodarenja na pomorskom dobru
Projekt 1.5: Kamp odmorište kapaciteta 15 parcela
- P r i l o g «B» Strateški cilj 2 - Razvoj gospodarstva, ribarstva i poljoprivrede**
Projekt 2.1: Pogon(i) za opremanje i servisiranje brodica i jahti
Projekt 2.2: Tvornica za preradu i konzerviranje riba i ribljih proizvoda
Projekt 2.3: Pogon za proizvodnju garažnih vrata
Projekt 2.4: Proizvodnja i remont brodica za sport i razonodu
Projekt 2.5: Upis zemljišta u ARKOD sustav
Projekt 2.6: Povrćarska proizvodnja na otvorenom
 2.6.1 Uzgoj kupusnjača
 2.6.2 Uzgoj lukovičastog povrća
 2.6.3 Uzgoj plodovitog povrća
 2.6.4 Uzgoj blitve
Projekt 2.7: Voćarstvo i maslinarstvo
 2.7.1 Uzgoj bajama
 2.7.2 Uzgoj smokava
 2.7.3 Uzgoj višnje-maraske
 2.7.4 Uzgoj maslina
Projekt 2.8: Razvoj uzgoja koza (i ovaca)
Projekt 2.9: Izgradnja podruma-vinarije
Projekt 2.10: Plastenička proizvodnja povrća
Projekt 2.11: Izgradnja uljare za preradu maslina
Projekt 2.12: Uzgoj lavande i eteričnog bilja
Projekt 2.13: Osnivanje poljoprivredne zadruge
- P r i l o g «C» Strateški cilj 3 - Izgradnja komunalne infrastrukture i energetskih postrojenja**
Projekt 3.1: Vodoopskrbni sustava Gorica/Glavica
Projekt 3.2: Sustav sakupljanja i pročišćavanja otpadnih voda
Projekt 3.3: Rekonstrukcija i proširenje energetskog sustava
Projekt 3.4: Izgradnja fotonaponskih elektrana
- P r i l o g «D» Strateški cilj 4 - Podizanje razine kvalitete života**
Projekt 4.1: Izgradnja doma za stare i nemoćne
- P r i l o g «E» Prijedlozi Programu razvoja Općine Sukošan**
Postojeći sadržaji u Općini Sukošan
Prijedlozi Programu razvoja Općine Sukošan
- P r i l o g «F» Projekti u realizaciji**
Strateški cilj 1 - Održivi razvoj turizma
Strateški cilj 2 - Razvoj gospodarstva, ribarstva i poljoprivrede
Strateški cilj 3 - Komunalna infrastruktura
Strateški cilj 4 - Podizanje razine kvalitete života
-

1. Uvod i polazište programa

1.1 Uvod

Utvrđivanje smjera budućeg razvoja neizostavan je segment aktivnog upravljanja lokalnom zajednicom. Sustavnim određivanjem razvojnih ciljeva po odgovarajućim područjima te njihovom razradom na odgovarajuće segmente – prioritete s pripadajućim mjerama, jasno se utvrđuju aktivnosti usmjerene na postizanje vizije kao željene slike budućeg stanja jedinice lokalne samouprave.

Suvremena gospodarska kretanja dovode do novog pristupa poticanju regionalnog razvoja kod kojeg je veći naglasak stavljen na doznačivanje sredstava po kriteriju kvalitete projekata koji za cilj imaju unapređenje stanja na određenom razvojnom području. Navedeno je posebice istaknuto na razini Europske unije kojoj se u skoroj budućnosti planira pridružiti i Republika Hrvatska. Različiti programi pomoći Europske unije sastavni su dio aktivne regionalne politike kojom se nastoje smanjiti socijalne i ekonomske razlike među pojedinim regijama.

Aplikacijom projekata za dobivanje sredstava iz programa pomoći, jedinice lokalne samouprave u suradnji s trgovačkim društvima, nevladinim organizacijama, znanstveno-obrazovnim institucijama i udrugama, ali i s jedinicama i organizacijama iz zemalja članica Europske unije mogu osigurati sredstva za realizaciju određenih projekata. Jedna od pretpostavki uspješne aplikacije na navedene programe jest i postojanje strateškog razvojnog programa u okviru koje se određuju temeljna razvojna područja s odgovarajućim ciljevima - ispunjenje kojih se postiže realizacijom mjera/projekata koji se na programe prijavljuju.

Svjesni potrebe za kvalitetnim upravljanjem razvoja koji će osigurati održivost i unapređenje stanja zatečenih resursa, Općinska uprava pristupila je izradi Strateškog razvojnog programa Općine Sukošan kao programskog dokumenta kojim bi se odredili temeljni pravci razvoja Općine. U izradi Programa, uz nositelje izvršne vlasti Općine, sudjelovali su i sudionici iz različitih društvenih, poslovnih i razvojnih područja te stručnjaci iz konzultantske tvrtke Hart Perović d.o.o. iz Zadra.

1.2 ROP Zadarske županije

Razvoj svakog područja ne događa se u izolaciji te je prepoznavanje i uvažavanje osobitosti šireg okruženja od važnosti za donošenje planskih dokumenata i strategija razvoja.

Viši i širi planski dokument relevantan za strategiju razvoja Općine Sukošan je svakako Regionalni operativni program (ROP) Zadarske županije (2007. – 2010.). ROP je strateški dokument koji na sveobuhvatan i cjelovit način definira razvoj Zadarske županije. U njemu se analizira i određuje vizija županije, njezini strateški ciljevi, prioriteti i mjere koji čine okvir za realizaciju razvojnih projekata koji su nositelji regionalnog razvoja. Ovim programom utvrđene su osnove za izradu detaljnijih strateških programa lokalnih zajednica kojima će se, uzimajući u obzir njihove specifičnosti, utvrditi konkretne razvojne mjere.

ROP je izrađen prema međunarodnoj metodologiji, a sadržava sljedeća poglavlja:

- Osnovnu analizu stanja na području Zadarske županije;
 - SWOT analizu;
-

-
- Strateški cilj razvoja Zadarske županije, prioritete i mjere koje će se provesti u okviru ROP-a;
 - Monitoring (metodologiju za praćenje i vrednovanje provedbe predviđenih aktivnosti).

ROP je izrazito važan za budući razvoj Zadarske županije jer je uključio veliki broj sudionika iz javnog i privatnog sektora, civilnog društva i građana koji su sudjelovali pri njegovoj izradi te danas aktivno participiraju u njegovoj provedbi. Uključivanjem ključnih sudionika u fazi izrade ROP-a donijet je konsenzus o viziji, strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama, utvrđena je osnova za usmjeravanje i rangiranje projekata na razini Županije, gradova i općina.

Na temelju provedene osnovne analize i analize razvojnih snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji za područje gospodarstva, društvenih djelatnosti, prirodnih resursa, okoliša i infrastrukture, te upravljanja razvojem definirana je razvojna vizija Zadarske županije.

Postavljeni strateški cilj za Zadarsku županiju za razdoblje 2006. – 2010. je bio *“Povećanje sadašnje stope rasta za 25% godišnje”* kako bi se na realnim osnovama nastavilo u približavanju županijskog BDP hrvatskom prosjeku.

Izabrani prioriteti kao najvažniji dio Regionalnog operativnog programa Zadarske županije uključuju dva prioriteta koji se odnose na cijelu županiju, a na svako od tri zemljopisna područja, zbog karakterističnih problema i razvojnih potencijala, odnosi se po jedan prioritet:

- Prioritet 1. *“Zaštita okoliša”* je orijentiran na poboljšanje infrastrukture i gospodarenja otpadnim vodama i otpadom, racionalizaciju vodnih resursa, kao i promociju obnovljivih izvora energije i očuvanje biološke raznolikosti kako bi se zaštitili prirodni resursi koji čine glavni potencijal razvoja županije.
 - Prioritet 2. *“Unapređenje strateškog i operativnog kapaciteta javne administracije”* se ponajprije odnosi na pomoć u procesu prilagodbe lokalne administracije zahtjevima i pravilima u kontekstu pridruženja Europskoj uniji, a naročito vezano za prekograničnu suradnju i jačanje institucija.
 - Prioritet 3. *“Potaknuti potencijal ratom pogođenih područja kroz unapređenje infrastrukture i jačanje društveno-gospodarske strukture”* se isključivo odnosi na zaleđe, područje koje je najviše stradalo ratom i spada pod Zakon o područjima od posebne državne skrbi. Ovaj prioritet je orijentiran na revitalizaciju područja i stvaranje preduvjeta za gospodarski razvoj i jačanje konkurentnosti kroz razvoj poslovne infrastrukture, podršku razvoju poduzetništva, obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, i promociju socijalne uključenosti osoba u neravnopravnom položaju.
 - Prioritet 4. *“Jačanje konkurentnosti turističkog sektora promocijom novih oblika turizma, promoviranje inovativnih usluga te ograničenje industrijskog razvoja na postojeće poslovne zone i Gaženicu”* odnosi se na gospodarski najrazvijeniji priobalni dio županije. Ovaj prioritet ima za cilj jačanje konkurentnosti područja, naročito u turističkom sektoru, kroz promociju selektivnih oblika turizma s naglaskom na kulturno naslijeđe. Isto tako, usmjeren je i na jačanje gospodarske konkurentnosti priobalja kroz promoviranje različitih oblika inovativnih usluga kako bi se potakle inovacije, istraživanje i razvoj, a industrijski se razvoj nastoji potaknuti unutar poslovnih zona kako ne bi ugrožavao turizam.
-

-
- Prioritet 5. " *Jačanje konkurentnosti turističkog sektora*" se odnosi na poticanje turističkog razvoja otoka Zadarske županije kroz promoviranje malih i srednjih poduzetnika u turizmu, poboljšanje infrastrukture i zaštite kulturnog nasljeđa kako bi se poboljšala atraktivnost područja i kvaliteta turističke ponude.

Ovako definirana vizija i strateški ciljevi, koji se ostvaruju putem utvrđivanja prioriteta, mjera i u konačnici konkretnih projekata, osnova su za formiranje strategija razvoja na razini gradova i općina.

1.3 Županijska razvojna strategija (ŽRS)

Županijska razvojna strategija (ŽRS) temeljni je planski dokument za održivi društveno-gospodarski razvoj svake županije. Sukladno Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske i Strategije regionalnog razvoja RH; navedene strategije zamijenit će Regionalne operativne programe (ROP-ove).

ROP Zadarske županije, koji je pokrivao razdoblje od 2004. do 2010. godine, početkom 2011. godine naslijedila je Županijska razvojna strategija (ŽRS) za razdoblje od 2011. do 2013. godine (produžena do 2015. godine). Po završetku spomenutog razdoblja, uslijedit će izrada strateških dokumenata usklađenih sa sedmogodišnjim ciklusima planiranja Europske unije. Županijsku razvojnu strategiju donosi Jedinica područne samouprave u skladu s načelom partnerstva i suradnje.

Poglavlje osnovne analize sadrži najvažnija razvojna obilježja, razvojne trendove, razvojne probleme i razvojne potrebe županije u svim segmentima razvoja. Osnovna analiza sadrži tumačenja, usporedbe (npr. sa statističkom regijom, Republikom Hrvatskom, EU) i ocjene, potkrijepljene činjenicama, pokazateljima, argumentima i komentarima te nalazima iz prethodnih analiza, strategija i drugih razvojnih dokumenata.

Politika Županije prema posebnim područjima sadrži opis i obrazloženje koja su to posebna područja u županiji: potpomognuta područja, otoci, ruralna područja, pogranična područja i minski sumnjiva područja.

Rezultati provođenja ROP-a sadrži opis i ocjene ostvarenja i provedbe ciljeva, prioriteta i mjera utvrđenih u prethodnoj generaciji razvojnih strategija te drugih relevantnih strategija i razvojnih programa u županiji.

SWOT analiza sadrži ocjenu snaga i slabosti (unutar županije) te prilika i prijetnji (izvan županije) bitnih za razvoj svih važnih područja, obrazlaže i tumači koji su i kakvi stvarni čimbenici razvoja i potencijali za razvoj, ali i ograničenja i prepreke razvoju.

Vizija, strateški ciljevi, prioriteti i mjere sadrži opis zamišljenog sveobuhvatnog budućeg postignuća u razvoju županije. Vizija razvoja Zadarske Županije za razdoblje 2011. - 2013. godine, identificirana konsenzusom, usvojena unutar pet radnih skupina i Partnerskog vijeća Zadarske županije je: "Zadarska županija je privlačna i gospodarski konkurentna regija uravnoteženog i održivog razvoja, prepoznatljive kulturne i prirodne baštine te visoke kvalitete života".

Kao prva razina konkretizacije vizije, predložena su sljedeća četiri strateška cilja:

- **Strateški cilj 1** - Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i
-

- resursima
- **Strateški cilj 2** - Razvoj konkurentnog poduzetništva, turizma, poljoprivrede i ribarstva
- **Strateški cilj 3** - Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine
- **Strateški cilj 4** - Unaprijeđenje zaštite okoliša i kvalitete života

Strateški ciljevi se ostvaruju djelovanjem na prioritetima, a prioriteti se ostvaruju djelovanjem u sklopu mjera koje su za još jednu razinu provedbeno/operativno konkretnije.

CILJ 1: USPOSTAVA UČINKOVITOG SUSTAVA UPRAVLJANJA POTENCIJALIMA I RESURSIMA

- Prioritet 1.1 Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva**
- Mjera 1.1.1** Poticanje formiranja novih i jačanje postojećih organizacija civilnog društva i njihove suradnje s javnim sektorom u realizaciji razvojnih prioriteta ŽRS
- Mjera 1.1.2** Poticanje umrežavanja organizacija civilnog društva u realizaciji razvojnih prioriteta ŽRS
- Prioritet 1.2 Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora**
- Mjera 1.2.1** Razvoj i jačanje e-uprave u svrhu podizanja učinkovitosti, dostupnosti i kvalitete pruženih usluga građanima i poslovnom sektoru
- Mjera 1.2.2** Jačanje međusobne koordinacije tijela regionalne/lokalne samouprave i njihova suradnju s građanima i ostalim stručnim tijelima
- Mjera 1.2.3** Unapređenje sustava zemljišnog registra i katastarskog sustava
- Mjera 1.2.4** Jačanje kapaciteta JLS i regionalne samouprave te javnog sektora za upravljanje i izradu razvojnih projekata
- Prioritet 1.3 Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora**
- Mjera 1.3.1** Poticanje formiranja i razvoj zadruga i klastera
- Mjera 1.3.2** Usklađivanje razvoja ljudskih resursa sa potrebama gospodarstva

CILJ 2: RAZVOJ KONKURENTNOG PODUZETNIŠTVA, TURIZMA, POLJOPRIVREDE I RIBARSTVA

- Prioritet 2.1. Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture**
- Mjera 2.1.1** Okrupnjavanje i uređenje poljoprivrednog zemljišta s poticanjem korištenja poljoprivrednog zemljišta
- Mjera 2.1.2** Razvoj infrastrukture za potrebe poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
- Mjera 2.1.3** Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture uvođenjem novih tehnologija i poticanje razvoja regionalizacije poljoprivrede
- Mjera 2.1.4** Unapređenje marketinga, zaštite i certificiranja poljoprivrednih, ribarskih te proizvoda akvakulture
- Prioritet 2.2. Razvoj ruralnih područja**
- Mjera 2.2.1** Razvoj diverzifikacije djelatnosti u ruralnim područjima
- Mjera 2.2.2** Razvoj ruralnog turizma i tradicijskih obrta u ruralnim područjima
- Prioritet 2.3. Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma**
- Mjera 2.3.1** Razvoj poslovne i turističke infrastrukture
- Mjera 2.3.2** Unapređenje turističke ponude i razvoj selektivnih oblika turizma
- Mjera 2.3.3** Razvoj oblika financijske podrške poduzetništvu
- Mjera 2.3.4** Poticanje izvozne orijentacije gospodarstva
- Mjera 2.3.5** Unapređenje uvjeta za privlačenje investitora
- Mjera 2.3.6** Poticanje „zelenog“ poduzetništva
- Prioritet 2.4: Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo**
- Mjera: 2.4.1** Razvoj tehnološke i razvojno-istraživačke infrastrukture i usluga
- Mjera: 2.4.2** Poticanje korištenja znanja, razvoja tehnologija i inovacija u gospodarstvu

CILJ 3: PREPOZNATLJIVOST I OČUVANJE KULTURNE I PRIRODNE BAŠTINE

- Prioritet 3.1 Očuvanje, zaštita i održiva uporaba prirodne i kulturne baštine**
- Mjera 3.1.1** Održivo korištenje i učinkovito upravljanje, valorizacija i interpretacija prirodne baštine, zaštićenih područja i područja ekološke mreže Natura 2000
- Mjera 3.1.2** Očuvanje i održivo korištenje kulturno-povjesne baštine

- Prioritet 3.2** Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine
Mjera 3.2.1 Očuvanje i promocija identiteta županije kroz brendiranje odredišta
Mjera 3.2.2 Poticanje stvaranja i plasmana izvornih suvenirna

CILJ 4: UNAPREĐENJE ZAŠTITE OKOLIŠA I KVALITETE ŽIVOTA

- Prioritet 4.1** Razvoj komunalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.1.1 Razvoj sustava vodoopskrbe
Mjera 4.1.2 Razvoj sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda
Mjera 4.1.3 Plinifikacija Zadarske županije
Mjera 4.1.4 Razvoj male komunalne infrastrukture
- Prioritet 4.2** Razvoj društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture i usluga
Mjera 4.2.1 Izgradnja, obnova i opremanje društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture važne za povećanje kvalitete života i razvoj zajednice
Mjera 4.2.2 Poboljšanje razine kvalitete zdravstvenih, socijalnih i društvenih usluga
Mjera 4.2.3 Unapređenje socijalne skrbi i zdravstvene zaštite starijih i nemoćnih osoba, te osoba s invaliditetom
- Prioritet 4.3** Razvoj i učinkovito korištenje prometne infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.1 Razvoj cestovne i željezničke infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.2 Razvoj zračnog prometa
Mjera 4.3.3. Razvoj pomorske infrastrukture i usluga
Mjera 4.3.4. Stvaranje preduvjeta za razvoj intermodalnog prijevoza
- Prioritet 4.4** Unapređenje zaštite okoliša i povedanje energetske učinkovitosti
Mjera 4.4.1 Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i povećanje energetske učinkovitosti
Mjera 4.4.2 Sanacija onečišćenih lokacija, razvoj sustava i unapređenje infrastrukture i usluga za gospodarenje otpadom
Mjera 4.4.3 Unapređenje sustava praćenja kakvoće okoliša
Mjera 4.4.4 Unapređenje sustava zaštite okoliša od požara, prirodnih nepogoda i akcidenata

Baza projektnih ideja predstavlja službeni registar projektnih ideja s područja Zadarske županije. U Bazu se unose podaci o razvojnim projektima kojih su korisnici i/ili nositelji i/ili predlagatelji javno-pravne, privatne i civilne organizacije.

2. Pristup izradi strategije

2.1 Metodologija izrade strategije

Metodologijom se utvrđuje jedinstveni pristup, određuje način izrade i provedbe strateškog razvojnog programa općine. Izrada strategije općine počiva na nekoliko pristupa:

Partnerski pristup

Jedno od temeljnih načela politike regionalnog razvoja je načelo partnerstva i suradnje između javnog, privatnog i civilnog sektora. Ono podrazumijeva suradnju između tijela državne uprave, grada i gradskih službi, gospodarskih subjekata, znanstvene zajednice, socijalnih partnera i organizacija civilnoga društva.

Partnerstvo djeluje kao forum za dijalog i postizanje konsenzusa između različitih skupina dionika i ima savjetodavnu ulogu u izradi i provedbi planskih dokumenata politike regionalnog razvoja.

Partnerstvo se u svom radu rukovodi sljedećim načelima:

- *konsenzus* – poticanjem napretka u postizanju sporazuma kroz pregovarački konsenzus;
- *jednakost* – niti jednom članu nije omogućen dominantan utjecaj u radu partnerstva;
- *transparentnost* – svi sudionici potpuno su informirani i upoznati s aktivnostima koje partnerstvo poduzima u svom radu.

Istraživački i analitički pristup

Definiranjem vrste podataka, izvora i načina njihovog prikupljanja osigurana je kvaliteta statističke i analitičke osnove za izradu Strategije. Temeljem kvalitetno prikupljenih i obrađenih ulaznih podataka, te provedenih istraživanja i dubinskih intervjua, definirana je ocjena stanja razvoja općine koja daje zaključke stanja razvoja općine (SWOT), te je osnova za daljnje utvrđivanu viziju, strateške ciljeve, prioritete i mjere razvoja.

Strateški pristup

Strateški pristup uključuje promišljanje, oblikovanje i vrednovanje željenog smjera razvoja općine. To uključuje viziju razvoja općine, strateške ciljeve, prioritete razvoja i mjere, odnosno projekte koji će doprinijeti ostvarivanju strategije općine i postavljene vizije.

Pristup praćenja i vrednovanja postignutog

Praćenje ostvarivanja definirane strategije omogućuje kontinuirano unaprjeđivanje i vrednovanje postignutog. Zbog toga je za vrijeme izrade strategije određeno Implementacijsko tijelo koje će koordinirati provedbom strategije, ali i vrednovati ono što je postignuto prema zadanim indikatorima za ciljeve, prioritete i mjere.

2.2 Razvojna područja

Prilikom izrade dokumenta primijenjena je metodologija koja se temelji na cjelovitom pristupu razmatranja strateških smjerova razvoja pri čemu je osobita pozornost usmjerena na uključivanje širokog kruga sudionika iz pojedinih razvojnih područja kako bi se što realnije obuhvatilo postojeće stanje i problemi te utvrdili strateški razvojni smjerovi čija je realizacija realna i ostvariva.

Strateški razvojni program Općine Sukošan, kao programski dokument koji predstavlja okvir i smjernice njezinog budućeg razvoja, započinje osnovnom–strukturnom analizom postojećeg stanja u okviru čega su iscrpno analizirani resursi po sljedećim razvojnim područjima: prirodna obilježja, okoliš i prostor; demografska obilježja; komunalna infrastruktura; gospodarstvo i društvene djelatnosti.

U okviru navedenih razvojnih područja, uz usku suradnju sa sudionicima te na temelju analize dostupnih informacija, istaknuta su sva relevantna razvojna obilježja, problemi i potrebe Općine Sukošan čime je stvoreno polazište za provedbu tzv. SWOT analize koja obuhvaća analizu razvojnih snaga i slabosti te mogućnosti i prijetnji iz okruženja, a koje čine temelj donošenja vizije, strateških razvojnih ciljeva, prioriteta i naposljetku konkretnih mjera/projekata.

Središnji dio dokumenta obuhvaća razvojni program u okviru koje je izrađena SWOT matrica te definirana vizija koja će se ostvariti realizacijom četiri strateških razvojnih ciljeva podijeljenih na odgovarajuća prioritetna područja s pripadajućim mjerama/projektima.

U posljednjem dijelu Programa razvoja Općine Sukošan globalno je razrađen način njezine provedbe te su navedene različite mogućnosti financiranja razvojnih programa.

U prilogu Programa su opisani pojedinačni razvojni projekti za Općinu Sukošan u skladu s postavljenim prioritetima i mjerama. Poseban osvrt je dat na sektor turizma, malog i srednjeg poduzetništva i poljoprivrede.

2.3 Mjere razvoja

U sklopu navedenih razvojnih područja Općine Sukošan izdvojili smo mjere razvoja koje nakon demografije predstavljaju najvažniji dio Programa razvoja. Mjere razvoja su srednjoročni putovi za postizanje prioritetnih ciljeva, a njima se također omogućava iskorištavanje postojećih resursa.

Mjere razvoja predstavljaju konkretizaciju strategije, tj. ciljeva i prioriteta. Razvojne mjere služe kao smjer razvoja, koje su na snazi dok se u cijelosti ne postignu postavljeni ciljevi. One su, u tehničkom smislu, most između strateških ciljeva i konkretnih razvojnih projekata. Bez njih planirani razvoj ne bi imao konkretno uporište, te se u konačnici ne bi ni ostvario.

Metodom *“brainstorminga”* s predstavnicima Općine iskristalizirane su glavne projektne ideje koje su prihvaćene u izradi ovog strateškog dokumenta. U piramidalnoj strukturi (*Vizija – Ciljevi – Prioriteti – Mjere razvoja*) mjere su jedini opipljivi i vidljivi dio strategije razvoja pojedine jedinice lokalne samouprave.

Mjere razvoja sadržane su u pojedinim ciljevima i prioritetima razvoja grada ili općine. U Općini Sukošan određena su četiri strateška cilja prema kojima se razvoj treba odvijati. Ti ciljevi uključuju sljedeće:

Strateški Cilj 1 – Održivi razvoj turizma

Jedan od strateških ciljeva Općine Sukošan je Održivi razvoj turizma. Turizam je na području Sukošana jedna od najznačajnijih gospodarskih grana. Treba naglasiti kako se turizam uvelike razvijao zahvaljujući blizini Grada Zadra, Marini Dalmacija - jednoj od najvećih marina na Mediteranu - i Zadarskoj zračnoj luci. Kvalitetna prometna povezanost i turistička

prepoznatljivost Općine samo doprinose razvoju turizma.

Strateški Cilj 2 – Razvoj gospodarstva, poljoprivrede i ribarstva

Razvoj gospodarstva, poljoprivrede i ribarstva, te izgradnja gospodarskih zona u Općini Sukošan zacrtano je kao jedan od četiri strateška cilja u strategiji razvoja. Kako cilj ne bi bio samo deklarativan nameće se nužnost stvaranja svih potrebnih preuvjeta neophodnih za normalno funkcioniranje malog gospodarstva i poljoprivrede u Općini Sukošan.

Strateški Cilj 3 – Izgradnja komunalne infrastrukture i energetskih postrojenja

Ovim strateškim ciljem nastojalo bi se unaprijediti kvalitetu života te unaprijediti komunalnu infrastrukturu i razviti institucije. Izgradnja infrastrukture prvenstveno uključuje sustav snabdjevanja vodom i odvodnje otpadnih voda, uređenje nerazvrstanih cesta kroz naselja, uređenje javnih površina i trgova, javnu rasvjetu i izgradnju fotonaponskih elektrana.

Strateški Cilj 4 – Podizanje razine kvalitete života

Ovim strateškim ciljem nastojalo bi se unaprijediti kvalitetu života te unaprijediti društvenu infrastrukturu i razviti institucije. Klasično poimanje kvalitete života može se svesti na razvoj obrazovanja, sporta, rekreacije, zdravstvenih i socijalnih programa te drugih aktivnosti koje poboljšavaju život određene sredine.

3. Osnovna analiza

3.1 Prirodna obilježja, okoliš i prostor

3.1.1 Prirodna i prostorna obilježja

Općina Sukošan spada prema Prostornom Planu Zadarske županije u zadarsku urbanu regiju kao dio zemljopisno-analitičke cjeline. Ukupna površina Općine Sukošan je 56,61 km² (Zadarska priobalna zona 527,02 km²).

Područje općine Sukošan sastavni je dio prostora Zadarske županije. Nalazi se na njezinom istočnom djelu, graniči sa općinama Bibinje, Zemunik, Galovac, Benkovac i Sv. Filip i Jakov. Dugom obalom prostor Općine izlazi na Jadransko more.

Zadarska županija s površinom od 3.7 tisuća km² ili 6.5 posto površine države, jedna je ne samo od većih prostorno administrativnih cjelina, već i jedna od najraznolikijih županija u Hrvatskoj. Po svom geoprometnom položaju ova županija preko visokog gorskog vijenca Velebita povezuje Primorsku Hrvatsku sa Središnjom Hrvatskom i predstavlja optimalan prirodni i strateški koridor za izlazak kontinentalne Hrvatske na Sredozemlje. Ovom prostoru treba pridodati i oko 3.7 tisuća km² morske površine Jadrana, što u svakoj strategiji razvoja predstavlja prvorazredni činitelj.

Općina Sukošan se prostire na plodnom zemljištu bogatom podzemnim vodama koje se u obliku vrulja na nekoliko mjesta ulijevaju u more. Blaga mediteranska klima, plodno zemljište i relativno obilne količine vode do koje se dolazilo kopajući bunare uvjetovali su da je područje Sukošana okruženo zelenilom brojnih stabala maslina, smokava, vinograda, bajama i drugih sredozemnih kultura.

Meteorološki podaci za područje Sukošana pokazuju izrazite osobine sredozemne klime. Prosječna godišnja temperatura zraka iznosi +15.3°C (u siječnju je prosjek +6.7 °C, a u srpnju je prosječna temperatura +25 °C). Srednja temperatura mora u godini kreće se oko +17 °C (u zimskom periodu prosječna temperatura iznosi +13.5 °C dok je prosjek u kolovozu +25 °C). Broj vedrih dana u godini iznosi prosječno 115, a broj sunčanih sati je 2572 sata na godinu. Srednja ukupna količina oborina na godinu iznosi 916 ml (916 l/m²).

Sukošan je primorsko mjesto sa razgranatom dugom i plitkom morskom obalom, gdje se dubina mora od obale postepeno spušta sve dublje da bi na sredini uvale Zlatna luka iznosila 11m.

Na sjevernoj strani naselja protežu se niska brdašca zarašla u dalmatinsku makiju. Oni čine prirodnu zaštitu naročito od jakih naleta bure u zimskim mjesecima. Dominantna je Velika Glava sa 123m visine na zapadu, Kosmatac na sjeveru i Tustica sa 148 m na istoku.

Na području Općine Sukošana prolaze važne cestovne komunikacije, kao što je Jadranska turistička cesta (Jadranska magistrala), brza cesta koja spaja autoput A1, poznatu „Dalmatinu“, sa Zadrom (luka Gaženica) i koja ima priključak za Sukošan na Sv. Martinu, te veći broj županijskih i lokalnih cesta.

U neposrednoj blizini Sukošana (8 km) nalazi se zračna luka Zadar čija se poletno – sletna staza u većem dijelu nalazi na području k.o. Sukošan.

Sukošan je povezan i željezničkom prugom Zadar – Knin koja je izgrađena 1964. godine, a u uvali Zlatna luka nalazi se Marina Dalmacija s 1200 vezova na moru za jahte do 15 m dužine, te 600 mjesta na kopnu, s mnogobrojnim sadržajima, a otvorena je cijele godine. To je polazišna točka za krstarenje na moru, posebice do Kornatskog otočja.

Sukošan je turističko mjesto, gdje se turizam prvi put pojavio 20-ih godina prošlog stoljeća, a u novije doba od 60-ih godina dvadesetog stoljeća.

Duga i razvedena obala koja iznosi više od 10 km s pilitkim uvalama i pješčano–šljunkovitom podlogom pogodna je za kupanje, pa postoji nekoliko plaža kao što su Zlošane, Ždralovac, Brajde, Punta-Lokva, Podvare, Pozgon, Plitkača, koja se zbog pličine i pjeska naziva Dječji raj, Barbir, Soline, Malenica i Tustica do rta Kovač.

Prostor općine Sukošan obiluje raznovrsnim prirodnim vrijednostima, a posebno podzemnim vodama, a najznačajnije su dvije spilje s podzemnom vodom i to: Rupine i Zrakunjača na području Tustice, a danas su neistraženi i neiskorišteni krški fenomen.

3.1.2 Prirodni resursi

Prirodni resursi su bogatstvo svake zemlje i cijelog čovječanstva i potrebno je njima upravljati planski i umjereno. Tu prije svega spadaju poljoprivredna zemljišta, šume, fosilna goriva i minerali, te vodeni svijet rijeka, jezera i mora.

U urbanom sustavu Zadarske županije, Općina Sukošan promatra se u okvirima područja istočnog priobalja. To je rezidencijalno turističko područje s značajnim poljoprivrednim i vodnim resursima.

Temeljna prednost prostora u odnosu na ostale općine je izrazito povoljan geoprometni položaj prostora koji je definiran kroz smjernice Strategije i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske.

Prostorno razvojni i proizvodni resursi na kojima se je razvijalo gospodarstvo na prostoru općine Sukošan, te na kojima će se zasnivati i budući razvitak su:

- more kao atraktivan prometni potencijal, izvor hrane i turistički resurs;
- prirodne ljepote i atraktivni pejzaži pogodni za razvoj svih oblika turizma;
- izgrađena prometna i druga infrastruktura;
- postojeći proizvodni, prometni, uslužni i drugi resursi s prihvaćenim tehnologijama, tržištima i znanjima.

Temeljna vrijednost u pogledu mogućnosti prostornog razvoja na području općine Sukošan, je geoprometni položaj prostora i sprega blizine obale i Ravnih kotara, preko kojih vode prometni pravci s centrom RH i Europom.

Uz razvoj prometa i veza, kao osnove potrebitog tehnološkog napretka, temeljne grane gospodarstva su turizam s nautikom i poljoprivreda. Ove grane će se dalje razvijati na bazi prirodnih potencijala koristeći sve komparativne prednosti prostora, a zatim i ribarstvo, zahvaljujući morskom resursu.

Prostor Općine bogat je poljoprivrednim i stočarskim potencijalima u unutrašnjosti općine. Samo Općinsko središte je poznato po povrtlarskim kulturama. Proizvodno-industrijskih

djelatnosti nema.

Poljoprivreda predstavlja jednu od djelatnosti za koju sigurno postoje dobri preduvjeti daljnjeg razvoja. Od ukupne površine Općine Sukošan, poljoprivredna zemljišta čine skoro 23% prostora i zajedno s blizinom velikih potrošačkih središta predstavljaju dobar potencijal za razvoj i zapošljavanje jednog dijela stanovništva. Prirodni čimbenici osiguravaju preduvjete za uzgoj povrtlarskih kultura, vinove loze i voćarskih kultura umjerenog klimatskog pojasa te razvoj maslinarstva na posebnim mikrolokacijama.

Trenutno na području Općine Sukošan imamo nizak stupanj korištenja poljoprivrednog zemljišta. Rascjepkanost poljoprivrednog zemljišta i mala imanja osnovna su značajka poljoprivrednih gospodarstava. Od ukupno obradivih 1.376,8 ha poljoprivrednog zemljišta na području Općine Sukošan najznačajnije su oranice, slijede livade, zatim pašnjaci, vinogradi i voćnjaci te povrtnjaci. U ostalom zemljištu najveći dio čine šume (1.787,5 ha) te ostale poljoprivredne i šumske površine (1.261,5 ha).

Sve navedeno nameće potrebu valorizacije zemljišta što je naglašeno u okviru usvojenih razvojnih planova i to putem realizacije definiranih mjera koje čine sastavni dio programa razvoja.

S obzirom na očuvanost kulturnih i prirodnih vrijednosti, izostanak bazične (teške) industrije, uz ekološku poljoprivredu, ponudu zdrave hrane i rekreativnih sadržaja, može biti značajan čimbenik razvoja ruralnog i izletničkog turizma u unutrašnjosti Općine.

Kombinacija turizma i poljoprivrede, ne samo putem izravnog plasmana poljoprivrednih proizvoda, već i putem koncepta agroturizma svakako je jedan od elemenata unapređenja postojeće turističke ponude i postizanja uravnoteženog razvoja.

Turistički potencijal ogleda se u mogućnostima označavanja pješačkih i biciklističkih staza koji u kombinaciji s prirodnim krajolikom predstavljaju temelj razvoja rekreativnog turizma.

Tablica 3.1-1: Problemi i potrebe povezane s prirodnim resursima

RAZVOJNI PROBLEMI / IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Slaba iskorištenost poljoprivrednog zemljišta - Veličina i usitnjenost zemljišnih posjeda ograničavajući je čimbenik snažnijeg razvoja poljoprivrede - Nedostatna valorizacija prirodnih resursa za gospodarske namjene - Narušen kulturni i prirodni krajobraz u pojedinim predjelima općine 	<ul style="list-style-type: none"> - Sustavno pristupanje izradi plana i programa održivog razvoja poljoprivrede Općine Sukošan - Uspostava sustavnog upravljanja poljoprivrednim zemljištem u cilju njegove valorizacije - Okrupnjavanje poljoprivrednog zemljišta - Bolja valorizacija prirodnih resursa u gospodarske namjene vodeći računa o 	<ul style="list-style-type: none"> - Sustavno voditi brigu o prirodnoj i kulturnoj baštini te ulagati u razvoj ljudskih resursa u ovom razvojnom području - Koristiti međunarodne razvojne programe i fondove u svrhu dodatne financijske i stručne potpore prilikom sustavnog očuvanja županijske prirodne i kulturne baštine (kroz uključivanje županijskih institucija i stručnjaka u pripremu

<ul style="list-style-type: none"> - Nepostojanje strategije uravnoteženog i održivog korištenja postojećih prirodnih resursa - Nekvalitetna valorizacija šumskog prostora 	<p>održivom razvoju</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kvalitetnija valorizacija prirodnih resursa u turističke namjene - Kvalitetnija valorizacija šumskog prostora s pripadajućim životinjskim svijetom 	<p>prijedloga međunarodnih projekata te njihovu provedbu, pradenje i vrednovanje)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Unaprijediti programe uključivanja prirodne i kulturne baštine u turističku ponudu županije - Očuvanje kulturne baštine provoditi usporedno s osmišljavanjem identiteta županije - Bolja informiranost o prirodnoj i kulturnoj baštini u županiji te podizanje svijesti o njihovom očuvanju
--	---	---

3.1.3 Okoliš

Povećanje vrijednosti, vrsnoće i izgleda okoliša jedan je od ciljeva prostornog razvoja Zadarske županije. Imajući u vidu prirodna obilježja i resurse Općine Sukošan, među najrelevantnijim područjima zaštite okoliša spadaju zaštita vode, šume, zraka, tla te kulturne baštine i krajolika.

Na području Općine površinske vode povremenog toka su potok Kotarka i potok Prljanski. Onečišćenje podzemnih voda i mora na području Općine Sukošan potječe prvenstveno od ispuštanja voda iz domaćinstva. Dio Općine je i vodozaštitno područje te se stoga nameće potreba odgovarajuće zaštite pozemnih voda i mora.

Na prostoru Općine Sukošan nema organiziranog praćenja kakvoće zraka, te se obzirom na njezin položaj mogu uzeti u obzir podaci iz postaje na području Grada Zadra.

Kvaliteta tla prema stupnju zagađenja može se ocijeniti zadovoljavajućom s obzirom na nisku razinu upotrebe sredstava za zaštitu bilja i umjetnih gnojiva što svakako predstavlja temeljni čimbenik razvoja danas profitabilne ekološke poljoprivredne proizvodnje.

Ostali oblici zagađenja povezani su s bukom i svjetlosnom zagađenjem zbog blizine frekventnih prometnih pravaca, poglavito Jadranske magistrale.

Tablica 3.1-2: Problemi i potrebe povezane sa zaštitom okoliša

RAZVOJNI PROBLEMI / IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Nepostojeći sustav odvodnje otpadnih i oborinskih voda 	<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja učinkovitog kanalizacijskog sustava i 	

<ul style="list-style-type: none"> - Potencijalna opasnost od zagađenja na području poljoprivrednih površina - Opasnost od zagađenja voda na većem području Općine budući se radi o vodozaštitnom području - Nedovoljna zaštita raznolikosti kulturnog i prirodnog krajolika - Nedovoljna osviještenost stanovništva u pogledu zaštite okoliša - Postojanje potencijalno opasnih područja gdje je moguća erozija tla - Nedostatno praćenje stupnja zagađenosti - Potencijalna opasnost od zagađenja zbog blizine autoceste Zagreb-Split 	<ul style="list-style-type: none"> sustava za pročišćavanje otpadnih voda - Uvođenje mjera za sprečavanje ponovnog nastanka divljih odlagališta otpada - Očuvanje kvalitete voda na području Općine - Osvježavanje stanovništva o važnosti svih vrsta onečišćenja putem edukativnih akcija - Uspostava sustava praćenja kvalitete voda i zraka - Uspostava nadzora nad provođenjem odredbi iz prostornih planova - Izrada planova uređenja prostora na svim razinama - Poticanje ekološke poljoprivredne proizvodnje - Izgradnja odlagališta građevinskog otpada - Očuvanje bioraznolikosti prostora i krajobraza - Održavanje i očuvanje šumskih površina - Poticanje uvođenja čistih tehnologija - Očuvanje kvalitete zraka, tla i voda uslijed razvoja cestovnog prometa, poslovnih zona i poljoprivrede donošenjem i provedbom odgovarajućih propisa - Postavljanje ekološke rasvjete - Iskorištavanje dostupnih sredstava iz različitih fondova za zaštitu okoliša 	<ul style="list-style-type: none"> - Osiguravanje trajnog upravljanja vodama na načelima održivog razvoja i jedinstva vodnog režima. - Sačuvati vode koje su još čiste; očuvati kakvoću površinskih voda u propisanim kategorijama. - Zaustaviti trend pogoršavanja kakvoće podzemnih i površinskih voda ondje gdje je ona ozbiljnije narušena i postupno mjerama zaštite osigurati propisanu vrstu vode. - Sanirati/ukloniti postojeće izvore onečišćenja te osmisliti sustavni nadzor nad njima. - Pri upravljanju vodama stvoriti uvjete za zaštitu ekosustava pojedinih vrsta. - Razmotriti mogućnosti za uvođenje „alternativnih“ tehnologija pročišćavanja otpadnih voda. - Sustav praćenja kvalitete lokalnih i podzemnih voda. - Uspostava cjelovitog sustava praćenja i informacijskog sustava mora i pritisaka na njega na području Zadarske županije kao dijela nacionalnog sustava. - Smanjiti onečišćenje mora s kopna. - Smanjiti vjerojatnost onečišćenja mora s brodova ili akcidentom. - Postupno povećanje površina poljoprivrednog tla pod ekološkim nadzorom. - Sprječavanje i smanjivanje erozije tla vodom (bujice, poplave). - Sprječavanje i smanjivanje onečišćenja zagađenim, onečišćenim tekućinama te iz atmosfere. - Racionalno gospodarenje prostorom i smanjivanje gubitaka kvalitetnih poljoprivrednih površina od prenamjene.
--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> - Uspostava sustava praćenja stanja i pritiska na tlo u Zadarskoj županiji i informacijskog sustava tala kao dijela informacijskog sustava okoliša Zadarske županije. - Nadograditi sustav za praćenje emisija i kakvoće zraka. - Uspostaviti informacijski sustav o praćenju kakvoće zraka kao dio informacijskog sustava o okolišu. - Održati I. kategoriju zraka u gradovima i naseljima u kojima je I. kategorija ustanovljena 2003. godine, postići I. kategoriju kakvoće u dijelovima naselja u kojima je zrak II. kategorije. - Smanjiti emisije štetnih tvari koje utječu na regionalnu i globalnu onečišćenost. - Izraditi karte buke te akcijske planove za dovođenje buke ispod dopuštenih/preporučenih razina, a potom i njihova provedba. - Objekte i postrojenja koji su izvor buke potrebno je planirati na dovoljno udaljenim lokacijama od naselja, stambenih i rekreacijskih zona.
--	--	--

3.1.4 Prostorno uređenje

Temeljni dokument prostornog uređenja za cjelokupno područje Države je Strategija i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske, kojim se usmjerava prostorni razvitak i dugoročno određuje uređenje, korištenje i zaštita prostora. Strategijom i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske definirani su osnovni koridori i utvrđene temeljne norme za budući razvoj cjelokupnog teritorija Države.

Na prostoru općine Sukošan Strategijom i Programom prostornog uređenja Države su definirani određeni elementi državne infrastrukture koji su od važnosti za daljnji razvoj i prostorno planiranje cjelokupnog teritorija Republike Hrvatske, te se kao takvi trebaju interpolirati u osnovnu postavu planske organizacije prostora općine Sukošan. Ove postavke odnose se na glavni prometni koridor, odnosno trasu Županijske ceste - obilaznice koja će zamijeniti JTC i elektro-energetski sustav sa više dalekovoda.

Program prostornog uređenja Republike Hrvatske izrađen je temeljem osnovnih načela i smjernica razvoja i uređenja prostora Države utvrđenih Strategijom. Njime su samo preciznije definirani osnovni ciljevi prostornog razvoja i kriteriji i smjernice za uređenje prostornih i drugih cjelina. Glede toga temeljna načela i smjernice, koja su prilikom organizacije prostora Općine preuzeta iz Strategije, kroz Program prostornog uređenja samo su potvrđena i detaljnije definirana.

Prostorni plan Zadarske županije oblikovao je osnovne postavke uređenja prostora Županije na načelima Strategije i Programa prostornog uređenja Države te detaljnije definirao određene ciljeve prostornog razvoja i smjernice zaštite prostora Županije temeljem načela održivog razvoja, odnosno racionalnog korištenja prostora.

Izmjene i dopune Prostornog plana

Temeljem članka 100 (6) Zakona o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07, 38/09), Odluke o izradi Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Općine Sukošan („Službeni glasnik Općine Sukošan“ br. 07/08) i članka 14. Statuta Općine Sukošan ("Službeni glasnik općine Sukošan" br. 04/09), Općinsko vijeće Općine Sukošan na svojoj 22. sjednici, održanoj 18. svibnja, 2011. godine donijelo je odluku o donošenju «Izmjena i dopuna prostornog plana uređenja Općine Sukošan».

Ovom Odlukom donese se izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Općine Sukošan ("Službeni glasnik" Zadarske županije br. 6/04 i br. 10/06, te „Službeni glasnik Općine Sukošan“ br.01/08). Izmjene i dopune PPUO Sukošan odnose se na:

- redefiniranje građevinskog područja naselja, a na temelju nove katastarske izmjere;
- usklađenje s izmjenama prometne i ostale infrastrukturne mreže;
- usklađenje s novonastalim zakonskim i drugim propisima..

Izmjena PPUO Sukošan u vidu redefiniranja izgrađenog i neizgrađenog dijela građevinskog područja naselja, te utvrđivanje površina obuhvata obvezne izrade provedbenih planova pokazale su se potrebitim iz slijedećih razloga:

- na temelju naputka Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva (dne.19. prosinca 2008, Klasa: 350-01/08-01/193 Ur.br: 531-01-08-1) revidirana je obveza izrade urbanističkih planova uređenja. Ukinuta je obveza izrade UPU-ova koji:
 - i. obuhvaćaju površine koje su djelomično opremljene komunalnom infrastrukturom (neizgrađeni – uređeni dio građevinskog područja naselje), i
 - ii. obuhvaćaju manje površine u okviru izdvojenih zaselaka a koje su takvog oblika koji omogućava jednostavno urbanističko rješenje prostora.
- u svim građevinskim područjima došlo je do manjih izmjena radi usklađenja s novom katastarskom izmjerom, koja je još uvijek u tijeku;
- izmjenama i dopunama Plana izvršit će se detaljnija "inventorizacija" namjena unutar obuhvata Plana.

Izmjenama administrativnih granica Općine Sukošan dodaju se dijelovi građevinskih područja naselja, a koja su se nalazila do sada u susjednim Općinama Galovac i Sv. Filip i Jakov. Dodaju se dijelovi naselja Galovca (Drlepanke/Briškulje, Tikvari, Jošane) i Donje Raštane (Galešić).

Od donošenja izmjene i dopune Plana 2006. godine došlo je do izmjena u planiranoj infrastrukturnoj mreži na temelju projektnih rješenja (prvenstveno u odnosu na planirano izmiještanje željezničke pruge, novoplanirana potencijalna zona alternativnih izvora električne energije i planiranu zonu za smještaj osnovnih djelatnosti za upravljanje otpadom).

Ostale izmjene odnose se na usklađivanje Plana sa Zakonskim i drugim propisima. Ovo se prvenstveno odnosi na slijedeće:

- dopuna uvjeta za korištenje i zaštite voda prema uvjetima iz Hrvatskih Voda (dopuna zona sanitarne zaštite voda, obilježavanje područja za planirano navodnjavanje poljoprivrednih površina i sl);
- dopuna uvjeta koji se odnose na zaštitu prirode i ostalo.

Organizacija prostora i osnovna namjena i korištenje površina

Uz planirane zone moguće izgradnje / građevinske zone, zone turističke izgradnje, proizvodne zone i zone sporta/, planom su definirani i zaštićeni prostori u kojima izgradnja nije dozvoljena ili je dozvoljena pod specijalnim uvjetima.

Izgrađenim dijelovima naselja smatraju se sva ona područja za koja su u raznim vremenskim terminima provedene parcelacije, a na temelju tada važećih prostornih planova. Tako se može uočiti činjenica da na nekim dijelovima nema izgrađenih građevina, ali su ti tereni imovinsko-pravno realizirani i temeljem toga je provedena njihova parcelacija kao i djelomično uređenje infrastrukturnih sadržaja na terenu.

Posebna karakteristika urbanog prostora Sukošana je relativna disperznost izgradnje uzrokovana prvenstveno vlasničkim odnosima u prostoru. Prema tome, sukladno Zakonu o prostornom uređenju i gradnji, kriteriji korištenja prostora se usklađuju sa navedenim dokumentima. Ti kriteriji se odnose na izgrađene i neizgrađene djelove građevinskih područja, a karakteriziraju se :

- prostornim cjelinama koje su ostale neizgrađene u izgrađenim dijelovima naselja i čija je površina veća od 5000 m². Za te površine se moraju izraditi UPU-i.
- prostorima GP-a predviđenim za proširenje naselja (neizgrađeni dio građevinskog područja naselja). Za te djelove GP obavezna je izrada UPU-a.
- za ostale dijelove GP naselja nije obavezna izrada urbanističkog plana uređenja.

Tablica 3.1-3: Prikaz GP naselja prema administrativnim jedinicama

Naselje /	Izgrađeno/ha	Neizgrađeno/ha	GP - ukupno/ha
SUKOŠAN ukupno	218,5	174,1	392,6
DEBELJAK ukupno	207,2	41,4	242,3
GORICA ukupno	87,9	56,6	144,5
GLAVICA ukupno	38,9	19,6	58,5
Ukupno	552,5	291,7	844,2

Građenje na područjima za koja se ne formiraju GP-a tu se predviđa korištenje prostora na način da je njegova osnovna namjena poljodjelska – u pravilu maslinici ili vinogradi, sa mogućnošću izgradnje građevine koja bi se koristila za stanovanje ali i pružanje usluga smještaja turista (najviše do 10) s ciljem bavljenja poljodjelskim aktivnostima. To bi predstavljalo proširenje ponude u obliku ruralnog obiteljskog turizma. Istovremeno otvaranjem ovakvih mogućnosti stvaraju se uvjeti vlasnicima maslinika i vinograda

organizacije smještaja određenog broja turista koji se žele baviti aktivnostima u poljoprivrednim područjima. Temeljni preduvjet je da jedna takva parcela ne može imati površinu manju od 3,00 ha, dok se gornja granica ne limitira. Ovi sadržaji ne mogu se planirati unutar 300 m od obale.

Zone ugostiteljsko turističke namjene izgradnje podrazumijevaju jedan novi način ponašanja u prostoru. To prije svega podrazumijeva viši nivo usluge i zaštite prilikom izgradnje, uređenja i korištenja prostora. Kako se turističke zone u pravilu nalaze u prostorima osobitih prirodnih vrijednosti i kvalitete ili u njihovoj neposrednoj blizini to je postojanje takvih specijalnih uvjeta korištenja i zaštite sasvim opravdano. Aspekt sustavne turističke ponude općine Sukošan sastoji se u prostoru Tustice kao integralnoj prostornoj cjelini.

Zone gospodarske namjene unutar granica PP zamišljene su kao servisne i zanatske zone ili proizvodni prostori za manje pogone čiste industrije i uslužnih djelatnosti. Uvjeti uređenja i izgradnje unutar ove zone trebaju odgovarati strogim uvjetima zaštite prostora tako da korištenje ovih zona sukladno planiranoj namjeni ne utječe negativno na okoliš.

Potencijalna poslovno-proizvodna zona koja se treba prioritetno zaštititi od neplanskog načina korištenja, zbog svog geostrateškog povoljnog položaja uz zračnu luku i nedaleko od luke Gaženice biti će u budućnosti korištena za potrebe nekih oblika lake proizvodnje i skladištenja roba od šireg gospodarskog interesa Županije i Države. Pored ove zone predviđena je i manja potencijalna zona od 68 ha za razvoj alternativnih izvora za proizvodnju električne energije.

Na prostoru općine planira se za razvoj sportskih aktivnosti za lokalne potrebe - uređenje i izgradnja mjesnog sportskog centra „Kosac“ na površini od cca 105 ha. Druga velika sportsko rekreacijska zona je planirani prostor za izgradnju golf-centra u Tustici u površini od cca 150,00 ha koji će imati i komercijalni karakter.

Mješovita zona turističko ugostiteljskih sadržaja i sporta -TUSTICA zauzima veliki prostor između Sukošana i Debeljaka. Na ovom prostoru će se izgraditi prestižna golf igrališta sa pratećim smještajnim kapaciteta visokog ranga.

PPŽ-om dopušteni maksimalni kapacitet smještajnih jedinica u prostoru turističke izgradnje je limitiran na 5000 i na površini od 100 ha. Ostale zone namijenjene turističkoj izgradnji su ostale nepromijenjene.

U zoni izgradnje golf centra, sukladno PPŽ-u, moguća je izgradnja pratećih i smještajnih sadržaja. Zona golf-centra imati će površinu od cca 150 ha, odnosno tretira se kao destinacija sa maksimalnim brojem rupa (27). Zakonom o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07 i 38/09) kojim je priobalni pojas od 1000 m proglašen posebnim interesom države Hrvatske, prostor ove velike turističke zone, kao integralne urbane cjeline podijeljen je u dva dijela. Naime, crta od 1000 m presijeca ovaj prostor tako da cca 40% ostaje izvan te crte. Obzirom na široko značenje izgradnje turističkog kompleksa Tustice predlaže se da cijeli prostor zadrži status posebnog interesa za državu Hrvatsku.

Poljoprivredne površine na prostoru Općine zauzimaju znatne površine sukladno prirodnim datostima terena. S razlogom zaštite temeljnog prirodnog resursa definiraju se kao poljoprivredne površine bez mogućnosti prenamjene. Postojeću poljoprivrednu proizvodnju treba usmjeriti prema proizvodnji zdrave hrane, za što postoje realne osnove za plasman na domaće i strano tržište. Posebnim mjerama treba stimulirati komasaciju zemljišta kojim bi se

usitnjeni posjed okrupnio i na taj način smanjile neobrađene površine.

Šumske površine u okviru općine zauzimaju veliku površinu. U pravilu se ne radi o kvalitetnim šumskim površinama već o manje kvalitetnim šumskim cjelinama makije i šumskog raslinja. Postojeća šumska zemljišta treba oplemeniti kvalitetnijim vrstama raslinja, a opožarena treba obnoviti ponovnim pošumljavanjem. Trebalo bi saditi i kulture koje su manje zapaljive od borovih kultura.

U svrhu očuvanja stabilnosti i bioraznolikosti šumskog ekosustava, kod izvođenja zahvata potrebno je izbjegavati usitnjavanje površina obraslih šumom na manje od 1.000 m².

Tablica 3.1-4: Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina GP naselja, namjenu i izgrađene strukture van naselja, poljoprivredne, šumske, vodene te površine posebne namjene i ostale površine

Red. broj	Općina Sukošan	Ukupno ha	% od površine općine	stan/ha ha/stan*
1.0.	ISKAZ PROSTORNIH POKAZATELJA ZA NAMJENU POVRŠINA			
1.1.	GP ukupno/ izgrađeni dio GP ukupno	844,2 552,5	14,5 9,5	5,3 8,1
	- obalno	218,5	3,8	20,5
	- otočno	-	-	-
	- kontinentalno – granično	-	-	-
	- ostalo	341,7	5,9	13,1
1.2.	Izgrađene strukture izvan GP-a	98,9 68,0 0,0 6,0 100,0 272,9	1,7 1,2 0,0 0,1 1,9 4,7	45,3 65,9 0,0 747,2 44,8 16,4
1.3.	Poljoprivredne površine ukupno - obradive	1.376,8	23,7 - - 1.376,8	0,31
1.4.	Šumske površine ukupno - gospodarske - zaštitne - posebne namjene	1.787,5 - 1.787,5 -	30,8 - 30,8 -	0,40
1.5.	Ostale poljoprivredne i šumske površine ukupno	1.261,5	21,7	*0,28
1.6.	Vodne površine ukupno - vodotoci - jezera - akumulacije - retencije - ribnjaci	-	-	*-
1.7.	Ostale površine ukupno	103,7 zračna luka	2,0	43,2
	Općina ukupno	5.812,6	100,0	1,30
2.0.	ZAŠTIĆENE CJELINE			
2.1.	Zaštićena prirodna baština ukupno - nacionalni park - park prirode - ostali zaštićeni dijelovi prirode (osobito vrijedan prirodni krajobraz)	- - - -	- - - -	*- - - *-

Red. broj	Općina Sukošan	Ukupno ha	% od površine općine	stan/ha ha/stan*
2.2.	Zaštić. graditeljska baština ukupno	4,7	0,1	*0,00
	- arheološka područja	-	-	-
	- povijesne graditeljske cjeline	4,7	0,1	*0,00
	Općina ukupno	4,7	0,1	*0,00
3.0.	KORIŠTENJE RESURSA			
3.1.	More i morska obala obalno područje (dužni km) Otočno	15.927 0		
3.2.	Energija proizvodnja Potrošnja	- -		
3.3.	Voda vodozahvat Potrošnja	- -		
3.4.	Mineralne sirovine	0,0		
	Općina ukupno	15.927		

Infrastrukturni koridori su planirani uz potrebu zadovoljenja interesa lokalnog stanovništva i infrastrukturnih pravaca od širega interesa. Novi koridori su postavljeni tako da izbjegavaju vrijedna poljoprivredna zemljišta i šume, a zatečeni koridori su prošireni za mogućnosti rekonstrukcija i sličnih zahvata.

Prometni koridori koji prolaza prostorom općine Sukošan, a imaju šire značenje su :

- Brza prometnica veze na autocestu Zadar 2 – Gaženica,
- Trasa obilaznice naselja Bibinje i Sukošan,
- Trasa tzv. brze Jadranske željeznice

Ovdje treba navesti i infrastrukturni koridor Jadranskog plinovoda koji će u načelu pratiti koridor novoplanirane željeznice.

Zračna luka za međunarodni i domaći promet u Zemuniku je dijelom na teritoriju općine Sukošan, pa je samim tim i faktor utjecaja na njen ukupan prostor. Ta činjenica može imati vrlo značajan utjecaj na budući gospodarski razvoj Općine.

Morska luka - planom je utvrđena luka za javni promet od lokalnog značenja (nerazvrstana), planirana u akvatoriju GP Sukošana (PPŽ). Istovremeno su definirane luke nautičkog turizma LN (marina), komunalni vezovi (KV) i turistička luka - luka posebne namjene (privezište L1) u funkciji turističko-ugostiteljske namjene ("Tustica").

Groblja su formirana za sva naselja u općini, a predviđena su proširenja groblja u naseljima Sukošan i Gorica.

Tablica 3.1-5: Problemi i potrebe povezane sa prostornim uređenjem

RAZVOJNI PROBLEMI / IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna iskorištenost poljoprivrednog zemljišta u gospodarske namjene - Potencijalna opasnost zahvata u 	<ul style="list-style-type: none"> - Izmjena i dopuna postojećeg prostornog plana - Potreba donošenja odgovarajućih planova nižeg 	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada svih propisanih prostornih planova radi konačnog definiranja prostora u Županiji

<p>prostoru, ambijentu i tradicionalnom sustavu gradnje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Neravnomjeran raspored građevinskih područja za potrebe stanovanja - Nedefinirani građevinski uvjeti za izgradnju gospodarskih objekata važnih za obavljanje poljoprivrednih djelatnosti 	<p>reda, odnosno urbanističkih i detaljnih planova uređenja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Dosljedno poštivanje smjernica viših planova i pravila dobre prostorno-planerske prakse pri izradi planova lokalne razine PUO/G - Jačanje kadrovskog potencijala, naročito u općinama - Kvalitetan nadzor nad provedbom/poštivanjem planova
---	---	---

3.2 Demografska obilježja

3.2.1 Demografski proces u RH

Demografsko starenje uz depopulaciju temeljni je demografski proces koji karakterizira Hrvatsku u posljednjih nekoliko desetljeća. Takav trend za sobom povlači brojna ozbiljna pitanja – od toga tko će svojim radom izdržavati djecu, nezaposlene i umirovljenike do toga tko će ulagati u krajeve u kojima nema odgovarajuće radne snage. Ako Hrvatska planira razvijati gospodarstvo utemeljeno na uslužnim djelatnostima, treba shvatiti da je za to potrebna golema osposobljena radna snaga.

U Europi Hrvatska spada u skupinu zemalja s najlošijom demografskom slikom. Uz Mađarsku i Rumunjsku jedina je zemlja koja je od 1973. do 2009. zabilježila pad broja stanovnika i to proporcionalno najveći - sa 4.220.000 na 4.150.000. Usto je broj umrlih početkom 1990-ih u Hrvatskoj prvi put u novijoj povijesti premašio broj živorođenih. Taj se trend nastavio i nakon domovinskog rata.

Od 1991. do 2012. u Hrvatskoj je više umrlo nego što se rodilo 172.000 ljudi. Istovremeno se Hrvatska sve vrijeme ne razvija u prostoru, ravnomjerno u svim dijelovima, već se migracije odvijaju stihijski iz manjih naselja u veća.

Općenito gledajući U Europi je fertilitet nizak, međutim od 12 najrazvijenijih europskih zemalja njih 9 ima i najbolje demografske trendove - osobito Norveška, Švedska i Danska. One također imaju i najviše stope zaposlenosti ženskoga stanovništva u fertilnoj dobi, a u njima obitelji s višim obrazovanjem imaju i više djece jer imaju brojne privilegije.

U Hrvatskoj i drugim bivšim socijalističkim zemljama, ali i u Italiji i Španjolskoj, na mali natalitet značajno utječu egzistencijalni problemi kao što su nezaposlenost mladih i teško rješivo stambeno pitanje. Loša demografska slika Hrvatske dobrim je dijelom posljedica povijesnih okolnosti, ratnih sukoba i gospodarskih previranja i to još od 15. stoljeća na ovamo.

No veliki problem predstavlja i nedostatak kvalitetne pronatalitetne politike, odnosno činjenica da u Hrvatskoj od njezina osnutka do danas nikada nije potaknuta ozbiljna rasprava o politici razvoja stanovništva kako bi se o njoj postiglo opće suglasje glavnih političkih, gospodarskih i društvenih aktera.

Najlošije trendove starenja i depopulacije bilježe posavska Hrvatska, potom jadranska, a

najbolje sjeverozapadna. Situacija je osobito kritična u Ličko-senjskoj županiji. To je uglavnom rezultat migracija u sredine u kojima je gospodarska situacija i infrastruktura bolja.

Trend starenja stanovništva najizraženiji je u malim naseljima jer mladi, osobito u dobi od oko 30 godina, migriraju u veća središta koja im nude veće mogućnosti. To posebno potvrđuje Grad Zagreb koji se ističe populacijskim rastom između 1857. i 2001. No za razmjerno malobrojnu hrvatsku populaciju, Zagreb danas predstavlja preveliku kvantitativnu i kvalitativnu koncentraciju stanovništva. Ona je u cijeloj sjeverozapadnoj Hrvatskoj čak iznad prosjeka EU, dok je u ostalim dijelovima Hrvatske ispod prosjeka.

Kao primjer kako se dugoročnom populacijskom politikom nepovoljni tokovi mogu preokrenuti navodi Francusku koja je već u 19. stoljeću prepoznala demografski problem, a 1920. uvela izrazitu pronatalitetnu varijantu populacijske politike. U tome imigranti imaju tek malu ulogu što dokazuje Njemačka koja ima jedan od lošijih demografskih trendova u Europi unatoč velikoj imigraciji.

Starenje stanovništva najviše je izraženo u jadranskoj Hrvatskoj – od Istre do Dubrovnika. To je regija koja ima najduže očekivano trajanje života, čak više od europskog prosjeka. Primjerice muškarci u Dubrovačko neretvanskoj županiji u dobi od 65 godina mogu očekivati još 16 godina života, a žene još 20. Istovremeno ta regija bilježi i veliki odljev mladih.

Ovom problemu postoji više rješenja, jedno od njih je strateški razvoj lokalnih središta. Svi se depopulacijski prostori ne mogu revitalizirati. Gradovi s gospodarskom i društvenom infrastrukturom imaju ključnu ulogu u zadržavanju autohtonog stanovništva. To se osobito odnosi na srednje i male gradove te njihovo okruženje. Ti bi gradovi trebali imati ključnu ulogu u iniciranju gospodarskog razvoja. Donedavno je u Hrvatskoj problem bila loša prometna povezanost no danas je to nedostatak gospodarskog razvoja koji bi privukao mlado stanovništvo. Da bi se ono zadržalo i privuklo, uz ostalo, treba oblikovati odgovarajući obrazovni sustav u skladu sa gospodarskom strukturom kraja.

Poseban su problem u Hrvatskoj zaposlene žene s malom djecom. U Zakonu o radu za njih postoji pozitivna diskriminacija, no nema kolektivnih ugovora koji to reguliraju. Poslodavcima pak nije u interesu dati posebna prava zaposlenicama s malom djecom ako na to nisu prisiljeni. Žene zaposlene u državnom sektoru tu su u zamjetno povoljnijem položaju.

Još jedan problem je nedostatak mjesta u jaslicama i vrtićima, posebno u cjelodnevnom boravku, te fleksibilnost poslodavaca u uređenju njihova radnog vremena. To je primjerice jedna od stvari koje su u Francuskoj odlično riješene.

U većini slučajeva mladi ljudi ne mogu priuštiti stan; kako zbog niskih primanja tako i zato što ih sve više radi na određeno vrijeme. Šanse mladih, ako im to roditelji nisu osigurali, postoje samo za one koji imaju zamjetno natprosječne prihode i sigurno zaposlenje. To je u Hrvatskoj jedan od istaknutijih razloga koji su doprinijeli brzomu porastu neudanih i neoženjenih od početka 1990-ih.

Kada bismo rangirali najvažnije materijalne razloge koji u Hrvatskoj utječu na odustajanje ili odgađanje ulaska u brak, nedvojbeno bi stambena problematika i nezaposlenost ili rad na određeno zauzeli prva mjesta. Recentna istraživanja pokazuju da neodgovarajući stambeni uvjeti značajno utječu na odustajanje od željenog broja djece. Stambena potrošnja u razvijenim zemljama nakon Drugoga svjetskog rata sve je manje pod utjecajem čisto tržišnih

odnosa, a sve više dio socijalne politike.

Sve razvijene zemlje provode selektivnu imigracijsku politiku, vodeći računa da ona bude balansirana. Njihova iskustva pokazuju da se imigracijom mogu ublažiti, ali ne i u potpunosti ukloniti negativni gospodarski učinci nepovoljnih demografskih trendova. Hrvatsku je dugo revitaliziralo doseljavanje iz BiH. Tu nije postojao problem integracije u hrvatsko društvo jer su doseljenici, bez obzira na konfesiju, bili pripadnici istoga kulturno-civilizacijskog kruga. I Hrvatska će jednoga dana morati postati useljenička zemlja, no za sada nije dovoljno atraktivna.

3.2.2 Demografski trendovi u RH

U 2009. godini u Hrvatskoj se rodilo 44.577 djece, što je najviše u posljednjih deset godina i za 824 djece više nego godinu dana ranije. No, u istoj je godini i umrlo najviše građana Hrvatske - 52.414. Broj umrlih je za 7.832 veći od broja živorođene djece, pa Hrvatska i dalje bilježi pad broja stanovnika koji joj se događa još od 1991. godine. U deset godina, od 2000. do 2009. godine u Hrvatskoj je umrlo gotovo 93 tisuće ljudi više nego što ih se rodilo u istom razdoblju, pa je tako "izgubljeno" stanovništvo koje po broju odgovara jednoj cijeloj županiji.

Najveći broj rođenih u proteklih deset godina, posljedica je Vladinih mjera, odnosno povećanja porodiljnih naknada i dječjeg doplatka pa bi bilo pogrešno i razmišljati o mogućnosti smanjenja tih socijalnih naknada. Usljed ovakvih demografskih kretanja, s obzirom da je Hrvatska sve starija, i ulaskom u EU, može doći do toga da će Hrvatska morati dopustiti uvoz radne snage. U skladu s mišljenjima demografa nijedna zemlja demografske probleme nije uspjela riješiti imigracijskom politikom, jer visokoobrazovane treba privući nadnicama i standardom, a nižeobrazovani mogu uzrokovati porast socijalnih izdataka u zemlji u koju se useljavaju. Puno važnije je zaustavljanje odlaska mladih i obrazovanih ljudi iz Hrvatske, koji u svojoj zemlji ne mogu osigurati ni posao ni stan.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine broj stanovnika u Republici Hrvatskoj iznosio je 4.290.612, u Zadarskoj županiji 170.398, a u Općini Sukošan 4.586 stanovnika. Prirodni prirast stanovnika u Zadarskoj županiji je u kontinuiranom padu.

Demografsko stanje u RH prema podacima iz 2001. godine se može opisati na sljedeći način:

- Hrvatska je među pet zemalja u svijetu s najstarijom prosječnom starošću stanovništva;
- fertilitet je bila 1.35 (Irska 1.94, Ukrajina 1.12, Albanija 2.29, Italija 1.28);
- broj rođenih na 1000 je 9.1 (Irska 15.4, Albanija 13.8, Mađarska 9.3) ukupno godišnje 40.307;
- broj umrlih na 1000 je 11.2 (Irska 7.2, Albanija 5.7, Mađarska 13.4) ukupno godišnje 49.756;
- tijekom 20. stoljeća iz Hrvatske se iselila jedna trećina stanovnika rođenih u Hrvatskoj (druga u svijetu poslije Irske);

Demografski trendovi u RH se mogu opisati na sljedeći način:

- Nagli porast udjela žena u ukupnom broju zaposlenih. Većina talentiranih žena radije bira karijeru ako se mora odlučiti između plaćenog rada i brige o obitelji.
 - Starenje stanovništva u Republici Hrvatskoj direktno utječe na slab ekonomski rast, nisku produktivnost, manjak novih inovacija. (U Europi od 1973 nije
-

stvoreno niti jedno radno mjesto). Slab ekonomski rast ujedno znači i nedostatak novca za mirovine i socijalne programe.

- Današnji socijalni programi pomoći, rane mirovine i prevelika zaštita radnih mjesta utječu na lošu iskorištenost radne snage, nekonkurentnost, a indirektno uzrokuju slab ekonomski rast i vode u ekonomsku recesiju.
- Migracije po svim stručnim analizama ne rješavaju problem depopulacije.
- Rješavanje stambenog pitanja mladih po stručnim istraživanjima je od presudne važnosti pri planiranju obitelji.
- Briga o djeci, ali već od 2.5 godine se kroz populacijsku politiku zemalja (Francuska, Švedska) pokazala kao najdjelotvornija, za razliku od novčanih poticaja.
- Inicijativu za promjenu socijalne politike provodi ili država (Županija u svojoj domeni) slobodno tržište ili drugi socijalni partneri. Tamo gdje nema jednog od ova tri inicijatora trenutno je najlošija demografska slika (zemlje u tranziciji).

3.2.3 Kretanje stanovništva u Općini

Područje današnjeg Sukošana naseljavali su ljudi od davnine. Najprije su tu živjeli pripadnici Ilirskog plemena Liburni, a u velikoj seobi naroda došli su Avari, da bi u 7.stoljeću u ove krajeve naselili Hrvati. Kao poljodjelci i stočari obrađivali su plodnu zemlju i uzgajali stoku, naseljavajući se u blizini svojih oranica i pašnjaka u neposrednoj blizini rimske Jadere.

Podaci o broju stanovnika na području današnjeg Sukošana sežu još u 1527. godinu kada je zabilježeno da Sukošan broji samo 130 stanovnika. Bila su to teška vremena turskih osvajanja kada je stanovništvo tražilo svoju zaštitu u sigurnijim krajevima. Od tada se broj stanovnika stalno povećavao, pa već 1586. godine u Sukošanu živi 242 osobe, a krajem 16. stoljeća već oko 500 osoba.

Početak 19. stoljeća Sukošan broji 690 osoba da bi se krajem stoljeća taj broj povećao na preko 1000. U 20. st stanovništvo se stalno povećavalo. Tako je 1910. godine po popisu stanovništva Sukošan imao 1030 osoba koje žive u 262 obitelji. Krajem stoljeća, tj. 1991. godine u Sukošanu je živjelo 2250 ljudi, prema popisu stanovništva iz 2001. godine u Sukošanu živi 2655 osoba, a prema popisu iz 2011. godine u Sukošanu živi 2811 osoba.

Razvoj novih oblika privređivanja, posebno razvoj turizma od 60-ih godina 20. stoljeća uvjetovali su novo naseljavanje obitelji na područje Sukošana, čime se povećavalo novopridošlo stanovništvo na koje danas otpada oko 40% od ukupnog broja naseljenih osoba, dok ostalih 60% stanovništva pripada starosjedilačkim obiteljima.

Tablica 3.2-1: Prikaz kretanja stanovništva u Općini Sukošan

Naziv naselja	površina		Stanovnici				popis 2011	
			popis 1991		popis 2001			
	km ²	%	broj	%	broj	%	broj	%
općina Sukošan	56,61	100	4682	100	4483	100	4586	100
Sukošan	19.86	35,08	2594	55	2655	59	2811	61
Debeljak	18.80	35.37	946	20	918	21	918	20

Gorica - Glavica	18.07	31.92	1142	25	910	20	857	19
------------------	-------	-------	------	----	-----	----	-----	----

Tablica 3.2-2: Prikaz kretanja domaćinstava u Općini Sukošan

Naziv naselja	Stambene jedinice		Domaćinstva		
	popis 2011		1991	2001	2011
	Broj	%	broj	broj	broj
općina Sukošan	1717	100	1088	1255	1463
Sukošan	1167	68	589	742	944
Debeljak	307	18	253	280	290
Gorica - Glavica	243	14	246	233	229

3.2.4 Ocjena stanja, mogućnosti i ograničenja razvoja

Ocjena stanja, mogućnosti i ograničenja razvoja u velikom ovise o demografskoj strukturi stanovništva i postojećim trendovima. U sklopu Zadarske županije Općini Sukošan pripada prostor od 56,61 km², što iznosi 1,55 % teritorija u odnosu na cjelokupan teritorij Županije.

U sklopu definiranog prostora formirano je niz građevinskih područja, koja tvore naselja. Na prostoru općine postoje četiri naselja (Sukošan, Debeljak, Gorica i Glavica).

Ukupan broj stanovnika na području općine (prema popisu stanovništva iz 2001. godine) iznosi 4.483 stanovnika, tako da je prosječna gustoća naseljenosti prostora općine oko 84.3 stanovnika /km². Općina Sukošan u odnosu na statističke pokazatelje drugih jedinica lokalne samouprave u sastavu Županije spada u srednje općine u pogledu površine i po broju stanovnika.

Očigledno je dakle da se radi o srednje naseljenom prostoru, bez obzira na prirodne potencijale i postojeće resurse, te je potrebno istražiti mogućnosti i osigurati uvjete za demografski rast, a sukladno tome i adekvatan razvoj prostora.

Sljedeći podaci daju sliku kretanja stanovništva na prostoru općine od 1953. godine do zadnjih službenih podataka o broju stanovništva iz popisa 2001. godine.

Tablica 3.2-3: Kretanje broja stanovnika općine Sukošan od 1953. do 2011. godine

Naselje	Godine popisa stanovništva						
	1953.	1961.	1971.	1981.	1991	2001	2011
Sukošan	1 486	1 619	1 855	1 938	2 275	2655	2811
Debeljak	936	1 165	941	851	946	918	918
Gorica-Glavica	892	1 041	1 043	902	1 142	910	857
Ukupno	3 314	3 825	3 839	3 691	4 363	4483	4586

Navedeni podaci pokazuju kontinuirani rast broja stanovnika na prostoru cjelokupne Općine do 1971. godine. U tom periodu stalno raste broj stanovnika u naselju Sukošan te naseljima Gorica i Glavica, dok u naselju Debeljak u periodu od 1961. do 1971. godine pada broj stanovnika. Od 1971. godine do 1981. u naseljima Debeljak te Gorica i Glavica dolazi do pada broja stanovnika, osim u naselju Sukošan gdje broj cijelo vrijeme kontinuirano raste.

Sljedeća tablica ukazuje na dobnu strukturu stanovništva odnosno udio pojedinih dobnih skupina u ukupnom broju stanovnika u Općini Sukošan.

Tablica 3.2-4: Dobna struktura stanovništva u općini Sukošan 2001. godine

Naselje	Dobna struktura stanovništva starost u godinama					
	0-19	%	20-59	%	60 i više	%
Sukošan	714	52.19	1289	54.39	298	50.00
Debeljak	291	21.27	524	22.11	149	25.00
Gorica-Glavica	363	26.54	557	23.50	149	25.00
Ukupno	1 368	100	2 370	100	596	100

Iz navedenih podataka očigledno je da se najveći udio stanovnika na prostoru oba naselja, što znači na teritoriju cjelokupne Općine, odnosno 50%, nalazi u životnoj dobi od 20 do 59 godina starosti. S aspekta radne sposobnosti, vitaliteta i fertile dobi, ovaj podatak je ohrabrujući. Međutim, za najviše 40 godina slika će se drastično izmjeniti u negativnom smislu jer će mlado stanovništvo koje sada čini 33% stanovnika tvoriti bazu vitaliteta, fertiliteta i radno sposobnog stanovništva, dok će većina danas aktivnog stanovništva biti u životnoj dobi od 60 i više godina starosti.

Prema navedenim pokazateljima stanovništvo općine Sukošan vodi borbu protiv pada nataliteta, ali i povećanja mortaliteta koji im prijete u skoroj budućnosti, zbog povećanog broja starog stanovništva.

Tablica 3.2-5: Distribucija stanovništva prema školskoj spremi

Naselje	Školska sprema					
	bez škole ili sa završenom osnovnom	%	završena srednja škola	%	viša i visoka škola	%
Sukošan	971	44.90	671	61.22	125	82.24
Debeljak	499	23.10	246	22.45	12	7.90
Gorica-Glavica	692	32.00	179	16.33	15	9.86
Ukupno	2 162	100	1 096	100	152	100

Daleko najveći broj stanovnika u Općini ima samo osnovnu školu ili je čak bez završene osnovne škole. Ova većina čini 50% ukupne populacije i to u svim naseljima u Općini.

Tablica 3.2-6: Struktura stanovništva prema aktivnosti

Naselje	Aktivnost					
	aktivno stanovništvo	%	uzdržavano stanovništvo	%	sa osobnim prihodom	%
Sukošan	853	56.86	962	52.37	285	52.97
Debeljak	379	25.27	390	21.23	121	22.49
Gorica-Glavica	268	17.87	485	26.40	132	24.54
Ukupno	1 500	100	1 837	100	538	100

Najveći udio stanovnika općine Sukošan čini uzdržavano stanovništvo. Ovaj broj je nešto veći za naselja Gorica i Glavica u odnosu na ukupnu veličinu naselja, ali ni za naselja Sukošan i Debeljak udio uzdržavanog stanovništva nije puno manji u odnosu na ukupan broj stanovnika.

Postotak aktivnog stanovništva je za 20% manji u cijeloj Općini u odnosu na uzdržavano, dok je udio stanovništva sa osobnim primanjem 30% manji u cijeloj Općini u odnosu na uzdržavano stanovništvo.

Tablica 3.2-7: Distribucija naselja prema broju domaćinstva i njihovoj prosječnoj veličini.

Naselje	Broj domaćinstava		Prosječna veličina	
	1991	2001	1991	2001
Sukošan	589	742	4	4
Debeljak	253	280	4	4
Gorica-Glavica	214	233	4	4
Ukupno	1056	1255	4	4

Prema prikazanim podacima evidentan je porast broja domaćinstava u cijeloj Općini Sukošan u razdoblju od deset godina. Istovremeno je održan isti broj članova domaćinstava.

Za oblikovanje realne slike stanja u prostoru općine, mogućnostima daljnjeg razvoja i širenja, ali i o eventualnim ograničenjima razvoja naselja znakoviti su i podaci o stambenoj izgradnji u sklopu pojedinih naselja, razlici u intenzitetu odnosno starosti izgradnje, zastupljenosti različitih tipova stanovanja unutar pojedinih naselja, kao i iskoristivosti ukupnog stambenog fonda.

Tablica 3.2-8: Prikaz ukupnog stambenog fonda i distribucija istog prema načinu korištenja

Naselje	Stambeni objekti			
	ukupno	stalno stanovanje	povremeno stanovanje	
			za odmor	za rad
Sukošan	1162	796	360	
Debeljak	309	268	41	-
Gorica-Glavica	224	215	7	-
Ukupno	1 695	1279	408	6

Očigledna je različita tipologija stambenih objekata u naseljima općine Sukošan. Tabela pokazuje da u unutrašnjosti općine (Gorica i Glavica) postoje isključivo stambeni objekti za stalno stanovanje. U naselju Debeljak također je većinsko stalno stanovanje, dok naselje Sukošan ima dosta kuća za odmor.

Po rezultatima popisa 2001 evidentirano je u Sukošanu 360 vikendica tj. kuća za odmor. Trend daljnje izgradnje vikendica, naročito u samom općinskom središtu, bit će sve više izražen. Nadalje atraktivnost prostora, a pogotovo mogućnost realizacije planiranih sadržaja u turističkoj izgradnji (projekt "Tustica") dovesti će do značajnog povećanja broja stanovnika, u prvom redu radi potrebe osiguranja potrebne radne snage koja se mora i

smjestiti na ovom prostoru. Jedan ovako značajan i velik projekt mogao bi prouzročiti demografsku eksploziju u smislu povećanja broja stanovnika na ovom i širem prostoru.

Tablica 3.2-9: Problemi i potrebe povezane sa stanovništvom

RAZVOJNI PROBLEMI/IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Depopulacija ruralnog područja Debeljaka, Gorice i Glavice uslijed iseljavanja stanovništva - Nepovoljno prirodno kretanje stanovništva - Visok indeks starenja stanovništva - Neodgovarajuća obrazovna struktura stanovništva - Odljev mladog visokoobrazovanog stanovništva s područja Općine Sukošan 	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje broja stanovnika utemeljeno na prirodnom prirastu i migraciji stanovništva - Poticanje gradnje i naseljavanja stanovništva sa stalnim boravkom u određenim naseljima s ciljem sprečavanja njihovog nestajanja - Poticanje formalnog obrazovanja i prekvalifikacije sukladno gospodarskim potrebama Općine - Izrada sustava poticane stanogradnje 	<ul style="list-style-type: none"> - Poticati rast životnog standarda stanovništva s ciljem poticanja porasta nataliteta - Poboljšati prometnu, gospodarsku i kulturnu povezanost otoka s kopnom, državnim subvencijama i osigurati kvalitetu i dostupnost zdravstvenih, obrazovnih, kulturnih i socijalnih usluga - Zadržati i privući mlade, obrazovane ljude na otoke i u manje razvijene općine županije specifičnim mjerama socijalne, gospodarske i stambene politike - Mjerama financijske i druge potpore podržati rast broja upisanih studenata u Zadarskoj županiji - Mjerama gospodarske politike osigurati zapošljavanje najboljim studentima - Razvijati pogodno okruženje (uključujući rekreativne sadržaje i socijalne pogodnosti /rješavanje stambenog pitanja, osiguravanje zdravstvene zaštite, organiziranje kulturnih i sportskih sadržaja tijekom cijele godine, osiguravanje brige za malu djecu i sl./) kako bi se zadržali mladi.

3.3 Komunalna infrastruktura

Komunalna infrastruktura Općine Sukošan odnosi se na slijedeća područja:

1. Vodoopskrbu i kanalizacijske sustave,
2. Prometni infrastrukturni sustav,
3. Energetiku, i
4. Zbrinjavanje otpada.

3.3.1 Vodoopskrba i kanalizacijski sustavi

Za rješenje vodoopskrbe svih naselja potrebno je izgraditi glavne vodoopskrbne građevine: vodospremnike i prateće crpne postaje, dovodne cjevovode i mjesnu vodovodnu mrežu. Radi maksimalne zaštite tla, podzemnih i površinskih voda, naročito okolnog morskog akvatorija, treba za cjelokupni prostor općine Sukošan izraditi koncepcijsko rješenje sakupljanja, pročišćavanja i dispozicije otpadnih voda, vodeći računa o etapnoj izgradnji budućeg jedinstvenog razdjelnog sustava odvodnje, kao i o mogućnosti korištenja glavnih već izgrađenih građevina (uređaj za predtretman i podmorski ispušt) postojećeg lokalnog razdjelnog sustava odvodnje luke nautičkog turizma Marina Dalmacija.

Područjem općine Sukošan prolazi magistralni cjevovod Zadar – Biograd vezan na vodospremnik „Pudarica“ u Zadru i uglavnom je u sastavu vodoopskrbnog sustava kojim upravlja „Vodovod d.o.o. Zadar“, tj. u sastavu „Regionalnog vodovoda sjeverne Dalmacije“.

Nakon područja Zadra i Bibinja, na cjevovod je spojen podsustav Marine Dalmacija, a potom Biograd i Sukošan. Cjevovod nije na svim dionicama optimalnog profila što u budućnosti, s obzirom na nova razvojno-planska područja od Zadra do Biograda, može dovesti do toga da se osjeti njegova podkapacitiranost. Ako se ostvare težnje da se zahvate dodatne količine vode iz rijeke Krke, postoji mogućnost da se dio tih količina iz šibenskog vodoopskrbnog sustava preko Biograda transportira i do općine Sukošan putem magistralnog cjevovoda Šibenik – Biograd izgrađenog koncem Domovinskog rata.

Može se reći da jedino naselje Sukošan ima zadovoljavajuće riješenu vodoopskrbu. Određeni problemi javljaju se zbog nepostojanja vlastitog vodospremnika, kao i zbog velikih gubitaka i podkapacitiranosti nekih dijelova mreže koja se zbog toga postupno obnavlja.

U naselju Debeljak se postupno privodi u funkciju dio novoizgrađenih glavnih razvodnih cjevovoda i starijih ogranaka vodovodne mreže, a samo inicijalna vodoopskrba na hidrantima zasad je ostvarena putem procrpne postaje „Tustica“ i pripadnog dovodnog cjevovoda.

Žitelji naselja Debeljak i naselja Gorica još uvijek rješavaju svoju vodoopskrbu skupljanjem kišnice u individualnim cisternama izgrađenim u sklopu stambenih građevina, ili korištenjem vode iz bunara. Ovakav način opskrbe vodom ne omogućava korištenje potpuno ispravne i higijenski zdrave vode.

Za potrebe rješavanja vodoopskrbe naselja na području općine Sukošan izrađena je najvećim dijelom projektna dokumentacija potrebna za izgradnju glavnih vodoopskrbnih građevina i mjesne vodovodne mreže.

Početak rada na izradi cjelovitog rješenja problematike odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na područja općina Bibinje i Sukošan bio je izrada Idejnog rješenja „Sustav odvodnje otpadnih voda Bibinje – Sukošan“ (izradio „HIDROPROJEKT-ING“ d.o.o. Zagreb 11/2005). Idejnim rješenjem je koncipiran zajednički sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda naselja Bibinje – Sukošan i marine Dalmacija.

Osnova Idejnog rješenja je Studija zaštite voda na području Zadarske županije („HIDROPROJEKT-ING“ d.o.o. Zagreb i „HIDROING“ d.o.o. Osijek; 2005) te izrađena prostorno planska dokumentacija.

Idejnim riješenjem predviđeno je formiranje jedinstvenog sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda za naselja Bibinje i Sukošan te marine Dalmacija, s mogućnošću prihvata i otpadnih voda naselja Debeljak. Pročišćavanje otpadnih voda jedinstvenog sustava objedinjeno je na centralnom uređaju za pročišćavanje na lokaciji Čukovice – općina Bibinje. Ispuštanje pročišćenih otpadnih voda vrši se putem podmorskog ispusta u Zadarski kanal.

Projektom je planiran je razdjelni sustav odvodnje koji podrazumijeva da se fekalna i oborinska kanalizacija ne miješaju, već se zasebno projektiraju, odnosno izvode.

Tehničko rješenje odvodnje zasniva se na primjeni gravitacijskog tečenja u kanalizacijskim kolektorima u skladu sa topografskim prilikama. Nadalje, dublje ukopavanje gravitacijskih kolektora iziskuje nužnost povremenog prikupljanja otpadnih voda u kanalizacijskim crpnim stanicama na trasi.

Iz kanalizacijskih crpnih stanica otpadna voda se transportira tlačnim cjevovodima prema odgovarajućim dijelovima sustava gdje je optimalno opet moguće gravitacijsko tečenje, odnosno, završno, do uređaja za pročišćavanje otpadnih voda sustava Bibinje – Sukošan.

Nakon obrade na uređaju, pročišćena otpadna voda se disponira u recipijent – more Zadarskog kanala putem cjevovoda podmorskog ispusta u kojem vladaju tlačno - gravitacijski uvjeti tečenja.

Izgradnja sustava odvodnje naselja Bibinje i Sukošan sastoji se od 5 faza koje su definirane idejnim projektom.

Nulta faza sustava uključuje izgradnju uređaja za pročišćavanje otpadnih voda zajedno sa podmorskim ispustom i dio gravitacijskog cjevovoda za priključak lokalnog stanovništva koji se poklapa sa dionicom kopnenog dijela ispusta. Uređaj za pročišćavanje otpadnih voda je prvog stupnja pročišćavanja, te je predviđen za maksimalno 20.180 ekvivalent stanovnika (ES). Podmorski ispust je ukupne duljine 2.801,00 m, od čega je podmorski dio dug 1.477,00 m, a krajnja točka polaganja u moru je na dubini od 30 m.

Nulta faza izgradnje sustava je u cijelosti završena, te je dobijena uporabna dozvola za podmorski ispust, odnosno uređaj. Ukupna cijena koštanja nulte faze izgradnje je iznosila 11.636.899,71 kn bez PDV-a.

Prva faza izgradnje obuhvaća izgradnju gravitacijskih cjevovoda ukupne duljine 8.120,00 m, odnosno tlačnih cjevovoda ukupne duljine 2.250,00 m, zajedno sa 5 crpnih stanica sustava (CS Bibinje, CS Čukovice, CS Sukošan, CS Padrele, CS Rožica) i dva precrpna okna. Cijena projektiranja prve faze sustava je iznosila 970.200,00 kn bez PDV-a.

U sklopu prve faze izgradnje predviđena je i cjelokupna rekonstrukcija crpne stanice MARINA. Radovi na izgradnji prve faze su gotovi u 99% iznosu (09/2015), te je trenutno u tijeku ispitivanje kvalitete izvedbe, nakon čega će se pristupiti postupku traženja uporabne dozvole.

Završeno je projektiranje druge i treće faze izgradnje sustava odvodnje. Vrijednost izrade projekta iznosila je 882.000,00 kn bez PDV-a, a procijena vrijednosti izgradnje iznosi 61.000.000,00 kn bez PDV-a. U tijeku je postupak dobijanja građevne dozvole za drugu i treću fazu, dobijene su sve suglasnosti osim Vodovoda Zadar.

Za izradu projekata četvrte faze zajedno sa sekundarnom mrežom sustava odvodnje za cjelokupni sustav odvodnje i cjelokupnom rekonstrukcijom vodovodne mreže naselja Bibinje i Sukošan dobijeno je od strukturnih fondova EU (komponenta IPA-3) 1.788.300,00 kuna bespovratnih sredstava, dok ostatak (10% ukupne vrijednosti) se financira iz vlastitih sredstava komunalnog društva (199.200,00 kuna).

Završeni su glavni projekti četvrte faze sustava, sekundarne mreže odvodnje naselja Bibinje i sekundarne mreže odvodnje naselja Sukošan. U završnoj fazi su glavni projekti rekonstrukcije vodovodne mreže naselja Bibinje i Sukošan.

Završetkom navedenih projekata biti će isprojektirana cijelokupna kanalizacijska mreža naselja Bibinje i Sukošan, zajedno sa rekonstrukcijom cjelokupne vodovodne mreže. Projektima su obuhvaćeni svi građevinski dijelovi naselja Bibinje i Sukošan (definirani prostornim planovima) neovisno da li su izgrađeni ili se tek trebaju izgraditi.

Za navedene projekte su osigurana sredstva iz EU fondova, nakon dobijanja potvrda glavnih projekata i dobijanja suglasnosti nadležnih EU struktura.

Procijenjena vrijednost izgradnje druge, treće, četvrte faze zajedno sa sekundarnom mrežom, rekonstrukcijom cjelokupne vodovodne mreže i izgradnjom uređaja za pročišćavanje otpadnih voda II stupnja pročišćavanja je sljedeća:

• Radovi na vodoopskrbnoj mreži	56.962.800 kn
• Radovi na sustavu odvodnje otpadnih voda	151.499.645 kn
• Troškovi nadzora	10.423.100 kn
• Troškovi upravljanja projektom	6.818.720 kn
• Troškovi osiguranja promidžbe i vidljivosti	750.000 kn
• Nepredviđeni troškovi 10%	<u>22.645.427 kn</u>
Ukupna investicija	249.099.692 kn

Podaci o procijenjenoj vrijednosti su dobijeni iz Studije izvodljivosti – sustav vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda Bibinje-Sukošan (HIDROING OSIJEK, srpanj 2015. godine). Od navedenog iznosa jedinice lokalne samouprave moraju osigurati 10% sredstava (24.909.969,20 kuna) a ostalo su bespovratna sredstva EU fondova, odnosno državnog proračuna.

Tablica 3.3-1: Problemi i potrebe povezane sa vodoopskrbom i kanalizacijskim sustavima

RAZVOJNI PROBLEMI / IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Nepostojanje vodoopskrbne mreže u naselju Glavica 	<ul style="list-style-type: none"> - Dovršenje vodoopskrbne mreže u predjelima općine gdje ista ne postoji - Rekonstrukcija postojećeg vodoopskrbnog sustava u naselju Sukošan - Dovršenje izgradnja sustava za odvodnju otpadnih voda 	<ul style="list-style-type: none"> - Dovršiti vodoopskrbni sustav kako bi se osigurala vodoopskrba za preostalih 24% stanovnika Županije - Izgradnja jedinstvenog sustava odvodnje na razini županije za održavanje i upravljanje sustavima odvodnje otpadnih voda

3.3.2 Prometni infrastrukturni sustav

Na području općine Sukošan mora se izgraditi prometna infrastruktura koja će zadovoljiti sve potrebe javnog i individualnog prometa, čime će se omogućiti planirani gospodarski razvoj svih naselja ove općine.

Cestovni promet, zbog svoje fleksibilnosti, imat će najvažniju prometnu ulogu i to u prvom redu sve postojeće javne ceste (državne, županijske i lokalne). U cilju povećanja propusne moći sve javne ceste na području općine Sukošan treba redovito održavati, opremiti odgovarajućom prometnom signalizacijom, izvršiti rekonstrukciju kritičnih dionica, te osigurati i zaštititi zakonom propisani zaštitni pojas. Sustavom javnog prijevoza treba međusobno povezati sva naselja ove općine.

Državne ceste su javne ceste koje povezuju međusobno cjelokupni teritorij Republike Hrvatske, odnosno povezuju ga s mrežom glavnih europskih cesta. Županijske ceste su javne ceste koje povezuju područje jedne ili više županija. Lokalne ceste su javne ceste koje povezuju područje grada i/ili općine.

Jugozapadnim obalnim rubom područja općine Sukošan prolazi dio državne ceste D-8, (Jadranska turistička cesta), koja povezuje međusobno gradove: Rijeku, Zadar, Šibenik, Split i Dubrovnik.

Karakter županijske ceste na području općine Sukošan imaju sljedeće javne ceste:

- Ž 6040 na dionici Zemunik (D 502) - Sukošan (D 8),

- Ž 6041 na dionici Ž 6040 - Debeljak,
- Ž 6042 na dionici Ž 6040 - Galovac - Kakma (D 503).

Lokalne ceste na području općine Sukošan su:

- L 63104 na dionici Ž 6039 - Debeljak - Donje Raštane (Ž 6045),
- L 63105 na dionici Debeljak (Ž 6041) - Galovac (Ž 6042),
- L 63108 na dionici Sukošan: marina "Plitkača" - Ž 6040,
- L 63114 na dionici Gorica (Ž 6042) - Donje Raštane (Ž 6045),
- L 63158 na dionici D 8 - TL Marina Dalmacija.

Dio izgrađenih cesta na području općine Sukošan ima neprimjerene poprečne profile, nepovoljne horizontalne i vertikalne tehničke elemente i dotrajalu postojeću kolničku konstrukciju. Dio ovih cesta još je uvijek i bez suvremenog kolničkog zastora. Kroz naselja nisu izgrađeni nogostupi. Samo u naselju Sukošan djelomično je izgrađen nogostup duž kolnika javne državne ceste D 8, te u naselju Debeljak i Gorica.

Nekategorizirane prometnice unutar svih naselja na području općine Sukošan uglavnom imaju samo kolnik nedovoljne širine i nepovoljne tehničke elemente. Uzrok tome je uglavnom zatečena stambena izgradnja i neriješeni vlasnički odnosi na terenu.

Prostorom općine Sukošan prolazi trasa postojeće željezničke pruge Knin - Zadar, koja ima karakter magistralne pomoćne pruge.

Pomorski promet na području općine Sukošan uglavnom se odnosi na promet plovila koja dolaze u Marinu Dalmacija, a duž akvatorija Zadarskog kanala i Pašmanskog kanala.

Zračna luka prema podjeli zračnih luka u Republici Hrvatskoj ima karakter sekundarne zračne luke koja prvenstveno služi potrebama putničkog prometa. Razvojem turističkog gospodarstva na cjelokupnom području sjevernodalmatinske regije i susjednim gravitirajućim prostorima, zračna luka preuzima sve veću ulogu u domaćem i inozemnom turističkom prometu.

Tablica 3.3-2: Problemi i potrebe povezane s prometnom infrastrukturom

RAZVOJNI PROBLEMI/IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Postojanje neasfaltiranih prometnica - Neodgovarajuće održavanje prometnica od strane Općine i Županije - Neadekvatni i opasni pružni prijelazi - Nedostatan broj i neodgovarajuće stanje postojećih poljoprivrednih, šumskih i protupožarnih putova 	<ul style="list-style-type: none"> - Asfaltiranje lokalnih prometnica - Održavanje postojećih prometnica - Modernizacija pružnih prijelaza - Uređenje postojećih i izgradnja novih šumskih i protupožarnih putova 	<ul style="list-style-type: none"> - Osigurati daljnji razvoj obalne putničke plovidbe te bitno unaprijediti povezanost otoka i centra, kao i same otoke međusobno - Realizirati ulaganja u pomorsku infrastrukturu radi poboljšanja uvjeta i podizanja kvalitete pomorskog prometnog sustava kao i prilagodbe za promet po nepovoljnim vremenskim uvjetima - Izgraditi potrebne pješačke

		<p>zone, naročito za potrebe osoba s invaliditetom</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja biciklističkih staza koje povezuju turistička mjesta - Izraditi pregled potrebnih autobusnih linija i svih potrebnih subvencija za one nerentabilne te plan realizacije tih linija
--	--	--

3.3.3 Energetska infrastruktura

Preko područja Općine Sukošan prelaze dva 110 kV voda značajna za napajanje električnom energijom grada Zadra. To su :

- DV 110 kV BIOGRAD - ZADAR D 102 150/25 -AL/Č + 50Č
- DV 110 kV OBROVAC - ZADAR D 101 150/25 -AL/Č + 50Č

Od 35 kV vodova postoji stari 35 kV vod na čelično – rešetkastim stupovima (" talijanac " - Cu 3x 70 mm²) koji se koristi za napajanje naponom 10 kV iz TS 35/10 kV ZADAR 4.

Mreža 10 kV iz TS kV na području Općine sadrži 31 TS 10/0,4 kV sa cca 30 km visokonaponskih vodova 10 i 10 (20) kV. Najznačajniji je dalekovod 10 kV TS 35/10 kV ZADAR 4 - Debeljak - Gorica – Raštane (izveden sa Cu 3x70 mm² i AČ 3x50 mm² i AČ 3x35 mm²) dužine cca 20 km i sa kojeg se napaja 16 trafostanica 10/0,4 kV.

Na području općine Sukošan nalaze se četiri naselja: Sukošan, Debeljak, Gorica i Glavica, i svi gravitiraju određenoj komutaciji i TK mreži. Samo naselje Sukošan ima za komutaciju UPS (udaljeni pretplatnički stupanj), koji je vezan na nadređenu digitalnu centralu AXE 10 Zadar. Ona udovoljava suvremenim telekomunikacijskim zahtjevima i ima mogućnost, po potrebi, lakog širenja na veće kapacitete. Veza je ostvarena preko svjetlovodnog kabela, koji prolazi duž Jadranske turističke ceste kroz cijelo naselje i magistralnog je karaktera.

U mjestu se nalaze dvije GSM bazne postaje : T-COM (na zgradi PTT odmarališta) i VIP (kod željezničke postaje).

TK mreža je izvedena podzemnim TK kabelima, direktno položenim u zemlju gotovo u cjelini: izuzetak je trasa kabela prema Maloj Makarskoj, jer je na tom potezu (cca 700 m južno od centrale) napravljena kabelska kanalizacija. Kabelski izvodi su tipa PAP-BOX na stupu, na radnoj visini, ili unutarnji.

Na područja naselja Debeljak egzistira UPS kao komutacija, koji je svjetlovodnim kabelom vezan na nadređenu digitalnu centralu AXE 10 Zadar. TK mreža Debeljak pokriva cijelo naselje, a izgrađena je uglavnom podzemnim kabelima, dok se zaselci Gornje i Donje Podvršje napajaju zračnim TK kabelima.

Naselje Gorica, koje pripada općini Sukošan, gravitira komutaciji Gornjih Raštana, koja je smještena u samom mjestu Gornje Raštane. Ova komutacija je digitalna, a svjetlovodnim kabelom je vezana na centralu AXE 10 Zadar. Promatrani dio naselja je preko mjesne TK mreže Gornje Raštane spojen na spomenutu komutaciju. TK mreža je izvedena kroz

kabelsku kanalizaciju.

Naselje Glavica, koje pripada općini Sukošan, gravitira komutaciji Donjih Raštana, koja je smještena u samom mjestu Donje Raštane. Ova komutacija je digitalna, a svjetlovodnim kabelom je vezana na centralu AXE 10 Zadar. Naselje je preko mjesne TK mreže Donje Raštane spojeno na spomenutu komutaciju. TK mreža je izvedena kroz kabelsku kanalizaciju.

Tablica 3.3-3: Problemi i potrebe povezane s energetske sustavom

RAZVOJNI PROBLEMI/IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Usmjerenje isključivo na elektroenergetski sustav - Zastarjeli tronaponski sustav snabdijevanja električnom energijom - Nepostojanje plinoposkrbne mreže - Nedovoljna iskorištenost obnovljivih izvora energije 	<ul style="list-style-type: none"> - Rekonstrukcija elektroenergetske mreže i prelazak na dvonaponski sustav - Stvaranje uvjeta za plinifikaciju poslovne zone vezujući se za plinski sustav - Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije 	<ul style="list-style-type: none"> - Provedba politike o energetske učinkovitosti i zaštiti okoliša Zadarske županije

3.3.4 Zbrinjavanje otpada

Komunalno poduzeće „Čistoća“ d.o.o. Zadar skuplja otpad na području Općine Sukošan. Komunalni otpad s područja Općine Sukošan, sve do izgradnje „Centra za gospodarenje otpadom Biljane Donje“ (na području Grada Benkovca), odlaže se na odlagalištu otpada „Diklo“ kod Zadra.

Općina Sukošan ima Plan gospodarenja otpadom Općine Sukošan za razdoblje do 2015. godine, a kojeg je izradio IPZ Uniprojekt TERRA d.o.o. u kolovozu 2009. godine. U tijeku je izrada novog „Plana gospodarenja otpadom Općine Sukošan do 2020. godine“. Plan predviđa bolju organizaciju oko sakupljanja i upravljanja s otpadom, te predlaže osnovne mjere radi njegova sakupljanja i sortiranja. Planom je predviđeno osnivanje mini reciklažnih dvorišta, "windrow" kompostiranje i građevine za obradu građevinskog otpada na lokacijama Golo Brdo i u zoni proizvodne namjene u Gorici.

Gospodarenje građevnim otpadom podrazumijeva skup aktivnosti i mjera koje obuhvaćaju odvojeno skupljanje, uporabu i/ili zbrinjavanje građevnog otpada. Predložene su dvije lokacije za izgradnju objekta za građevni otpad, i to tako da će se objekt na lokaciji Golo brdo koristiti za naselja Sukošan i Debeljak, a objekt na lokaciji Glavica za naselje Gorica.

Reciklažno dvorište za komunalni otpad na lokaciji GoloBrdo

Idejni projekt je završen i predan je za ishođenje Lokacijske dozvole. Predmetni zahvat u prostoru predstavlja Reciklažno dvorište na lokaciji općina Sukošan na dijelu k.č. br. 1785 k.o. Sukošan. Građevinska čestica površine 102.680 m² nepravilnog je oblika. Sam obuhvat zahvata reciklažnog dvorišta iznosi 2.368 m². Na ovoj lokaciji će se izdvojeno skupljati samo one otpadne tvari za koje je osigurana otprema i obrada, a to su papir, staklo, metali,

ambalaža od pića i napitaka te akumulatori.

Reciklažno dvorište za građevinski otpad na lokaciji GoloBrdo

Idejni projekt je završen i predan je za ishođenje Lokacijske dozvole. Reciklažno dvorište za građevni otpad izgradit će se zapadno od budućeg reciklažnog dvorišta za komunalni otpad na dijelu k.č.br. 1785, k.o. Sukošan. Građevinska čestica površine je oko 102.680 m². Sam obuhvat zahvata reciklažnog dvorišta za građevinski otpad iznosi oko 13.495 m².

Na lokaciji Glavica planira se izgraditi još jedno reciklažno dvorište za komunalni i građevni otpad. U tom smislu, formirat će se makadamske, djelomično asfaltirane plohe, ukupne površine od oko 1 ha, odnosno 10.000 m² (100 x 100 m).

Tablica 3.3-4: Problemi i potrebe povezane sa zbrinjavanjem otpada

RAZVOJNI PROBLEMI/IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Nepostojanje kulture, prakse i infrastrukture odvojenog prikupljanja otpada - Niska razina ekološke osviještenosti i informiranosti stanovništva na području zbrinjavanja otpada - Otežan pristup prikupljanju otpada u pojedinim predjelima Općine 	<ul style="list-style-type: none"> - Organiziranje odvojenog prikupljanja otpada na mjestu njegovog nastanka - Sustavno podizanje ekološke svijesti među građanima putem različitih programa edukacije i informiranja - Poticanje smanjenja proizvodnje otpada u domaćinstvima i pogonima putem odgovarajućih programa edukacije stanovništva 	<ul style="list-style-type: none"> - Stalni razvoj sustava vrednovanja otpada (primarne reciklaže) - Osigurati izdvajanje teško razgradivih i opasnih tvari (opasni otpad koji nastaje u kudanstvima i sl.; baterije, ulja, stari lijekovi...) - Uspostava optimalnog sustava obrade neopasnog (mehanička, biološka, i moguće termička) otpada - Unapređenje sustava sakupljanja i prijevoza otpada - Osigurati sigurno skladištenje opasnog otpada na području županije - Uspostaviti regionalni centar kao suvremeno sanitarno odlagalište otpada, sukladno RH propisima i EU standardima - Saniranje problematičnih starih odlagališta i smetlišta, "divljih" odlagališta, kao i njima onečišćenih dijelova okoliša - Uspostava usklađenosti i suradnje gradova i općina na području županije, u vezi s problematikom komunalnog i drugog otpada, kao nužnog preduvjeta za njeno kvalitetno rješavanje - Educirano i, u vezi problematike okoliša, osviješteno stanovništvo i drugi dionici - Osigurati nadzor i praćenje funkcioniranja sustava

		gospodarenja otpadom i njegovog utjecaja na okoliš
--	--	--

3.3.5 Sprječavanje nepovoljnog utjecaja na okoliš

Proces bespravne izgradnje koji se intenzivirao tijekom 80-tih godina ostavio je traga i na ovom prostoru poglavito u priobalnom području, ali je njegov inenzitet znatno oslabio.

Pored toga sadržaji koji mogu negativno utjecati na okoliš su:

- neadekvatno i neumjereno korištenje morske obale;
- intenzivna i nekontrolirana stambena izgradnja bez izgradnje prateće infrastrukture;
- nerješena odvodnja otpadnih voda;
- nekontrolirana sječa šuma i nepošumljavanje planiranih površina.

Za učinkovito sprječavanje nepovoljnog utjecaja na okoliš na području Općine Sukošan moraju se provoditi sljedeće mjere:

- prije početka izgradnje u zoni morske obale za svaki zahvat izraditi Studiju o utjecaju na okoliš kojom će se definirati uvjeti korištenja i način zaštite obalnog pojasa i mora;
- osigurati zakonom propisani zaštitni pojas za sve kategorije javnih cesta koji od vanjskog ruba zemljišnog pojasa sa svake strane ceste iznosi: za državne ceste 25,0 m, za županijske ceste 15,0 m i za lokalne ceste 10,0 m;
- osigurati potreban koridor za buduću trasu željeznice velikih brzina (Jadransku željeznicu), te očuvati i zaštititi koridor postojeće magistralne pomoćne pruge Knin – Zadar;
- osigurati potrebne koridore za izgradnju komunalne infrastrukture (vodoopskrba, odvodnja, tt instalacije, elektroopskrba);
- izgraditi razdjelni sustav odvodnje uz odabir primjerenog stupnja čišćenja otpadnih voda ovisno o kvaliteti prijamnika i veličini pripadajućeg izgrađenog područja;
- do izgradnje javnog sustava odvodnje rješavati sakupljanje urbanih otpadnih voda izgradnjom kvalitetnih nepropusnih tipskih kućnih uređaja (vodonepropusna sabirna jama) za svaku građevinu pojedinačno, a sadržaj istih prazniti na mjesto koje odredi sanitarna inspekcija i to samo preko ovlaštenih poduzeća;
- otpadne tehnološke vode iz raznih proizvodnih pogona adekvatno pročititi tako da se količina štetnih tvari u njima smanji do propisanih graničnih vrijednosti;
- sve građevine vodoopskrbnih sustava i sustava odvodnje izgraditi kao potpuno zatvorene i vodonepropusne građevine uz odabir kvalitetnog cijevnog materijala;
- u svim lukama posebne namjene na području Općine Sukošan riješiti prihvat sanitarno-potrošnih otpadnih voda s brodica, ugraditi dovoljan broj separatora za odvajanje ulja i masnoća iz oborinskih voda, te postaviti kontejnere za odlaganje istrošenog ulja, ostataka goriva i zauljenih voda;
- na površinama većih parkirališta, garaža, servisa, benzinskih postaja i sl., gdje je veća opasnost od izlivanja ulja i nafte, ugraditi separatore za sakupljanje ulja i masnoća iz oborinskih voda;
- na sjeverozapadnom dijelu općine koji ulazi u sastav IVA zone sanitarne zaštite slivnog područja Bokanjac – Poličnik provoditi zaštitne mjere prema odredbama iz Odluke o utvrđivanju zona sanitarne zaštite izvora vode za piće, objavljene u Službenom glasniku Zadarske županije, br. 3/98. Izrađen je elaborat i utvrđene su zone sanitarne zaštite voda za područje Turanjskog jezera. U područjima sanitarne zaštite voda potrebno je izvršiti vodoistražne radove ("mikrozoniranje") kojim se ispituje uži lokalitet na kojem je

planiran zahvat. Na temelju mikrozoniranja utvrđuje se pogodnost terena za određeni zahvat, te se određuju posebne mjere zaštite po kojima planirani zahvat neće predstavljati opasnost za kvalitetu vode na izvoristu. Način i uvjeti korištenja unutar zona sanitarne zaštite voda utvrđuju se na temelju Pravilnika o utvrđivanju zona sanitarne zaštite izvorišta (NN 55/02).

3.4 Gospodarstvo

3.4.1 Gospodarski profil Zadarske županije 2014

Gospodarstvo Zadarske županije temelji se na sektorima trgovine, prerađivačke industrije, turizma, pomorskog prometa, građevinarstva, ribarstva i poljoprivrede, te obrtništva. Na području Zadarske županije registrirano je otprilike 3.500 trgovačkih društava s oko 20.700 zaposlenika.

Cjelokupno poslovanje gospodarstva Zadarske županije u 2014. možemo ocijeniti zadovoljavajućim. U odnosu na 2013. glavni pokazatelji bili su pozitivni: povećan je broj zaposlenika, rasli su ukupni prihodi, povećane su investicije u novu dugotrajnu imovinu. Ostvareni su ukupni prihodi od 11,35 milijardi kuna, što je za 3,1% više nego u prethodnoj godini. Istovremeno, ukupni rashodi iznosili su 11,42 milijardi kuna, bili su za 3,5% viši nego prethodne godine i u 2014. premašili su ukupne rashode za 65,6 milijuna kuna. Poduzetnici koji su iskazali dobit, zajedno su imali ukupno 687,0 mil. kuna dobiti prije oporezivanja ili 8,8% manje nego u prethodnoj godini, a poduzetnici koji su iskazali gubitak, zajedno su imali ukupno 752,7 mil. kuna gubitka prije oporezivanja ili 2,6% manje nego u 2013. godini. U 2014. rasli su i prihodi od prodaje u inozemstvu i to za 5,5%.

Tablica 3.4-1: Ukupni prihodi i rashodi u Zadarskoj županiji u 2013. i 2014. godini

Područje djelatnosti	UKUPNI PRIHODI	UKUPNI RASHODI
	2013.	2014.
TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO	2,746,778,932	2,754,864,861
PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	2,148,087,851	2,458,180,486
DJELAT. PRUŽANJA SMJEŠT. TE PRIPREME I USLUŽ. HRANE	1,254,304,661	1,207,071,981
PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	1,206,802,340	1,171,508,509
POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	1,005,946,222	1,025,951,449
GRAĐEVINARSTVO	751,693,808	813,353,996
ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	610,776,729	653,131,889
OPSKRBA VODOM; UKL. OTP. VODA, GOSPOD. OTPADOM	272,646,560	288,363,984
STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	299,190,954	287,960,568
RUDARSTVO I VAĐENJE	239,811,757	195,675,334
UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	122,900,920	173,643,231
POSLOVANJE NEKRETNINAMA	196,703,739	121,250,029
OPSKRBA EL. ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMAT.	7,434,831	40,425,806
INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	37,194,521	36,165,775
OBRAZOVANJE	26,578,280	32,720,944
OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	28,797,710	32,280,421

FINANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	28,795,314	29,538,006
DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI	24,980,306	27,516,658
FIZIČKE OSOBE BEZ DJELATNOSTI	2,652,436	2,585,254
JAVNA UPRAVA I OBRANA; OBVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE	2,935,493	2,559,434
UKUPNO	11,015,013,364	11,354,748,615

Izvor: FINA; Obrada: HGK – ŽK Zadar

U apsolutnim iznosima najveće povećanje ukupnih prihoda zabilježeno je u području Prerađivačke industrije i to za 310,1 mil. kuna ili 14,4% više nego prethodne godine. Smanjenje ukupnih prihoda najveće je bilo području Poslovanja nekretninama i to za 75,5 mil. kuna ili 38,4% manje nego prethodne godine.

Vrijednost aktive gospodarstva Zadarske županije povećana je za 5,6% uz ravnomjerno povećanje svih glavnih stavki aktive. Poboļšana je struktura pasive: Kapital i rezerve povećani su za 17,2%, Kratkoročne obveze povećane su za 3,7%, a zabilježen je porast dugoročnih obveza za 1,6%. Više se je i investiralo: ulaganja su iznosila 1.187,5 mil. kuna ili 20,1% više nego u 2013. godini. Najviše se ulagalo u području Opskrbe električnom energijom – 397,1 mil. kuna, Poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu – 151,2 mil. kuna, te Opskrbi vodom – 138,1 mil. kuna.

Broj zaposlenih u gospodarstvu Zadarske županije (3.512 poduzetnika) mjereno satima rada povećan je s 19.902 zaposlenih u 2013. na broj od 20.690 u 2014. godini ili za 4,0%. Upravo je konstantno održavanje zaposlenosti u kriznom razdoblju odlika gospodarstva Zadarske županije. Od 2008. godine broj zaposlenih u županijskom gospodarstvu varirao je oko brojke od 20.000 radnika, dok je na državnoj razini došlo do smanjenja broja zaposlenih sa 933.958 u 2008. na 830.116, odnosno izgubljeno je oko 100.000 radnih mjesta.

Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća u gospodarstvu iznosila je 4.499 kuna, za 0,7% veća je nego prethodne godine. Po područjima djelatnosti najviša je bila u Prijevozu i skladištenju (8.335 kuna), Financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja (6.895 kuna), Umjetnosti, zabavi i rekreaciji (5.050 kuna).

Tablica 3.4-2: Broj zaposlenih i izdaci za plaće u gospodarstvu Zadarske županije u 2014. godini

STAVKA	2013.	2014.	INDEKS 2014/13
Broj zaposlenih (prema satima rada)	19,902	20,690	104
Troškovi osoblja	1,618,115,975	1,729,484,998	106.9
Neto plaće i nadnice	1,067,216,231	1,117,069,216	104.7

Ukupna zaposlenost u Zadarskoj županiji (osiguranici HZZO-a prema prebivalištu) u kriznim se godinama zadržala na puno boljoj razini od državnog prosjeka, zahvaljujući i osjetnom povećanju sezonske zaposlenosti. Isto tako broj nezaposlenih rastao je sporije od negativnog trenda u Republici Hrvatskoj. Na kraju prosinca 2014. imamo 46.364 ukupno zaposlene osobe i 9.726 nezaposlene osobe.

Vanjskotrgovinsku razmjenu Zadarske županije karakteriziraju dvije stvari: visoki udjel izvoza usluga u strukturi prihoda od prodaje u inozemstvu (vozarine Tankerske plovidbe d.d. i

turističke usluge fakturirane stranim kupcima), te pozitivna bilanca robne razmjene u kriznom razdoblju od 2009. godine.

U Zadarskoj županiji u 2014. godini izvezeno je robe u vrijednosti od 1,39 milijarde hrvatskih kuna, što je povećanje od 7,2% u usporedbi s 2013. godinom. Robni uvoz u 2014. godini iznosio je 1,37 milijardi kuna, ili 13,2% više u usporedbi s 2013. godinom. U eurima, ti su iznosi za Zadarsku županiju u 2014. godini 182,0 milijuna eura izvoza u 2014. godini i 179,4 milijuna eura uvoza. Izvoz je od uvoza u prošloj godini u Zadarskoj županiji bio veći za 1,5 posto. U odnosu na ukupnu hrvatsku robnu razmjenu doprinos Zadarske županije stabilizirao se na 1,8%-tni udjel u robnom izvozu i 1,0%-tni udjel u robnom uvozu.

Tablica 3.4-3: Robna razmjena Zadarske županije i udio u RH u 2013. i 2014. godini

u tisućama HRK		
I Z V O Z	2013.	2014.
Zadarska županija	1.295.700	1.388.822
Republika Hrvatska	72.594.640	78.921.288
Udio u RH %	1.8	1.8

U V O Z	2013.	2014.
Zadarska županija	1.209.472	1.368.655
Republika Hrvatska	125.051.938	130.404.672
Udio u RH %	1	1

Izvor: Državni zavod za statistiku RH, HGK ŽK Zadar

Zadnjih godina, uslijed gospodarske krize, dolazi i do promjene strukture ostvarenja prihoda po područjima djelatnosti.

Najznačajniji gospodarski sektor po ostvarenim prihodima i po broju zaposlenih i dalje je Trgovina s oko 24,3% u strukturi ukupnih prihoda i 20,2% u strukturi zaposlenih u gospodarstvu. Slijedi je Prerađivačka industrija, a u Zadarskoj županiji prisutne su brojne proizvodne branše. Najznačajnija je proizvodnja prehrambenih proizvoda (gdje dominiraju prerađivači ribe) i proizvodnja pića, povezana s poljoprivredom je proizvodnja sira, a sa rudarstvom proizvodnja soli.

Proizvodnja proizvoda od metala i nemetala tradicionalno je prisutna više od pola stoljeća, danas aluminijske folije i odljevci od aluminijske čine glavnu robnu izvoza Zadarske županije. U Županiji posluju tvrtke i iz tekstilne industrije, kemijske industrije, proizvodnje građevinskih elemenata, te brojnih manje zastupljenih proizvodnih djelatnosti. Prerađivačka industrija ukupno ostvaruje oko 21,6% ukupnih prihoda, 70% robnog izvoza gospodarstva, i zapošljava 17,8% od ukupnog broja zaposlenih u gospodarstvu Zadarske županije.

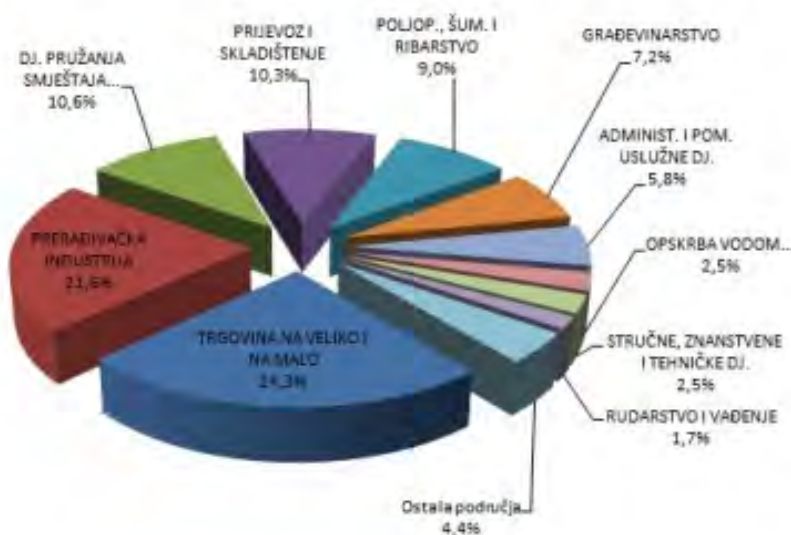
Iako to iz podataka od oko 10,6% ukupnog prometa i 13,7% zaposlenih u gospodarstvu Zadarske županije ne izgleda puno, sektor Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (turizam), pokretač je gospodarskog života i najperspektivnija razvojna grana ovog područja. Na velika trgovačka društva iz ove branše vezani su obrti i domaćinstva koja se bave turizmom, građevinari koji grade, opremaju i održavaju objekte, te brojni dobavljači.

U Zadarskoj županiji u hotelima, privatnom smještaju, kampovima, turističkim naseljima i ostalim turističkim objektima ima preko 100.000 kreveta, 2014. godine ostvareno je 1,47 milijuna turističkih dolazaka, te 10,08 milijuna noćenja. Preko 80% stranih je turista, dominiraju Nijemci, Slovenci, Česi i Austrijanci.

Oko 10,3% ukupnih prihoda i 7,9% zaposlenih vezano je uz sektor Prijevoza i skladištenje. Ovdje dominira najveći hrvatski brodar Tankerska plovidba d.d. Zadar, specijaliziran za prijevoz nafte i naftnih derivata, te rasutog tereta. Prihod na inozemnom tržištu ovog trgovačkog društva u nekim godinama premašuje iznos cjelokupnog robnog izvoza Županije.

Slika 3.4-4: Struktura ukupnih prihoda gospodarstva Zadarske županije u 2014. godini po područjima djelatnosti

Struktura ukupnih prihoda gospodarstva Zadarske županije u 2014. godini po područjima djelatnosti

Ribarstvo i marikultura, manjim dijelom i Poljoprivreda zaslužni su za oko 9,0% ukupnih prihoda, 6,9% zaposlenih i 25% robnog izvoza Županije. U Zadarskoj županiji sjedište je većine hrvatskih uzgajivača tuna i najvećeg uzgajivača bijele ribe, te najveća koncentracija ribarske flote u Hrvatskoj.

Područje Ravnih kotara pogodno je i koristi se za uzgoj voća i povrća, uzgoj krava, a zadnjih desetak godina podignuti su brojni višegodišnji nasadi maslina, vinove loze i smokava uz istodobni razvoj proizvodnih kapaciteta za preradu ovih mediteranskih kultura.

Sektor građevinarstva najviše je pogođen krizom 2009. - 2014. i njegov udjel pao je na oko 7,2% ukupnih prihoda i 8,5% zaposlenih. Trgovačka društva iz ovog sektora vezana su uglavnom uz projektiranje, građenje, održavanje i ostale popratne djelatnosti na području Zadarske županije.

Godišnja financijska izvješća FINA-e koja su temelj analize gospodarskih kretanja obuhvaćaju samo tzv. realni sektor gospodarstva u što nije uključen sektor bankarstva i osiguranja. Moramo, ipak, ovdje spomenuti i OTP banku d.d. čije poslovanje u analizi gospodarstva nije obuhvaćeno, ali koja s više od 1.000 zaposlenika, skoro 900 milijuna kuna godišnjih ukupnih prihoda i više od 120 milijuna kuna godišnje bruto dobiti značajno doprinosi razvoju županijskog gospodarstva.

3.4.2 Osvrt na gospodarstvo u Zadarskoj županiji 2010

Bruto društveni proizvod (BDP) Zadarske županije u 2009. i 2010. godini pao je za 7,5%. Prema vrijednosti BDP-a koji je 2008. iznosio 9.051 EUR, a 2010. godine 8.390 EUR po stanovniku, Zadarska županija u hrvatskim se okvirima nalazi na osmom mjestu, kao ispodprosječno razvijena županija.

Gospodarski sustav Zadarske županije je na 85% hrvatskog prosjeka, a bilježi se daljnji pad gospodarske aktivnosti, koji u ovom trenutku županiju dovodi na 75% hrvatskog prosjeka.

U 2009. godini ostvarila su se negativna očekivanja s početka gospodarske krize tako da su ukupni prihodi zadarskog gospodarstva u 2009. godini ostvareni u ukupnom iznosu od 11,10 milijardi kuna, što je za 9,9% manje nego u prethodnoj 2008. godini. Ukupni rashodi bili su 8,3% manji nego prethodne godine, s iznosom od 11,18 milijardi kuna, te su ukupne prihode premašili za 83,8 milijuna kuna, odnosno gospodarstvo Zadarske županije je, u cjelini, u 2009. godini, ostvarilo gubitak.

U prvih devet mjeseci 2010., u odnosu na isto razdoblje 2009., ukupni prihodi gospodarstva županije smanjeni su za 4,9%, neto plaće smanjene su za 2,1%, investicije u dugotrajnu imovinu manje su za 11,7%, izvoz je smanjen za 6,1%, a uvoz za 4,2%. Broj zaposlenih od 2008. pao je za 2.250 osoba, a paralelno raste broj nezaposlenih, kojih je sada 12.250.

Dok se izvoz u Zadarskoj županiji od 2000. do 2008. godine stalno povećavao, u 2009. godini zabilježen je negativan trend kao posljedica svjetske gospodarske krize. Izvoz roba u vrijednosti od 194,6 milijuna USD smanjen je za 12,5% u odnosu na 2008. godinu. Istodobno uvoz roba je iznosio 183,9 milijuna USD, 33,8% manje u usporedbi s prethodnom godinom. I po prvi put od 2000. godine izvoz je premašio uvoz u županiji, i to za 5,8%.

Tablica 3.4-5: Razvijenost županijskog gospodarstva u 2009. godini

	Ukupni prihodi po zaposlenom	Aktiva po zaposlenom	Dobit prije oporezivanja po zaposlenom	Konsolidirana dobit prije oporezivanja po zaposlenom	Investicije po zaposlenom	Prihod od prodaje u inozemstvu po zaposlenom
Republika Hrvatska	138.232,23	245.410,66	5.949,35	4.957,79	11.447,99	
Zadarska županija	68.471,78	146.214,30	3.129,45	3.646,49	9.709,28	13.782,28
Odnos ZŽ prema RH	0,495	0,596	0,526	0,736	0,848	

Vodeći udio u ukupnim prihodima gospodarstva županije bilježi trgovina na veliko i malo, s tim da je udio tog sektora od 2005. do 2009. godine smanjen sa 36,60% na 32,22%. Na drugom mjestu u ukupnim prihodima 2005. godine bio je sektor prijevoza i veza

(prvenstveno zbog Tankerske plovidbe d.d.) čiji je udio u 2009. smanjen sa 17,31% na 10,56%. Slijedi sektor prerađivačke industrije čiji je udio prihoda u promatranom razdoblju 18,8%, te sektor građevinarstva sa 11,4%.

U 2009. godini izvoz je smanjen za 12,5% u odnosu na prethodnu godinu što je posljedica svjetske ekonomske krize. Najznačajnije zemlje izvoza Zadarske županije bile su Japan sa 21,1% od ukupnog izvoza, Italija sa 18,7%, Njemačka 8,5%, Slovenija 8,5%.

Prema prostornim planovima, u 31 jedinici lokalne samouprave, predviđene su 74 poduzetničke zone. Zone su različite po veličini tako da se planirana površina kreće u rasponu od manje od hektara do oko 400 hektara. Prema indeksu regionalne konkurentnosti 2007. površina zona *per capita* (m² po stanovniku) iznosi 21,25 (10,79 prosjek RH) i Zadarska županija je rangirana na 4. mjestu.

Prema podacima iz 2009. godine u 8 zona (Grabi, Novi Stankovici, Šopot, Murvica IK, Murvica Jug, Primat, Industrijska zona i Poljica Brig) bilo je 107 tvrtki sa 1.738 zaposlenih. Jedina 100% popunjena poslovna zona je zona Grabi u Općini Poličnik i poslovna zona Primat (Općina Polača), te iste zone planiraju proširenje. Poslovna zona Crno, veličine 400 ha, najveća je poslovna zona u županiji, no do sada još nije započela gradnja njene infrastrukture. Ova zona je prostornim planom predviđena na širem području Grada Zadra, a odlikuje ju odlična povezanosti s autocestom A1, pomorskom lukom, zračnom lukom te željeznicom.

U Zadarskoj županiji u 2011. godini od ukupno 9,3 milijarde kuna po djelatnostima: poljoprivreda i ribarstvo donose 520 milijuna; industrija, energetika i rudarstvo 783 milijuna (sama industrija 504 milijuna); građevinarstvo milijardu kuna; trgovina, promet i veze 1,9 milijardi, informacije i komunikacije 291 milijun; financijske usluge 530 milijuna; nekretnine čak 1,8 milijardi; stručno znanstvene i sl. institucije 620 milijuna, javne službe, uprava, obrazovanja, socijala, zdravstvo 1,56 milijardi; te umjetnost, kultura i rekreacija 270 milijuna.

3.4.3 Gospodarska aktivnost po gradovima i općinama

Financijski rezultati poduzetnika po općinama i gradovima u Zadarske županije u 2009. godini ukazuju na značajnu razliku u gospodarskoj aktivnosti općina Zadarske županije. Najveći broj poduzetnika i broj zaposlenih bilježi Grad Zadar. Zatim, po ovim pokazateljima, slijede Grad Biograd n/M i Grad Benkovac.

Prema evidenciji FINE ukupan broj poduzetnika u Općini Sukošan je 55, a broj zaposlenih je 202. Ukupni prihodi su iznosili 113 milijuna kuna.

Tablica 3.4-6: Osnovni financijski rezultati poduzetnika po općinama i gradovima Zadarske županije u 2009. godini

Naziv županije grada/općine	Broj poduzetnika		Broj zaposlenih		Ukupni prihodi		Dobit nakon poreza		Gubitak nakon poreza		Neto dobit	
	Broj	Rang	Broj	Rang	u tisu. kn	Rang	u tisu. kn	Rang	u tisu. kn	Rang	u tisu. kn	Rang
ZADARSKA	2.098	9	15.052	11	10.880.361	8	409.814	9	591.021	9	-131.207	13
BENKOVAC	72	139	769	121	359.622	122	21.206	90	16.480	111	4.746	142
BIBINJE	36	239	84	395	37.393	387	576	450	2.146	271	-1.570	416
BIOGRAD NA MORU	123	88	1.072	95	581.585	84	29.834	70	12.004	129	17.629	43
GALOVAC	7	511	11	544	39.329	383	1.930	305	54	515	1.877	172
GRAČAC	27	290	180	284	45.769	368	4.000	225	9.354	148	-5.354	468
JASENICE	8	523	13	538	6.777	525	5	550	989	351	-964	390
KALI	44	214	505	151	325.225	129	16.248	109	41.837	52	-25.389	522
KOLAN	13	419	54	458	28.883	420	164	514	1.207	335	-1.044	395
KUKLIČICA	8	489	18	521	5.918	529	155	517	43	520	112	307
LIŠANE DOSTROVIČKE	7	510	57	448	15.914	484	407	467	95	512	-339	270
NIN	28	284	73	412	36.322	388	828	413	465	415	365	264
NOVIGRAD	12	434	31	495	28.881	421	624	442	1.134	338	-510	387
OBROVAC	59	178	247	233	119.432	230	1.800	212	19.098	98	-17.295	510
PAG	48	204	383	181	263.832	143	22.064	87	4.711	198	17.354	44
PAKOSTANE	66	154	348	189	131.715	216	3.824	233	23.257	85	-19.433	516
PAŠMAN	32	258	95	379	41.908	380	2.984	269	717	382	2.167	193
POLAČA	11	450	45	475	23.691	447	327	481	120	499	205	235
POLIČNIK	43	217	490	154	480.502	83	13.541	118	3.847	214	9.594	88
POSEDARJE	42	222	164	302	124.613	220	8.734	152	2.110	275	8.823	88
POVLJANA	17	377	60	441	17.152	473	842	411	1.625	300	-783	383
PREKO	59	172	211	253	72.574	293	3.979	225	8.479	157	-4.501	490
PRIVLAKA	17	378	107	366	38.994	388	369	471	1.709	297	-1.341	407
RAZANAC	20	348	48	459	18.922	472	1.150	389	358	448	792	223
SALI	95	244	175	288	47.697	363	1.721	316	5.421	186	-3.701	452
STANKOVCI	24	311	176	230	153.827	187	7.676	162	3.511	218	4.165	119
STARIGRAD	21	340	75	413	33.880	396	1.009	387	1.938	262	-829	388
SUKOŠAN	55	187	202	264	113.555	238	3.095	281	4.154	209	-1.053	396
SVETI FILIP I JAKOV	51	198	168	297	122.296	227	1.502	333	9.558	144	-8.056	493
ŠKABRNJE	9	475	64	437	65.353	310	766	421	434	427	832	274
TKOČI	10	484	86	432	27.778	425	1.076	375	341	452	735	226
VIR	86	155	268	223	91.278	263	970	393	31.141	67	-30.171	524
VRSI	16	410	101	372	84.655	275	1.188	361	368	445	830	218
ZADAR	1.598	7	13.437	7	7.247.803	8	250.506	8	381.878	8	-131.111	543
ZEMUNIK DONJI	18	388	82	398	58.510	339	4.744	209	787	372	3.957	123

Izvor: Fina

Zadarska županija je u 2009. godini stvorila 9% manje dodane vrijednosti u odnosu na prethodno razdoblje, uz 11,5% smanjenu efikasnost intelektualnog kapitala. Efikasnost Zadarske županije smanjuje se od 2007. godine, no ona se još uvijek nalazi neznatno iznad nacionalnog prosjeka.

Promatrano po djelatnostima, trgovina na veliko i malo je i u 2009. godini stvorila najviše županijske dodane vrijednosti. Prijevoz, skladištenje i veze, kao druga najznačajnija djelatnost županije bilježi loše rezultate, smanjujući dodanu vrijednost i efikasnost za 35%. Prerađivačka industrija stagnira, dok građevinarstvo bilježi stope pada dodane vrijednosti i efikasnosti od približno 15%.

Teritorijalni raspored ukazuje na izrazitu centralizaciju. Zadar, iako uz pad efikasnosti i dodane vrijednosti od preko 13%, i dalje sam stvara milijardu i sto milijuna kuna više dodane vrijednosti nego sva ostala mjesta županije zajedno. Biograd na moru, kao drugo najvažnije središte županije ostvaruje rast. Najpozitivniji primjer županije je Gračac, koji je stvorio osam puta više dodane vrijednosti uz efikasnost povećanu 77%.

Među poduzećima, uvjerljivi lider županije ostaje Tankerska plovidba, iako je u 2009. godini smanjila stvorenu dodanu vrijednost i efikasnost intelektualnog kapitala za preko 41%. Izrazit pad imala je Adria, smanjivši efikasnost i dodanu vrijednost za preko 43%. Turisthotel, drugo vodeće poduzeće županije bilježi rast po oba promatrana kriterija. Slijede Aluflexpack i Tankerkomerc koji su u promatranoj godini znatno povećali stvorenu dodanu vrijednost i efikasnost u odnosu na godinu ranije.

Tablica 3.4-7: Stvaranje dodane vrijednosti po općinama i gradovima Zadarske županije u 2009. godini

OPĆINA/GRAD	DV/ST. €	DV	DV %	EIK	EIK %
ZADAR	3.775	1.990.399.374	-13,69%	2,09	-13,16%
BIOGRAD NA MORU	4.660	177.679.056	8,83%	2,30	6,96%
BENKOVAC	1.383	98.138.743	-7,18%	2,10	5,18%
GRAČAC	3.267	92.927.339	803,78%	2,41	77,25%
KALI	6.769	84.950.133	17,92%	2,15	-26,89%
POLIČNIK	2.281	77.138.904	-12,87%	2,42	-22,60%
PAG	2.385	75.203.162	32,91%	2,72	24,62%
STANKOVCI	1.923	29.111.492	-30,36%	3,46	-18,74%
SUKOŠAN	884	28.218.190	4,55%	2,12	-13,27%
NIN	783	26.114.341	227,54%	2,23	39,18%
PAKOŠTANE	882	24.830.464	-43,51%	1,17	-43,35%
PREKO	802	22.497.843	41,48%	1,74	25,90%
POSEDARJE	795	20.260.067	92,83%	2,56	46,71%
SV. FILIP I JAKOV	556	18.069.295	-28,66%	3,07	30,74%
OBROVAC	707	17.353.139	-12,57%	0,98	-35,06%
ZEMUNIK DONJI	1.037	14.304.057	-1,29%	2,36	-31,05%
PAŠMAN	808	11.744.072	-3,23%	2,34	-13,50%
POLAČA	908	9.443.064	67,74%	1,87	-21,97%
PRIVLAKA	552	8.797.426	-19,43%	1,31	-21,08%
ŠKABRNJE	633	8.127.298	-9,55%	2,80	-26,35%
SALI	612	8.071.324	-14,59%	0,95	-19,91%
POVLJANA	1.516	7.836.559	-11,52%	2,55	-22,30%
BIBINJE	265	7.548.119	-5,14%	1,80	-10,06%
TKON	1.445	7.405.707	65,91%	1,99	-2,23%
STARIGRAD	512	7.020.425	65,73%	1,74	51,16%
RAŽANAC	254	5.724.552	20,80%	2,54	1,94%
LIŠANE OSTROVIČKE	704	3.899.384	56,51%	1,81	1,11%
NOVIGRAD	181	3.112.741	35,75%	1,86	7,84%
KUKLJICA	390	1.839.571	-68,03%	1,69	-54,76%
GALOVAC	20	175.814	-93,97%		
JASENICE		-13.286	-100,14%	66,70	1955,84%
VIR		-5.072.663	-113,90%	4,41	225,82%
UKUPNO	2.698	2.882.855.706	-9,00%	2,10	-11,49%

3.4.4 Osvrt na gospodarstvo Općine Sukošan

Područje općine Sukošan sastavni je dio prostora Zadarske županije. Nalazi se na njezinom istočnom djelu, graniči sa općinama Bibinje, Zemunik, Galovac, Benkovac i Sv. Filip i Jakov. Dugom obalom prostor Općine izlazi na Jadransko more.

U urbanom sustavu Zadarske županije Općina Sukošan promatra se u okvirima područja istočnog priobalja. To je rezidencijalno turističko područje s nezanemarivim poljoprivrednim i vodnim resursima. Povratkom turizma na hrvatski Jadran može se očekivati nagli procvat ovog područja i ubrzani povrat turističkog prometa na predratni obujam.

Temeljna prednost prostora Općine Sukošan u odnosu na ostale općine u Zadarskoj županiji je izrazito povoljan geoprometni položaj prostora koji je definiran kroz smjernice Strategije i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske.

Prirodne resurse, koje ovaj prostor posjeduje u razvoju turističke ponude, a to je prvenstveno more i morska obala, trebat će samo znalački plasirati koristeći pogodnosti položaja i prisutnost infrastrukture.

Prostorno razvojni i proizvodni resursi na kojima se je razvijalo gospodarstvo na prostoru općine Sukošan, te na kojima će se zasnivati i budući razvitak su:

- more kao atraktivan prometni potencijal, izvor hrane i turistički resurs;
- prirodne ljepote i atraktivni pejzaži pogodni za razvoj svih oblika turizma;
- izgrađena prometna i druga infrastruktura;
- postojeći proizvodni, prometni, uslužni i drugi resursi s osvojenim tehnologijama, tržištima i znanjima.

Temeljna vrijednost u pogledu mogućnosti prostornog razvoja na području općine Sukošan, je geoprometni položaj prostora i sprega blizine obale i Ravnih kotara, preko kojih vode prometni pravci sa centrom Države i Europom. Glede toga se gospodarski razvoj ovoga područja treba temeljiti prvenstveno na razvoju pogodnosti koje pruža sam položaj prostora općine u sklopu Županije i Države u cjelini.

Prostor općine bogat je poljoprivrednim i stočarskim potencijalima u unutrašnjosti općine. Samo općinsko središte je poznato po povrtlarskim kulturama. Proizvodno-industrijskih djelatnosti nema.

Uz razvoj prometa i veza, kao osnove potrebitom tehnološkom napretku, temeljne grane gospodarstva biti će turizam s nautikom i poljoprivreda. Ove grane će se dalje razvijati na bazi prirodnih potencijala koristeći sve komparativne prednosti prostora, a zatim i ribarstvo, zahvaljujući morskom resursu.

Najznačajnije gospodarske djelatnosti na kojima bi se trebao temeljiti razvoj bile bi poljoprivreda, turizam, prerađivačke djelatnosti te trgovina. Gospodarski subjekti nositelji su gospodarskog razvoja svakog područja te kao takvi zauzimaju najvažnije mjesto u gospodarskom sustavu svake regije, odnosno lokalne zajednice. Na području Općine Sukošan ukupno je registrirano 55 poslovnih subjekata u 2009. godini prema podacima FINE. Sva trgovačka društva sa sjedištem u Općini Sukošan prema pravnom obliku spadaju u društva s ograničenom odgovornošću.

Tablica 3.4-8: Odabrani poslovni pokazatelji poslovnih subjekata u Općini Sukošan u 2009. godini

OPIS	2009
Broj poduzeće	55
Broj zaposlenih	202
Ukupni prihodi	113.555.000
Dobit nakon poreza	3.095
Gubitak nakon poreza	4.154
Neto dobit	-1.059

Najveći dio poduzetnika spada u skupinu malih trgovačkih društava. Najveći prihod ostvaruje srednje velik poduzetnik Marina Dalmacija. Primarne djelatnosti zastupljene su vrlo malo u ukupnom gospodarstvu Općine Sukošan. S obzirom na veliki dio neiskorištenog poljoprivrednog zemljišta, razvoj poljoprivrede se nameće kao bitan strateški cilj.

3.4.5 Primarne djelatnosti

Za poljoprivrednu proizvodnju u Zadarskoj županiji postoje povoljni ekološki uvjeti (klima i tlo), geografski smještaj, prometnice i blizina tržišta.

Najvažnije grane primarne poljoprivredne proizvodnje su povrtlarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, stočarstvo i ribarstvo. Prerađivačka industrija obuhvaća pekarsku industriju, proizvodnju alkoholnih i bezalkoholnih pića, uzgoj i preradu ribe. Glavne voćne vrste ovog kraja (s ekološkog i tržišnog stajališta) su: maslina, badem (lok. *bajam*), višnja maraska, breskva, nektarina, trešnja, smokva i jabuka.

Ratna zbivanja na području Zadarske županije negativno su utjecala na razvoj stočarstva. Glavne stočarske grane bile su govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo, dok je danas ovčarstvo dominantna grana stočarstva. Budući razvoj stočarstva u Zadarskoj županiji treba biti usmjeren prema razvoju malih farmi, intenziviranju ovčarske i kozarske proizvodnje te boljem iskorištenju kapaciteta pašnjaka.

Prema podacima Ureda za statistiku Zadarske županije iz 1999. godine, obradivih površina u Zadarskoj županiji ima 68.976 ha (29,8%), poljoprivrednih površina 231.746 ha, ukupno 362.973 ha. Danas se realno obrađuje 10-15% obradivih površina, dok je većina površina zapuštena i ne obrađuje se.

Današnja proizvodnja u Zadarskoj županiji kreće se oko 8.000 tona raznih voćnih vrsta, 500 t stolnog grožđa, 5.000 t maslina, 12.000 t vinskog grožđa i 30.000 – 40.000 t povrća, od čega oko 9.000 t u zaštićenom prostoru. U voćarskoj proizvodnji zastupljene su breskva i nektarina, višnja maraska, jabuka, a posljednjih godina podižu se i plantažni nasadi trešnje i smokve. U uzgoju povrća na otvorenom zastupljene su kupusnjače, salata, poriluk, krumpir, korjenasto povrće (mrkva, celer, peršin), blitva, špinat, rajčica, paprika, lubenica i dinja, dok se u zaštićenom prostoru uzgaja rajčica, paprika, krastavac, salata i blitva.

U upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva, formiran 2003. godine, na području Zadarske županije je do 2008. godine upisano 6.418 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (OPG-a). U sljedećoj tablici dan je pregled poljoprivrednih gospodarstava, prema organizacijskim oblicima.

Tablica 3.4-9: Broj poljoprivrednih gospodarstava prema organizacijskim oblicima

	OPG	Obrti	Ostali	Trgovačka društva	Zadruga	Ukupno
Zadarska županija	6 418	55	4	26	12	6 515

Izvor: MPRRR, Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, 2008.

OPG – obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

Prosječna veličina zemljišta u posjedu poljoprivrednog gospodarstva u Zadarskoj županiji iznosi 2,2 ha, što je 3 puta manje od prosječne površine na nacionalnoj razini. Osim problema usitnjenosti poljoprivrednih posjeda, pojavljuje se i problem nedovoljne povezanosti malih poljoprivrednih proizvođača.

Većina poljoprivredne proizvodnje odvija se na konvencionalan način, s izuzetkom površina koje su u sustavu ekološke proizvodnje. Smanjenjem primjene pesticida, umjetnih mineralnih gnojiva i drugih agrokemikalija te ekološkim zbrinjavanjem otpada iz poljoprivrede možemo zemlju sačuvati za buduće naraštaje i jesti dobru hranu. Stoga se upućuje apel poljoprivrednim proizvođačima diljem svijeta da se uključe u jednu od kontroliranih, odnosno nadziranih poljoprivrednih proizvodnji, a to su ekološka i integrirana.

Kako apeli uglavnom ne urode očekivanim plodom, donose se i direktive, a jedna od njih je i EU DIREKTIVA 91/414/EEC koja je obvezatna za sve članice EU, a znači uvođenje integrirane proizvodnje do 2014. godine. Hrvatska je tek prošle godine donijela zakonsku regulativu za provedbu integrirane proizvodnje te predstoji rad s proizvođačima voća, grožđa i povrća za ulazak u sustav kontrolirane (nadzirane) proizvodnje.

U Zadarskoj županiji nalazi se i dvije trećine svih dalmatinskih eko-vinograda pod stručnim nadzorom (54,8 ha), zahvaljujući inicijativi Udruge vinogradara i vinara iz Nadina kod Benkovca koji, koji za sada, provode jedini ozbiljni ekološki voćarski projekt u Dalmaciji.

Zadarska županija je, na inicijativu projekta COAST i nadležnog ministarstva, s ciljem razvoja ekološke poljoprivrede, osnovala povjerenstvo za ekološku poljoprivredu. Kroz projekt COAST u 2009. godini donesen je akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede u Dalmaciji.

Najvažnije djelatnosti koje se žele razvijati u vidu ekološke poljoprivredne proizvodnje su:

- Biljna poljoprivredna proizvodnja na postojećim (revitalizacija) i novim nasadima na otvorenom i u zaštićenim prostorima (maslinarstvo, vinogradarstvo, sredozemno voćarstvo, uzgoj ljekovitog i začinskog bilja, povrtlarstvo, ratarstvo);
- Ekstenzivno i poluintenzivno ovčarstvo i kozarstvo te ostale tradicijske grane stočarstva (npr. revitalizacija uzgoja magaraca, mula i mazgi);
- Pčelarstvo;
- Proizvodnja visokokvalitetnih ekoloških i tradicionalnih prehrambenih proizvoda s oznakom zemljopisnog podrijetla (ovčji i kozji sirevi; suhomesnati proizvodi, vrhunska i kvalitetna vina, ekstra djevičansko maslinovo ulje i konzervirane domaće masline, med i ostali pčelarski proizvodi; sušeno i konzervirano voće, povrće, gljive, ljekovito i začinsko bilje, farmaceutski i kozmetički prirodni proizvodi na bazi domaćih sirovina).

Općina Sukošan

Primarne djelatnosti na području Općine Sukošan obuhvaćaju poljoprivredu i stočarstvo. Poljoprivreda i stočarstvo su izuzetno malo zastupljene u odnosu na raspoložive prirodne resurse analiziranog područja. Na području Općine Sukošan ukupna raspoloživa površina zemljišta iznosi 5.812 ha od čega je 1.376 ha poljoprivredno zemljište. Davanje u dugogodišnji zakup poljoprivrednog zemljišta osigurava bitne pretpostavke za razvoj poljoprivredne djelatnosti, a time očuvanje i ruralnih sredina i tradicije te se stoga donošenje programa raspolaganja državnim i općinskim zemljištem nameće kao relevantan čimbenik razvoja.

Klimatske i pedološke značajke na području Općine Sukošan pogodne su za uzgoj povrtlarske proizvodnje, vinove loze i razvoj maslinarstva, posebno u okviru obiteljskih gospodarstava na područjima koja su i dosad imala stanovitu važnost.

Na području Općine Sukošan postoji nedovoljan broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava te poljoprivrednih obrta od kojih se neki bave uzgojem stoke i proizvodnjom mlječnih proizvoda. Razvoj sitnog stočarstva može biti alternativa razvoju drugog poljodjelstva, gdje oranična poljodjelska proizvodnja može biti u funkciji uzgoja stoke. Na taj način očuvala bi se biološka ravnoteža zbog pozitivnog utjecaja hranjena u prirodi te povećala proizvodnja sira i skute. U skladu s tim potrebno je osigurati povoljne kredite, informirati poljoprivrednike o poticajima države za tu namjenu te raditi na okrupnjavanju posjeda.

Zbog više razloga poput konfiguracije terena, usitnjenosti parcela, mogućnosti primjene mehanizacije te vlasništva poljoprivrednog zemljišta, razvoj poljoprivredne proizvodnje u Općini Sukošan bit će i ubuduće obilježen daljnjim razvojem obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Iz tog je razloga potrebno stvoriti uvjete za intenzivnu proizvodnju u privatnom sektoru.

Istaknutu ulogu u razvoju Općine Sukošan imala je «Sukošanka, poljoprivredna zadruga». Poslovanje i razvoj poduzeća imalo je vrlo značajan utjecaj na gospodarske i ukupne razvojne tijekove u Općini. Dugogodišnja tradicija pruža realnu osnovu za razvoj srodnih djelatnosti i u budućnosti.

Sukošanka p.z. je bila registrirana za: Uzgoj goveda za proizvodnju mesa; Uzgoj goveda za mlijeko i priplod; Uzgoj ovaca i koza; Uzgoj konja, magaraca, mula i mazgi; Uzgoj peradi; Uzgoj ostalih životinja; Proizvodnja, obrada i konzerviranje mesa; Trgovina na veliko mesom i mesnim proizvodima; Skladištenje robe; Ugostiteljstvo; Ostala trg. na malo u nespecijaliziranim prod.; Trg. na malo u nespec. prod. živežnim nam.; Prijevoz robe (tereta) cestom; Prijevoz putnika u cestovnom prometu, redovni; Djelatnost ostalih agencija u prometu; Posred. u trgovini raznovrsnim proizvodima; Ostale prateće djelatnosti u kopnenom prometu; Posred. u trg. građ. drvom i građ. materijal.; Posred. u trg. hranom, pićima, duhanom; Poljoprivredne djelatnosti, uz naplatu ili po ugovoru, pripremu zemljišta, sjetvu-sadnju, njegu usjeva, obrezivanje voćaka i vinove loze, presađivanje riže, prorjeđivanje repe, žetvu i pripremanje usjeva za tržište; Rukovanje sustavom za navodnjavanje, sadnju i održavanje vrtova, parkova i zelenih površina za sportske terene i sl., rezanje granja i podrezivanje živice, iznajmljivanje poljoprivrednih strojeva s rukovateljem i poljoprivrednim radnicima.

Tablica 3.4-10: Problemi i potrebe povezane sa primarnim djelatnostima

RAZVOJNI PROBLEMI / IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Nizak stupanj iskorištenosti poljoprivrednog zemljišta - Mali i rascjepkani poljoprivredni posjedi i parcele ograničavajući su čimbenik razvoja poljoprivrede - Neodgovarajuća agrarna politika na razini zemlje - Nizak stupanj educiranosti poljoprivrednika - Nedovoljna opremljenost poljoprivrednih proizvođača - Neodgovarajuća opremljenost objekata za obavljanje poljoprivredne djelatnosti - Nedostatak stručnog kadra za 	<ul style="list-style-type: none"> - Poduzimanje mjera usmjerenih na razvoj poljoprivrede - Okrupnjavanje posjeda - Poticanje poljoprivrede putem davanja općinskog i državnog zemljišta u dugogodišnji zakup i prodaju - Poticanje integrirane poljoprivredne proizvodnje - Poticanje ekološke poljoprivredne proizvodnje - Poticanje razvoja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava s ostalim popratnim sadržajima – smještaj, prehrana i sl. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nastaviti provedbu programa okrupnjavanja zemljišta i uključiti se u programe na nacionalnoj razini - Intenzivirati sređivanje imovinsko-pravnih odnosa kod poljoprivrednog zemljišta - Izraditi i provoditi strategiju razvoja poljoprivrede (uključivo i upravljanja poljoprivrednim zemljištem) i prerade, zaštite autohtonih prehrambenih proizvoda, te strategiju ruralnog razvoja

kreiranje razvoja poljoprivrednog sustava i brandiranje poljoprivrednih proizvoda - Usmjerenost isključivo na tradicionalne poljoprivredne kulture - Neorganiziranost i nepovezanost poljoprivrednih proizvođača - Nizak stupanj prerade poljoprivrednih proizvoda - Usmjerenost isključivo na proizvodnju poluproizvoda - Mala veličina poljoprivrednih proizvođača - Nepostojanje organiziranog plasmana poljoprivrednih proizvoda - Nepovezanost poljoprivrede i turizma	- Poticanje povezivanja poljoprivredne djelatnosti i turizma - Edukacija poljoprivrednika i osoba povezanih s agrarnom politikom i mjerama - Uvođenje novih poljoprivrednih kultura za koje postoje odgovarajući uvjeti - Brandiranje poljoprivrednih proizvoda s naznakom zemljopisnog porijekla - Povezivanje lokalnih trgovina i ugostitelja s lokalnim poljoprivrednim proizvođačima - Formiranje poljoprivrednih zadruga - Poticanje bavljenja poljoprivredom i promjena svijesti o selu i poljoprivredi kao fenomenu „zaostalosti“	
--	--	--

3.4.6 Sekundarne djelatnosti

Sekundarne djelatnosti predstavljaju djelatnosti pretežno prerađivačkog karaktera te djelatnosti građevinarstva.

Analiza poslovanja malih i srednjih poduzeća Zadarske županije je napravljena u ŽRS na temelju podataka 2.689 godišnjih financijskih izvještaja za 2009. godinu predanih FINA-i.

Tablica 3.4-11: Pokazatelji poslovanja malih i srednjih poduzeća Zadarske županije

God	Broj	Ukupni prihodi	Dobit razdoblja	Izvoz	Zaposleni - stanje	Zaposleni - sati
2005	1.804	5.538.391.346	263.395.095	491.501.982	11.899	11.650
2006	2.131	8.565.348.436	412.719.811	1.019.517.410	16.310	16.140
2007	2.347	9.424.741.770	500.591.185	940.047.166	16.885	16.631
2008	2.678	9.455.899.859	389.558.876	834.867.702	17.876	17.357
2009	2.689	8.599.739.683	351.240.206	968.459.641	17.920	17.534

Izvor: Fina

Mala i srednja poduzeća (MSP) imaju posebno značajnu ulogu u gospodarstvu županije. Prema podacima iz 2009. godine ona čine 79% ukupnog prihoda gospodarstva, 86% ukupne dobiti i zapošljavaju čak 88% ukupno zaposlenih u županiji.

Broj poduzeća u 2009. godini porastao je za 49% u odnosu na 2005. godinu. Prema podacima iz 2009. godine udio broja MSP Zadarske županije u ukupnom broju poduzeća u

RH iznosi 3%, dok je udio ukupnih prihoda MSP Zadarske županije u 2009. godini u ukupnim prihodima MSP RH iznosio 2,7%, a dobiti 2,3%, što ukazuje na manju profitabilnost MSP u Zadarskoj županiji u odnosu na prosjek RH.

U 2009. godini u Republici Hrvatskoj je bilo aktivno 92.965 obrta, od toga u Zadarskoj županiji 4.976, što predstavlja 5,4% od ukupnog broja aktivnih obrta u Hrvatskoj. Od ukupnog broja aktivnih trgovačkih društava u Zadarskoj županiji 61,40% su obrti.

Tablica 3.4-12: Broj aktivnih obrta u Zadarskoj županiji u razdoblju od 2003. do 2010. godine (stanje na kraju godine)

Godina	Broj obrta
2003.	5.251
2004.	5.476
2005.	5.661
2006.	5.331
2007.	5.389
2008.	5.293
2009.	4.976
2010.*	4.880

*stanje na dan 31.10.2010.

Izvor: Statistički pregled "Obrtništvo u brojkama 2010"

Prema oznaci glavne djelatnosti najveći broj aktivnih obrta u županiji se bavi uslužnim zanatstvom (1.426 obrta) te ugostiteljstvom i turizmom (1.217 obrta); zatim obrti koji se bave trgovinom (855), a manje su zastupljeni obrti koji se bave proizvodnim zanatstvom (429); prijevozom osoba i stvari (426) te ribarstvom, marikulturom i poljodjelstvom (403); najmanje aktivnih obrta (220) su frizeri, kozmetičari i slično.

Na dan 31.10.2010. godine bilo je ukupno zaposleno 5.146 radnika kod obrtnika, a od toga 2.729 žena, što je 13% više od broja muškaraca.

Općina Sukošan

U Općini Sukošan u sekundarnim djelatnostima imamo mali broj poduzetnika koji zapošljavaju. S obzirom na istaknutu ulogu obrtništva, može se pretpostaviti da je u proizvodnim zanatima i građevinskim obrtima koji spadaju u skupinu sekundarnih djelatnosti zaposlen još veći broj djelatnika. Dugogodišnja obrtnička i poduzetnička tradicija pruža realnu osnovu za razvoj srodnih djelatnosti i u budućnosti.

Rješenja u Prostornom planu uređenja Općine Sukošan stvaraju pretpostavke za realizaciju novih gospodarskih inicijativa. Otvaranje novih zona gospodarske namjene izvan građevinskih područja naselja Gorice, Debeljaka i Sukošana, kao i mogućnost smještaja gospodarskih građevina (proizvodno-poslovnih i ugostiteljsko-turističkih) unutar građevinskih područja svih naselja (u samostalnim gospodarskim građevinama ili u malim gospodarskim građevinama na parcelama stambene namjene) omogućiti će razvitak poduzetništva i obrtništva te trgovine na području Općine Sukošan.

Tablica 3.4-13: Problemi i potrebe povezane sa sekundarnim djelatnostima

RAZVOJNI PROBLEMI/IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Mali broj poduzetnika u prerađivačkoj industriji - Usmjerenost na sekundarne djelatnosti s niskim stupnjem korištenja suvremenih tehnologija i s niskom dodanom vrijednošću - Nedovoljno korišteni postojeći prostorni kapaciteti u poslovnoj zoni - Neodgovarajući stupanj korištenja novih tehnologija i inovacija - Nedovoljna educiranost poduzetnika za potrebe razvoja proizvodnih djelatnosti - Nepostojanje prostornih preduvjeta za obavljanje sekundarnih djelatnosti – poslovna zona 	<ul style="list-style-type: none"> - Stvaranje prostorno planskih i administrativnih uvjeta za uređenje odgovarajućih poslovnih zona sa svom potrebnom infrastrukturom kako bi se privukli novi investitori - Usmjeravanje na ekološki prihvatljive sekundarne djelatnosti s višim stupnjem dodane vrijednosti - Umrežavanje poduzetnika s područja Općine sa strukovnim udruženjima - Poticanje formalnog obrazovanja i prekvalifikacije sukladno potrebama gospodarstva - Jačanje građevinskih poduzeća putem njihovog uključivanja u različite projekte općinskog značaja te povezivanje lokalnih tvrtki radi zajedničkog nastupa na tržištu - Poticanje ulaganja poduzetnika koji zapošljavaju osobe s prebivalištem na području Općine Sukošan 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijati i provoditi programe za jačanje konkurentnosti MSP-a - Poticati promjene u poslovanju poduzeća kroz uvođenje modernih procesa i ulaganja u razvoj i stvaranje proizvoda i usluga s većom dodanom vrijednosti - Završiti sve predviđene poslovne zone i omogućiti njihovo poslovanje iskorištenjem EU fondova - Izraditi županijsku strategiju razvoja poduzetničkih zona (programi ulaganja, upravljanja, inoviranja poslovanja) - Sustavno poboljšavati poslovno okruženje u županiji i jedinicama lokalne samouprave za razvoj poduzetništava i privlačenje ulaganja - Izraditi županijski program za poticanje razvoja slabije razvijenih područja

3.4.7 Tercijarne djelatnosti

Tercijarne djelatnosti obuhvaćaju niz uslužnih djelatnosti profitnog karaktera poput ugostiteljstva i turizma, trgovine, uslužnih obrta, financijskog posredovanja i slično, te neprofitnog karaktera u koje spadaju djelatnosti koje se ne obavljaju s ciljem ostvarenja dobiti, već poradi ostvarenja ciljeva od posebnog javnog i društvenog značenja poput obrazovanja, odgoja, zdravstva, usluga tijela državne vlasti i slično.

U 2014. godini u Zadarskoj županiji je ostvareno ukupno 1.468.306 turističkih dolazaka i 10.082.650 noćenja. Zabilježen je rast ukupnih dolazaka za 7% više nego 2013., te rast noćenja za 5% u odnosu na prethodnu 2013. godinu.

Broj dolazaka domaćih gostiju iznosio je 235.600 što je 4% više nego 2013. a ostvarili su 2.077.354 noćenja što je 5% više nego 2013. Stranih gostiju je bilo ukupno 1.232,706, odnosno 7% više nego prethodne 2013. godine, a ostvarili su 8.005,296 noćenja ili 5% više nego prethodne godine.

Tablica 3.4-14: Broj turističkih dolazaka i noćenja u 2014. godini

Broj turističkih dolazaka 2014/2013						
	DOLASCI I - XII 13.			DOLASCI I - XII 14.		
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno
UKUPNO	226,042	1,151,035	1,377,077	235,600	1,232,706	1,468,306

Broj noćenja 2014/2013						
	NOĆENJA I - XII 13.			NOĆENJA I - XII 14.		
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno
UKUPNO	1,986,938	7,632,935	9,619,873	2,077,354	8,005,296	10,082,650

Izvor podataka: TZ Zadarske županije

Trgovačka djelatnost u ukupnom gospodarstvu Zadarske županije i u prošloj, 2014. godini, zauzima dominantno mjesto (24,3% od ukupnih prihoda gospodarstva i 20,2% od ukupnog broja zaposlenih). Ona je ostvarila 2 milijarde i 755 milijuna kn ukupnog prihoda (0,3% više nego prethodne godine) te 2 milijarde i 705 milijuna kn ukupnih rashoda (0,3% više nego prethodne godine), a zapošljava 4.186 djelatnika (1,2% više nego prethodne godine). Istodobno, gubici su porasli za 36,7%, a dobit za 19,1%.

Tablica 3.4-15: Prihodi, rashodi i broj zaposlenih u trgovačkoj djelatnosti u Županiji

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Prosječan broj zaposlenih u trgovačkoj djelatnosti	5,307	4,894	4,539	4,608	4,314	4,285	4,186
ukupni prihodi	4,341.5	3,575.3	3,147.4	3,134.8	2,844.6	2,821.0	2,754.9
ukupni rashodi	4,284.7	3,515.7	3,236.9	3,131.1	2,851.1	2,769.6	2,704.7

u milijunima kuna

Izvor: FINA, Obrada: HGK-ŽK Zadar

U 2014. godini u djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane bilježi se pad ukupnih prihoda za 4,8 %, ali i pad rashoda za 4,6 % pa tako gubitak nakon oporezivanja iznosi -45.600,000 Kn te predstavlja povećanje od 0,8% u odnosu na prethodnu 2013. godinu. U 2014. godini u primarnoj djelatnosti I-Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane bilo je zaposleno ukupno 2.844 radnika što je za 11% više u odnosu na godinu ranije.

Tablica 3.4-16: Prihodi, rashodi i broj zaposlenih u djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u Zadarskoj županiji

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
broj zaposlenih	1,608	1,703	1,859	2,015	2,235	2,531	2,844
ukupni prihodi	497.2	753.0	696.1	788.4	858.1	1,268.1	1,207.1
ukupni rashodi	493.8	853.6	897.7	926.0	930.1	1,312.9	1,252.7

u milijunima kuna

Izvor: FINA, Obrada: HGK-ŽK Zadar

Turizam i ugostiteljstvo 2009

Zadarsku županiju 2009. godine posjetilo je ukupno 1.104.809 gostiju, što je 4% manje nego prethodne godine, ali ostvarili su 7.270.036 noćenja ili 2% više nego prethodne godine. U 2009. godini u odnosu na 2008. zabilježeno je povećanje prosječne duljine boravka gostiju u Zadarskoj županiji sa 6,1 na 6,6 dana, gdje inozemni gosti ostaju 6,2 dana, a domaći 7,9 dana. U 2009. godini najviše gostiju je došlo iz Njemačke, zatim iz Slovenije, Italije i Češke.

Prema vrstama smještaja, u 2009. godini najviše gostiju boravilo je u privatnom smještaju (336.050 gostiju sa 2.716.747 noćenja), zatim u hotelima (295.331 gostiju sa 1.289.270 noćenja), slijede kampovi, marine, vikend kuće.

U 2009. godini najdulje se boravilo u hotelima, 127 dana, zatim u kampovima 58 dana te u privatnom smještaju 52 dana. Obzirom da su privatne sobe i apartmani najzastupljeniji oblik ponude, navedeni podaci ukazuju na kratku turističku sezonu.

Poseban nedostatak sadašnje strukture smještajnih kapaciteta u Zadarskoj županiji je činjenica nepostojanja niti jednog visoko kategoriziranog hotela (5 zvjezdica) čija bi ponuda usluga privukla bogatije goste i produžila turističku sezonu.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku za 2009. godinu, u Zadarskoj županiji je bilo ukupno 24 luke nautičkog turizma; od toga 7 sidrišta, 9 privezišta, 4 marine druge kategorije i 4 marine treće kategorije. Ukupan broj vezova je bio 3.771.

Prijavljeni prihod ostvaren od strane luka nautičkog turizma za 2009. godinu iznosio je 126,7 milijuna kuna. Važno je naglasiti kako prihod od nautičkog turizma kontinuirano raste, tako je u 2008. prihod porastao za 15% u odnosu na 2007. godinu.

U sljedećoj tablici dana je prosječna dnevna potrošnja turista po županijama. Zadarska županija se nalazi na zadnjem mjestu po potrošnji što također upućuje na niže klasificiranu strukturu smještajnih kapaciteta i nedostatak dodatnih turističkih sadržaja i ponude.

Tablica 3.4-17: Prosječna dnevna potrošnja u destinaciji po osobi u 2007. godini

	€
Istarska	60
Primorsko - goranska	46
Ličko - senjska	44
Zadarska	43
Šibensko - kninska	47
Splitsko - dalmatinska	59
Dubrovačko - neretvanska	88

Izvor: Institut za turizam "Ljeto 2007."

Po mjestima dolaska najveći broj gostiju u 2009. godini posjetilo je grad Zadar, slijede Biograd n/M, Pag, Starigrad, Pakoštane, Vir, Zaton, Nin.

Tablica 3.4-18: Deset vodećih gradova i općina po broju dolazaka turista u 2009. godine

Mjesta	Hoteli, turist.nas	Kampovi	Privatni smještaj	Odmarališta	Marina	UKUPNO
Zadar	450.077	54.899	330.682	53.306	92.236	981.200
Biograd	178.701	243.495	189.333	12.818	218.348	842.695
Pag	77.030	239.642	347.418	10.908	18.008	693.006
Nin	114.015	203.924	96.811	-	-	414.750
Pakoštane	54.834	124.999	216.565	15.609	-	412.007
Zaton	118.190	197.616	54.222	-	-	370.028
Sveti Filip i Jakov	69.378	85.012	154.237	13.914	-	322.541
Starigrad	71.960	103.436	107.579	-	-	282.975
Sukošan	-	25.787	99.987	13.234	47.497	186.505
Privlaka	2.190	48.718	123.561	-	-	174.469

Izvor: Državni zavod za statistiku

Općina Sukošan

Sukošan je poznato odredište brojnih turista iz svih dijelova Europe. Povijest turizma u Sukošanu započinje dvadesetih godina prošloga stoljeća. Tada su ga posjećivali pretežito Česi i Nijemci koji su i nadjenuli ime najvećoj sukošanskoj plaži "Dječji raj". Sukošan se odlikuje brojnim pješčanim plažama kao što su Dječji raj, Zlatna luka i Makarska. Mjesto isprepleću tradicionalne uske ulice i šetnice. Unutar mjesta nalazi se velik broj restorana i tradicionalnih konoba u kojima se može osjetiti pravi dalmatinski ugođaj. Sukošan se smatra pravim rajem za nautičare upravo zbog Marine Dalmacija. Sukošan je pogodno mjesto za windsurfing, boćanje, ribolov, ronjenje, vožnju bicikla te rafting na obližnjoj rijeci Zrmanji. Najljepše razdoblje za provod u Sukošanu je upravo ljeti kada se skoro svake večeri organiziraju fešte. Posebnu pažnju privlači sv. Kasijan (13. kolovoza), dan mjesta, kada se održava trka tovara i svičarenje. Tijekom ljeta u Sukošanu se održavaju mnogobrojni koncerti pjevača i klapa.

Tijekom 2014. godine Općinu Sukošan je posjetilo 47.089 gostiju, od čega 6.184 domaćih i 40.905 stranih gostiju. Ukupan broj noćenja u 2014. godini iznosio je 329.649, od čega su 46.359 noćenja ostvarili domaći gosti i 283.290 noćenja su ostvarili strani gosti.

Tablica 3.4-19: Broj turističkih dolazaka i noćenja u Općini Sukošan od 2008. do 2014. godini

Turistička zaj.	DOLASCI			NOĆENJA		
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno
SUKOŠAN(2008)	6,639	34,992	41,631	48,643	168,962	217,605
SUKOŠAN(2009)	6,165	34,984	41,149	44,960	150,333	195,293
SUKOŠAN(2010)	6,186	32,831	39,017	44,888	248,312	293,200
SUKOŠAN(2011)	6,919	37,319	44,238	53,949	258,299	312,248
SUKOŠAN(2012)	6,734	39,242	45,976	50,540	277,992	328,532
SUKOŠAN(2013)	6,435	40,178	46,613	47,603	277,717	325,320
SUKOŠAN(2014)	6,184	40,905	47,089	46,359	283,290	329,649

Marina Dalmacija d.d. svojim prihodima, rashodima, poslovnom rezultatu i broju zaposlenih

čini najznačajnije društvo kako u tercijarnom sektoru tako i u ukupnom gospodarstvu Općine Sukošan. Postojeći broj zaposlenih zasigurno je i veći kada se uzmu u obzir i obrtnici koji obavljaju djelatnost trgovine, prometa i ostale uslužne djelatnosti.

Općina Sukošan nema značajnije razvijen ruralni turizam iako bi po svojim prirodnim ljepotama, krajoliku i gastronomskoj ponudi ovo područje moglo biti veoma zanimljivo za razvoj niza selektivnih oblika ruralnog turizma, a posebice lovnog turizma zbog značajnog broja niske i visoke divljači te šumskom području koje se prostiru na 1.787 ha. Lovni turizam vrlo je važno povezati s agroturizmom koji predstavlja značajnu poveznicu poljoprivredne djelatnosti i turizma.

Smještajni kapaciteti na području Općine Sukošan pretežno se sastoje od obiteljskih hotela, soba, kuća za odmor, apartmana, kampirališta i marine s ukupno 3.040 kreveta plus kampovi.

Turistički kapaciteti Općine Sukošan uključuje sljedeće smještajne kapacitete:

- 2 obiteljska hotela i 1 pansion cca. 200 kreveta;
- apartmani pretežno s *** zvjezdice cca. 1600 kreveta;
- sobe većinom s *** zvjezdice cca. 300 kreveta;
- odmarališta cca. 340 kreveta;
- kampirališta 20 cca. 600 mjesta;
- vikend kuće koje su evidentirane i prijavljuju goste otprilike 180 vlasnika;
- Marina Dalmacija s 1200 vezova u moru i oko 600 na suhom;

Na području Općine Sukošan djeluju dvije turističke agencije.

Ugostiteljski objekti na području Općine Sukošan uključuju:

- Konobe 4
- Restorani 4
- Pizzerije – špageterije 3
- Kafići 5

Ovi objekti rade tijekom cijele godine a u sezoni se otvori još nekoliko objekata i to pretežno na plaži (restoran, slastičarne, fast food, kafići, suvenirnice ...)

Trgovine na području Općine Sukošan uključuju:

- 7 trgovina mješovitom robom (pretežno manje trgovine)
- 2 mesnice
- 4 pekarnice
- 1 za potrebe u poljoprivredi – rasadnik

Uslužne djelatnosti na području Općine Sukošan uključuju:

- Frizerski saloni 2
- Automehaničarske radionice 2
- Brodski servis
- Pedikersko- kozmetički salon
- Autopraonice 2

S obzirom na povoljan geoprometni položaj Općine Sukošan potrebno je povezati određena naselja s većim turističkim centrima koji bi kvalitetnom ugostiteljsko-turističkom ponudom i boljom informiranošću privukli veći broj turista i pridonijeli sveukupnoj prepoznatljivosti ovog

područja. Općina Sukošan ima svoju turističku zajednicu u sklopu koje je neophodno potaknuti daljnje zajedničke aktivnosti Općine i turističke zajednice koje će u konačnici rezultirati podizanjem razine kvalitete i prepoznatljivosti Općine Sukošan kao relevantne sastavnice turističke ponude ovog dijela Zadarske županije.

U Općini Sukošan nedovoljno je razvijen ruralni turizam u njenom kontinentalnom dijelu. Cilj je razvijati obiteljska domaćinstva koja se bave seoskim turizmom. Potrebno je istaknuti kako danas u Zadarskoj županiji imamo samo 15 registriranih subjekata koji se bave ruralnim turizmom.

Tablica 3.4-20: Problemi i potrebe povezane sa tercijarnim djelatnostima

RAZVOJNI PROBLEMI/IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Mali broj poslovnih subjekata - Nedovoljna valorizacija prirodnih i kulturnih resursa u turističke namjene - Neodgovarajuća obrazovna struktura zaposlenih sukladna potrebama gospodarstva - Nedovoljna povezanost poljoprivrede i turizma u funkciji razvoja općine - Nepostojanje i neprikladnost komunalne infrastrukture u turistički atraktivnim područjima - Nepostojanje sustavnog popisa turističkog potencijala općine - Nepostojanje dovoljnog broja različitih turističkih sadržaja svojstvenih općini - Slabo označeni postojeći turistički sadržaji - Nepostojanje sustavne promocije turističkih sadržaja općine 	<ul style="list-style-type: none"> - Stvaranje prostorno planskih i administrativnih uvjeta za uređenje odgovarajućih poslovnih zona sa svom potrebnom infrastrukturom kako bi se privukli novi investitori koji obavljaju uslužne djelatnosti - Odgovarajuća valorizacija prirodnih i kulturnih resursa brinući se pritom o uravnoteženom i održivom razvoju i zaštiti okoliša - Uravnoteženi i održivi turistički razvoj utemeljen na kombinaciji turizma i poljoprivrede - Daljnji razvoj nautičkog turizma - Razvoj seoskog turizma - Razvoj lovnog turizma - Poticanje formalnog obrazovanja i prekvalifikacije sukladno potrebama gospodarstva - Organizacija različitih sadržaja koji pružaju mogućnosti razvoja izletničkog turizma - Poboljšanje komunalne infrastrukture poradi kvalitetnije integracije prostora, a time i osiguranja razvoja različitih oblika turizma - Turističko brandiranje općine - Utvrđivanje turističkog potencijala općine - Označavanje turističkih sadržaja općine - Promocija turističkih sadržaja 	<ul style="list-style-type: none"> - Izraditi master plan razvoja turizma Zadarske županije s pripadajućim provedbenim planovima - Privlačiti investicije usmjerene prema poboljšanju turističke ponude - Razviti turističku ponudu u turistički slabije razvijenim područjima županije uz razvoj smještajnih kapaciteta, te posebno povedati razvoj dodatnih turističkih sadržaja i ponude

3.5 Društvene djelatnosti

3.5.1 Uvod

Društvene djelatnosti na prostoru Općine Sukošan odlikuju se svim karakteristikama koje prate stanje u gospodarstvu na ovom području. Ovakva situacija znači slabo, nedostatno i neadekvatno stanje u kojem su postojeće društvene djelatnosti svedene na osnovne egzistencijalne potrebe.

Promjene u političkom i društvenom životu, a poglavito novo teritorijalno ustrojstvo države i formiranje Općine Sukošan nalažu i novu funkcionalnu ulogu općinskog centra kao i ostalih naselja u prostornoj preraspodjeli međusobnih odnosa i društvenog značaja.

Općina Sukošan nalazi se u blizini Grada Zadra, središta Zadarske županije, gdje Zadar predstavlja najznačajnije središte u mnogim aspektima te je stoga svekoliki razvoj Općine pod utjecajem Grada Zadra. Unatoč blizini Zadru, Općina je uspjela ostvariti određeni stupanj razvijenosti društvenih i javnih funkcija. Za potrebe osnovne analize u nastavku su društvene djelatnosti razrađene po slijedećim segmentima:

1. Predškolski odgoj i obrazovanje,
2. Kultura i sport,
3. Zdravstvo i socijalna skrb te
4. Ostale društvene djelatnosti.

3.5.2 Predškolski odgoj i obrazovanje

Zadarska županija ima 37 osnovnih, 21 srednju školu i Sveučilište. Osnovni problem školstva na svim razinama je rad u dvije smjene te nedostatak osoblja nekih struka, poglavito profesora matematike, fizike i informatike.

Gospodarstvo nije dovoljno uključeno u upisnu politiku srednjih škola Zadarske županije. Vještine mladih stečene tijekom formalnog obrazovanja često ne odgovaraju potrebama tržišta rada. To smanjuje njihove mogućnosti za pronalazak posla i povećava rizik od dugoročne nezaposlenosti i socijalne isključenosti.

U Zadarskoj županiji predškolsko obrazovanje 2009./2010. obuhvaćalo je 4.031 dijete u 61 vrtiću, od toga 15 privatnih, 45 u vlasništvu jedinica lokalne samouprave i jedan u vlasništvu vjerske zajednice. U dječjim vrtićima ukupno je zaposleno 482 osobe, od čega je 299 osoba - nastavno osoblje (učitelji i odgojitelji), 9 osoba zdravstveno osoblje, dok su 174 osobe needukacijsko osoblje.

Osnovne škole pohađa 15.112 učenika i učenica u 36 osnovnih škola sa 77 područnih osnovnih škola na području županije čiji su osnivači Zadarska županija, Grad Zadar i jedinice lokalne samouprave, te jedna privatna osnovna škola. Nastavne programe na području županije provodi 1.352 nastavnika.

Obrazovanje u Zadru čine: 22 gimnazijska programa, 38 četverogodišnjih strukovnih programa u 14 škola, 7 trogodišnjih industrijskih programa u 6 škola, 17 trogodišnjih obrtničkih programa u 9 škola. Srednjoškolskim obrazovanjem u Zadarskoj županiji je obuhvaćeno 7.667 učenika i učenica u 320 razrednih odjeljenja.

Postoji prilagođeni sustav obrazovanja za KV i VKV radnike. Zadarska srednja škola Vice Vlatković jedna je od četiriju hrvatskih škola koje su uključene u pilot-projekte novih zanimanja. Aktivnosti su usmjerene na afirmaciju obrtničkih zanimanja, ali i prilagođavanje suvremenim trendovima.

Sportskom dvoranom raspolaže 10 srednjih škola. Kao i kod 16 osnovnih škola, dio srednjih škola zahtijeva ulaganje u uređenje i povećanje kvalitete prostora.

Velika većina škola svoj rad organizira u 2 smjene i to i 13 srednjih škola. Organizacija nastave u više smjena predstavlja zapreku postizanju željenih pomaka u kvaliteti odgojno-obrazovnog rada i njegovih postignuća. Rad u dvije smjene ograničava rad u prvoj smjeni, vremenski slijed aktivnosti je vrlo zgusnut, odmori su kratki, slobodne aktivnosti se često 'uguraju' između smjena, participacija roditelja i lokalne zajednice je ograničena.

Visoko školstvo i znanost na području županije obuhvaća Sveučilište u Zadru i Visoka škola B.A. Krčelić – dislocirani studij Biograd na moru. Sveučilište u Zadru ustrojeno je sa sveučilišnim odjelima, stručnim odjelima i drugim ustrojbenim jedinicama u svom sastavu. Sveučilište u svom sastavu ima 23 odjela.

Općina Sukošan

Na području Općine Sukošan djeluje ustanova dječji vrtić "Zlatna lučica" organiziran u mjestima Sukošan, Debeljak i Gorica (mala škola) koja djeluje po programu dječjeg vrtića i predškolske ustanove. Programom je obuhvaćena pet vrtićkih skupina s približno stotinjak djece.

Temeljem demografskih prognoza ne očekuje se povećanje broja predškolske djece, ali zbog potrebe boljeg i kvalitetnijeg rada planira se proširenje postojećeg vrtića u naselju Debeljak i izgradnja vrtića u Gorici, kao i osiguranje prostornih uvjeta za zasnivanje ustanove vrtića i jaslica u Sukošanu.

Osnovnoškolsko obrazovanje organizirano je u mjestu Sukošan gdje djeluje Osnovna škola "Sukošan", te u naselju Debeljak gdje djeluje područna škola. Nastava je organizirana od prvog do osmog razreda u dvije smjene s približno 400 učenika. Škola ima sportsku dvoranu. Kao dugoročni plan planira se proširenje škole u Sukošanu s ciljem održavanja nastave u jednoj smjeni.

Na području Općine Sukošan nema srednje škole te učenici, zbog blizine i organizacije prijevoza, najčešće pohađaju srednje škole na području Grada Zadra, dok manji broj djece odlazi u Biograd. Visokoškolsko obrazovanje moguće je na Sveučilištu u Zadru i u ostalim sveučilištima u Hrvatskoj.

Tablica 3.5-1: Problemi i potrebe povezane s predškolskim i školskim odgojem i obrazovanjem

RAZVOJNI PROBLEMI/IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
- Nedovoljni prostorni kapaciteta za sportske aktivnosti učenika	- Proširenje postojećeg vrtića i osiguranje prostornih kapaciteta za formiranje	Predškolski odgoj - Izgraditi adekvatan broj predškolskih ustanova te

<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatni prostorni kapaciteti vrtića - Neodgovarajući sustav stipendiranja – neusklađenost s potrebama tržišta rada, niske stipendije - Nedostatak obrazovnih programa – cjeloživotno obrazovanje - Neusklađenost nastavnih programa s aktualnim gospodarskim i javnim potrebama - Nepostojanje jaslica 	<ul style="list-style-type: none"> novog s grupom jasličke djece - Uspostava kvalitetnijeg sustava stipendiranja – posebice deficitarnog kadra i vezivanje istog za područje Općine - Povezivanje gospodarskih subjekata s obrazovnim institucijama putem ulaganja u školstvo kroz zaklade, sponzorstva, donacije i stipendije te putem organizacije različitih obrazovnih programa - Uspostaviti povezanost gospodarstva i obrazovanja te raditi na njezinom jačanju 	<ul style="list-style-type: none"> poboljšati prostorne uvjete u postojećim - Podići razinu pedagoškoga standarda u predškolskim ustanovama <p>Osnovne škole</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nastavak obnove postojećih osnovnih škola i osuvremenjivanje školske opreme - Dodatno educirati nastavnike - Omogućiti uvođenje standarda za ocjenjivanje kvalitete nastavnih programa i nastavnika u skladu sa EU smjernicama i kriterijima sukladno državnom pedagoškom standardu - Omogućiti školama organizaciju izvan nastavnih aktivnosti - Osigurati rad u svim školama u jednoj smjeni - Sustavno pratiti i kontrolirati poštuju li se svi standardi i kriteriji propisani Državnim pedagoškim standardom <p>Srednje škole</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ulagati u izgradnju adekvatnog broja sportskih dvorana - Obnoviti postojeće srednje škole, opremiti i poboljšati prostorne uvjete - Osigurati školskim ustanovama rad u jednoj smjeni sukladno Državnom pedagoškom standardu - Izraditi dugoročne planove i potrebe za srednjoškolskim obrazovanjem vezano za potrebe gospodarstva - Uvesti sustavno praćenje i vrednovanje realizacije nastavnih programa <p>Visokoškolsko obrazovanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izraditi dugoročne kadrovske planove i potrebe za visokoškolskim obrazovanjem vezano za potrebe gospodarstva - Posebno poticati izvrsne studente i njihovo uključivanje u gospodarstvo i druge djelatnosti od strateškog značaja za razvoj županije <p>Cjeloživotno učenje</p>
---	---	--

		- Stvoriti uvjete za cjeloživotno obrazovanje kroz osmišljavanje programa te uključivanje postojećih obrazovnih institucija (javnih, privatnih i udruženja), stručnjaka i gospodarstva
--	--	--

3.5.3 Kultura i sport

Na području Zadarske županije djeluje 179 udruga u kulturi i 557 sportskih udruga. U Zadarskoj županiji postoji niz kulturnih događanja, među kojima se ističu Glazbene večeri u sv. Donatu i Zadarsko kazališno ljetno. Sportske djelatnosti ostvaruju se kroz natjecanja gradskih, županijskih i državnih liga i kupova za različite dobne kategorije i u sklopu međunarodnih natjecanja.

Izgradnjom nove dvorane i zatvorenog bazena daje se novi zamah razvoju sporta u Zadarskoj županiji. Ukupno 92 sportaša iz županije sudjelovalo je u reprezentativnim programima nacionalne selekcije Hrvatske u 2009. godini.

Općina Sukošan

Bogatstvo kulturno spomeničkih dobara i prirodni resursi Općine Sukošan zauzimaju središnji element kulturne ponude. Dobro očuvani kulturni krajolik, sakralni spomenici, te tradicijsko graditeljstvo Općine Sukošan razvojni su elementi ovoga prostora. To se prije svega odnosi na naselje Sukošan. Neki od povijesnih spomenika u Sukošanu uključuju:

- Nadbiskupski ljetnikovac (XV.st)
- Crkva svetog Kasijana (XVII.st)
- Crkvice svetog Martina (1387)
- Crkvice Gospe od milosti (1650)
- Gornja vrata (1469.)
- Nadbiskupski ljetnikovac (XV.st)

Nije poznato vrijeme nastanka naselja, no pretpostavlja se da je nastalo još u doba rimske vladavine o čemu svjedoče vila rustika na barbiru te ostaci starog rimskog vodovoda (Vilinski zid). Sukošan se prvi put spominje u ispravi od 24. srpnja 1289. godine kada je sklopljen jedan ugovor o prodaji zemlje u mjestu "Sanctus Casanus".

Unutar mjesta nalazi se župna crkva svetog Kasijana iz 17. stoljeća s detaljima romanike i baroka te crkvice svetog Martina koja datira iz 1387. godine. Usred sukošanske uvale nalaze se ostaci ljetnikovca zadarske nadbiskupije izgrađenog na zahtjev zadarskog nadbiskupa Mathea Valaressa u 15. stoljeću. O sukošanskoj povijesti svjedoče i Gornja vrata koja su ostaci obrambenih zidina podignutih od strane Mletaka oko 1469. godine.

Od sportskih društava u Sukošanu djeluju: Malonogometni klub "Sukošan", Košarkaški klub "Sukošan", Nogometni klub "Zlatna luka" i Jedriličarski klub "Zlatna luka". Izgradnjom sportske dvorane uz OŠ Sukošan 2006. godine mogućnosti za razvoj sporta u Sukošanu još su više porasle.

Tablica 3.5-2: Problemi i potrebe povezane s kulturom i sportom

RAZVOJNI PROBLEMI/IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna sportska infrastruktura - Neodgovarajuća valorizacija objekata kulturne baštine - Narušeno fizičko stanje kulturnih dobara na području Općine - Nedostatna financijska sredstva za realizaciju kulturnih aktivnosti - Neuređeni prostorni kapaciteti za različite kulturne sadržaje - sadržaji mladih i za izvaninstitucionalne kulturne udruge 	<ul style="list-style-type: none"> - Odgovarajuća zaštita, valorizacija i obogaćivanje kulturne baštine - Očuvanje i stručna obnova kulturne baštine - Kandidiranje kulturnih programa i projekata poradi prikupljanja financijskih sredstava od Županije, Ministarstva, fondova i privatnog sektora - Stvaranje i širenje kulture zdravog života utemeljenog na fizičkim aktivnostima koje se realiziraju putem sporta - Poticanje edukacije stanovništva sa svrhom očuvanja materijalne i nematerijalne kulturne baštine Općine - Obogaćivanje postojeće kulturne scene 	<ul style="list-style-type: none"> - Poticati postojeći i privlačiti novi stručni kadar sposoban za podizanje razine i standarda kulturnih aktivnosti - Unaprijediti marketing i posebno poraditi na produljenju ponude kulturnih aktivnosti i sadržaja na cijelu godinu - Osigurati jednake uvjete u svim područjima županije za rad ustanova i udruga, kao i primatelja, korisnika kulturnih usluga - Posebno poticati tradicionalna kulturna događanja koja odražavaju i pridonose očuvanju običaja i prepoznatljivog identiteta županije - Poticati uključivanje županijskih ustanova i udruga u međunarodne (EU) programe očuvanja i daljnjeg razvoja kulturne baštine i kulturnih aktivnosti - Posebnim poticajima stimulirati uspješne sportske udruge te razvijati njihov značaj kroz bolju promociju i informiranost stanovništva, poglavito mladih - Modeli razvoja i korištenja kulturne baštine u funkciji turizma (glagoljica, arheološki lokaliteti)

3.5.4 Zdravstvo i socijalna skrb

U Zadarskoj županiji djeluju sljedeće zdravstvene ustanove, poliklinike i ordinacije:

- Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije
- Dom zdravlja Zadarske županije s radnim jedinicama u Zadru, Biogradu na Moru, Benkovcu, Gračacu, Pagu i Obrovcu
- Bolnice: Opća bolnica Zadar, Ortopedska bolnica Biograd na Moru, Psihijatrijska bolnica Ugljan
- Ukupno 45 ljekarničkih jedinica (Ljekarna Zadar s privatnim ustanovama i ljekarničkim jedinicama)
- Primarna zdravstvena zaštita – opća medicina s ukupno 94 ordinacija
- Hitna medicinska pomoć; 7 timova, organizirano kroz Službu hitne medicinske pomoći, kao dežurstva i pripravnost. Dežurstvo je organizirano u Posedarju,

Preku, Ninu te radne jedinice u Biogradu n/M, Benkovcu i Pagu. Pripravnost u Obrovcu, Gračacu, Silbi, Istu, Ižu, Božavi, Salima i Žmanu.

Socijalna skrb je djelatnost od posebnog interesa kojom se osigurava i ostvaruje pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženih, nemoćnih i drugih osoba koje one same ili uz pomoć članova obitelji ne mogu zadovoljiti zbog nepovoljnih osobnih, gospodarskih, socijalnih i drugih okolnosti.

Sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi, korisnik socijalne skrbi je samac ili obitelj koji nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, a nisu ih u mogućnosti ostvariti svojim radom ili prihodom od imovine ili iz drugih izvora, tjelesno ili mentalno oštećeno ili psihički bolesno dijete/odrasla osoba, dijete žrtva obiteljskog nasilja, te druge osobe koje su u nevolji zbog poremećenih odnosa u obitelji, ovisnosti o alkoholu, drogama i slično.

Na području Zadarske županije razvijena je mreža centara socijalne skrbi koju čine: Centar za socijalnu skrb Zadar s podružnicama Gračac, Obrovac i Pag, Centar za socijalnu skrb Biograd na Moru i Benkovac.

Domovi socijalne skrbi:

- Dom za starije i nemoćne osobe Zadar sa smještajnim kapacitetom za 331 osobu,
- Dom za psihički bolesne odrasle osobe Sv. Frane Zadar sa kapacitetom za 64 osobe,
- Dom za psihički bolesne odrasle osobe Zemunik sa smještajnim kapacitetom za 150 osoba,
- Dom Lavita u Crnom s 42 mjesta,
- Obiteljski dom Kukljica s 20 mjesta,
- Obiteljski dom Starigrad sa 19 mjesta,
- Dom za odgoj djece i mladeži Zadar ima smještajni kapacitet 30 osoba,
- Centar za rehabilitaciju sv. Filip i Jakov ima smještajni kapacitet za 70 korisnika.

Općina Sukošan

Općina Sukošan ima organiziran tim primarne zdravstvene zaštite i područnu ambulantu (obiteljski liječnik i stomatolog).

Potrebe stanovništva za zdravstvenom zaštitom zadovoljavaju se u gradskim ambulantomama na području Grada Zadra.

Bolničko liječenje bolesnika obavlja se u bolničkim središtima u Gradu Zadru, te po potrebi u Zagrebu i Splitu.

Jedinice lokalne samouprave dužne su brinuti o socijalno najugroženijim slojevima stanovništva. Promjene u društveno ekonomskom okruženju dovele su do povećanih razlika u socioekonomskom statusu građana, osiromašivanja određenih društvenih kategorija i smanjenja sustava organizirane društvene brige za djecu i mladež što je istaknulo potrebu za uspostavu odgovarajućeg sustava socijalne skrbi.

Sustavom socijalne skrbi osigurava se i ostvaruje pomoć za zadovoljenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženih osoba te nemoćnih i drugih osoba kojima je ta pomoć potrebna, a nisu u mogućnosti ostvariti dostatna sredstva svojim radom ili prihodom od imovine i drugih izvora. Općinskim proračunom osiguravaju se sredstva za osiguranje minimalne socijalne skrbi osoba s navedenim potrebama.

Pomoć u kući starijim osobama koju provodi Dom za odrasle osobe Zemunik provodi se na području općina Sukošan, Škabrnja, Poličnik, Novigrad, Zemunik Donji i dijelu grada Benkovca. U Program je uključeno ukupno 250 korisnika.

Tablica 3.5-3: Problemi i potrebe povezane sa zdravstvom i socijalnom skrbi

RAZVOJNI PROBLEMI/IZAZOVI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE I POTREBE OPĆINE SUKOŠAN	RAZVOJNE POTREBE PREMA ŽRS-u
<ul style="list-style-type: none"> - Nepostojanje adekvatne primarne zdravstvene zaštite u naseljima Debeljak i Gorica - Nedostatna financijska sredstva za kvalitetno pružanje zdravstvenih usluga - Starenje stanovništva te povećanje potreba za odgovarajućom zdravstvenom zaštitom i sustavom socijalne skrbi 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacija područne ambulante u Debeljaku i Gorici s obiteljskim liječnikom i stomatologom - Bolje zdravstveno prosvječavanje i informiranje građana - Provođenje postojećih i uvođenje novih preventivnih programa - Poticanje volonterskog rada - Osnivanje ljekarne u Debeljaku i Gorici - Unapređenje sustava socijalne skrbi sukladno mogućnostima Općine 	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada preventivnih zdravstvenih programa - Ulaganje u održavanje postojećih zdravstvenih ustanova i objekata te osuvremenjivanje nedostatne opreme - Podizati standard zdravstvenih usluga - Razvijati dodatne sadržaje za starije i nemoćne osobe u županiji (stalni i dnevni boravak) - Jačati suradnju među jedinicama lokalne samouprave u provedbi programa socijalne skrbi - Osigurati dovoljan broj kvalitetnog stručnog kadra za rad u socijalnim ustanovama - Poticati izvaninstitucionalne oblike skrbi - Podizati standarde socijalnih usluga prema korisnicima - Posebno poticati programe potpore posebno osjetljivih skupina - Kontinuirano informirati građane, poglavito osjetljive skupine o pravima i uslugama koje su im na raspolaganju

3.5.5 Ostale društvene djelatnosti

U naselju Sukošan kao općinskom središtu djeluje upravna služba Općine koja svoje aktivnosti obavlja putem Jedinog upravnog odjela.

Udruživanje fizičkih i pravnih osoba radi ostvarivanja zajedničkih interesa i ciljeva prisutno je i u Općini Sukošan.

Od ostalih sadržaja i objekata koji služe za zadovoljenje potreba stanovništva valja istaknuti poštu, mrežu trgovina i uslužnih objekata.

3.6 Institucije razvojnog upravljanja

3.6.1 Načelnik Općine

Načelnik Općine Sukošan je Ante Martinac koji svoj mandat u Općini obnaša od 1997. godine bez prestanka.

Načelnik i njegov zamjenik Darko Ročak izabrani su na neposrednim lokalnim izborima u svibnju 2013. godine. Svoju dužnost obavlja profesionalno a zamjenik načelnika svoju dužnost obavlja volonterski.

Općinski načelnik obavlja poslove utvrđene Statutom Općine Sukošan u skladu sa zakonom. Birači u Općini Sukošan na lokalnim izborima 19. svibnja 2013. izabrali su aktualnog općinskog načelnika Antu Martinca (HDZ). Za 13 vijećnika u novom sazivu Općinskog vijeća natjecalo se 5 lista.

Sastav općinskog vijeća: HDZ 7 mjesta, SDP 4 mjesta, HSP dr. Ante Starčević 1 mjesto i HSS 1 mjesto. HNS nije prešao izborni prag.

Hrvatska demokratska zajednica održava kontinuitet vlasti od drugih lokalnih izbora 1997.godine od kada Ante Martinac obavlja dužnost općinskog načelnika (s kraćim prekidom kada je Općinsko vijeće za načelnika izabralo Tomislava Dražića). Na prvim lokalnim izborima u općini Sukošan 1993. godine izabrano je međustranačko vijeće, koje je izabralo Šimu Rogoznicu za načelnika (nezavisna lista), a za zamjenika načelnika Josipa Krešana – Bepo (HDZ).

3.6.2 Općinsko vijeće

Općinsko vijeće je predstavničko tijelo građana i tijelo lokalne samouprave, koje donosi akte u okviru djelokruga Općine te obavlja i druge poslove u skladu sa zakonom i Statutom Općine Sukošan. Općinsko vijeće ima 13 članova, odnosno vijećnika. Mandat članova Općinskog vijeća izabranog na redovnim izborima traje četiri godine. Mandat članova Općinskog vijeća izabranog na prijevremenim izborima traje do isteka tekućeg mandata Općinskog vijeća.

Općinsko vijeće

- donosi Statut Općine,
 - donosi odluke i opće akte kojima uređuje pitanja iz samoupravnog djelokruga Općine,
 - osniva i bira članove radnih tijela Općinskog vijeća, te imenuje i razrješava druge osobe određene zakonom, drugim propisima i Statutom,
 - uređuje ustrojstvo i djelokrug JUO Općine,
 - osniva javne ustanove i druge pravne osobe za obavljanje gospodarskih, društvenih, komunalnih i drugih djelatnosti od interesa za Općinu,
 - obavlja i druge poslove koji su zakonom ili drugim propisima stavljeni u djelokrug Općinskog vijeća.
-

Predsjednik Općinskog vijeća

Tomislav Dražić, dipl. ing., HDZ

Potpredsjednici Općinskog Vijeća

Klaudio Pavić, HSP-AS

Božidar Dijan, SDP

Članovi Općinskog vijeća

1. Mojmir Torbarina, HDZ
2. Stipana Banić, HDZ
3. Tomislav Dražić, HDZ
4. Josip Torbarina, HDZ
5. Frane Stevanja, HDZ
6. Ante Dević, HDZ
7. Milan Gašparović, HDZ
8. Božidar Dijan, SDP
9. Marin Keran, SDP
10. Miroslav Raspović, SDP
11. Šime Dijan, SDP
12. Klaudio Pavić, HSP-AS
13. Jelena Gulan, HSS

3.6.3 Jedinstveni upravni odjel

Za obavljanje upravnih i stručnih poslova iz samoupravnog djelokruga Općine kao i poslova državne uprave prenijetih na Općinu, a sukladno zakonima i drugim propisima, Općinsko vijeće je ustrojilo Jedinstveni upravni odjel.

Jedinstveni upravni odjel samostalan je u obavljanju poslova iz svojeg djelokruga, a za zakonito i pravovremeno obavljanje tih poslova i za svoj rad odgovoran je Općinskom načelniku.

Općinski načelnik usmjerava i nadzire rad Jedinstvenog upravnog odjela u njegovom samoupravnom djelokrugu.

Ustrojstvo Jedinstvenog upravnog odjela uređuje Općinsko vijeće posebnim aktom u skladu sa zakonom i Statutom Općine Sukošan.

Pročelnica

Zdenka Banović, dipl.iur.

Voditelj komunalnih poslova – komunalni redar

Ivica Nadinić

3.6.4 Mjesni odbori

Kao oblik neposrednog sudjelovanja građana u odlučivanju o lokalnim poslovima od neposrednog i svakodnevnog utjecaja na život i rad građana, na području Općine osnivaju se mjesni odbori.

Tijela mjesnog odbora su vijeće mjesnog odbora i predsjednik mjesnog odbora. Mandat članova vijeća mjesnog odbora traje četiri godine.

Mjesni odbor Sukošan

Predsjednik: Tomislav Gašparović

Mjesni odbor Debeljak

Predsjednik: Josip Smolić

Mjesni odbor Gorica

Predsjednik: Miroslav Dražina

Mjesni odbor Glavica

Predsjednik: Ante Števanja

3.6.5 Općinske ustanove i tvrtke

Zlatna luka Sukošan d.o.o.

Direktor i član Uprave: Milan Ročak

Odvodnja Bibinje – Sukošan d.o.o.

Članovi uprave: Josip Bepo Krešan i Stipe Bugarija

Dječji vrtić Zlatna lučica

Osnovna škola Sukošan

Osnovna škola Sukošan, područna škola Debeljak

Osnovna škola Galovac, područna škola Gorica

3.6.6 Udruge i humanitarne organizacije

Unutar Općine Sukošan djeluje nekoliko udruga i humanitarnih organizacija.

Udruge građana

- Ekološko društvo „Zlatna luka“ – Sukošan
- Kulturno-umjetničko društvo „Zlatna luka“ – Sukošan
- Udruga dobrovoljnih darivatelja krvi – Sukošan
- Udruga umirovljenika Zadar, podružnica Sukošan
- Udruga hrvatskih dragovoljaca Domovinskog rata – općina Sukošan
- Kulturno-umjetničko društvo „Sveti Ivan Krstitelj“
- Kulturno-umjetničko društvo „Debeljak“

Sportske udruge

- Boćarski klub „Zlatna luka“ – Sukošan
 - Košarkaški klub „Sukošan“ – Sukošan
 - Malonogometni klub „Sukošan“
 - Nogometni sportski klub „Zlatna luka“ – Sukošan
 - Športsko-ribolovno društvo „Lostura“ – Sukošan
 - Boćarski klub „Debeljak“ – Debeljak
-

- Boćarski klub "Gornje podvršje" – Debeljak
- Košarkaški klub „Debeljak“
- Nogometni športski klub „Debeljak“ – Debljak
- Nogometni klub „Gorica“
- Nogometni športski klub „Vrčevo“

Ostale udruge

- Dobrovoljno vatrogasno društvo općine Sukošan.

3.6.7 Proračun Općine Sukošan

Proračun Općine Sukošan za 2014. godinu u ukupnom iznosu od **14.500.000,00** kuna , te projekcija za 2016. godinu koje iznose 14.000.000,00 kuna, i projekcija za 2017. godinu koje iznose 15.000.000,00 kuna sadrže slijedeće:

A. RAČUN PRIHODA I RASHODA			
BROJČANA OZNAKA I NAZIV	PLAN 2015.	PROJEKCIJA 2016.	PROJEKCIJA 2017.
6 PRIHODI POSLOVANJA	10.500.000,00	12.000.000,00	12.115.000,00
7 PRIHODI OD PRODAJE NEFINANCIJSKE IMOVINE	3.000.000,00	2.000.000,00	2.885.000,00
UKUPNO PRIHODI (6 + 7)	13.500.000,00	14.000.000,00	15.000.000,00
3 RASHODI POSLOVANJA	8.593.500,00	7.418.500,00	7.636.000,00
4 RASHODI ZA NABAVU NEFINANCIJSKE IMOVINE	5.516.500,00	6.181.500,00	6.914.000,00
UKUPNO RASHODI (3+4)	14.110.000,00	13.600.000,00	14.550.000,00
RAZLIKA	-610.000,00	400.000,00	450.000,00
B. RAČUN FINANCIRANJA			
BROJČANA OZNAKA I NAZIV	PLAN 2015.	PROJEKCIJA 2016.	PROJEKCIJA 2017.
8 PRIMICI OD FINANCIJSKE IMOVINE I ZADUŽIVANJA	0,00	0,00	0,00
5 IZDACI ZA FINANCIJSKU IMOVINU I OTPLATE ZAJMOVA	390.000,00	400.000,00	450.000,00
RAZLIKA – NETO FINANCIRANJE	-390.000,00	-400.000,00	-450.000,00
C. RASPOLOŽIVA SREDSTVA IZ PRETHODNIH GODINA			
BROJČANA OZNAKA I NAZIV	PLAN 2015.	PROJEKCIJA 2016.	PROJEKCIJA 2017.
9 VIŠAK PRIHODA	1.000.000,00	0,00	0,00
VIŠAK PRIHODA IZ PRETHODNIH GODINA	500.000,00	0,00	0,00

4. SWOT analiza razvojnih potencijala

4.1 Razvojna područja

Planiranju razvoja Općine Sukošan pristupilo se sukladno međunarodno usvojenoj metodologiji koja se koristi prilikom planiranja regionalnog razvitka te se u širem smislu vodilo računa o okviru zadanom Regionalnim operativnim programom Zadarske županije i Županijskom razvojnom strategijom Zadarske županije 2011. – 2013. godine kojim su definirane smjernice razvoja regije.

Osnovni okvir i smjernice razvoja Općine Sukošan utvrđene su vizijom koja je utemeljena na analizi razvojnih resursa te stanju u okruženju.

Osnovnom analizom obuhvaćena su sva relevantna razvojna obilježja Općine Sukošan čime je stvoreno polazište za provedbu tzv. SWOT analize koja obuhvaća analizu razvojnih snaga i slabosti te mogućnosti i prijetnji, a koje čine polazišnu osnovu donošenja vizije, strateških razvojnih ciljeva, prioriteta i naposljetku konkretnih mjera.

Analiza razvojnih snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji predstavlja središnji instrument prepoznavanja razvojnih perspektiva i potreba Općine Sukošan. Razvojne snage i slabosti jasno ukazuju na potencijal Općine Sukošan koji je sadržan u njezinim materijalnim i nematerijalnim resursima, odnosno prikazuju što Općina, odnosno njezini ljudski resursi predvođeni općinskom upravom moraju učiniti imajući u vidu mogućnosti i prijetnje iz šireg okruženja koje također predstavljaju neizostavni dio SWOT analize. Usklađenost potencijala Općine Sukošan s uvjetima koji prevladavaju u okolini vrednuje se SWOT analizom. Na taj način stvara se prijelaz iz osnovne analize ka utvrđivanju strateških pravaca budućeg razvoja.

Nalazi SWOT analize sintetizirani su u SWOT matrici koja transparentno prikazuje, u osnovnoj analizi utvrđene, snage i slabosti Općine Sukošan koje će se nastojati angažirati na način da se iskoriste mogućnosti i/ili minimiziraju prijetnje iz okruženja.

SWOT matrica izrađena je na slijedeći način:

1. Prepoznate su i izdvojene razvojne snage i slabosti te su utvrđene i izdvojene mogućnosti i prijetnje iz okruženja po pojedinim razvojnim područjima Općine Sukošan;
2. Utvrđeni elementi SWOT analize rangirani su prema važnosti i vjerojatnosti pojavljivanja;
3. Analizirani su međudodnosi mogućnosti sa snagama i slabostima te prijetnji sa snagama i slabostima čime je stvoreno polazište za donošenje vizije, strateških razvojnih ciljeva, prioriteta i razvojnih mjera.

SWOT analiza Općine Sukošan razrađena je po slijedećim razvojnim područjima:

1. Prirodni i demografski resursi, okoliš i prostor;
 2. Komunalna infrastruktura;
 3. Gospodarstvo: turizma, poljoprivreda i malogospodarstvo;
 4. Društvene djelatnosti.
-

4.2 Prirodni i demografski resursi

Tablica 4.2-1: Prirodni i demografski resursi, okoliš i prostor

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Izrazito povoljan geoprometni položaj s odgovarajućom prometnom infrastrukturom - Zemljopisna obilježja prostora čine osnovu gospodarskog razvoja - Raznoliki i očuvani prirodni resursi pretpostavka su razvoja poljoprivrede i turizma - Velika razvedenost obale - Velika biološka i krajobrazna raznolikost - Velik broj zaštićenih, visoko-vrijednih prirodnih područja u županiji i okruženju, - Veliki broj izvorišta i rezerve pitke vode, - Visoka čistoća mora i zraka - Dobre klimatske karakteristike –za razvoj selektivnih oblika turizma i korištenje obnovljivih izvora energije - Očuvana tradicionalna i kulturno-povijesna baština - U Županiji pokrenut proces integralnog upravljanja obalnim područjem (kroz studiju i mjere o zaštiti mora, sustav koncesioniranja, registar koncesija) - Zadovoljavajuća demografska struktura u urbanim područjima - 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna valorizacija prirodnih resursa - Nezadovoljavajuća demografska struktura i prirast stanovništva u zaleđu (slaba naseljenost i nedostatak mladih i obrazovane radne snage u ruralnim područjima) - Nepovoljno prirodno kretanje stanovništva - Neprikladna obrazovna struktura stanovništva - Nepovoljna starosna struktura stanovništva - Neosvijestjenost stanovništva o potrebi očuvanja i unapređenja stanja okoliša - Nedovoljna iskorištenost geostrateškog položaja - Nedovoljna iskorištenost krajobrazne raznolikosti/prirodnih vrijednosti županije - Nedostatna svijest stanovnika o potrebi očuvanja prirodnih vrijednosti i pitkih voda, općenito, o zaštiti okoliša - Nedovoljna valorizacija tradicijskog i kulturno-povijesnog nasljeđa - Mali broj zaštićenih proizvoda na nacionalnoj i međunarodnoj razini - Minski sumnjiva područja
MOGUĆNOSTI (PRILIKE)	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljno iskorišteni prirodni resursi predstavljaju osnovnu svekolikog razvoja i pružaju mogućnosti sustavno osmišljenog pristupa razvoju - Rastući značaj ekološki proizvedene hrane biljnog i životinjskog porijekla - Provedbom i donošenjem planova prostornog uređenja moguće je osigurati održivi razvoj područja Općine - Postojanje različitih programa zaštite okoliša na nadnacionalnoj razini - Sustavnim pristupom edukaciji stanovništva i programima poticane stanogradnje može se osigurati razvoj i spriječiti depopulacija prostora - Mreža Natura 2000 	<ul style="list-style-type: none"> - Nepovoljno kretanje stanovništva i depopulacija ruralnog prostora - Nepridržavanje odredbi planova prostornog uređenja može rezultirati nepovratnom devastacijom krajobraza - Neodgovarajuća obrazovna struktura stanovništva može biti ograničavajući čimbenik realizacije razvojnih projekata - Odljev obrazovane radne snage s područja Općine smanjuje ljudski potencijal prostora - Migracijska kretanja mogu rezultirati priljevom nedovoljno obrazovane radne snage koja stvara povećane pritiske na djelatnosti od društvenog značaja - Povećani stupanj zagađenosti uslijed razvoja nečistih industrija te neodgovarajuće odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda - Nelegalno odlaganje otpada može rezultirati narušavanjem kvalitete okoliša - Nepoštivanje principa održivog razvoja - Ekološke katastrofe - Nepostojanje plana intervencija za cijeli Jadran

4.3 Komunalna infrastruktura

Tablica 4.3-1: Komunalna infrastruktura

<p>SNAGE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dobra poštanska mreža - Dobra cestovna infrastruktura (gustoća regionalne/lokalne cestovne mreže) - Dobra povezanost s državnom autocestom A1 - Blizina Zračne luke Zadar - Dobro razvijena telekomunikacijska infrastruktura - Nepostojeći, odnosno djelimično u izgradnji sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih i oborinskih voda - Organiziran sustav prikupljanja i zbrinjavanja otpada 	<p>SLABOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nezadovoljavajuće stanje prometnica - Nedovoljna pokrivenost kvalitetnom vodoopskrbom i odvodnjom otpadnih voda te nedostatak uređaja za pročišćavanje otpadnih voda - Nedovoljni energetske kapaciteti za potrebe poslovnih zona, - Nepostojanje centralnog sustava gospodarenja otpadom – neriješeno regionalno odlagalište, - Neriješeno zbrinjavanje opasnog otpada, - Neodgovarajući koridor i dotrajala željeznička infrastruktura - Javna infrastruktura nedovoljno prilagođena osobama s invaliditetom - Slaba iskorištenost Interneta
<p>MOGUĆNOSTI (PRILIKE)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klimatske osobitosti pogodne su za iskorištavanje obnovljivih izvora energije, posebice solarne energije - Izgradnjom sustava za odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda osigurala bi se kvaliteta okoliša kao temeljnog razvojnog resursa - Dovršenjem vodoopskrbnog sustava stvorili bi se preduvjeti za održanje nastanjenosti određenih predjela Općine - Željeznička i cestovna infrastruktura, te blizina zračne luke pretpostavka je razvoja gospodarskih djelatnosti - Uključivanjem u programe Europske unije poradi pribavljanja sredstava za unapređenje komunalne infrastrukture - Predpristupni, strukturni i kohezijski fondovi EU - Infrastruktura za širokopojasni Internet - Plinifikacija županije - Pripremljeni planovi za gospodarenje otpadom - Porast interesa za ulaganje u obnovljive izvore energije - Predpristupni, strukturni i kohezijski fondovi EU - Nacionalna sredstva za ujednačeni regionalni razvoj - Drugi izvori financiranja razvojnih projekata 	<p>PRIJETNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Neodgovarajuća izgrađenost sustava za odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda može bitno narušiti kvalitetu okoliša kao temeljnog razvojnog resursa Općine - Narušavanje kvalitete okoliša u slučaju povećanja nelegalnih odlagališta otpada - Nedovoljna infrastrukturna izgrađenost u pojedinim predjelima može bitno utjecati na daljnju depopulaciju ruralnog prostora - Složena zakonska regulativa za realizaciju ulaganja u obnovljive izvore energije - Nemogućnost osiguravanja financijskih sredstava za izradu projektne dokumentacije i sufinanciranje značajnih razvojnih projekata

4.4 Gospodarstvo

Tablica 4.4-1: Gospodarstvo: turizam, poljoprivreda i malogospodarstvo

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Prirodni resursi i kulturna baština pretpostavke su razvoja turizma i poljoprivrede - Izuzetno povoljan geoprometni položaj sa zadovoljavajućom prometnom infrastrukturom u blizini poslovne zone - Visoka razina ekološke očuvanosti prostora - Institucionalna potpora razvoju gospodarstva od strane Županije - Tradicija obrtništva i poduzetništva - Tradicija pružanja usluga u turizmu - Tradicija prerađivačke industrije (prvenstveno prehrambene i metaloprerađivačke) na području Županije - Razvijena marikultura i ribarstvo/prerada na području Županije - Značajan broj ekoloških proizvođača poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u Županiji 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna valorizacija prirodnih resursa i kulturne baštine u gospodarske svrhe - Mali broj većih poslovnih subjekata - Nizak stupanj korištenja inovacija i novih tehnologija rezultira obavljanjem djelatnosti s niskom dodanom vrijednošću - Neodgovarajuća obrazovna struktura predstavlja ograničavajući čimbenik razvoja - Nedovoljna educiranost poduzetnika rezultira nedovoljno iskorištenim potencijalima područja - Nedovoljna komercijalizacija turističkih sadržaja - Slaba energetska efikasnost javnih objekata - Nedostatak Planova raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu RH - Usitnjenost poljoprivrednih površina/male poljoprivredne površine po gospodarstvu – nekonkurentnost proizvodnje - Malo površina pokriveno izgrađenim sustavima za navodnjavanje - Nedovoljna iskorištenost poljoprivrednih površina - Nedovoljna obrazovna struktura poljoprivrednih proizvođača/nedovoljna znanja za konkurentnu poljoprivrednu proizvodnju - Nedovoljna umreženost poljoprivrednih proizvođača i ribara međusobno i sa prerađivačima, nedostatak distribucijskih lanaca, neorganiziran pristup tržištu - Nedostatak infrastrukture za razvoj ribarstva i akvakulture - Nedostatak kvalificirane sezonske radne snage u turizmu - Niska profitabilnost gospodarstva Općine - Nedovoljno razvijeno poslovno okruženje i slaba investicijska klima u Općini kao i Županiji - Nedovoljno razvijena tehnologijska i niska razina inovacija/mali broj inovativnih gospodarskih projekata - Nepostojanje strateških planova ruralnog razvoja, razvoja turizma, poljoprivrede, ribarstva i akvakulture te gospodarstva Općine - Kratka turistička sezona/nedostatak turističkih sadržaja/manifestacija - Nepostojanje visokokvalitetnih turističkih

	<p>objekata</p> <ul style="list-style-type: none"> - Negativni trendovi u poduzetništvu (zatvaranje poduzeća i obrta) - Otpor prema financiranju iz EU fondova projekata gospodarskog i javnog sektora
<p>MOGUĆNOSTI (PRILIKE)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Privlačenje srednje velikih proizvođača i uslužnih tvrtki s obzirom na povoljan geoprometni položaj koje bi stvorile polazište gospodarskog razvoja - Nedovoljno iskorišteni prirodni resursi pretpostavka su sustavnog i kvalitetnog osmišljavanja i provedbe valorizacije prostora sukladnog načelima održivog razvoja - Cjelovitim modelom poticanja poljoprivredne proizvodnje vodeći pritom računa o ekološkoj održivosti prostora može se osigurati prekid depopulacije prostora i kvalitetna valorizacija prirodnih resursa - Osiguranje kvalitetnog sustava raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u državnom i općinskom vlasništvu s ciljem poticanja razvoja poljoprivrede - Pozicioniranje i razvoj kvalitetnih poljoprivrednih proizvoda s područja Općine uz njihovo brandiranje i naznaku zemljopisnog porijekla - Povezivanje poljoprivrednih proizvođača s ciljem poduzimanja zajedničkih aktivnosti na edukaciji, unapređenju poljoprivrede te zajedničkog nastupa na tržištu - Postojeći resursi omogućuju povezivanje poljoprivrede i turizma u funkciji dohodovnog osnaživanja žitelja Općine - Uključivanje u različite programe poticaja na regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini - Osiguranje odgovarajućih programa obrazovanja poduzetnika s posebnim naglaskom na informiranje i educiranje glede programa iz pretpristupnih fondova Europske Unije - Poticanje ulaganja u inovacije i nove čiste tehnologije koje generiraju visoki stupanj dodane vrijednosti - Turističko brandiranje Općine Sukošan s naglasavanjem njezinih specifičnosti - Proširenje turističke ponude organizacijom različitih turističkih sadržaja - Jačanje suradnje s Turističkom zajednicom Zadarske županije - Nove mogućnosti financiranja razvoja putem sredstava iz pretpristupnih fondova te javno privatnog partnerstva - Postojanje nekoliko većih poslovnih subjekata 	<p>PRIJETNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gospodarska kriza može biti ograničavajući čimbenik razvoja u srednjem roku - Razvoj nečiste industrije može bitno narušiti ekološku održivost prostora, a time i kvalitetu okoliša čime izravno utječe na razvoj poljoprivrede i turizma - Centralizirani sustav potpora i poticaja na razini države ograničava mogućnosti Općine u pogledu stimuliranja pojedinih segmenata gospodarstva - Zapostavljanje edukacije poljoprivrednika, poduzetnika i stanovništva u cjelini može predstavljati ograničavajući čimbenik realizacije strateških razvojnih ciljeva - Nekvalitetno pristupanje izradi prostornih dokumenata u smislu planiranja građevinskih područja - Neriješeni imovinsko-pravni odnosi – poljoprivredno zemljište u javnom i privatnom vlasništvu i objekti (ograničenje razvoja poljoprivrede i gospodarstva, općenito) - Manjkavost zakonske regulative i nedorečene ingerencije i procedure koje usporavaju funkcioniranje sustava (posebno vezano uz prepreke i sporost sustava kao podrške investicijama) - Učestale izmjene zakonske regulative i nepovoljna porezna regulativa prepreke su većim i bržim ulaganjima - Siva ekonomija - Nereguliranost tržišta - Utjecaj gospodarske krize u nacionalnom i međunarodnom okruženju

<p>u Gradu Zadru kao najvećeg naselja Zadarske županije pruža značajnije mogućnosti zapošljavanja žiteljima Općine bilo u okviru tih subjekata ili pak povezivanjem s istima te pokretanjem vlastitog pothvata</p> <ul style="list-style-type: none">- Rastući interes tržišta za selektivne oblike turizma- Rastući interes tržišta za ekološke proizvode i proizvode zasnovane na tradicijskoj baštini- Rastući interes tržišta za proizvode akvakulture- Rastući interes za visokokvalitetnom turističkom ponudom- Mogućnosti korištenja poticajnih sredstava za ruralni razvoj- Prepoznatljivi tržišni brandovi- Rastući interes za stvaranje centara izvrsnosti i korištenje novih tehnologija- Nacionalna potpora umrežavanju i povezivanju proizvođača i prerađivača u zadruge i klastere- Dovršetak gradnje luke Gaženica	
---	--

4.5 Društvene djelatnosti

Tablica 4.5-1: Društvene djelatnosti

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Bogata i raznolika kulturno povijesna baština - Postojanje niza institucija od društvenog značenja u obližnjem Gradu Zadru koje predstavlja sjedište Zadarske županije - Veliki broj poznavatelja ruralne tradicijske osnove - Razgranata mreža odgojno obrazovnih institucija i programa svih razina na području Županije - Razvijena mreža i postojanje standarda zdravstvenih usluga u Županiji - Postojanje razvojnih i strateških planova u zdravstvu i socijalnoj skrbi u Županiji 	<ul style="list-style-type: none"> - Nizak stupanj valorizacije kulturno povijesne baštine u gospodarske i društvene namjene - Nepostojanje tima primarne zdravstvene zaštite u pojedinim naseljima - Slaba iskorištenost programa cjeloživotnog obrazovanja, nezainteresiranost korisnika i nepovezanost s potrebama gospodarstva - Nezadovoljavajuća obrazovna struktura u odnosu na potrebe tržišta rada, posebno, nedostatno informatičko znanje stanovništva - Nedostatak kadrova za pripremu projekata za financiranje iz EU fondova - Slabo razvijeno volonterstvo - Nedostatno razvijen sustav izvaninstitucionalnih oblika socijalne / zdravstvene skrbi - Institucionalna skrb za starije i nemoćne ne udovoljava potrebama - Nedostatan broj objekata za odgojno-obrazovnu djelatnost
MOGUĆNOSTI (PRILIKE)	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljno vrednovana kulturno povijesna baština pruža mogućnost sustavnog pristupa njezinoj sanaciji i valorizaciji - Postojanje programa za sanaciju kulturnih dobara na županijskoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini - Poticanje obrazovanja za deficitarna zanimanja putem programa stipendiranja, edukacije i sl. u funkciji osiguranja kompetentnih osoba koje će biti nositelji razvoja Općine - Izgradnja sportskih objekata i zone s ciljem unapređenjem postojećeg stanja u sportsko-rekreacijskim aktivnostima - Osiguranje minimuma zdravstvenih usluga sukladno mogućnostima Općine - Rastući interes za unapređenje sustava brige o starijim osobama 	<ul style="list-style-type: none"> - Zapuštanje i nesustavni pristup valorizaciji materijalne i nematerijalne kulturne baštine može rezultirati narušavanjem postojećeg stanja kulturne raznolikosti općine - Nepostojanje značajnih djelatnosti od društvenog značaja može bitno ograničiti ostanak i priljev stanovništva te daljnji razvoj općine - Nepovoljna starosna struktura stanovništva rezultira povećanim pritiskom na postojeći sustav zdravstvene zaštite - Suvremena migracijska i turistička kretanja mogu bitno utjecati na izmjenu tradicionalnih elemenata kulture

5. Strateški razvojni ciljevi Općine Sukošan

5.1 Suvremeni izazovi razvoja Općine

Suvremeno okruženje obilježavaju dinamične promjene čiji je smjer, a posebice intenzitet često teško predvidjeti. Navedeno posebice potvrđuju recentna gospodarska zbivanja obilježena padom gospodarskih aktivnosti u čitavom svijetu koja su svoje implikacije imala i na hrvatsko gospodarstvo, a time i gospodarstvo Zadarske županije i Općine Sukošan. U takvim uvjetima poduzimanje pothvata izrade strategije razvoja posebice je izazovno, ali i neophodno, budući da se njome obuhvaćaju svi značajniji općinski resursi te usvajaju modaliteti njihovog angažmana usmjereni ka ostvarenju zacrtane razvojne vizije.

Izazovi razvoja s kojima je suočena Općina Sukošan općenito se svrstavaju u dvije grupe. Prvu grupu čine izazovi unutarnjeg karaktera koji prvenstveno obuhvaćaju prirodna, demografska i gospodarska obilježja općine, a predhodno su razrađena u okvirima osnovne analize općinskih resursa. Među najistaknutijim negativnim unutarnjim razvojnim izazovima općine koji mogu bitno utjecati na njezin dugoročni razvoj jesu nepovoljno kretanje stanovništva i izumiranje određenih predjela, te nepostojanje jačih gospodarskih subjekata na području Općine Sukošan koji bi bili pokretač razvoja niza manjih poduzeća i obrta. Unutarnji izazovi pod izravnom ili neizravnom su kontrolom Općine te ona na njih može utjecati.

Za razliku od prve grupe izazova, vanjski izazovi nisu pod kontrolom Općine te ona na iste ne može utjecati, već se istima mora prilagođavati na način da na pojedine izazove gleda kao na mogućnosti, te iste iskoristi, dok one koji predstavljaju prijetnje nastoji izbjeći.

Suvremeni vanjski izazovi negativnog predznaka s kojima je suočena Općina Sukošan proizlaze prvenstveno iz trenutno prisutnih negativnih gospodarskih trendova, odnosno pada gospodarskih aktivnosti. Opadanje gospodarskih aktivnosti u pravilu rezultira smanjenjem zaposlenosti, osobnih dohodaka i proračunskih prihoda. Istovremeno s opadanjem gospodarskih aktivnosti prisutan je i porast troškova financiranja, koji u kombinaciji s negativnim očekivanjima postojećih i potencijalnih investitora, značajno usporava ili pak odgađa poduzimanje planiranih investicija.

Prostrana površina Općine Sukošan s mnoštvom prirodnih i kulturnih resursa u značajnoj je mjeri nedovoljno valorizirana te je stoga njezina valorizacija, koja uz poduzimanje niza financijski manje zahtjevnih aktivnosti od kojih su mnoge u ingerenciji Općine i drugih županijskih i državnih tijela, podrazumijeva investiranje u proširenje i poboljšanje postojećih proizvodnih i uslužnih kapaciteta, ali i izgradnju posve novih, pod značajnim negativnim utjecajem prisutne gospodarske krize.

Naredno razdoblje koje će iziskivati prilagodbu povezano je s ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju. Usklađivanje hrvatskog zakonodavstva s pravnom stečevinom Europske unije podrazumijeva ukidanje niza zakona kojima je reguliran regionalni razvoj Republike Hrvatske te donošenje Zakona o regionalnom razvoju koji bi sadržavao ključne odredbe za jedinstveno upravljanje regionalnim razvojem.

Približavanje ulaska u Europsku uniju te rastući proračunski deficit središnje države reducira poticaje poljoprivrednim proizvođačima istovremeno povećavajući standarde kvalitete poljoprivrednih proizvoda što poljoprivrednike suočava s potrebom poduzimanja novih

investicija kako bi se udovoljilo standardima.

S druge strane, Europska unija istovremeno na raspolaganje stavlja sredstva iz odgovarajućih fondova te se tako uključivanje u različite programe nameće kao nezaobilazan čimbenik unapređenja poljoprivredne proizvodnje, ali i ostalih javnih sadržaja.

5.2 Projekcija demografskog razvoja

Odabir prostorno razvojne strukture na prostoru Općine Sukošan temelji se na preraspodjeli javnih funkcija lokalnog značaja iz administrativno tradicionalnog središta u težište razvojnog pravca s ciljem bržeg, lakšeg i logičnog razvoja prostora.

Istovremeno sve je očitija potreba paralelnog razvoja naselja Debeljak i Gorica u unutrašnjosti, koja bi trebala preuzeti unutrašnji razvoj općine sa poljoprivredom i stočarstvom te ruralnim turizmom.

Sljedom toga - analizirajući životne potrebe i usklađujući ih sa ciljevima prostornog razvoja Općine Sukošan, Prostornim planom je definirana sljedeća preraspodjela prostornih funkcija na području općine:

- općinsko središte sa svim potrebnim pratećim funkcijama smješteno je u staroj jezgri naselja Sukošan;
- naselje Debeljak definira se kao drugo polarno žarište lokalnog razvoja i sukladno tome njegova transformacija je istovjetna novonastalom značaju;
- građevinsko područje Gorica i Glavica ostaju u dostignutim okvirima prostornog razvoja s tim da se planom definiraju prostorne mogućnosti eventualnog poticaja gospodarskog razvoja.

Na području Općine Sukošan očekuje se da će se broj stanovnika povećati, kako demografskim rastom tako i priljevom novih stanovnika, te da će naselje Sukošan kao općinski centar realizirati određeni porast broja stanovništva sukladno rastu gospodarskog i administrativnog značaja.

Izgradnja sportsko turističke zone "Tustica" mogla bi značajno utjecati na rast broja stanovnika. Nova radna mjesta (oko 1000 djelatnika samo u Tustici) tražiti će priljev stanovnika iz šire regije od kojih će mnogi naći i smještaj u okviru općine Sukošan. Ukratko, realizacijom ovog projekta za očekivati je da će se povećati broj stanovnika.

Demografske mjere u cilju demografske održivosti uključuju sljedeće:

- o Porodiljski dopusti i poticaji

Svaka država, ovisno o specifičnostima, sama kreira mjere, i razvija svoju politiku. Nametanja modela od strane EU (primjer porodiljskih dopusta za očeve) se protivi struci. Zadarska županija je na jedan način specifična u odnosu na druga područja Republike Hrvatske, a Republika Hrvatska povijesno drugačija od drugih država.

- o Starenje stanovništva

Ljudski životni vijek se produžava (to je neizbježno) ali veći utjecaj na naglo starenje stanovništva ima niska stopa fertiliteta (stopa ispod 2,1 djece po ženi). Poticaji za povećanje broja djece i kvalitete odgoja i školovanja su najhitnije mjere. (Dosadašnje mjere u Republici Hrvatskoj kao što je poticanje obitelji sa 8 i više djece pokazivale su samo nemoć države u rješavanju populacijske krize i umjesto populacijske provodila se socijalne politika, bez

rezultata). Povećanjem broja djece do optimalnih 2,1 po ženi samo se omogućuje opstanak i stabilan ekonomski razvoj, jačanje socijalne države, a s druge strane ne dovodi do povećanja stanovništva. Potrebna je i edukacija starijih za rad u suvremenim uvjetima.

- Socijalni programi pomoći

Omogućiti mladim obiteljima lakši i raniji ulazak na tržište radne snage. S tim mjerama u cjelini dobiva društvo, radna snaga postaje fleksibilna i konkurentna, a mladi parovi na vrijeme mogu planirati obitelj. Mjere moraju pojačati svijest da je pojedinac odgovoran za održavanje svoga ljudskog kapitala (štednja, zdravlje, obrazovanje, droge, alkohol, itd.).

- Migracije

Planiranjem razvoja Zadarske županije i Općine Sukošan treba zaštititi domaće autohtono stanovništvo i poticati one projekte koji će zapošljavati domaće stanovništvo. Ulaganja po principu privatno-javnog-partnerstva gdje država ili županija kao partner privatnim ulagačima ulazi u zajednički projekt trebaju biti mjesto zapošljavanja domaćeg stanovništva i izvor prihoda za provođenje populacijske politike.

- Rješavanje stambenog pitanja mladih

Uvesti poticaje na prvu kupnju nekretnine mladim parovima i obiteljima. Nadoknaditi sredstva koja se time mjerama uzimaju iz proračuna općine na način da se jače optereće kupci nekretnina koji ne prebivaju na području općine najmanje 5 godina.

- Briga o djeci ali već od 2.5 godine

Besplatan vrtić za svako dijete u općini (kao što je besplatna i osnovna škola). Ova mjera utječe na sigurnost roditelja u planiranju drugog i trećeg djeteta.

5.3 Strateški cilj 1. – Održivi razvoj turizma

Za svoj prvi strateški cilj Općina Sukošan izabrala je Održivi razvoj turizma. Ta činjenica i ne treba čuditi ako se zna da je na području Zadarske županije turizam među razvijenima u RH te da je Općina Sukošan jedna od značajnijih turističkih destinacija na području Zadarske županije.

Treba naglasiti kako se turizam uvelike razvijao zahvaljujući blizini Grada Zadra kao regionalnog središta, te razvoj nautičkog turizma zbog Marine Dalmacije - jedne od najvećih marina na Mediteranu – i blizini Kornatskog otočja, te Zadarske zračne luke. Kvalitetna prometna povezanost i prepoznatljivost općine od strane glavnih europskih emitivnih središta samo doprinose razvoju turizma.

5.3.1 Prioriteti i mjere u okviru strateškog cilja razvoja turizma

S obzirom na postojanje značajnih turističkih potencijala, Općina Sukošan se profilirala kao turističko odredište te se stoga daljnji razvoj turizma nameće kao strateški cilj realizacijom kojeg se može podići materijalni standard žitelja te očuvati zabačenije predjele u kopnenom dijelu Općine koji valorizacijom svojih sadržaja mogu značajno obogatiti turističku ponudu. Razvoj turizma kao prvi strateški cilj obuhvaća četiri prioritetna područja s ukupno 23 mjere.

Tablica 5.3-1: Prioriteti i mjere u okviru strateškog cilja razvoja turizma

PRIORITETI	MJERE
Prioritet 1.1 Izgradnja turističke infrastrukture	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uređenje prostorno planske dokumentacije 2. Povećanje turističkih kapaciteta za smještaj 3. Povećanje kapaciteta za nautički turizam (rekonstrukcija rive u Sukošanu) 4. Uređenje biciklističkih staza 5. Uređenje pješačkih staza 6. Uređenje vidikovaca 7. Komunalno opremanje plaža 8. Uređenja srednjovjekovnih objekata 9. Uređenje sportsko rekreacijske zone 10. Poticanje edukacije stanovništva o mogućnostima razvoja turističkih sadržaja i načinima njihovog financiranja
Prioritet 1.2 Razvoj selektivnih oblika turizma	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poticanje razvoja agroturizama i ostalih oblika smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta 2. Razvoj lovnog i ribolovnog turizma 3. Razvoj izletničkog turizma
Prioritet 1.3 Valorizacija materijalne i nematerijalne baštine u turističke namjene	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stvaranje baze podataka – popisa materijalne i nematerijalne baštine 2. Analiza postojećeg stanja materijalne i nematerijalne baštine 3. Nastavak sustavne organizacije kulturnih manifestacija 4. Nastavak sustavnog održavanja objekata kulturne baštine 5. Sustavna zaštita općini svojstvenih elemenata nematerijalne i materijalne baštine
Prioritet 1.4 Promocija turističkih sadržaja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Turističko brandiranje i pozicioniranje općine kao turističke destinacije 2. Definiranje prioriternih područja promocije turističkih sadržaja 3. Sustavno promoviranje turističkih sadržaja na ciljnim tržištima 4. Sustavno obilježavanje turističkih sadržaja – biciklističkih staza, pješačkih staza, objekata kulturne baštine, vinskih cesta i cesta maslinovog ulja i sl. 5. Izrada promotivnog materijala općine s pripadajućim turističkim sadržajima

Izgradnja turističke infrastrukture kao prvi prioritet sastoji se od devet mjera koje obuhvaćaju uređenje administrativne infrastrukture neophodne za izgradnju odgovarajućih turističkih sadržaja, odnosno prostorno planske dokumentacije te uređenje niza rekreativnih turističkih sadržaja i spomenika kulturne baštine. U nastojanju da stimulira izgradnju i uređenje smještajnih kapaciteta u okvirima ili u blizini postojećih smještajnih kapaciteta stanovništva, Općina će poticati edukaciju stanovništva o mogućnostima razvoja turističkih sadržaja i načinima njihovog financiranja.

U Općini Sukošan smještajni kapaciteti zadovoljavaju brojem, ali ne i kvalitetom, prvenstveno u privatnom smještaju. Budući da je većina smještajnih kapaciteta na razini od tri zvjezdice, a tržište zahtjeva kategoriju od četiri zvjezdice stvara se potreba izrade dugoročnog programa povećanja kvalitete smještaja. Nedovoljan broj obiteljskih hotela te hotela općenito ne zadovoljava potrebu turista koji dolaze u Marinu Dalmacija, ali ni stacionarnog oblika turizma. Izradom kvalitetnih projekata kojim bi se privukli investitori došlo bi se do rješenja ovog problema.

Jedan od problema je i komunalna neopremljenost plaža u Sukošanu. Te plaže nemaju adekvatne sanitarne čvorove te nisu prilagođene osobama sa invaliditetom.

U okviru drugog prioritetnog područja – razvoja selektivnih oblika turizma naglasak je stavljen na razvoj agroturizma i ostalih oblika smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta kojih na području Općine nedostaje, zatim na razvoj lovno i ribolovno turizma za koje postoje prirodni preduvjeti kao i razvoj izletničkog turizma koji se razvija kao logična posljedica živopisnog prirodnog krajolika i kulturne baštine. U razvoj selektivnih oblika turizma bit će uključena Općina, ribolovno i lovačko društvo, Turistička zajednica te poduzetnici, obrtnici, obiteljska poljoprivredna gospodarstva i privatni iznajmljivači kao pružatelji usluga.

Bogata materijalna i nematerijalna kulturna baština zahtijeva odgovarajuću valorizaciju u turističke namjene što je i prepoznato kao relevantan razvojni segment unutar turističkog razvoja. Navedena valorizacija realizirati će se putem pet mjera i to ponajprije inventarizacijom materijalne i nematerijalne kulturne baštine, analizom zatečenog stanja pojedinih elemenata baštine te njihovom sustavnom zaštitom.

Očuvanje nematerijalne baštine nastaviti će se sustavnom organizacijom kulturnih manifestacija, dok će se materijalna kulturna baština nastojati očuvati sustavnim održavanjem objekata s popisa kulturne baštine. Uz Općinu, nositelj ovih aktivnosti biti će Ministarstvo kulture i Zadarska županija.

Cjeloviti pristup turističkom razvoju Općine Sukošan podrazumijeva odgovarajuće promoviranje turističkih sadržaja. Posljednjim prioritetom obuhvaćeno je šest mjera cilj kojih jest brandirati i pozicionirati Općinu Sukošan kao turističku destinaciju te oblikovati odgovarajuću promociju ciljanim tržišnim segmentima. Nositelj promotivnih i širih marketinških aktivnosti bit će Općina i Turistička zajednica uz eventualnu suradnju s ekspertima iz područja turizma.

5.3.2 Zone ugostiteljsko turističke namjene

Uz postojeću turističku izgradnju na području Općine Sukošan planira se znatno proširenje kapaciteta u za to definiranim područjima.

Međutim zone turističke izgradnje podrazumijevaju jedan novi način ponašanja u prostoru. To prije svega podrazumijeva viši nivo usluge i zaštite prilikom izgradnje, uređenja i korištenja prostora. Kako se turističke zone u pravilu nalaze u prostorima osobitih prirodnih vrijednosti i kvalitete ili u njihovoj neposrednoj blizini to je postojanje takvih specijalnih uvjeta korištenja i zaštite sasvim opravdano.

Aspekt sustavne turističke ponude Općine Sukošan sastoji se u prostoru Tustice kao integralne prostorne cjeline.

Mješovita zona turističko ugostiteljskih sadržaja i sporta «Tustica» zauzima veliki prostor između Sukošana i Debeljaka. Na ovom prostoru planiraju se izgraditi prestižna golf igrališta s pratećim smještajnim kapaciteta visokog ranga.

PPŽ-om dopušteni maksimalni kapacitet smještajnih jedinica u prostoru turističke izgradnje je limitiran na 5000 i na površini od 100 ha.

U zoni izgradnje golf centra, sukladno PPŽ-u moguća je izgradnja pratećih i smještajnih sadržaja. Zona golf-centra imati će površinu od cca 150 ha odnosno tretira se kao destinacija s maksimalnim brojem rupa (27).

Zakonom o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07 i 38/09) kojim je priobalni pojas od 1000 m proglašen posebnim interesom države Hrvatske, prostor ove velike turističke zone, kao integralne urbane cjeline, podijeljen je u dva dijela. Naime, crta od 1000 m presijeca ovaj prostor tako da cca 40% ostaje izvan te crte. Obzirom na široko značenje izgradnje turističkog kompleksa Tustice, Prostornim planom je predloženo da cijeli prostor Tustice zadrži status posebnog interesa za državu Hrvatsku.

Tablica 5.3-2: Planirana građevinska područja turističko-ugostiteljske i sportsko-rekreacijske namjene van naselja i unutar ZOP-a

Naselje	zona	oznaka zone	površina (ha)	projicirani broj kreveta	K_{ig}	K_{is}	K_{isn}^*
SUKOŠAN	Tustica –turističko naselje i kamp	T2, T3	100,0	5000	0,30	1,2	0,80
	Tustica – golf igralište i prateći turističko-ugostiteljski sadržaji	R, TG	160,0	750	0,10	0,3	0,20
UKUPNO OPĆINA SUKOŠAN			260,0	5.750	* Koefficient iskoristivosti nadzemnih etaža		

GP ugostiteljsko-turističke i sportsko-rekreacijske namjene Tustica tretira se kao jedinstvena prostorna cjelina izdvojene ugostiteljsko-turističke i sportsko-rekreacijske namjene.

U sklopu zone Tustica planirana je izgradnja golf centra kao posebne namjene. Okvirna površina teritorija za ovu namjenu planira se sa najviše 160 ha za 27 rupa i pratećim i smještajnim jedinicama do 750 kreveta.

Mikrolokacija smještajnih jedinica (TG) u sklopu golf centra je ovim planom definirana orijentacijski na temelju procjene topografskih karakteristika terena.

U cilju definiranja uređenja GP ugostiteljsko-turističke i sportsko-rekreacijske namjene Tustice kao kompleksne zone turizma i sporta potrebno je izraditi slijedeće predradnje:

- Prethodnu programsku studiju mogućeg korištenja prostora sa aspekta morfoloških, infrastrukturnih, ekonomskih i drugih parametara.
- Izradu geodetske podloge sa svim relevantnim topografskim, biljnim i drugim vrijednostima.
- Izradu jedinstvenog urbanističkog plana uređenja (UPU) za čitav prostor uključujući i

pripadajuće priobalje.

Kroz izradu UPU-a, a u dijelu prostora turističke izgradnje Tustica, potrebno je provesti koncept disperzije manjih urbanih struktura u prostor čija površina ne može biti veća od 15 ha. Međuprostori trebaju u pravilu zadržati karakter autohtonog pejzaža kroz koji se mogu interpolirati sportski sadržaji i staze za međusobno povezivanje svih planiranih urbanih cjelina.

Visinu građevina treba prilagoditi morfologiji terena. Na ravnom terenu najviša dopuštena visina iznosi 3 nadzemne etaže i 2 podzemne etaže, od kojih jedna etaža može biti i suteren. Iznimno, kod gradnje na kosom terenu s kaskadnim tipom izgradnje maksimalni broj dozvoljenih etaža iznosi 6 nadzemnih etaža i 4 podzemne etaže, s time da visina i katnost građevine mjerena na mjestu presjeka građevine koji je paralelan sa slojnicama terena nije viša od 3 nadzemne etaže i 2 podzemne etaže, odnosno 12 m do vijenca građevine.

Obalni pojas od spilje Rupine pa do Punte Kovač, dužine cca 1.800 m, sačinjava prostornu i fizičku cjelinu sa cjelokupnim područjem GP ugostiteljsko-turističke i sportsko-rekreacijske namjene Tustica. Ovaj prostor će se tretirati prema slijedećim uvjetima:

- a) Cijeli obalni pojas treba koristiti za smještaj kupališnih, zabavno-rekreacijskih sadržaja i priveza za potrebe zone turizma.
- b) Na lokaciji zapadno od Punte Kovač, a za potrebe turističke zone Tustica planira se izgradnja priveza sa najviše 20% ukupnog smještajnog kapaciteta ove zone, ali ne više od 400 vezova.
- c) Sadržaji u sklopu priveza Punta Kovač kao i na ostalom priobalnom dijelu koji će biti kupališna zona gravitacijskog područja Tustice trebaju se definirati kroz Program izgradnje, a njihova prostorna dispozicija u sklopu UPU-a za čitavo područje.

Ostali uvjeti za gradnju unutar turističko ugostiteljske zone su:

- a) Smještajna građevina planira se izvan pojasa, najmanje 100 m od obalne crte za zone ugostiteljsko-turističke namjene, a najmanje 25 m za smještajne jedinice unutar zone kampa. Unutar prostora kampa (auto-kamp) nije dozvoljena izgradnja čvrstih smještajnih jedinica niti betonskih platformi za smještaj tipskih (montažnih) smještajnih jedinica.
 - b) Auto-kampovi moraju ispuniti elemente i mjerila za kategorizaciju kampa I ili II kategorije.
 - c) Vrsta i kapacitet pratećih sadržaja i javnih površina određuje se proporcionalno u odnosu na svaku fazu izgradnje smještajnih građevina.
 - d) Prostorna cjelina ugostiteljsko-turističke namjene širine veće od 500 m uz obalu, mora imati najmanje jedan javni cestovno-pješački pristup do obale.
 - e) Gustoća korištenja ne može biti viša od 120 kreveta po hektaru.
 - f) Najmanje 40% površine svake građevne čestice ugostiteljsko-turističke namjene mora se urediti kao sportska i rekreacijska površina, uključujući i parkovne nasade i prirodno zelenilo.
 - g) Kada je zakonom definirana obveza izrade Studije utjecaja na okoliš, studija će razmotriti utjecaj gradnje na šumske površine, te predložiti mjere za zaštitu i unapređenje istih.
 - h) Prostorna cjelina ugostiteljsko-turističke namjene mora imati odgovarajući pristup na javno-prometnu površinu i unutar nje smješten pripadajući broj parkirališnih mjesta.
 - i) Prilikom projektantskog osmišljavanja turističkih programa treba respektirati poljske
-

putove i mocire kao naslijeđe pučkog graditeljstva. Dopuštene su samo neophodne manje korekcije radi odvijanja prometa. Preporuča se prirodne i stvorene vrijednosti koristiti kao oblikovni i fizički parametar nove strukture.

- j) Odvodnja otpadnih voda mora se riješiti cjelovitim kanalizacijskim sustavom s pročišćavanjem.
- k) U pojasu od najmanje 100 m od obalne crte dopušta se smještaj sadržaja koji su u funkciji sporta i rekreacije kao što su manja igrališta, sadržaji sa garderobom i tuševima, sanitarni uređaji, te ugostiteljski i drugi sadržaji, a unutar zelenih cjelina pješačke i biciklističke staze, odmorišta sa klupama, i sve što se podrazumijeva pod urbanom opremom.

Tablica 5.3-3: Planirano građevinsko područje sportske i rekreacijske namjene van naselja i izvan ZOP-a

Naselje	zona	oznaka zone	Površina (ha)
SUKOŠAN	Kasac – sportsko-rekreacijska namjene	R	106,0

Zonu sporta i rekreacije - *Kasac*, čine izletišta, mini golf tereni, športski tereni i športski centri, te zabavni sadržaji kao što su noćni klubovi, zabavni/tematski parkovi i slično. U sklopu građevina u primarnoj funkciji zone mogući su i sadržaji poslovne, ugostiteljske i trgovačke namjene. Isti se mogu graditi i kao samostalne građevine.

Tablica 5.3-4: Mogućnost gradnje u zoni sporta i rekreacije

Namjena	Minimalna veličina građ. čest. (m ²)	Koeficijent izgrađenosti (k _{ig})	Koeficijent iskoristivosti – ukupno (k _{is})	Koeficijent iskoristivosti – nadzemne etaže (k _{isn})	Najviša bruto izgrađena površina – zatvorene i natkrivene etaže (m ²)
Izletište	2.000	0,05	0,10	0,05	300
Mini golf	2.000	0,10	0,20	0,,10	1.000
športski tereni	1.000	0,05	0,10	0,05	300
športski centri - igrališta (parterno uređenje igrališta se ne računava u izgrađeni dio)	2.000	0,10	0,20	0,,10	-
športski centri (dvorane)	2.000	0,10	0,20	0,,10	-
noćni klub i sl.	5.000	0,10	0,20	0,,10	3.000
zabavni/tematski park (npr. "Gardaland" i sl.)	100.000	0,10	0,20	0,10	-
samostalne građevine u funkciji sporta i rekreacije	1.000	0,10	0,15	0,10	najviše 200m ² BRP u funkciji sporta i rekreacije na 10 ha sportske i/ili rekreacijske cjeline.
Ostalo: hipodrom, jahački centar i sl.	10.000	0,05	0,1	0,05	1.000

5.3.3 Zaštita i očuvanje kulturne i prirodne baštine

Kulturna baština ogleda se u arhitekturi, sakralnim objektima i kulturnim spomenicima. Ona je konstantno prisutna na ovim područjima još od davnina. Kulturno spomenička baština Općine ogleda se kako u materijalnim tako i u nematerijalnim dobrima koja se iskazuje kroz narodne rukotvorine, izložbe, tradicionalne obrte, soljenje srdela te tradicionalnim narodnim pjesmama i plesovima.

Očuvanje kulturne baštine značajno je za preživljavanje raznih tradicija. Te tradicije obilježene su različitim vjerskim običajima, kulturnim manifestacijama i drugim. Očuvanje kulturne baštine potrebno je njegovati, jer samo tako će mlađe generacije osjetiti važnost i privlačnost prema mjestu u kojem žive. Njegovanje tradicije prenijeti će duh davnina i omogućiti identifikaciju s vrijednostima koje su nekad bile vrlo značajne.

Prednosti koje Općina Sukošan može iskoristiti zaštitom i očuvanjem kulturne baštine su mnogobrojne, a mogu se ukratko opisati kao poboljšanje turističke ponude. Kulturna dobra su jedna od rijetkih dobara koja u vrijeme globalizacije nisu uvozno zavisna, a njeni direktni i indirektni učinci najviše donose ploda upravo u mjestima u kojima se nalaze.

Općenito govoreći, bez obzira na povijesno razdoblje, kulturna baština najlakše se promovira održavanjem raznih manifestacija, koje se na području Općine Sukošan uvelike i održavaju. Spajanjem manifestacija s arheološkim lokalitetima dodatno bi se nadopunila turistička ponuda. Time bi se omogućila komercijalizacija, a i (samo) održavanje arheoloških nalazišta.

Generalizirajući, do sada je kulturna baština uglavnom bila teret s kojom se nije znalo adekvatno upravljati, koja je bila trošak i koja je bila prepuštena pojedincima entuzijastima. Vizija razvoja Općine Sukošan nameće kao nužnost izradu Plana upravljanja kulturnim dobrima, osnivanje muzeja i drugih popratnih sadržaja što će rezultirati lakšim upravljanjem kulturnim dobrima, a ona bi osim rashodovne strane u budućnosti predstavljala znatan izvor turističkih prihoda.

Opći trend u svijetu, pa i u Hrvatskoj je zaštita okoliša. Taj trend dolazi kako posljedica nepažnje prema čovjekovoj okolini kroz niz od pedesetak godina pojačane industrijalizacije. Spoznajom o ograničenosti kapaciteta prirode čovjek se doveo u nezavidnu poziciju da mora nauštrb prirode ograničavati svoj ekonomski rast. O ovoj problematici napisano je niz radova, održano veliki broj foruma, sjednica, predavanja, doneseno nebrojeno zakonskih akata i strategija, što je u konačnici rezultiralo gubitkom iz vida svrhe svega toga, a to je kvaliteta života pojedinca, ali i cjelokupnog društva.

U ovom kontekstu svrha zaštite okoliša usmjerena je prema poboljšanju turističke ponude i održivog razvoja turizma. Jedan od najvećih problema je otpad, tj. problematika odlagališta, prikupljanja, sortiranja i reciklaže te ponovnog korištenja otpada. Na području općine ne postoje legalna odlagališta otpada, a nastanak ilegalnih odlagališta brzo se sanira. Iako ne postoji odlagalište otpada na području Općine, otpad se redovito prikuplja i odvozi na odlagalište Diklo u Gradu Zadru.

Izgradnjom Centra za gospodarenje otpadom Zadarske županije otvara se odlična prilika za dugoročno rješenje navedenog problema. Iako blizina velikog grada pogoduje razvoju manje sredine, blizina većih naftnih terminala i industrijskih centara povećava osjetljivost na moguća zagađenja vode, zraka i tla. Možda i najveći korak prema rješenju ovog problema je edukacija stanovništva. Dok je takva edukacija prisutna u školama i vrtićima, edukacija

(odraslog) lokalnog stanovništva je neadekvatna i zahtjeva ponovno definiranje. U tu svrhu potrebno je intenzivirati odnose sa nevladinim udrugama, ali i sa poslodavcima sa područja Općine Sukošan.

Velika pozitivna činjenica je postojanje autohtonog bilja, izvori vode, ali i veliki broj zelenih površina koje, kao prirodne ljepote, nadopunjuju turističku ponudu.

Važna karika u zaštiti prirodne baštine je vatrogasna zaštita. Upravo je ona ta koja prirodne ljepote čuva od potpune devastacije. U tu svrhu potrebno je obnoviti vatrogasnu opremu, urediti protupožarne putove, razviti adekvatnu hidrantsku mrežu i drugo. Da bi se održao veliki broj stručno osposobljenih članova u DVD-u potrebno je kontinuirano raditi sa mlađim naraštajima. Takav način rada povećati će učinkovitost vatrogasne zaštite, ali će i podizati svijest o zaštiti i očuvanju prirodne baštine, što je u konačnici i svrha ovog prioriteta.

5.3.4 Prirodne vrijednosti i kulturno-povijesne cjeline

Postor općine Sukošan obiluje raznovrsnim prirodnim vrijednostima koje su kao značajne i specifične prirodne cjeline registrirane sukladno Zakonu o zaštiti prirode:

- Spilja Rupine neiskorišteni krški fenomen
- Spilja Zrakunjača neiskorišteni krški fenomen.

Cjelokupna površina Općine, izuzev obalnog područja, nalazi se unutar područja nacionalne ekološke mreže (NEM), koja ulazi u međunarodno važna područja za ptice – „Ravni kotari HR1000024“, sukladno Uredbi o proglašenju ekološke mreže („Narodne novine“ br.109/07).

Prema evidenciji Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine na prostoru općine Sukošan nepokretni spomenici kulture su:

- grobni humci
- Župna crkva
- crkva u Gorici
- ostaci crkve Sv. Martina (srušena u ratu)
- ostaci kule na Vrčevu
- srušeni Palac u moru Sukošana
- crkva sv. Marije u Sukošanu
- urbanistička cjelina Sukošana (stara jezgra).

Na području krša, glavni ciljevi gospodarenja šumama i šumskim zemljištem su zaštita tla i voda.

5.4 Strateški cilj 2. – Razvoj gospodarstva, ribarstva i poljoprivrede

Razvoj gospodarstva, ribarstva i poljoprivrede, te izgradnja gospodarskih zona u Općini Sukošan zacrtan je kao jedan od četiri strateška cilja u strategiji razvoja. Kako cilj ne bi bio samo deklarativan nameće se nužnost stvaranja svih potrebnih preduvjeta neophodnih za normalno funkcioniranje malog gospodarstva i poljoprivrede u Općini Sukošan.

5.4.1 Prioriteti i mjere u okviru strateškog razvoja poljoprivrede

Zbivanja na globalnoj gospodarskoj sceni u posljednjih nekoliko desetljeća, u kojima se profit kao isključivi pokretač ekonomskih aktivnosti pokazao daleko od optimalnog, rezultirala su ozbiljnim narušavanjem klime i kvalitete okoliša kao i proizvodnjom hrane

upitne kvalitete. Posljednjih godina sve više jača svijest o kvaliteti prehrane što između ostalog podrazumijeva i uzgoj kvalitetne hrane s minimalnim intervencijama ljudi u njezin genetski sastav te način poticanja rasta.

Uzgoj kvalitetne hrane, odnosno kvalitetnih poljoprivrednih proizvoda u očuvanom prirodnom okruženju Općine Sukošan jedan je od njezinih temeljnih strateških potencijala. Prirodni resursi Općine Sukošan predstavljaju njezin temeljni strateški resurs što je i prepoznato od strane sudionika u izradi strategije.

Razvojem poljoprivrede osigurava se ne samo podizanje materijalnog standarda žitelja općine, već i kvalitetna valorizacija prirodnih resursa kojima općina raspolaže te očuvanje ruralnih sredina i sprečavanje njihove depopulacije. Razvoj poljoprivrednih djelatnosti u pojedinim predjelima općine logički je temelj za njihovo proširenje i obogaćivanje turističkim sadržajima što daje sinergijske efekte i nadalje potiče razvoj općine u cjelini.

Strateški cilj razvoja poljoprivrede sadržava četiri prioriteta s ukupno 18 mjera.

Tablica 5.4-1: Prioriteti i mjere u okviru strateškog razvoja poljoprivrede

PRIORITETI	MJERE
<p>Prioritet 2.1 Stvaranje institucionalnih preduvjeta razvoja</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izrada plana i programa održivog razvoja poljoprivrede Općine Sukošan 2. Redefiniranje uloge poljoprivredne zadruge ili udruge 3. Izmjena i dopuna programa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države 4. Provođenje programa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države 5. Poticanje obnove zapuštenih poljoprivrednih površina u privatnom vlasništvu 6. Edukacija poljoprivrednika na području korištenja sredstava iz različitih nacionalnih programa i programa Europske unije
<p>Prioritet 2.2 Umrežavanje poljoprivrednih proizvođača</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Povezivanje poljoprivrednih proizvođača po pojedinim segmentima poradi zajedničke proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda 2. Zajednički plasman srodnih poljoprivrednih proizvoda na tržištu 3. Zajednička nabava i korištenje poljoprivredne mehanizacije
<p>Prioritet 2.3 Unapređenje postojeće poljoprivredne</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Standardizacija kvalitete poljoprivrednih proizvoda te dobivanje certifikata kvalitete za pojedine poljoprivredne proizvode 2. Poticanje ulaganja poradi osiguranja visoke kvalitete poljoprivrednih proizvoda 3. Edukacija poljoprivrednih proizvođača po pojedinim tematskim područjima

proizvodnje	<ol style="list-style-type: none"> 4. Uvođenje poljoprivrednih kultura netipičnih za područje Općine za koje postoje prirodni preduvjeti uzgoja 5. Sufinanciranje nabavke sadnica i repromaterijala 6. Programi stipendiranja deficitarnih zanimanja
Prioritet 2.4 Poduzimanje odgovarajućih marketinških aktivnosti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Naznaka zemljopisnog porijekla poljoprivrednih proizvoda i njihovo brandiranje 2. Uspostava i izvođenje sustavnih promotivnih aktivnosti poput sajмова, manifestacija, oglašavanja i slično 3. Poticanje povezivanja poljoprivrede i turizma

Prvi prioritet unutar strateškog cilja razvoja poljoprivrede odnosi se na stvaranje, odnosno osiguranje institucionalnih preduvjeta razvoja kao nezaobilazne osnove neophodne za unapređenje dostignutog stupnja razvoja poljoprivredne proizvodnje. U okviru ovog prioriteta obuhvaćeno je šest mjera realizacije kojih je ponajviše u ingerenciji same Općine kao upravnog tijela.

U petogodišnjem razdoblju Općina će pokrenuti izradu plana i programa održivog razvoja poljoprivrede, izmijeniti i dopuniti program raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države, osigurati njegovu provođenje, ali i potaknuti edukaciju poljoprivrednika na području korištenja sredstava iz različitih nacionalnih i programa Europske unije.

Istovremeno se nameće potreba redefiniranja uloge poljoprivredne zadruge ili udruge u smislu poticanja i organiziranja edukacije, uspostave jače suradnje poljoprivrednih proizvođača te organizacije ostalih aktivnosti relevantnih za unapređenje poljoprivredne djelatnosti.

Uloga poljoprivredne zadruge može biti posebice naglašena u okviru realizacije mjera utvrđenih drugim prioritetom – umrežavanje poljoprivrednih proizvođača. Naime, zadruga može biti relevantan čimbenik putem kojeg će se realizirati povezivanje poljoprivrednih proizvođača po pojedinim granama poljoprivrede i to kako u smislu poljoprivredne proizvodnje tako i u smislu prerade poljoprivrednih proizvoda čime bi se djelomično mogao riješiti problem nedostatne veličine i rascjepkanosti poljoprivrednog zemljišta.

Uloga zadruge sadržana je, nadalje i u mogućnosti osiguranja zajedničkog plasmana poljoprivrednih proizvoda na tržištu čime se omogućuje lakši plasman i naplata, ali i izgradnja prepoznatljivog brenda poljoprivrednih proizvoda s naznakom zemljopisnog porijekla. Uloga zadruge može biti istaknuta i kod zajedničke nabave i korištenja poljoprivredne mehanizacije.

Treći prioritet odnosi se na unapređenje postojeće poljoprivredne proizvodnje kojim je obuhvaćeno ukupno sedam mjera. Mjere se pretežito odnose na unapređenje i održanje kvalitete postojećih poljoprivrednih kultura i proizvoda, uvođenje novih kultura za koje postoje prirodni preduvjeti uzgoja, formiranje novih i proširenje postojećih nasada putem sufinanciranja nabavke sadnica i repromaterijala, te sustavno stipendiranje deficitarnih zanimanja čime se u dužem roku može osigurati kadar koji će biti nositelj provedbenih mjera. U realizaciji navedenih mjera središnje mjesto zauzimat će poljoprivredna zadruga.

Posljednji prioritet unutar cilja razvoja poljoprivrede odnosi se na poduzimanje prikladnih marketinških aktivnosti kojima će se poljoprivredni proizvodi s područja Općine Sukošan učiniti jedinstvenim (naznaka zemljopisnog porijekla i brendiranje Sukošana) i prepoznatljivim u širem okruženju putem provođenja sustavnih promotivnih aktivnosti.

Značajan segment u provođenju marketinških aktivnosti zauzima i poticanje povezivanja poljoprivrede i turizma gdje poljoprivredni proizvodi izravnim plasmanom posjetiteljima na mjestu njihovog nastanka najbolje prikazuju svoju kvalitetu i izvornost.

Trendovima potrošnje u turizmu prilagođavaju se i poljoprivredna gospodarstva, pogotovo unutar značajnih turističkih regija. Turizam i poljoprivreda imaju mnoge dodirne točke. Opskrba dovoljnim količinama poljoprivrednih proizvoda neophodnih za zadovoljenje potreba turista, najčešće zahtjevnijih od domicilnog stanovništva, može se osigurati na nekoliko načina: povećanjem i strukturnom prilagodbom domaće poljoprivredne proizvodnje ili iz uvoza. Upravo zbog prethodno navedene mogućnosti zadovoljavanja potreba iz uvoza, nužno je poticati razvoj poljoprivrede. A to je najjednostavniji mogući način izvoza domaćih proizvoda.

U dosadašnjem razvoju Općine poljoprivreda nije bila jedan od nositelja. Promjenom trendova u svijetu, kao i tržišnih zahtjeva, poljoprivreda postaje važan element razvoja, a Općina Sukošan je svoju razvojnu politiku tome i prilagodila. Takve tvrdnje potkrepljuju se planiranom izradom Programa gospodarenja poljoprivrednim zemljištima kao i jasnoj orijentaciji Općine prema razvoju baziranom na održivom turizmu i poljoprivredi.

Problemi male prosječne površine parcela namijenjenih za poljoprivrednu proizvodnju mogla bi biti kompenzirana iskorištavanjem poljoprivrednih zemljišta u državnom vlasništvu. Blaga mediteranska klima pogodna je za uzgoj raznovrsnih poljoprivrednih kultura. U tom pogledu posebno se ističu vrtlarstvo, maslinarstvo i vinogradarstvo. Ipak, razvoj i promocija autohtonih poljoprivrednih proizvoda omogućiti će dostatnu konkurentnost za njihov plasman na hrvatsko i svjetsko tržište.

Ribarstvo je od pamtivijeka bila temeljna gospodarska djelatnost pomorskih krajeva. A područje Općine Sukošan ima privilegiju biti dio ukupne pomorske tradicije. Govoreći o ribarstvu prvenstveno se misli na njegove proizvode, tj. rakove, školjke i ribe. Na području Općine nema gospodarskih subjekata koji se bave ribarstvom, osim nekoliko manjih obrta. Može se zaključiti da na području nema intenzivnog ribarstva.

Najvažniji element svakog proizvoda je njegova dodana vrijednost, a dodana vrijednost ribarskih proizvoda najveća je u restoranima. Turistička opredijeljenost Općine pruža se kao idealna mogućnost za plasman ribarskih proizvoda. Time bi lanac od proizvodnje do potrošnje bio ostvaren na području Općine Sukošan.

5.4.2 Prioriteti i mjere u okviru strateškog cilja stvaranja preduvjeta za razvoj gospodarstva

Razvoj turizma i poljoprivredne proizvodnje kao modalitet valorizacije raznolikih prirodnih resursa Općine Sukošan nije dovoljan da bi se osiguralo dosizanje visokog stupnja zaposlenosti žitelja općine te značajno povećanje njihovog materijalnog standarda.

Dosegnuti stupanj razvoja gospodarstva može se ocijeniti nezadovoljavajućim imajući u vidu

povoljan geoprometni položaj općine s pripadajućom infrastrukturom. Akteri uključeni u izradu razvojne strategije prepoznali su nužnost stvaranja preduvjeta za razvoj sekundarnih i tercijarnih djelatnosti kako bi na područje Općine Sukošan privukli investitore te osigurali potrebnu materijalnu i administrativnu infrastrukturu neophodnu za unapređenje djelatnosti postojećih poduzetnika i obrtnika.

Ovaj strateški cilj usmjeren je na stvaranje preduvjeta za razvoj sekundarnih i tercijarnih djelatnosti koji obuhvaća ukupno četiri prioriteta u okviru kojih je sadržano 15 mjera.

Tablica 5.4-2: Prioriteti i mjere u okviru strateškog cilja stvaranja preduvjeta za razvoj sekundarnih i tercijarnih djelatnosti

PRIORITETI	MJERE
Prioritet 2.5 Uređenje administrativne infrastrukture	<ol style="list-style-type: none"> 1. Donošenje izmjena i dopuna prostornog plana Općine Sukošan 2. Donošenje planova nižeg reda za poslovne zone 3. Rješavanje imovinsko pravnih odnosa na području poslovnih zona
Prioritet 2.6 Osiguranje komunalne infrastrukture za obavljanje djelatnosti u poslovnim zonama	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izgradnja vodoopskrbnog sustava i kanalizacijskog sustava u poslovnim zonama Barake, Drinjine i Gornje grobnice 2. Izgradnja elektroenergetskog sustava u poslovnim zonama 3. Prikladno povezivanje objekata u poslovnim zonama s ključnim prometnicama u okruženju
Prioritet 2.7 Poticanje ulaganja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izrada analize o mogućnostima ulaganja na području Općine Sukošan 2. Definiranje sustava poticajnih mjera za nove investitore 3. Poduzimanje sustavnih promotivnih aktivnosti usmjerenih ka potencijalnim ulagačima
Prioritet 2.8 Poticanje razvoja malog i srednjeg poduzetništva	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prepoznavanje potreba poduzetnika i obrtnika poradi poduzimanja odgovarajućih razvojnih aktivnosti 2. Edukacija poduzetnika 3. Stipendiranje studenata i učenika iz deficitarnih zanimanja 4. Poticanje informiranosti i povezivanja poduzetnika s područja Općine 5. Definiranje mjera za poticanje gradnje smještajnih kapaciteta mladom stanovništvu

Prvo prioritetno područje obuhvaća tri mjere i odnosi se na uređenje administrativne infrastrukture vezane za prostorno uređenje te rješavanje imovinsko-pravnih odnosa na području poslovnih zona. Uređenjem prostorno planske dokumentacije svih razina na području Općine Sukošan stvorili bi se administrativni preduvjeti za realizaciju potencijalnih gospodarskih projekata. Nositelj ovih mjera jest Općina.

Drugim prioritetom obuhvaćene su tri mjere kojima se osigurava kompletiranje komunalne infrastrukture u poslovnim zonama Barake, Drinjine i Gornje grobnice. Kompletiranje komunalne infrastrukture kojom bi se poslovne zone osposobile za obavljanje gospodarskih djelatnosti podrazumijeva izgradnju vodoopskrbnog i kanalizacijskog te elektroenergetskog sustava kao i izgradnju prikladnih pristupnih cesta. Glavni pokretač i koordinator aktivnosti bit će Općina koja će u suradnji s nadležnim institucijama te potencijalnim investitorima raditi na kompletiranju navedene infrastrukture.

Poticanje ulaganja treće je prioritetno područje u okviru ovog cilja i obuhvaća ukupno tri mjere usmjerene ka potencijalnim investitorima kao glavnim generatorima gospodarskog razvoja općine. Izradom analize o mogućnostima ulaganja na području Općine, definiranjem sustava poticajnih mjera te poduzimanjem sustavnih promotivnih aktivnosti usmjerenih pretežito korporativnom sektoru, Općina će nastojati staviti u funkciju prostorne i prometne resurse.

Blizina zračne luke Zadar, buduće trajektne luke Gaženica, ključne cestovne i željezničke infrastrukture, te infrastrukturno osposobljena poslovna zona - omogućavaju potencijalnim ulagačima obavljanje širokog spektra djelatnosti pri čemu je važno da navedene djelatnosti ne utječu ozbiljnije na narušavanje kvalitete okoliša, a time i kvalitete života žitelja Općine Sukošan.

Uz nastojanja usmjerena na privlačenje većih ulagača, Općina će poduzeti ukupno pet mjera usmjerenih na poticanje razvoja malog i srednjeg poduzetništva. Mjere se odnose na provođenje istraživanja među poduzetnicima i obrtnicima poradi prepoznavanja njihovih potreba te poduzimanja odgovarajućih razvojnih aktivnosti, zatim edukaciju, informiranost i povezivanje poduzetnika s područja Općine.

Značajan segment odnosi se na mladu populaciju, odnosno očuvanje demografskog potencijala općine, a obuhvaća stipendiranje studenata i učenika iz deficitarnih zanimanja te definiranje mjera za poticanje mladog stanovništva poradi njihovog ostanka na području Općine te privlačenja novog stanovništva.

Analize situacije Općine Sukošan pokazuje identičnu sliku situacije gospodarstva na državnoj razini. Većinu gospodarskih subjekata (obrta i trgovačkih društava) čine trgovine na veliko i malo, poslovanje nekretninama, te turizam i ugostiteljstvo. Iako je ovakva gospodarska struktura nepovoljna, malo i srednje poduzetništvo na području Općine Sukošan može biti dobar izvor zapošljavanja lokalnog stanovništva.

Prednost Općine Sukošan proizlazi iz još jedne činjenice, a to je blizina velikog grada kao što je Zadar. Gospodarska aktivnost velikog grada može imati značajnu ulogu u formiranju gospodarskih odnosa u svom užem i širem okruženju. Ipak, ne treba izgubiti iz vida potrebe i zahtjeve tržišta, kao ni strategije razvoja viših razina odlučivanja.

5.4.3 Zone gospodarske namjene

Zone gospodarske namjene unutar granica Prostornog plana zamišljene su kao servisne i zanatske zone ili proizvodni prostori za manje pogone čiste industrije i uslužnih djelatnosti. Uvjeti uređenja i izgradnje unutar zona trebaju odgovarati strogim uvjetima zaštite prostora tako da korištenje ovih zona sukladno planiranoj namjeni ne utječe negativno na okoliš.

Gospodarstvo na prostoru općine Sukošan ima karakteristike nasljeđenog stanja i odnosa prijeratnog gospodarstva na prostoru koje je trajno imalo status nerazvijenog prostora, u prvom redu zbog blizine industrijske zone Zadra koja je privlačila investitore.

Današnja gospodarska situacija ne zadovoljava niti u pogledu kvalitete niti postojećih kapaciteta. Glede toga planom se ističe potreba intenzivnijeg razvoja gospodarskih djelatnosti na promatranom prostoru.

Gospodarske djelatnosti na prostoru općine Sukošan razvijati će se na temelju postojećih prirodnih i proizvodnih resursa kao što su:

- more kao atraktivan prometni potencijal, izvor hrane i turistički resurs;
- prirodne ljepote i atraktivni pejzaži pogodni za razvoj svih oblika turizma;
- izgrađena prometna i druga infrastruktura.

Planom su definirana građevinska područja proizvodne namjene :

- a) pretežito industrijske (I1)
- b) pretežito zanatske (I2)
- c) komunalno servisna (K3).

Tablica 5.4-3: Uvjeti za izgradnju unutar planiranih proizvodnih zona van naselja i izvan ZOP-a

Naselje	Zona	oznaka zone	Površina (ha)	Kig	Kis	Kisn*
SUKOŠAN	Golo brdo – komunalno servisna (pretovarna stanica za komunalni otpad)	K3	6,3	0,3	1,0	0,6
	Brižina – proizvodna namjena (pretežito zanatska)	I2	23,0	0,3	1,0	0,6
ukupno Sukošan izvan naselja:			31,6			
DEBELJAK	Barake – proizvodna namjena (pretežito zanatska)	I2	10,8	0,3	1,0	0,6
Ukupno Debeljak izvan naselja:			10,8			
GORICA	Drinjine – proizvodna namjena (pretežito industrijska)	I1	56,5	0,3	1,0	0,6
Ukupno Gorica izvan naselja:			56,5			
UKUPNO OPĆINA SUKOŠAN			98,9			* Koeficijent iskoristivosti nadzemnih etaža

Površina građevinske čestice ne može biti manja od 600 m². Visina građevina ne može biti veća od 7 m. Najviši broj nadzemnih etaža iznosi 2 etaže, a najviši broj podzemnih etaža iznosi 1 etažu ili suteran. Iznimno se dopušta i veća visina ukoliko to zahtjeva tehnološki proces instalacije ili uređaja, ali ne može preći visinu od 12,00 m, a najviše do 30% površine pod građevinom.

Izgradnja i uređenje ovog područja mogući su temeljem urbanističkog plana uređenja (UPU) uz osiguranje prostora za prometnice, parkirališne površine i zelene zaštitne i druge površine.

5.5 Strateški cilj 3. – Izgradnja komunalne infrastrukture i energetskih postrojenja

Ovim strateškim ciljem nastojalo bi se unaprijediti kvalitetu života te unaprijediti komunalnu infrastrukturu i razviti institucije. Izgradnja infrastrukture prvenstveno uključuje sustav snabdjevanja vodom i odvodnje otpadnih voda, uređenje nerazvrstanih cesta kroz naselja, uređenje javnih površina i trgova, javnu rasvjetu i izgradnju fotonaponskih elektrana.

5.5.1 Prioriteti i mjere u okviru strateškog cilja izgradnje komunalne infrastrukture

S obzirom na turističku opredijeljenost Općine Sukošan, opterećenje infrastrukture je u ljetnim mjesecima mnogostruko veće nego ostatkom godine. Razlog tome je priliv turista i zadovoljavanje njihovih potreba. Stoga, svaka izgradnja, rekonstrukcija, obnavljanje i adaptacija na infrastrukturi može se smatrati izravnim poboljšanjem turističke ponude.

Izgradnja suvremene komunalne infrastrukture temeljni je čimbenik kvalitete života stanovništva te razvoja svih djelatnosti na području Općine Sukošan. Nastojeći stvoriti pretpostavke kvalitetnog razvoja, Općina Sukošan trećim je razvojnim ciljem postavila izgradnju komunalne infrastrukture u funkciji neometanog razvoja i zaštite okoliša u okviru koje je utvrđeno pet prioriteta s ukupno 21 mjerom.

Tablica 5.5-1: Prioriteti i mjere u okviru strateškog cilja izgradnje komunalne infrastrukture i energetskih postrojenja u funkciji neometanog razvoja i zaštite okoliša

PRIORITETI	MJERE
Prioritet 3.1 Dovršetak izgradnje i rekonstrukcija vodoopskrbnog sustava	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nastavak suradnje na izradi projektne dokumentacije za izgradnju vodoopskrbnog sustava 2. Pomoć pri rješavanju imovinsko-pravnih problema prilikom izgradnje vodoopskrbnog sustava
Prioritet 3.2 Izgradnja kanalizacijskog sustava i sustava za pročišćavanje otpadnih voda	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nastavak suradnje na izradi projektne dokumentacije za izgradnju kanalizacijskog sustava 2. Pomoć pri rješavanju imovinsko-pravnih problema prilikom izgradnje kanalizacijskog sustava
Prioritet 3.3 Zaštita okoliša	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podrška pri planiranju i izgradnji Centra za gospodarenja otpadom za Zadarsku županiju na području Grada Benkovca 2. Sanacija divljih odlagališta i sprečavanje njihovog ponovnog nastanka 3. Edukativne akcije usmjerene na osvješćivanje stanovništva o važnostima svih vrsta onečišćenja te prikladnom zbrinjavanju otpada 4. Uspostava sustava odvojenog skupljanja otpada i recikliranja 5. Poticanje korištenja alternativnih izvora

	energije 6. Izgradnja odlagališta građevinskog otpada i reciklažnih dvorišta na području Općine
Prioritet 3.4 Uređenje prometne infrastrukture i elektroenergetskog sustava i plinifikacija	1. Asfaltiranje nerazvrstanih i županijskih cesta 2. Održavanje postojećih prometnica 3. Izgradnja zaobilaznice u Sukošanu 4. Rješavanje "uskih grla" na postojećoj lokalnoj cestovnoj infrastrukturi 5. Rješavanje problema nedostatka javnih parkirališta 6. Uređenje pružnih prijelaza 7. Rekonstrukcija elektroenergetske mreže na području Općine 8. Proširivanje sustava javne rasvjete na području Općine 9. Korištenje obnovljivih izvora energije (sunce, vjetar) 10. Izrada rješenja plinifikacije Općine
Prioritet 3.5 Osvremenjivanje postojeće telekomunikacijske infrastrukture	1. Poticanje uvođenja suvremene telekomunikacijske infrastrukture koja osigurava brze internetske veze

Prioritetna područja grupirana su sukladno pojavnim vrstama komunalne infrastrukture. Prvo prioritetno područje obuhvaća dovršetak izgradnje i rekonstrukciju vodoopskrbnog sustava. Imajući u vidu činjenicu da više od 500 kućanstva na području Općine nema priključak vode, Općina će u suradnji s nadležnim institucijama i gospodarskim subjektima raditi na izgradnji vodoopskrbnog sustava do svih značajnijih predjela Općine te rekonstrukciji dotrajalih dijelova sustava. Za rješenje vodoopskrbe svih naselja potrebno je izgraditi glavne vodoopskrbne građevine: vodospremnike i prateće crpne postaje, dovodne cjevovode i mjesnu vodovodnu mrežu.

Slično vrijedi i za izgradnju kanalizacijskog sustava i sustava za pročišćavanje otpadnih voda u predjelima gdje je planirana takva izgradnja, dok će se u ostalim predjelima, s obzirom na manji broj kućanstva i njihovu dislociranost, otpadne vode prikupljati u sabirnim jamama.

Radi maksimalne zaštite tla, podzemnih i površinskih voda, naročito okolnog morskog akvatorija, treba za cjelokupni prostor općine Sukošan izraditi konceptijsko rješenje sakupljanja, pročišćavanja i dispozicije otpadnih voda, vodeći računa o etapnoj izgradnji budućeg jedinstvenog razdjelnog sustava odvodnje, kao i o mogućnosti korištenja glavnih već izgrađenih građevina (uređaj za predtretman i podmorski ispust) postojećeg lokalnog razdjelnog sustava odvodnje luke nautičkog turizma Marina Dalmacija.

Zaštita okoliša nametnula se kao treći prioritet kojim je obuhvaćeno šest mjera. U petogodišnjem razdoblju planiran je dovršetak izgradnje Centra za gospodarenje otpadom Zadarske županije, poduzimanje aktivnosti na sanaciji divljih odlagališta otpada i sprečavanju njihovog ponovnog nastanka, uspostavljanje sustava selektivnog zbrinjavanja otpada te izgradnja odlagališta građevinskog otpada i reciklažnog dvorišta u skladu s Planom gospodarenja otpadom Općine Sukošan.

Odgovarajuća pozornost posvećena je edukativnim akcijama koje za cilj imaju osvješćivanje stanovništva o nužnosti prikladnog zbrinjavanja otpada te o važnosti pojedinih vrsta onečišćenja, kao i poticanju korištenja alternativnih izvora energije. Nositelj navedenih aktivnosti bit će Općina u suradnji s komunalnim poduzećem.

Kompletiranje i uređenje prometne infrastrukture i elektroenergetskog sustava kao četvrti prioritet sadržava ukupno sedam mjera koje se odnose na asfaltiranje i održavanje pojedinih prometnica, izgradnju zaobilaznice u Sukošanu, uređenje pružnih prijelaza, rekonstrukciju elektroenergetske mreže, te postavljanje javne rasvjete u pojedinim predjelima Općine. Vrlo važna činjenica jest izrada rješenja plinifikacije u cijelosti na području cjelokupne Općine.

Kada je riječ o prometnoj infrastrukturi ističu se dva problema koja su u nadležnosti Općine. To su "uska grla" na postojećoj lokalnoj cestovnoj infrastrukturi u ulicama naselja Sukošan te nedostatak javnih parkirališta. U cilju povećanja propusne moći sve javne ceste na području općine Sukošan treba redovito održavati, opremiti odgovarajućom prometnom signalizacijom, izvršiti rekonstrukciju kritičnih dionica, te osigurati i zaštititi zakonom propisani zaštitni pojas. Sustavom javnog prijevoza treba međusobno povezati sva naselja ove općine.

Zastoji na križanjima na Jadranskoj magistrali u sezoni, te poplavljivanje uz Jadransku magistralu dio su problema cestovne infrastrukture koja nije u nadležnosti općine. Rješenje ovih problema nalazi se u užoj suradnji sa županijskim vlastima te kontinuiranom predlaganju novih rješenja.

Uz Općinu, kao nositelji navedenih aktivnosti javljaju se Zadarska županija, Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost, Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva, Hrvatske željeznice, Hrvatska Elektroprivreda i resorno ministarstvo.

5.5.2 Razvoj infrastrukturnih sustava

Prometni koridori koji prolaza prostorom općine Sukošan, a imaju šire značenje su:

- Brza prometnica veze na autocestu Zadar 2 – Gaženica,
- Trasa obilaznice naselja Bibinje i Sukošan,
- Trasa tzv. brze Jadranske željeznice.

Ovdje treba navesti i infrastrukturni koridor Jadranskog plinovoda koji će u načelu pratiti koridor novoplanirane željeznice.

Zračna luka za međunarodni i domaći promet u Zemuniku je dijelom na teritoriju općine Sukošan, pa je samim tim i faktor utjecaja na njen ukupan prostor.

Prostornim planom je utvrđena luka za javni promet od lokalnog značenja (nerazvrstana), planirana u akvatoriju GP Sukošana (PPŽ). Istovremeno su definirane luke nautičkog turizma (marina), komunalni vezovi i turistička luka - luka posebne namjene (privezište) u funkciji turističko-ugostiteljske namjene ("Tustica").

Cestovni promet

Na samom području općine Sukošan najznačajniju prometnu ulogu u cestovnoj mreži imat će državna cesta D-8, odnosno buduća zamjenska cesta koja će preuzeti prometnu ulogu ove državne ceste, zaobilaziti će obalni pojas i bit će alternativa Jadranskoj autocesti.

Kako državna cesta D-8, zbog dotrajale kolničke konstrukcije i nepovoljnih tehničkih elemenata, već sada ne zadovoljava postojeće prometne zahtjeve, odnosno ne pruža propisanu razinu uslužnosti, potrebno je što prije izvršiti korekciju i sanaciju najkritičnijih dionica ove ceste, postaviti adekvatnu prometnu signalizaciju, te izgraditi nogostupe duž ove prometnice u naselju Sukošan. Istočnim dijelom Općine prolazi trasa brze ceste Zadar 2 – Zadar/Gaženica.

Promet u mirovanju treba riješiti izgradnjom odgovarajućim parkirališnih ili garažnih površina prema stvarnim potrebama svih postojećih i planiranih prostornih sadržaja. Javnim autobusnim prometom moraju se povezati sva naselja na području općine Sukošan međusobno i s gradom Zadrom kao županijskim središtem. U naseljima treba izgraditi autobusna stajališta.

Željeznički promet

Postojeću željezničku magistralnu pomoćnu prugu Knin – Zadar, koja prolazi prostorom općine Sukošan, treba modernizirati i elektrificirati, kao što je predviđeno Strategijom prometnog razvoja Republike Hrvatske. Planom se određuje izmještanje dijela postojeće trase ove pruge zbog spoja na novoplaniranu obilaznicu na području općine Bibinje. Željeznički promet za potrebe općine odvijat će se preko lokalne željezničke postaje, odnosno preko željezničkog kolodvora u Zadru i preko željezničkog teretnog terminala u Gaženici. Prostorom općine Sukošan prolazi i buduća brza željeznička pruga (Jadranska željeznica), trasa koje se temelji na Strategiji prometnog razvoja RH i idejnom rješenju HŽ-a.

Zračni promet

Zračna luka Zadar, koja se nalazi u neposrednoj blizini općine Sukošan, (čak se dio jedne od dvije postojeće uzletno-slijetne staze nalazi na prostoru ove općine), omogućava sve pogodnosti koje pruža sustav zračnog prometa za razvoj gospodarstva, naročito turizma.

Pomorski promet

Pomorski promet na području općine Sukošan je u funkciji razvoja nautičkog i sportskog turizma, i to prvenstveno preko luke posebne namjene - Marine Dalmacija. U tom pogledu, luka Sukošan ima status nerazvrstane luke otvorene za javni promet, i obuhvaća dio Marine Dalmacija u Sukošan – Bibinje. Najznačajniju ulogu ima postojeći nautički kompleks Marine Dalmacija, luka s kapacitetom od 1200 vezova, koja prema Zakonu o pomorskom dobru i morskim lukama (NN 158/03 i 141/06) spada u kategoriju luka nautičkog turizma. Značajnu ulogu imat će i privez uz planiranu turističku zonu Tustica koja je planirana u sklopu zasebnog turističkog kompleksa odnosno na obalnom dijelu predjela Makarska. Duž obalnog područja predviđena je izgradnja i uređenje komunalnih vezova, istezališta s površinama za popravak i održavanje brodica, te drugih pratećih sadržaja, a prema cjelovitom rješenju obalne površine i pripadajućeg dijela morskog akvatorija.

Desetljećima je sukošanski gat Riva služio kao pristanište i privezište za razne brodove, predstavljao je polaznu, odnosno dolaznu luku za ljude i robe s ovih prostora. No zbog intenzivnog korištenja i zuba vremena Riva u uvali Zlatna luka se počela urušavati. Predviđeno je izvršiti sanaciju i uređenje Rive, te urediti oko osam kilometara dugu obalu od Marine Dalmacija do Tustice.

Telekomunikacije

Obzirom da su komutacije u sva četiri naselja općine Sukošan digitalne i lako se mogu proširiti, udovoljit će budućim potrebama. U cilju podizanja razine usluge krajnjim korisnicima i osuvremenjivanja mreže, postojeća infrastruktura će se nadograđivati, i to

prema posebnim zakonima i propisima. Tk mreža u naseljima Gorica, Glavica i Debeljak ima mogućnosti proširenja kroz postojeće rezerve u kabelima. U naselju Sukošan, pravac prema Marini Dalmacija, položen je namjenski kabel kapaciteta kapaciteta 800 parica, tako da je dostatan za buduće potrebe. Zona Tustice nije pokrivena TK mrežom, a moguće rješenje je polaganje novog kabela od centrale Sukošan, kroz postojeću kabelsku kanalizaciju, cca 700 m, a dalje uz trasu svjetlovodnog kabela. Mogućnost rješavanja eventualnog velikog korisnika na tom potezu je preko svjetlovodnog kabela koji prolazi tim područjem. Općina Sukošan ima definirane trase svjetlovodnog kabela u sva četiri naselja.

Energetski sustav

Jedna od značajnijih građevina je nova TS 110/10 (20) kV SUKOŠAN koja bi se gradila sjeverno od mjesta Sukošan u blizini vodova 110 kV, spojila bi se na 110 kV sa voda 110 kV BIOGRAD - ZADAR u sistemu ulaz - izlaz, a aktualnost izgradnje će ovisiti o eventualnoj izgradnji turističkog naselja Tustica. Nova TS 110/10 (20) kV ujedno omogućava prespajanje postojećih 10 kV vodova na tom području na novu TS, rasterećuje " gradsku " TS 35/10 kV ZADAR 4 i omogućuje priključenje novih većih industrijskih potrošača koji bi se mogli pojaviti na tom području.

Vodoopskrbni sustav

Budući da područjem općine Sukošan prolazi obalni magistralni cjevovod Zadar-Biograd, koji koristi vodu iz „Regionalnog vodovoda sjeverne Dalmacije“ (rijeka Zrmanje) s dodatnom mogućnošću eventualnog korištenja vode iz rijeke Krke putem cjevovoda Šibenik-Biograd, a imajući u vidu da je izrađena glavna projektna dokumentacija i započeta gradnja u sklopu realizacije tzv. „Istočnog pravca zadarskog zaleđa“ bitna za opskrbu naselja Debeljak i Gorica, smatra se da su stvorene osnovne pretpostavke za kvalitetno rješenje vodoopskrbe svih naselja, postojećih i planiranih gospodarskih sadržaja na području ove općine. Da se to ostvari treba na području općine ili izvan njega izgraditi ili dovršiti sljedeće vodoopskrbne građevine uključujući i izradu projektne dokumentacije gdje još nije izrađena:

- vodospremnik Kosmatic i pripadajuću crpnu postaju (nema projektne dokumentacije);
- dovodne cjevovode do vodospremnika i od vodospremnika do mjesne vodovodne mreže;
- dijelove magistralnog podsustava tzv. „Istočnog vodoopskrbnog pravca zadarskog zaleđa“ na potezima Zemunik Gornji–Zemunik Donji–Galovac, Galovac-Debeljak i Galovac-Gorica-Glavica sa završetkom razvodnog sustava u Debeljaku i zaseoku Vrljica i Goleš;
- mjesna vodovodna mreža s potrebnim novim projektima ili novelacijom postojećih.

Odvodnja otpadnih voda

Zbog blizine mora, koje je u pravilu krajnji prijarnik svih otpadnih voda, iznalaženje najpovoljnijeg rješenja u svezi s dispozicijom otpadnih voda s područja općine Sukošan bit će prvenstveno usmjereno na okolni morski akvatorij Pašmanskog kanala i Zadarskog kanala. U osjetljivo područje obalnog mora dozvoljava se upuštanje otpadnih voda iz sustava odvodnje naselja uz primjenu adekvatnog stupnja čišćenja, a ovisno o veličini izgrađenog područja, i to:

- za izgrađena područja manja od 2.000 ES mora se primijeniti prvi stupanj čišćenja;
 - za izgrađena područja veličine 2.000 do 10.000 ES mora se primijeniti drugi stupanj čišćenja, a dozvoljene koncentracije otpadnih tvari u ispuštenoj vodi moraju biti u propisanim granicama;
-

- za izgrađena područja veća od 10.000 ES mora se primijeniti treći stupanj čišćenja, a dozvoljene koncentracije otpadnih tvari u ispuštenoj vodi moraju biti u propisanim granicama.

Prije odabira konačne lokacije za uređaj za pročišćavanje i pripadajućeg podmorskog ispusta moraju se prethodno izvršiti detaljni oceanografski istražni radovi na osnovi kojih će se odrediti potreban stupanj pročišćavanja. U koncepcijskom rješenju odvodnje i dispozicije otpadnih voda mora se razraditi etapna izgradnja sustava odvodnje.

Pri rješavanju sustava odvodnje za područje općine Sukošan mora se voditi računa o već izgrađenom lokalnom razdjelnom sustavu odvodnje na području luke nautičkog turizma Marina Dalmacija, a koji kapacitetom svojih glavnih građevina (uređaj za predtretman i podmorski ispušt) omogućava rješavanje odvodnje otpadnih voda i okolnih naselja: Sukošan i Bibinje. Na istom sustavu moguće je po potrebi izvršiti i dogradnju glavnih građevina odvodnje uz primjenu adekvatnog stupnja čišćenja.

Za područje Općine Sukošan planira se etapno rješavanje problema sakupljanja, pročišćavanja i dispozicije otpadnih voda prema sljedećoj prostornoj podjeli:

- Obalno područje u sklopu kojeg će se rješavati odvodnja građevinskog područja naselja Sukošan koje se može najprije spojiti na postojeći lokalni razdjelni sustav odvodnje marine Dalmacije smješten na predjelu Čukovice (općina Bibinje). Na isti se mogu priključiti i otpadne vode iz naselja Debeljak.
- Obalno područje ispod turističke zone i sportskog centra Tustica, otpadne vode kojeg se mogu preko kanalizacijske mreže naselja Sukošan priključiti na uređaj i podmorski ispušt Marine Dalmacije ili na neki novi uređaj koji će se definirati prilikom izrade koncepcijskog rješenja.
- Područje unutrašnjosti gdje će se rješavati odvodnja otpadnih voda za naselja Gorica i Glavica s mogućnošću priključenja otpadnih voda s ovog područja na sustav odvodnje turističke zone Tustica.

Uređenje vodotoka i voda

Područjem općine Sukošan protječu: povremeni vodotok Prljanski Potok i vodotok Kotarka, koji još nisu kategorizirani. Vodotok Prljanski Potok ulijeva se u obalno more u naselju Sukošan i prihvaća oborinske vode s okolnog gravitirajućeg slivnog područja. Vodotok Kotarka ulijeva se u Vransko jezero.

5.6 Strateški cilj 4. – Podizanje razine kvalitete života

Ovim strateškim ciljem nastojalo bi se unaprijediti kvalitetu života te unaprijediti društvenu infrastrukturu i razviti institucije. Klasično poimanje kvalitete života može se svesti na razvoj obrazovanja, sporta, rekreacije, zdravstvenih i socijalnih programa te drugih aktivnosti koje poboljšavaju život određene sredine.

5.6.1 Prioriteti i mjere u okviru strateškog cilja proširenja i poboljšanja kvalitete društvenih djelatnosti

Općina kao upravna jedinica u svojoj ingerenciji ima osiguranje odgovarajuće razine društvenih sadržaja putem njihovog financiranja, a djelomično i organizacije. Utvrđivanjem proširenja i poboljšanja kvalitete društvenih djelatnosti kao četvrtog strateškog cilja Općina Sukošan jasno je istaknula nastojanje za unapređenjem zatečenog stanja društvenih sadržaja. Ovaj strateški cilj sadrži tri prioriteta s ukupno 8 mjera.

Tablica 5.6-1: Prioriteti i mjere u okviru strateškog cilja proširenja i poboljšanja kvalitete društvenih djelatnosti

PRIORITETI	MJERE
Prioritet 4.1 Unapređenje postojećeg sustava predškolskog odgoja i obrazovanja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Proširenje prostornih kapaciteta vrtića 2. Objedinjavanje osnovno-školskog obrazovanja na području Općine
Prioritet 4.2 Poboljšanje sustava zdravstva i socijalne skrbi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacija područne ambulante s obiteljskim liječnikom i stomatologom u Debeljaku i Gorici 2. Nastavak i jačanje suradnje na području socijalne skrbi s odgovarajućim institucijama u Gradu Zadru
Prioritet 4.3 Organizacija ostalih društvenih djelatnosti i sadržaja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Unapređenje postojećih i uvođenje novih kulturnih manifestacija svojstvenih općini 2. Osnivanje sportskih društva u cilju poticanja organiziranog bavljenja sportskim aktivnostima 3. Izgradnja sportsko rekreacijske zone 4. Osnivanje nove tvrtke za razvoj u Općinskom vlasništvu

Polazište za unapređenje društvenih djelatnosti sadržano je u utvrđivanju stanja i dugoročnim projekcijama determinanti koje određuju kretanje potreba za nekom od usluga koje se pružaju u okviru društvenih djelatnosti poput demografskih kretanja i obilježja stanovništva, stanja okoliša, potreba gospodarstva i slično.

Prednost Općine Sukošan ogleda se u dobro organiziranom sustavu predškolskog i osnovnoškolskog odgoja. Iako dobro organiziran sustav on se ipak suočava sa određenim problemima. To je u prvom redu nedovoljan kapacitet postojećih objekata vrtića u Sukošanu i osnovne škole. U sustavu predškolskog odgoja na području Općine Sukošan naglašava se nedostatak područnog vrtića u naselju Debeljak.

Stvaranje kvalitetnih preuvjeta predškolskog odgoja i obrazovanja čini iznimno važan segment nematerijalne infrastrukture potreban za zadržavanje postojećeg i privlačenje novog stanovništva na područje Općine.

S obzirom na veličinu općine pozitivnim se smatra postojanje zdravstvene i stomatološke ambulante kao i postojanje ljekarne s neprestanim radom u naselju Sukošan. Nepostojanje adekvatnih zdravstvenih sadržaja na području naselja Debeljak i Gorica nameće potrebu poboljšanja sustava zdravstva i socijalne skrbi općenito u okviru čega se planira potaknuti formiranje područne ambulante s obiteljskim liječnikom i stomatologom kao i nastavak i jačanje suradnje s odgovarajućim institucijama zaduženim za socijalnu skrb u Gradu Zadru.

Posljednji prioritet vezan je za organizaciju ostalih djelatnosti i sadržaja društvenog karaktera među kojima se ističu unapređenje postojećih i uvođenje novih kulturnih manifestacija karakterističnih za Općinu Sukošan, osnivanje novih sportskih društava, te

sportsko rekreacijske zone s ciljem jačanja organiziranog bavljenja sportskim i ostalim rekreativnim aktivnostima.

U Općini Sukošan postoji kvalitetan športski potencijal ako se veličina Općine uzme kao jedan od korektivnih čimbenika. Kao i na cjelokupnom području države javlja se nedostatak financijskih sredstava, ali najveći problemi identificirani su u nedostatku stručnog kadra te u nedovoljnom broju športskih objekata, terena i bazena.

Pokretač svih navedenih aktivnosti jest Općina kao jedinica lokalne uprave, koja u suradnji s nadležnim županijskim i državnim institucijama i poslovnim subjektima te uz eventualno apliciranje na fondove Europske unije može realizirati utvrđene mjere.

Osnivanje tvrtke za razvoj projekata u vlasništvu Općine nametnulo se kao mjera kojom bi Općina Sukošan osigurala obavljanje određenih djelatnosti u vlastitoj režiji, ali i preuzela aktivnosti oko izgradnje sportsko rekreacijskih i poslovnih zona.

Kao jedan od nedostataka ističe se nepostojanje staračkog doma, ali i nedostatak smještajnih jedinica za stare i nemoćne. Rješenje ovih problema može se uspostaviti optimiziranjem institucionalnih i izvaninstitucionalnih programa kao i programima temeljenim na javno – privatnom partnerstvu (JPP).

Jedan od velikih nedostataka obrazovnog sustava je neusklađena povezanost sa gospodarstvom. Pokrenute reforme srednjeg školstva mogu se iskoristiti u rješenju ovog problema. Također, problem prekvalifikacije radnika je problem nepostojanja kontinuiranog cjeloživotnog obrazovanja na području Općine. Rješenjem ovog problema uvelike bi se uskladila obrazovna struktura stanovništva sa potrebama gospodarstva.

5.6.2 Društvena infrastruktura u Općini

U naselju Sukošan kao lokalnom središtu i općinskom središtu za utjecajno područje, Prostornim planom je definirana potreba lociranja i razvoja sljedećih sadržaja u domeni društvene i komunalne infrastrukture:

- uprava: organi općine, mjesni ured i postaja MUP-a;
- školstvo: osnovna škola, dječji vrtić;
- kultura: dvorana polivalentnog značaja, čitaonica s knjižnicom;
- zdravstvo: zdravstvena postaja;
- novčarstvo i HPT: banka, poštanski ured s ATC;
- trgovina i ugostiteljstvo: specijalizirane prodavaonice, samoposluživanje, restorani;
- obrt i usluge: pojedine obrtničke radionice;
- vjerski objekt: župski ured i crkva;
- sport, rekreacija: igrališta i sportski tereni, osobito golf, itd.

Sukladno planiranom hijerarhijskom ustrojstvu za naselje Debeljak kao manjem lokalnom središtu, Prostornim planom se definira potreba lociranja i razvoja sljedećih sadržaja u domeni društvene i komunalne infrastrukture:

- uprava: mjesni ured i postaja MUP-a;
 - školstvo: osnovna škole, dječji vrtić;
 - kultura: dvorana polivalentnog značaja, čitaonica s knjižnicom;
 - zdravstvo: zdravstvena postaja;
 - novčarstvo i HPT: poštanski ured s ATC;
 - trgovina i ugostiteljstvo: specijalizirane prodavaonice, samoposluživanje, gostione;
-

-
- obrt i usluge: pojedine obrtničke radionice;
 - vjerski objekt: župski ured i crkva;
 - sport, rekreacija: igrališta i sportski tereni.

Naselje Gorica pripada skupini ostalih manjih naselja i sela, te je sukladno tome definirano kao naselje za čiju revitalizaciju je javni interes ograničen isključivo na izgradnju minimalne tehničke infrastrukture, dok daljni razvoj potrebitih sadržaja ovisi o autonomnim mogućnostima i vrijednostima lokalnih sudionika odnosno privatnoj inicijativi i autonomnim motivacijama.

Sukladno tome za naselje Gorica Planom se definira potreba lociranja i razvoja sljedećih sadržaja u domeni društvene i komunalne infrastrukture:

- uprava: mjesni odbor;
- školstvo: osnovna škola ili odjeljenja osnovne škole, čitaonica;
- zdravstvo: ambulanta ili posjeta lječničke službe;
- trgovina i ugostiteljstvo: prodavaonica mješovite robe;
- novčarstvo i HPT: HPT ured;
- obrt i usluge: pojedini obrti ili uslužna radnja prema potrebi;
- vjerski objekt: župa i župska crkva u većim i značajnijim naseljima;
- sport, rekreacija: igralište.

Naselje Glavica pripada skupini ostalih manjih naselja i sela, te je sukladno tome definirano kao naselje za čiju revitalizaciju je javni interes ograničen isključivo na izgradnju minimalne tehničke infrastrukture, dok daljni razvoj potrebitih sadržaja ovisi o autonomnim mogućnostima i vrijednostima lokalnih sudionika odnosno privatnoj inicijativi autonomnim motivacijama.

Sukladno tome za naselje Glavica Planom se definira potreba lociranja i razvoja sljedećih sadržaja u domeni društvene i komunalne infrastrukture:

- uprava: mjesni odbor;
- školstvo: osnovna škola ili odjeljenja osnovne škole, čitaonica;
- zdravstvo: ambulanta ili posjeta lječničke službe;
- trgovina i ugostiteljstvo: prodavaonica mješovite robe;
- novčarstvo i HPT: HPT ured;
- obrt i usluge: pojedini obrti ili uslužna radnja prema potrebi;
- vjerski objekt: župa i župska crkva u većim i značajnijim naseljima;
- sport, rekreacija: igralište.

Na prostoru Općine planira se za razvoj sportskih aktivnosti za lokalne potrebe, uređenje i izgradnja mjesnog sportskog centra „Kosac“ na površini od cca 105 ha. Druga velika sportsko rekreacijska zona je planirani prostor za izgradnju golf-centra u Tustici u površini od cca 150,00 ha, koji će imati komercijalni karakter.

U sklopu manjih prostora unutar GP-a naselja i na većim parcelama moguća je izgradnja manjih sportskih sadržaja kao što su bočališta, tenis igrališta, igrališta za mali nogomet, košarku i odbojku na pijesku.

5.6.3 Razvoj institucija

Govoreći o razvoju institucija prvenstveno se misli na razvoj prisutnih institucija, ali i onih koji svojim djelovanjem mogu doprinijeti razvoju Općine Sukošan. Na području Općine

funkcioniraju Općinska uprava, komunalna tvrtka i turistička zajednica Općine Sukošan (TZO). Uspostavljene institucije također se susreću sa određenim problemima od kojih je u prvom redu nedostatan prostor.

Poseban oblik institucionalne organiziranosti građana predstavljaju mjesni odbori. Njihova uspostava omogućuje direktno sudjelovanje građana u donošenju odluka. Općina Sukošan nema vlastiti Općinski sud, ali ni institucionalne ispostave FINA-e, Hrvatskog zavoda za socijalno osiguranje (HZSO), Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO), i njihove usluge se koriste na području Grada Zadra.

Treba naglasiti da je uspostavljenje i funkcioniranje institucija dugoročan proces koji zahtjeva razumijevanje te horizontalnu i vertikalnu komunikaciju svih institucija na području Općine i županije, ali i između Općine i njenih građana. Posebno se ističu svi oblici komunikacije, jer jedino se tako može doći do uočavanja problema i sinergijskog rješavanja istih na obostrano zadovoljstvo i uz minimalne utroške resursa, ali i vremena, jer bi u suprotnome parcijalne inicijative često značile paralelne i dvostruke napore oko provedbe zacrtanih ciljeva.

6. Provedba razvojne strategije

6.1 Upravljanje razvojnim projektima

Strategija razvoja Općine Sukošan započinje vizijom, te preko razvojnih ciljeva i njihovih prioriteta dolazi do mjera koje su potrebne da bi ostvarili razvojne ciljeve i približili se realizaciji postavljene vizije.

Preduvjet uspješnog ostvarenja utvrđenih mjera jest priprema operativnog plana provedbe s tijelom koje će upravljati mjerama te naknadno detaljno definiranim projektima u okviru pojedinih mjera. Navedeno tijelo djelovat će pod nazivom Ured za upravljanje projektima i to kao zasebna jedinica pod izravnom ingerencijom načelnika Općine.

Upravljanje Uredom za upravljanje projektima s organizacijskog aspekta podrazumijeva usvajanje principa projektnog menadžmenta, što znači da će se za skupinu mjera/projekata formirati tim koji se sastoji od stručnog kadra unutar same uprave i/ili vanjskih stručnjaka, ovisno o vrsti mjere/projekta i složenosti njegove realizacije.

Osnovni zadaci Ureda za upravljanje projektima su slijedeći:

- postavljanje programa rada jedinice sukladno usvojenoj strategiji što obuhvaća predlaganje procedura i postupaka za praćenje, vrednovanje i ažuriranje projekata te definiranje nadležnih institucija za provedbu projekata;
- postavljanje projektne organizacije, odnosno definiranje stručnih timova po pojedinoj mjeri, definiranje zadataka te utvrđivanje vremenskog roka za njihovo izvršenje;
- priprema konkretnih projekata, odnosno definiranje optimalnog pravnog, ekonomskog i financijskog modela za realizaciju projekata, izrada studija izvedivosti te utvrđivanje budžeta za svaki projekt;
- iznalaženje izvora financiranja projekata;
- nadzor nad tijekom izvođenja projekata i realizacije budžeta svakog projekta;
- informiranje Općine i javnosti o dinamici odvijanja, odnosno statusu projekta.

Najvažnije mjesto u Uredu za upravljanje projektima zauzimati će stručni tim čiji će temeljni zadatak biti utvrđivanje konkretnih projekata u okviru definiranih mjera te planiranje i upravljanje njihovom provedbom.

6.2 Izvori financiranja

Jedan od zahtjevnijih zadataka jest iznalaženje odgovarajućih izvora financiranja s obzirom da se svi projekti neće moći financirati iz proračuna Općine Sukošan.

Općina Sukošan realizaciju razvojnih projekata planira financirati iz slijedećih izvora:

- Proračunska sredstva Općine Sukošan;
- Proračunska sredstva Zadarske županije namijenjena kapitalnim ulaganjima;
- Sredstva resornih ministarstava, HBOR-a i nacionalnih fondova Republike Hrvatske; i
- Sredstva Europske unije i drugih međunarodnih financijskih institucija.

Prilikom odabira odgovarajućeg načina financiranja, Općina Sukošan mora voditi računa o dozvoljenoj granici zaduženosti propisanoj zakonskom regulativom.

Suvremeno financijsko tržište jedinicama lokalne samouprave omogućuje različite načine financiranja razvoja. Klasični, najjednostavniji oblik financiranja razvoja sastoji se u izravnom kreditnom zaduženju kod banaka pri čemu se mora voditi računa ne samo o trošku zaduženja u obliku kamata, već i o valutnom riziku koji proizlazi iz zaduženja vezanog za tečaj strane valute. S obzirom da Općina ostvaruje proračunske prihode u kunama, jedino prihvatljivo zaduženje jest ono u domicilnoj valuti.

Javno privatno partnerstvo među najkreativnijim je modelima financiranja javne infrastrukture koji teret i rizik financiranja prenosi u potpunosti ili u značajnoj mjeri na privatnog partnera te na taj način omogućuje izgradnju nužne infrastrukture bez angažiranja značajnih proračunskih sredstava koja se mogu usmjeriti na ostale javne sadržaje te time povećati razinu javnog standarda. Privatni partner, s druge strane, zauzima bitnu ulogu u pojedinim fazama tijekom cijelog životnog vijeka projekta, odnosno obavlja projektiranje i vođenje izgradnje, obavlja investicijsko i tekuće održavanje, upravlja izgrađenom infrastrukturom, pruža odgovarajuće usluge i slično.

6.3 Proračun Općine Sukošan

Ukupni prihodi i primitci Općine Sukošan u 2010. godini iznosili su oko 18 milijuna kuna. Planirani proračun Općine za 2015. godinu iznosi oko 13,5 milijuna kn. S obzirom na relativno skroman proračun prilikom financiranja razvojnih projekata vodit će se računa o fiskalnom kapacitetu Općine kao i o dostignutoj razini javnog standarda, te rastućim potrebama koje se postavljaju pred Općinu Sukošan.

Proračunska sredstva svakako će zauzimati značajan udio u strateškom cilju poboljšanja društvenih djelatnosti, budući da su Općini kao jedinici lokalne samouprave dodijeljeni zadaci usmjereni upravo na to područje.

U financiranju projekata usmjerenih na realizaciju ostalih ciljeva očekuje se da će proračunska sredstva zauzimati manji udio te će se aktivnosti Ureda za upravljanje projektima usmjeriti na prikupljanje sredstava iz ostalih dostupnih izvora.

Tablica 6.3-1: Financijske projekcije za razvojne projektne prijedloge, razvrstane prema strateškim ciljevima u Općini Sukošan

Redni broj	Naziv cilja/prioriteta	Iznos kn
Strateški cilj 1	Održivi razvoj turizma	29.320.000,00
1.1	Uređenje obale Sukošan (2-3 faze)	20.000.000,00
1.2	Uređenje trgova i fasada (stare jezgre)	2.500.000,00
1.3	Obnova i turistička valorizacija kulturne baštine (mapiranje)	N/A
1.4	Razvoj turističkih informativnih centara	N/A
1.5	Mapiranje turističkog potencijala za produženje sezone	120.000,00

1.6	Razvoj sadržaja za aktivni turizam (bic. staze, pješačke staze)	2.200.000,00
1.7	Kulturni turizam - tematske staze	1.000.000,00
1.8	Jačanje kapaciteta za bavljenje ruralnim turizmom	1.500.000,00
1.9	Razvoj sadržaja ruralnog turizma	2.000.000,00
Strateški cilj 2	Razvoj gospodarstva, ribarstva i poljoprivrede	20.500.000,00
2.1	Uspostaviti funkcionalne poduzetničke zone (Barake)	12.000.000,00
2.2	Projekt izgradnje ribarnice	300.000,00
2.3	Projekt izgradnje otkupne stanice	N/A
2.4	Poboljšati infrastrukturu za navodnjavanje	N/A
2.5	Razvoj prepoznatljivih poljoprivrednih proizvoda	500.000,00
2.6	Poticanje uzgoja tradicionalnih kultura	700.000,00
2.7	Izgradnja uljare	4.000.000,00
2.8	Osnivanje i rad zadruge (osnaživanje poljoprivrednika)	3.000.000,00
Strateški cilj 3	Komunalna infrastruktura	166.500.000,00
3.1	Izgradnja lokalnih cesta (10 km)	10.000.000,00
3.2	Vodoopskrbni sustav Gorica	6.500.000,00
3.3	Sustav sakupljanja i pročišćivanja otpadnih voda-faza 2,3,4	150.000.000,00
3.4	Sanacije ilegalnih odlagališta	N/A
Strateški cilj 4	Podizanje razine kvalitete života	42.000.000,00
4.1	Dogradnja/izgradnja vrtića (Sukošan)	3.000.000,00
4.2	Izgradnja vrtića Gorica	2.200.000,00
4.3	Razvoj sadržaja i uređenje muzejske zbirke	1.000.000,00
4.4	Izgradnja sportske infrastrukture (igrališta)	2.000.000,00

4.5	Izgradnja ICT infrastrukture	200.000,00
4.6	Izgradnja doma za starije i nemoćne Debeljak	20.000.000,00
4.7	Izgradnja vatrogasnog doma	1.500.000,00
4.8	Modernizacija javne rasvjete	3.000.000,00
4.9	Zapošljavanje marginaliziranih skupina-javni rad ili sl.	1.500.000,00
4.10	Program pružanja socijalnih usluga	7.600.000,00
UKUPNO (1-4)		258.320.000,00

6.4 Proračunska sredstva Zadarske županije

Prihodi poslovanja Zadarske županije za 2015. godinu planiraju se u ukupnom iznosu od 230.798.920,81 kuna, po grupama kako slijedi:

- Prihodi od poreza – planom proračuna za 2015. godinu iznose 74.900.000,00 kuna, što predstavlja smanjenje od 2,09% u odnosu na prethodnu godinu;
- Prihodi od pomoći – plan prihoda po ovoj osnovi iznosi 103.776.571,19 kuna i predstavlja povećanje od 8,14% u odnosu na prethodnu godinu;
- Prihodi od imovine – planiraju se u iznosu od 13.210.000,00 kuna što je za 12,53% više u odnosu na godinu ranije;
- Prihodi od administrativnih pristojbi – planiraju se u iznosu od 21.368.365,62 kune;
- Prihodi od prodaje proizvoda i roba te pruženih usluga – plan za 2015. godinu iznosi 17.493.984,00 kuna, a odnose se na prihod koje proračunski korisnici ostvare iz donacija i od obavljanja poslova na tržištu;
- Ostali prihodi - prihodi po ovoj osnovi planiraju se u iznosu od 50.000,00 kuna

Donošenjem Regionalnog operativnog programa Zadarske županije i Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011. – 2013. utvrđene su aktivnosti Županije u poticanju razvojnih projekata gradova i općina usklađenih s ROP-om i ŽRS kao nadređenim razvojnim planom, o čemu se posebno vodilo računa prilikom izrade ovog strateškog dokumenta.

Financijski okvir Županijske razvojne strategije Zadarske županije 2011. – 2013. sadrži indikativni i okvirni pregled te alokaciju financijskih sredstava po strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama.

Tablica 6.4-1: Financijske projekcije za razvojne projektne prijedloge, razvrstane prema strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama u Zadarskoj županiji

Redni broj	Naziv cilja/prioriteta	Procjena investicija kn
Cilj 1	Uspostava učinkovitog sustava upravljanja potencijalima i resursima	55.882.150,80
Prioritet 1.1	Jačanje i umrežavanje organizacija civilnog društva	960.692,77

Prioritet 1.2	Jačanje kapaciteta i učinkovitog rada javnog sektora	53.808.686,48
Prioritet 1.3	Jačanje kapaciteta i učinkovitosti poduzetničkog sektora	1.112.771,55
Cilj 2	Razvoj konkurentnog poduzetništva ,turizma, poljoprivrede i ribarstva	83.228.061,12
Prioritet 2.1	Razvoj konkurentne poljoprivrede, ribarstva i akvakulture	10.675.188,40
Prioritet 2.2	Razvoj ruralnih područja	10.571.328,73
Prioritet 2.3	Razvoj konkurentnog poduzetništva i turizma	59.454.661,36
Prioritet 2.4	Uvođenje znanja, novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo	2.526.881,64
Cilj 3	Prepoznatljivost i očuvanje kulturne i prirodne baštine	68.561.564,43
Prioritet 3.1	Očuvanje i zaštita prirodne i kulturne baštine	64.288.521,68
Prioritet 3.2	Jačanje prepoznatljivosti kulturno-povijesne i prirodne baštine	4.273.042,75
Cilj 4	Unapređenje zaštite okoliša i kvalitete života	2.471.886.941,98
Prioritet 4.1	Razvoj komunalne infrastrukture i usluga	1.949.426.170,69
Prioritet 4.2	Razvoj društvene, zdravstvene i socijalne infrastrukture i usluga	233.112.905,39
Prioritet 4.3	Razvoj i učinkovito korištenje prometne i telekomunikacijske infrastrukture i usluga	181.899.572,34
Prioritet 4.4	Unapređenje zaštite okoliša i povedanje energetske učinkovitosti	107.448.293,56
TOTAL		2.679.558.718,34

6.5 Nacionalni izvori za gospodarstvo

Bespovratna sredstva iz državnog proračuna dodjeljuju gotovo sva ministarstva kao i Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost, a tu je i više vrsta državnih potpora - od sektorskih i regionalnih do "de minimis" potpora.

Sredstva poreznih obveznika koja se slijevaju u državni proračun vraćaju se u gospodarstvo putem javnih poziva i natječaja za dodjelu bespovratnih sredstava (potpora, darovnica, dotacija...).

Bespovratna potpora oblik je pomoći države ili nekog drugog javnog tijela određenom poduzetniku ili sektoru. Postoje dvije vrste bespovratnih potpora – državne potpore i potpore

male vrijednosti.

Sukladno Zakonu o državnim potporama (NN 140/05) državnu potporu dodjeljuju tijela državne uprave i jedinice regionalne i lokalne samouprave pravnim i fizičkim osobama koje, obavljajući gospodarsku djelatnost u određenom sektoru, sudjeluju u prometu roba i usluga, s mogućim učinkom narušavanja tržišnog natjecanja.

Potpore male vrijednosti poduzetnicima dodjeljuju tijela državne uprave i jedinice regionalne i lokalne samouprave s karakteristikom da nemaju učinak narušavanja tržišnog natjecanja.

Sukladno Odluci o objavljivanju pravila o potporama male vrijednosti (NN 45/07) ukupan iznos potpore male vrijednosti dodijeljene istom poduzetniku ne smije premašiti gornju granicu od 200.000,00 eura tijekom razdoblja od tri fiskalne godine.

Osim Ministarstva poduzetništva i obrta, značajnija sredstva dodjeljuju Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo turizma, Ministarstvo rada i mirovinskog sustava, Ministarstvo socijalne politike i mladih, te institucije poput Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost.

Ministarstvo poduzetništva i obrta

Ministarstvo poduzetništva i obrta temeljem Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva „Poduzetnički impuls 2013“ financijski potpomaže malo i srednje poduzetništvo dodjelom bespovratnih potpora.

HAMAG INVEST

Hrvatsku agenciju za malo gospodarstvo i investicije osnovala je Republika Hrvatska Zakonom o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN 29/02, 63/07, 53/12). Djelatnosti HAMAG INVESTA u nadležnosti su Ministarstva poduzetništva i obrta. Agencija dodjeljuje potpore malom i srednjem poduzetništvu temeljem Poduzetničkog impulsa 2013., ali i kroz jamstvene programe te mikrokreditiranje.

Ministarstvo gospodarstva

Ministarstvo gospodarstva obavlja upravne i druge poslove koji se odnose na: razvoj i unaprjeđenje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, instrumente i mjere gospodarske politike, industrijsku politiku i politiku primjene inovacija i novih tehnologija, upravljanje jamstvenim fondom za unaprjeđenje industrije, poslove vezane uz primjenu i korištenje prava intelektualnog i industrijskog vlasništva i poticanje stvaralaštva u industriji i trgovini u cilju razvoja konkurentnosti hrvatskoga gospodarstva, energetske politiku Republike Hrvatske, rudarstvo, strategiju olakšavanja i poticanja ulaganja i izvoza.

Hrvatski zavod za zapošljavanje

Hrvatski zavod za zapošljavanje provodi niz mjera aktivne politike zapošljavanja.

Poslovno-inovacijska agencija Republike Hrvatske (bicro)

Poslovno-inovacijska agencija Republike Hrvatske provodi programe kojima se potiču inovativni tehnološki poduzetnički projekti, ali i primijenjena istraživanja u području tehnologije te istraživačke projekte koji po završetku istraživačke faze teže daljnjoj komercijalizaciji.

Ministarstvo turizma

Ministarstvo turizma sufinancira projekte vezane uz unaprjeđenje turističkih sadržaja,

organiziranje manifestacija i slično.

Ministarstvo kulture

Ministarstvo kulture sufinancira projekte održavanja i promicanja hrvatske kulturne baštine te razvoja kulturnog stvaralaštva.

Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost

Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost financijski potiče projekte energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije.

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova europske unije

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije sufinancira projekte vezane uz regionalni razvoj te nudi informacije o mogućnostima dobivanja sredstava iz EU fondova.

Ministarstvo poljoprivrede

Ministarstvo poljoprivrede potiče hrvatske poljoprivrednike putem brojnih instrumenata dodjele bespovratnih sredstava.

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju provodi mjere nacionalnih potpora i pretpripravnih programa za poljoprivredu i ruralni razvoj, a ulaskom u Europsku uniju provodi i mjere Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije.

Ministarstvo branitelja

Ministarstvo branitelja potiče zapošljavanje i samozapošljavanje hrvatskih branitelja i djece poginulih, zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja te podupire rad braniteljskih zadruga.

6.6 Nacionalna sredstva resornih ministarstava

Nacionalna sredstva resornih ministarstava i nacionalnih fondova Republike Hrvatske predstavljaju važan izvor financiranja razvoja gradova i regija.

Zakonom o državnoj potpori u poljoprivredi i ribarstvu putem resornog Ministarstva poljoprivrede definirane su vrste i načini odobrenja poticaja u poljoprivrednoj djelatnosti te modeli plaćanja potpora (poticanje proizvodnje, potpora dohotku, kapitalna ulaganja i ruralni razvitak).

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU dodjeljuje sredstava Fonda za sufinanciranje provedbe EU projekata na lokalnoj i regionalnoj razini za 2015. godinu. Vrijednost Fonda je 150 milijuna kuna, a njegovom uspostavom pruža se direktnu pomoć općinama, gradovima i županijama u osiguranju vlastitog učešća u provedbi EU projekata. Sredstva Fonda su bespovratna i namjenska, a usmjeravaju se za sufinanciranje provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini korisnicima koji imaju sklopljen Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava iz fondova EU za programska razdoblja 2007.-2013. i 2014.-2020.

Za korištenje bespovratnih sredstava mogu se kandidirati jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe u većinskom vlasništvu ili suvlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i ustanove čiji su osnivači jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Ministarstvo gospodarstva prema Vladinom Programu poticanja malog i srednjeg poduzetništva i Operativnom planu poticanja malog i srednjeg poduzetništva koji se donosi za svaku godinu, provodi projekt Izgradnja poduzetničkih zona u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave namijenjen jedinicama lokalne i regionalne samouprave, a sastoji se od sufinanciranja izrade projektne dokumentacije i izgradnje prometne i komunalne infrastrukture. Ministarstvo sufinancira do 50% izgradnje, dok preostalih 50% pribavljaju jedinice lokalne i područne samouprave iz vlastitih ili drugih izvora.

Ministarstvo turizma dodjeljuje poticaje i potpore za više programa kojima se sufinanciraju programi i projekti koji doprinose zaštiti, obnovi i vrednovanju kulturne i prirodne baštine (Baština u turizmu), zatim stvaranju novih turističkih proizvoda i promociju izvornih suvenirâ putem poticanja tradicionalnih i umjetničkih obrta (Tematski putevi i Izvorni suvenir). Nadalje, sufinanciraju se programi namijenjeni izgradnji turističke infrastrukture kao pretpostavke za daljnji razvoj turizma te programi i projekti namijenjeni razvoju i unapređenju selektivnih oblika turizma (Turizam kroz regije i Zelena brazda).

Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost raznim mjerama (odobrovanje zajmova, subvencija, financijske pomoći i donacija) na temelju provedenog javnog natječaja potiče projekte i slične aktivnosti u području zaštite okoliša, energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije.

Fond za regionalni razvoj RH putem kredita, bespovratnih sredstava i subvencija kamata na kredite HBOR-a financira pripremu i provedbu razvojnih projekata iz područja komunalne infrastrukture (vodoopskrba, odvodnja/kanalizacija, plinovod, lokalne ceste, nogostupi, parkirališta, pristaništa, luke i drugo u sklopu komunalne infrastrukture), gospodarske infrastrukture (poduzetničke zone, poduzetnički inkubatori, razvojne agencije i drugo u sklopu gospodarske infrastrukture), ruralnog razvoja (komunalna infrastruktura za poljoprivredu, programi poduzetništva, ruralni turizam i drugo u sklopu ruralnog turizma), te ostalih područja od važnosti za regionalni razvoj.

Fond za razvoj i zapošljavanje financira razvojne programe u gospodarstvu i infrastrukturne projekte kroz kreditiranje, subvencije ili potpore. Od osobitog interesa za Općinu Sukošan jesu sredstva za poticanje općina pri otvaranju poslovnih i razvojnih centara te poticanje projekata koji razvojno aktiviraju nekretnine i opremu u vlasništvu države. Uz ostalo, sredstva se nude i za programe zapošljavanja, razvoj poduzetništva i izgradnju gospodarske infrastrukture.

Poslovno inovacijski centar BICRO pruža financijsku podršku za pokretanje, razvoj i unapređenje tehnoloških infrastrukturnih institucija koje osiguravaju prostorije, savjete, usluge i podršku za komercijalizaciju znanstveno-istraživačkih rezultata, transfer tehnologije i pomoć novoosnovanim inovativnim trgovačkim društvima u većinskom vlasništvu države ili JLS kako bi ona postala uhodana i profitabilna.

Za efikasnije korištenje sredstava odobrenih od strane ministarstava u narednom razdoblju, Općina Sukošan će se aktivnije uključiti u suradnju s istima te informirati svoje poljoprivrednike i poduzetnike o dostupnim sredstvima kako bi lakše došli do kvalitetnih i povoljnih izvora financiranja.

6.7 Sredstva iz fondova Europske unije

Vlada Republike Hrvatske započela je s korištenjem Europskih strukturnih i investicijskih

(ESI) fondova za razdoblje 2014.-2020. godine.

Europska komisija potvrdila je Sporazum o partnerstvu s Republikom Hrvatskom čime je stavljen naglasak na poticanje stvaranja novih radnih mjesta i snažnijeg i konkurentnijeg gospodarstva, za što je Republici Hrvatskoj na raspolaganju **10,676 milijardi eura** iz ESI fondova.

Sadržaj Sporazuma o partnerstvu opisuje na koji će način Republika Hrvatska pristupiti ispunjavanju zajedničkih ciljeva strategije Europa 2020 uz pomoć sredstava iz proračuna EU koja su joj dodijeljena kroz višegodišnji financijski okvir (VFO) za razdoblje 2014.-2020. godine. Sporazum o partnerstvu pruža okvir za korištenje **8,377 milijarde eura** iz proračuna EU-a u razdoblju 2014.-2020. za ciljeve kohezijske politike EU-a i **2,026 milijarde eura** za poljoprivredu i ruralni razvoj koji bi se trebali prvenstveno usmjeriti prema realnom gospodarstvu, te **252,6 milijuna eura** za razvoj ribarstva.

Konkretnije, iz Europskog fonda za regionalni razvoj na raspolaganju je 4,321 milijarde eura, iz Europskog socijalnog fonda 1,516 milijardi eura, iz Kohezijskog fonda 2,559 milijarde eura, iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj 2,026 milijarda eura te iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo 252,6 milijuna eura.

Prijedlog Sporazuma o partnerstvu zajednički su izradili Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Ministarstvo poljoprivrede i šest Tematskih radnih skupina koje djeluju u okviru Koordinacijskog povjerenstva za pripremu programskih dokumenata za financijsko razdoblje Europske unije 2014.-2020.

Operativni programi su plansko-programski dokumenti koji detaljnije opisuju i razrađuju mjere i aktivnosti za učinkovitu provedbu i korištenje ESI fondova. Za razdoblje 2014.-2020. godine, Hrvatska je pripremila dva operativna programa za provedbu Kohezijske politike EU-a:

- Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ (OPKK)(za korištenje Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda; ukupna alokacija iznosi 6,881 milijardi eura) i
- Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ (OPULJP)(za korištenje Europskog socijalnog fonda; ukupna alokacija 1,516 milijardi eura).

Ukupna alokacija sredstava EU-a za OPKK iznosi 6,881 milijardi eura, koja je dodatno raspodijeljena prema sljedećoj prioritizaciji i koncentraciji sredstava:

- Visoki udio ulaganja, više od 3,5 milijardi eura, Hrvatska će uložiti u zaštitu okoliša, prilagodbu klimatskim promjenama i mrežnu infrastrukturu (promet).
- Više od 2,7 milijardi eura dodijeljeno je u pet prioriteta vezanih za konkurentnost: istraživanje i inovacije, informacijske i telekomunikacijske tehnologije, razvoj malih i srednjih poduzeća, niskougljično gospodarstvo, te obrazovanje;
- Preko 45 posto ukupne alokacije Europskog fonda za regionalni razvoj bit će iskorišteno za podršku malim i srednjim poduzećima, istraživanje i inovacije.

Ukupna indikativna alokacija EU sredstava Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali iznosi 1,582 milijardi eura, dok su njegovi osnovni naglasci sljedeći:

- 930 milijuna eura (61,34% ESF alokacije) dodijeljeno je u pet prioriteta vezanih za pristup zapošljavanju i jačanje mobilnosti radne snage, integraciju mladih na tržište rada, poboljšanje pristupa socijalnim i zdravstvenim uslugama, tercijarno obrazovanje i cjeloživotno učenje;
-

- 328 milijuna eura dodijeljeno je za socijalno uključivanje ranjivih skupina;
 - 132 milijuna eura dodijeljeno je za integraciju mladih na tržište rada u razdoblju 2014.-2015. godine (50% ESF sredstva i 50% posebna alokacija Inicijative za zapošljavanje mladih).
-

7. Zaključak

Programom razvoja Općine Sukošan definirani su strateške smjernice razvoja Općine koje uključuju: Strateški Cilj 1 – Održivi razvoj turizma; Strateški Cilj 2 – Razvoj gospodarstva, poljoprivrede i ribarstva; Strateški Cilj 3 – Izgradnja komunalne infrastrukture i energetskih postrojenja; i Strateški Cilj 4 – Podizanje razine kvalitete života. Općina Sukošan strateški se odredila kao općina očuvanog prirodnog ambijenta koja svojim žiteljima osigurava kvalitetu življenja putem uravnoteženog vrednovanja raznolikih prirodnih resursa i kulturne baštine.

Razvojna vizija Općine Sukošan ostvarit će se putem gore navedena četiri strateška cilja koji sadržavaju ukupno 20 prioriteta te 84 mjera usmjerenih na realizaciju utvrđenih strateških ciljeva. Usvojeni strateški razvojni ciljevi nadovezuju se na strateške ciljeve sadržane u Regionalnom operativnom programu (2007 – 2010) i Županijskoj razvojnoj strategiji (2011 – 2013) Zadarske županije i predstavljaju njihovu daljnju razradu prilagođenu specifičnostima Općine Sukošan.

Utvrdivši strateške ciljeve razvoja, Općina Sukošan stvorila je okosnicu aktivnog upravljanja svojim razvojem koju je u budućem razdoblju neophodno operacionalizirati formiranjem Jedinice za upravljanje projektima u okviru koje bi se aktivno pristupilo realizaciji utvrđenih mjera i projekata.

Mjere i projekte je potrebno vremenski detaljno odrediti, utvrditi potrebne proračune, nositelje i odgovorne osobe, ali i osigurati njihovo sustavno praćenje, evaluaciju i monitoring, a po potrebi i unaprijediti te prilagođavati specifičnostima situacije. Pritom je važno da se svaka značajnija prilagodba temeljito argumentira vodeći računa o njezinoj usklađenosti sa usvojenim strateškim razvojnim ciljevima.

Implementacija Programa razvoja Općine Sukošan zahtjevan je i kontinuiran proces koji podrazumijeva angažman svih ljudskih resursa unutar Općine Sukošan potpomognut vanjskim stručnjacima iz odgovarajućih područja, ali i cjelovitu podršku poljoprivrednika, turističkih djelatnika, obrtnika, poduzetnika i čitave javnosti bez koje će realizacija utvrđenih ciljeva biti značajno otežana.

Jednoznačno definirani pravci razvoja podrazumijevaju povezivanje niza institucija i interesnih skupina pri čemu je izrazito relevantna uspostava vertikalnih veza s institucijama i organizacijama na razini županije i države, budući da rješavanje određenih problema podrazumijeva aktivni angažman organizacija i tijela izvan Općine.

Proces priključenja Europskoj uniji iznimno je značajan za cjelokupni razvoj Republike Hrvatske, a financijska sredstva koja zemljama članicama stoje na raspolaganju, velikim dijelom ovise o kvalitetnoj pripremi pojedine zemlje da prihvati i iskoristi sredstva koja su namijenjena poticanju razvojnih projekata.

Posebno je važno pravovremeno se pripremiti za učinkovito korištenje sredstava strukturnih fondova Europske unije. U tom smislu potrebno je izgraditi prikladnu strukturu i osnažiti sveukupni upravni kapacitet Općine Sukošan. Kao partneri središnjoj vlasti, u tom procesu trebaju sudjelovati županije zajedno sa gradovima i općinama, budući da se većina razvojnih projekata realizira upravo u suradnji sa gradovima i općinama.

Program razvoja Općine Sukošan je osnovni razvojni dokument za dolazeće razdoblje i okvir

za financiranje razvojnih projekata iz bilo kojeg izvora financiranja. On će omogućiti rast konkurentnosti i korištenje vlastitih potencijala za postizanje ciljeva, doprinijet će održivom razvoju ovog područja, a njen krajnji cilj je povećati kvalitetu života svim stanovnicima i gostima Općine Sukošan, te doprinijeti ostvarivanju vizije Općine Sukošan.

Težnja Općine Sukošan da unaprijedi kvalitetu života svojih žitelja sada ima jasno određenu formu koja služi Općinskom vijeću kao vodič u poduzimanju budućih koraka, ali i uključivanje stanovništvu koje je nezaobilazna pretpostavka realizacije strateških razvojnih pravaca.

P r i l o g «A»

Strateški cilj 1

Održivi razvoj turizma

Projekt 1.1: Turističko naselje Tustica

Naziv projekta:	Turističko naselje Tustica
Prioritet i mjera:	Prioritet 1.1 Mjera 2 i 3; Prioritet 1.4 Mjera 1
Vrijednost projekta:	250.000.000 EUR
Nova radna mjesta:	800 novih radnih mjesta direktno (+ 200 radnih mjesta indirektno)
Investitor:	Privatni investitori / Općina Sukošan / Republika Hrvatska

Osnovne karakteristike projekta Tustica određene su dokumentima prostornog uređenja uključujući: PPUO Sukošan i PPŽ Zadarske županije, te vlasničkom strukturom (RH – Hrvatske šume - cca 80%, Općina Sukošan - cca 20%, pomorsko dobro, te moguće nešto malo privatnog vlasništva).

Osnovne karakteristike projekta:

U urbanističkom planu područje Tustice s približno 254 hektara zemlje označava se kao turističko rekreacijsko područje s potencijalom za razvoj ekskluzivnih turističkih objekata. Turističko naselje Tustica smješteno je istočno od mjesta Sukošan. Zemljište je uglavnom vlasništvo Općine Sukošan i Republike Hrvatske / Hrvatskih šuma.

Prostorni plan uređenja Općine Sukošan (PPUO):

- Turističko ugostiteljski sadržaji s maksimalno 5,000 smještajnih jedinica (100 ha);
- Sportsko rekreacijska zona za izgradnju golf centra s maksimalno 750 smještajnih jedinica (150 ha);
- Luka nautičkog turizma (do 400 vezova).

Prostorni plan Zadarske županije usklađen s Uredbom o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora (PPŽ):

- turističke zone: područje niskih gustoća moraju imati najmanje 120 m² po jednoj postelji, područja srednjih gustoća moraju imati najmanje 80 m² po jednoj postelji, izgrađenost parcele ne smije biti veća od 30%, iskoristivost parcele ne smije biti veća od 0,8.
- hotelska naselja: gustoća korištenja za nova ugostiteljsko-turistička područja može biti 50-120 kreveta/ha. Veličina područja jednog turističkog naselja ne smije biti veća od 15 ha. Za sve planirane turističke zone određuje se pojas od 100 m od obalne crte u kojemu se ne smiju planirati objekti za smještaj gostiju, a u postojećim turističkim naseljima 70 m od obalne crte.
- luke: broj vezova jednog ili više priveza u prostornoj cjelini ugostiteljsko-turističke namjene može biti najviše 20% ukupnog smještajnog kapaciteta te cjeline, ali ne više od 400 vezova. Vez u luci nautičkog turizma je vez za plovilo standardne duljine 12,0 m, a plovilo je ekvivalent jedne smještajne jedinice od 3 kreveta.
- u turističkim zonama mogu se graditi slijedeći objekti: hoteli, hotelska naselja, turistička naselja, auto-kampovi.
- ukupna površina područja određena za ugostiteljsko-turističke namjene unutar naselja može biti do 20% građevinskog područja tog naselja,

-
- jedna prostorna cjelina unutar izdvojenog građevinskog područja (izvan naselja) ugostiteljsko turističke namjene ne može biti veća od 15 ha.
 - utvrđena su područja unutar kojih je moguće formirati više pojedinačnih cjelina ugostiteljsko-turističke namjene jedinstvenog urbanističkog koncepta, za koje je potrebno izraditi cjeloviti urbanistički plan uređenja u mj. 1:5000,
 - najmanje 40% površine svake građevne čestice ugostiteljsko-turističke namjene mora se urediti kao parkovni nasadi i prirodno zelenilo,
 - odvodnja otpadnih voda mora se riješiti zatvorenim kanalizacijskim sustavom s pročišćavanjem.
 - golf igralište planira se u zop-u tako da je pojas najmanje 25 m od obalne crte uređen kao javno zelenilo. Ugostiteljsko-turističke građevine (hoteli, vile, klubovi i ostali prateći sadržaji) u sklopu golf igrališta ne mogu se planirati u pojasu najmanje 70 m od obalne crte.

Dinamika realizacije projekta Tustica

- Formiranje Savjeta projekta Tustica

Ministarstvo turizma, Ministarstvo graditeljstva, Agencija za upravljanje državnom imovinom, Zadarska županija i Općina Sukošan nadziru stručnost i zakonitost rada na projektu. Davanje suglasnosti na projektnu i natječajnu dokumentaciju, ocjena ponuda i ugovora. Dogovor oko početnog proračuna za pripremu projekta. Prijedlog formiranja pravne osobe (Tustica d.o.o.) u vlasništvu RH, Zadarske županije i Općine Sukošana.

- Odabir Voditelja projekta (pozivni natječaj)

Voditelja projekta imenuje Savjet projekta na osnovu predhodno provedenog Javnog natječaja ili dogovora među zastupljenim stranama. Operativni provoditelj svih odluka Savjeta projekta je Ministarstvo turizma ili Zadarska županija koji će osigurati sredstva za razvoj projekta (provedba natječaja, pripreme podloge projekta, nabava i plaćanje usluga).

- Priprema modela i podloge za realizaciju projekta

Voditelj u suradnji sa Savjetom i stručnjacima iz pojedinih područja priprema model i podlogu projekta uključujući: Vizija razvoja projekta; Prostorni plan i smjernice razvoja; Definiranje pravno-imovinskih i tehničkih detalja projekta; Zakonski okviri (pravni modeli) za realizaciju projekta; Priprema Poziva za iskazivanje interesa; Definiranje načina procjene ponuda i donošenja odluke; Definiranje rasporeda i vremenskog perioda pripreme projekta; Priprema Natječaja za detaljnu ponudu.

- Raspisivanje Poziva za iskazivanje interesa
- Obilazak lokacije i prezentacija projekta (briefing)
- Zatvaranje Poziva za iskazivanje interesa
- Izrada kratke liste ponuditelja/investitora (3/6)

- Raspisivanje Natječaja za pripremu detaljne ponude

Detaljna ponuda: Analiza tržišta; Arhitektonska/tehnička procjena; Financijska procjena; Ocjena o procjeni utjecaja na okoliš; Procjena korporativne odgovornosti; Plan obuke djelatnika; Pravna analiza i zakonski okviri.

- Zatvaranje Natječaja za predaju detaljne ponude

- Početak pregovora i potpisivanje Ugovora

Savjet projekta i Stručna komisija (stručnjaci za pojedina područja) izvršiti će analizu ponuda i predložiti najpovoljnijeg Ponuditelja.

- o Početak pregovora s izabranim Ponuditeljima
- o Najava najpovoljnijeg Ponuditelja
- o Potpisivanje Ugovora o izgradnji projekta Tustica

Potencijalni sadržaji Turističkog naselja Tustica

R-1 Sportsko rekreacijska zona za izgradnju golf centra s maksimalno 750 smještajnih jedinica (150 ha)

- golf igralište s 27 rupa na površini od 90 ha;
- izgradnja Golf Club House na površini od 0,5 ha;
- izgradnja Golf Hotel na površini od 1,5 ha kapaciteta 100 soba (50 jednokrevetnih + 50 dvokrevetnih) i ukupno 150 kreveta;
- izgradnja teniskih terena i Club House na površini od 0,75 ha;
- izgradnja bazena i pratećih sadržaja na površini od 1,0 ha;
- izgradnja Country Club sa sportskom dvoranom, wellnessom, salonima za uljepšavanje, teretanom, dječjim igralištem, squash igrališta, itd. na površini od 0,5 ha;
- izgradnja parkirališta za 400 automobila i 10tak autobusa na površini od 1,5 ha.
- izgradnja 75 vila na površini zemljišta od 1.000 m² koje bi uključile: 3 spavaće sobe, maksimalne izgrađenosti 300 m², ukupno 225 kreveta;
- izgradnja zone za učenje golfa «driving range» na površini od 1,5 ha;
- izgradnja 4 apartmanske vile na površini zemljišta od 1,5 ha svaka uključujući parkiralište, bazen i uređeni okoliš, ukupne površine 6,0 ha; svaka vila ima 12 apartmana što daje ukupno 36 apartmana i 360 kreveta;

U zoni R-1 predviđena je izgradnja 735 kreveta. Od ukupne površine od 154 ha predviđeno je 112,5 ha za razvoj gore navedenih projekata, 15 ha za javnu infrastrukturu i 26,5 ha za zelene površine.

T-2 Turističko ugostiteljski sadržaji s maksimalno 5,000 smještajnih jedinica (100 ha)

- izgradnja luksuznog hotela s 5***** zvjezdica s 360 soba na površini zemljišta od 0,75 ha i ukupno 540 kreveta;
 - dodatni sadržaji hotela kao što su trgovine, wellness, saloni za uljepšavanje, teretana, restorani, barovi, saune, kuhinja, uredi, itd. na površini od 0,5 ha;
 - parkiralište s 400 mjesta za goste na površini od 1,0 ha;
 - parkiralište s 100 mjesta za djelatnike hotela na površini od 0,25 ha;

 - izgradnja 200 vila na površini zemljišta od 1.000 m²; 20 vila u klasteru na površini od 2,0 ha; ukupna površina zemljišta 20,0 ha; ukupan broj kreveta 600;
 - izgradnja 20 apartmanskih vila na tri etaže na površini od 1,5 ha po svakoj villi, odnosno ukupnoj površini zemljišta od 30,0 ha; predviđeno 36 apartmana po apartmanskoj vili odnosno ukupno 720 apartmana ili 1.800 kreveta;

 - u marini s 200 vezova predviđeno je 3 kreveta po brodu od 12 m, odnosno 600
-

kreveta.

U zoni T-2 predviđena je izgradnja 3.540 kreveta. Od maksimalno dozvoljene izgrađene površine od 100 ha predviđeno je 55 ha za izgradnju hotela i vila, 10 ha za javnu infrastrukturu i 25 ha za zelene površine, što daje ukupnu površinu od 90 ha.

Obalno područje Površine 2,5 km x 100 m od mora

U ovoj zoni predviđena je izgradnja sljedećih sadržaja:

- marina s 200 vezova na površini od 2,5 ha;
- trgovački/zabavni centar s trgovinama, zelenom tržnicom, restoranima, barovima i tavernama koji će se nalaziti pored Marine na površini zemljišta od 1,5 ha;
- javni prostori: WC-i, svlačionice, tuševi, bazeni i slično na površini od 0,125 ha;
- javni putevi i šetnice na površini zemljišta od 0,0125 ha.

U Obalnom području površine od 25,0 ha predviđeno je 4,125 ha za izgradnju marine i ostalih sadržaja, 2,5 ha za javnu infrastrukturu i 15 ha za zelene površine, što daje ukupnu površinu od 21,625 ha.

Projekt 1.2: Hotel sa 100 soba na lokaciji Makarska (4*)

Naziv projekta:	Hotel sa 100 soba na lokaciji Makarska (4*)
Prioritet i mjera:	Prioritet 1.1 Mjera 2 i 3; Prioritet 1.4 Mjera 1
Vrijednost projekta:	8.500.000 EUR
Nova radna mjesta:	40 do 50 novih radnih mjesta
Investitor:	Privatni investitori

Potencijalno ulaganje na površini zemljišta od cca 2,0 ha u zoni Makarska u izgradnju hotela s četiri zvjezdice (4*) s ukupno 100 dvokrevetnih smještajnih jedinica, soba i apartmana. U prizemlju hotela se mogu smjestiti svi prateći sadržaji uključujući sale za sastanke, wellness centar, restoran, bar, bazen, parkiralište za 100 do 150 automobila i ostalo.

Ukupna potrebna bruto razvijena površina hotela s 4* iznosi cca 7.000 m². Prosječna neto površina sobe iznosi 31 m², a bruto površina sobe iznosi 35 m². Bruto razvijena površina hotela po sobi iznosi cca 70 m².

Potencijalno ulaganje u izgradnju hotela što uključuje 100 hotelskih soba (4*), dvorane za sastanke, restoran, bar, bazen i wellness centar, bez zemljišta čija vrijednost iznosi cca € 8,5 milijuna ili po sobi € 85.000. Za ovaj tip hotela od ukupnog ulaganja za troškove predotvaranja hotela i obrtna sredstva potrebno je izdvojiti iznos od € 300.000 ili cca 3,3% od ukupnih ulaganja.

Ovakav tip hotela s prosječnom neto površinom soba od 31 m² po svojim karakteristikama spada u hotele srednje kategorije (mid-scale) kao što su hoteli iz brenda «Garden Inn by Hilton». Troškovi izgradnje i opremanja hotela srednje kategorije (mid-scale hotels) se kreću od € 60.000 do € 100.000 po sobi.

Ukupni prihodi od smještaja se procjenjuju na 45%, prihodi od hrane i pića na 44% i ostali prihodi na 11% od ukupnih prihoda. Kako bi se ostvarila profitabilnost za ovakav tip hotela, ukoliko će raditi tijekom cijele godine, potrebno je osigurati iskorištenost soba od oko 70% i godišnji prihod od oko € 2.000.000.

U ovakvom tipu hotela tijekom sezone može se osigurati 50-tak radnih mjesta, plus odgovarajući broj povremeno zaposlenih djelatnika prema potrebi, što daje između 0,4 i 0,5 zaposlenika po sobi. Hotel s četiri zvjezdice (4*) s ukupno 100 dvokrevetnih smještajnih jedinica i koji će raditi 365 dana godišnje ima sljedeću strukturu zaposlenih po odjelima

Zaposleni po hotelskim odjelima		
Odjel	Broj zaposlenih	Postotak (%)
Usluživanje i ostalo	15	30.5%
Kuhinja	10	20.7%
Domaćinstvo	10	21.2%
Recepcija	5	9.4%
Administrativni i opći odjel	2	3.7%
Odjel održavanja	3	5.9%
Ostali operativni odjeli	3	6.6%
Marketing i prodaja	1	2.0%
UKUPNO	48	100.0%

Projekt 1.3: Hotel sa 40 soba na lokaciji Makarska (3*)

Naziv projekta:	Hotel sa 40 soba na lokaciji Makarska (3*/4*)
Prioritet i mjera:	Prioritet 1.1 Mjera 2 i 3; Prioritet 1.4 Mjera 1
Vrijednost projekta:	2.400.000 EUR
Nova radna mjesta:	15 do 20 novih radnih mjesta
Investitor:	Privatni investitori

Potencijalno ulaganje na lokaciji Makarska u obiteljski hotel s 40 soba. Hotel je zamišljen kao objekt s 3* ili 4* u kojemu će se gostima pružati usluge smještaja i doručka, a po potrebi i večera, te ostale ugostiteljske usluge. Hotel će imati sljedeće sadržaje: prijemni hol, recepciju i caffè bar; 40 smještajnih jedinica; ugostiteljski sadržaj za pripremu i usluživanje hrane i pića u prizemlju; salu za sastanke do 60 osoba; wellness za potrebe gostiju hotela; i parkiralište za 40 do 60 automobila.

Hrvatska raspolaže s ukupno 910 tisuća kreveta u svim vrstama smještaja, od čega 153.000 otpadaju na krevete u hotelima i turističkim naseljima. Udjel hotela s 4* i 5* intenzivno raste i čini ukupno 30% od ukupnog kapaciteta. Hrvatska je tijekom 2010. godine zabilježila 10,6 milijuna turističkih dolazaka i 56,4 milijuna noćenja. Prosječna iskorištenost ukupnih kapaciteta je 62 dana, a hotela 122 dana.

Zadarska županija je tijekom 2011. godine imala prosječnu popunjenost od 47 dana. Tijekom 2011. godine Zadarsku županiju je posjetilo 1,2 milijuna gostiju koji su ostvarili 8,5 milijuna noćenja (N/D ~ 7,1). Općinu Sukošan je tijekom 2011. godine posjetilo 44.238 turista koji su ostvarili 312.248 noćenja (N/D ~ 4,8). Ukupni turistički smještajni kapaciteti na području Zadarske županije uključuju: 4.286 kreveta u hotelima, 6.697 kreveta u turističkim naseljima, 15.392 osoba u kampovima i 33.320 ležaja u privatnom smještaju.

Mali obiteljski hoteli najtraženiji su turistički proizvod u Hrvatskoj sa stalnim rastom prometa i potrošnje po gostu, uz prisutan trend produženja sezone. U Hrvatskoj ima oko 200njak malih hotela s oko 15.000 kreveta, što u odnosu na broj kreveta u velikim hotelskim kućama čini oko 10%. U zemljama poput Italije i Austrije, mali obiteljski hoteli sudjeluju u ukupnoj hotelskoj strukturi s oko 70% (Italija 23.000 malih hotela, Austrija 10.000). Do 2020. godine odnos velikih i malih smještajnih kapaciteta u hrvatskom turizmu bi trebao biti 50:50.

U Hrvatskoj su najveću profitabilnost u 2009. godini ostvarili hoteli s 4* čija je bruto operativna dobit iznosila 29,4% ili €4.373 po raspoloživoj sobi. Za hotele do 100 soba bruto operativna dobit iznosila je 10,4% ili €1.756 po raspoloživoj sobi. Hoteli u Hrvatskoj ostvaruju niži godišnji prihod po sobi, što je uvjetovano visokom razinom sezonalnosti i relativno niskom razinom popunjenosti hotelskih kapaciteta tijekom godine.

Planirana bruto razvijena površina planiranog hotela od 40-tak soba iznosi oko 1.430 m², a površina pratećih sadržaja može iznositi 200 (do 400) m². Struktura korisnih površina hotela može se prikazati kao što slijedi: neto površina sobe iznosi 26,00 m²; bruto površina sobe iznosi 29,28 m²; bruto površina hotela po sobi iznosi 40,81 m² (uključuje površine u funkciji hotela); ukupna neto površina hotela iznosi 1.450 m²; ukupna bruto površina hotela iznosi 1.630 m²; odnos brutto /netto je cca 12,6 %.

Ukupni troškovi izgradnje i opremanja hotela što uključuje 40 hotelskih soba (3*/4*) i ostale

hotelske sadržaje, bez zemljišta, iznosi cca € 2,4 milijuna ili po sobi € 59.568. Od ukupnog ulaganja za troškove pred-otvaranja hotela i obrtna sredstva potrebno je izdvojiti iznos od € 65.000 ili 2,5%.

Ukupni prihodi od smještaja se procjenjuju na 75%, prihodi od hrane i pića na 20% i ostali prihodi na 5% od ukupnih prihoda. Za ovakav tip hotela potrebno je osigurati iskorištenost soba od 51% i prihod na cca € 920.000.

Planirani hotel sa 40 soba odnosno 80 kreveta, koji će raditi 365 dana godišnje može zaposliti 15 do 20 stalno zaposlenih osoba, plus odgovarajući broj povremeno zaposlenih djelatnika prema potrebi, što daje 0,43 zaposlenika po sobi. Struktura zaposlenih u hotelu po odjelima je kao što slijedi:

Zaposleni po hotelskim odjelima		
Odjel	Broj zaposlenih	Postotak (%)
Usluživanje i ostalo	4	23.5%
Kuhinja	1	5.9%
Domaćinstvo	4	23.5%
Recepcija	4	23.5%
Administrativni i opći odjel	1	5.9%
Odjel održavanja	1	5.9%
Direktor i uprava	1	5.9%
Marketing i prodaja	1	5.9%
UKUPNO	17	100.0%

Broj zaposlenih u hotelima u odnosu na broj soba u Hrvatskoj je neusklađen sa svjetskim hotelskim standardima. U Istri je prosječno u hotelima zaposleno 0,22 osoba po sobi s prosječnom bruto plaćom od 8.514 kn, dok je u Dalmaciji prosječno u hotelima zaposleno 0,36 osoba po sobi s prosječnom bruto plaćom od 7.296 kn.

U hotelima s pet zvjezdica zaposleno je 0,51 zaposlenika po sobi, dok je internacionalni standard u rasponu 0,8 do 1,2 zaposlenih. Najviše od standarda odstupaju hoteli s 4* i 3* zvjezdice, gdje je u prvoj kategoriji zaposleno 0,30 zaposlenika po sobi, što je upola manje od svjetskog standarda, a hoteli s tri zvjezdice zapošljavaju svega 0,24 zaposlenika po sobi.

Hoteli do 100 soba prosječno zapošljavaju 0,46 osoba po sobi s prosječnom bruto plaćom od 8.190 kn, a prosječni trošak rada iznosi 41,3% od poslovnog prihoda.

Projekt 1.4: Gospodarenja na pomorskom dobru

Naziv projekta:	Gospodarenja na pomorskom dobru
Prioritet i mjera:	Prioritet 1.1; Mjera 3, 4, 5 i 7
Vrijednost projekta:	400.000 do 500.000 kn
Nova radna mjesta:	7 stalnih i povremenih radnih mjesta
Investitor:	Zlatna Luka Sukošan d.o.o. / Općina Sukošan

Tvrtka Zlatna Luka Sukošan d.o.o. je 2003. godine registrirana za obavljanje komunalne djelatnosti. Zlatna Luka je u 100% vlasništvu Općine Sukošan. Tvrtka je zadužena za održavanje i uređenje svih javnih površina na području Općine Sukošan, upravu groblja, vođenje športske dvorane i održavanje javnih plaža u mjestu Sukošan. Tvrtka zapošljava 11 djelatnika, a u ljetnoj sezoni dodatnih 6 zaposlenika.

Tijekom 2011. godine na području Općine Sukošan, uključujući Marinu Dalmacija, boravilo je ukupno 44.238 osoba koje su ostvarile 312.248 noćenja. Marina Dalmacija raspolaže sa 1200 vezova na moru i 600 vezova na kopnu.

Plan gospodarenja na pomorskom dobru na području Općine Sukošan uključuje mogućnost ulaganja u sljedeće sadržaje: uređenje i izgradnju rive s vezovima za brodice; postavljanje sidrenih blokova sa signalnim bovama za vezivanje brodova; i uređenje plaža uključujući iznajmljivanje sredstava, ugostiteljstvo i trgovinu i komercijalno-rekreacijski sadržaje.

Lokacije na području Općine Sukošan uključene u Plan gospodarenja na pomorskom dobru su zone: Zlatna luka (1), Palac (2), Plaža Dječji raj (3), Riva (4) i Plaža Makarska (5).

Opis	Vezovi broj	Plaža metara	Bove broj
Zlatna luka	24	300	28
Palac	70	0	20
Dječji raj	0	800	0
Riva	60	0	0
Mala Makarska	0	300	12
UKUPNO:	154	1400	60

Tablica 1: Plan gospodarenja na pomorskom dobru na području Općine Sukošan

Redovno upravljanje pomorskim dobrom obuhvatit će sljedeće usluge:

- čišćenje plaža i kupališta,
- čišćenje dijelova pod raslinjem,
- nasipavanje dijelova plaža,
- izrada katastarskih elaborata za pomorsko dobro,
- određivanje granica pomorskog dobra za k.o. Sukošan,
- čišćenje podmorja,
- održavanje objekata (javni wc-i, tuševi i dr.),
- postavljanje i uklanjanje kabina za presvlačenje

Ukupno ulaganje na pet lokacija u uređenje obale s ukupno 154 komunalnih vezova za brodice, uređenje plaža ukupne dužine oko 1 400 m i postavljanje 60 bova za vezivanje brodova iznosi oko 400.000,00 do 500.000,00 kn.

Potencijalni prihodi od iznajmljivanja vezova za brodice iznose oko 40.000,00 kn, od koncesijskih odobrenja na uređenim plažama od iznajmljivanje iznose oko 90.000,00 kn, a od iznajmljivanja bova za vezivanje brodova tijekom ljeta iznose 370.000,00 kn. Ukupan potencijalni prihod procjenjuju se na 500.000,00 kn, a ukupni godišnji troškovi procjenjuju se na 260.000,00 kn. Troškove ulaganja potrebno je financirati kreditom od poslovne banke na period od 5 do 10 godina uz određenu godišnju kamatu.

Na temelju Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama (NN 158/2003), Vlada RH je donijela Uredbu o postupku davanja koncesijskog odobrenja na pomorskom dobru (NN 36/2004 i 63/2008). Ovom Uredbom propisuju se djelatnosti za koje se može dati koncesijsko odobrenje, postupak davanja koncesijskog odobrenja i visina naknade za davanje koncesijskog odobrenja.

Projekt 1.5: Kamp odmorište kapaciteta 15 parcela

Naziv projekta:	Kamp odmorište kapaciteta 15 parcela
Prioritet i mjera:	Prioritet 1.1 Mjera 2 i 3; Prioritet 1.4 Mjera 1
Vrijednost projekta:	270.000 kn + zemljište
Nova radna mjesta:	5 stalnih i povremenih radnih mjesta
Investitor:	Privatni investitori

U Europi raste broj registriranih kamper vozila kojih ima preko 3,5 milijuna. Porast broja uređenih kamp odmorišta u Europi raste i trenutno ima preko 6.000 odmorišta. U Hrvatskoj za sada nema samostalno registriranih kamp odmorišta (osim u velikim autokampovima uz more).

Na području Općine Sukošan postoji potencijal za izgradnju nekoliko ruralnih kamp odmarališta (agroturizam, OPG-a i slično).

Kamp odmaralište mora imati sljedeće sadržaje: glavni ulaz, prirodnu ili izgrađenu ogradu, zeleni okoliš, rasvjetu i mora biti u blizini javnih prometnica.

U sklopu kampa potrebno je osigurati slavinu za opskrbu pitkom vodom i odvodnjom na svakih 50 parcela. Potrebno je također osigurati priključak električne energije za 25% parcela. Pored toga potrebno je osigurati kabinu za pražnjenje kemijskih WC-a, najmanje 1 na 100 parcela.

Mjesto za kampiranje u sklopu kamp odmorišta mora imati parcelu za parkiranje veličine 50 m² (10m x 5m).

Okvirni troškovi ulaganja u izgradnju kamp odmorišta kapaciteta 15 parcela uključuju sljedeće stavke:

- zemljište površine 2.000 m ²	400.000 KN
- izrada projektne dokumentacija	20.000 KN
- građevinski radovi	150.000 KN
- infrastruktura (voda, struja, odvodnja)	30.000 KN
- hortikultura	40.000 KN
- signalizacija	10.000 KN
- marketing i promocija	<u>20.000 KN</u>
UKUPNO	670.000 KN

P r i l o g «B»

Strateški cilj 2

**Razvoj gospodarstva, ribarstva
i poljoprivrede**

Projekt 2.1: Pogon(i) za opremanje i servisiranje brodica i jahti

Naziv projekta:	Pogon(i) za opremanje i servisiranje brodica i jahti
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.6 Mjera 1 i 3; Prioritet 2.7 Mjera 1; Prioritet 2.8 Mjera 1
Vrijednost projekta:	3.300.000 do 4.800.000 EUR
Nova radna mjesta:	50 do 75 novih radnih mjesta
Investitor:	Privatni investitori

U idućih 10 godina u RH planirana je gradnja 15.000 novih vezova, uz postojećih 17.000 vezova u 51 marini. Novi zakon o koncesijama trebao bi omogućiti da se i u lukama javnog prometa predvidi gradnja nautičkih vezova, tako bi se pored putničkih brodova u tim lukama-marinama vezivale i megajahte, što je posebno unosno ako se osigura servis.

U skladu s povećanim interesom turista za Jadransko more zabilježen je rast broja čarter tvrtki i dinamiziranje njihove poslovne aktivnosti. Navedeni pozitivni trendovi u turizmu doveli su do rasta potražnje za brodovima hrvatske proizvodnje, ali prvenstveno do rasta potražnje za uslugama popravaka i održavanja brodica.

Ovaj potencijalni investicijski poduhvat koji bi uključio ulaganje u «Pogon (ili pogone) za proizvodnju dijelova i servisiranje brodica i jahti» u jednoj od poslovnih zona uključio bi sljedeće djelatnosti:

1. Popravak i izrada jedara i tendi: Za ovu djelatnost potrebno je nabaviti strojeve i alate čija se vrijednosti procjenjuje između 20.000 i 40.000 EUR. U ovoj djelatnosti može se zaposliti oko 10-tak djelatnika. Potencijalni prihodi procjenjuju se između 400.000 i 500.000 EUR/godišnje.
2. Izrada brodske opreme od inoxa: Za ovu djelatnost potrebno je nabaviti strojeve i alate u vrijednosti između 300.000 do 500.000 EUR i zaposliti 10 do 15 djelatnika. Potencijalni prihodi procjenjuju se na 400.000 do 700.000 EUR/godišnje.
3. Izrada i popravak brodskih interijera: Za ovu djelatnost potrebno je nabaviti opremu i strojeve vrijednosti između 100.000 i 200.000 EUR i zaposliti 10 do 15 djelatnika. Potencijalni prihodi procjenjuju se na 400.000 do 700.000 EUR/godišnje.
4. Servisiranje brodskih motora: Za ovu djelatnost potrebno je nabaviti opremu vrijednosti između 200.000 i 300.000 EUR i zaposliti 10 do 15 djelatnika. Potencijalni prihodi procjenjuju se na 500.000 do 750.000 EUR/godišnje.
5. Popravak stakloplastike i bojenje brodica: Za ovu djelatnost potrebno je izraditi komore i nabaviti alate vrijednosti između 300.000 i 400.000 EUR i zaposliti 10 do 15 djelatnika. Potencijalni prihodi procjenjuje se na 400.000 do 650.000 EUR/ godišnje.
6. Trgovina brodske opreme i boje: Za ovu potrebno je otvoriti trgovinu s robom vrijednosti između 300.000 i 400.000 EUR i zaposliti 4 do 6 djelatnika. Potencijalni prihodi procjenjuju se na 500.000 EUR/ godišnje.

Potencijalni ukupni prihodi od gore navedenih djelatnosti kreću se između 2,6 i 3,8 milijuna EUR godišnje.

Za izgradnju jednog ili više pogona potrebno je osigurati zemljište površine između 10.000 i 15.000 m². Troškovi uređenja zemljišta procjenjuju se između 1,5 i 2,3 milijuna kuna. Troškovi izgradnje jedne ili više proizvodnih hala, skladišta i uredskog prostora površine 3.000 do 4.000 m² procjenjuju se na 11,0 do 15,0 milijuna kn. Troškovi izrade projektne dokumentacije iznose oko 600.000 to 800.000 kuna. Komunalni doprinosi, te priključak struje, vode i kanalizacije procjenju se između 1,4 i 2,0 milijuna kn. Vrijednost nabave potrebne opreme, alata i strojeva iznosi između 9,0 i 14 milijuna kn. Ulaganje u obrtna sredstva iznosi između 1,6 i 2,2 milijuna kn. Ukupna vrijednost ulaganja u ovaj projekt procjenjuje se između 25,1 i 36,3 milijuna kuna.

U lukama nautičkog turizma krajem 2010. na stalnom je vezu bilo 14.431 plovilo. Prema vrsti plovila: 46,7% su motorne jahte, 47,9% su jahte na jedra, a 5,4% su ostala plovila. Prema zastavi plovila najviše plovila na stalnom vezu bilo je iz Hrvatske (35,5%), Austrije (18,2%), Njemačke (15,3%), SAD-a (6,6%), Slovenije (6,0%) i Italije (5,3%). Broj plovila u tranzitu u lukama nautičkog turizma u 2010. iznosio je 206.028, što je za 0,9% više nego u 2009.

Ukupno ostvaren prihod luka nautičkog turizma u 2010. iznosio je 574,1 milijun kuna, pri čemu je 435,9 milijuna kuna ostvareno od iznajmljivanja vezova, što od ukupno ostvarenog prihoda iznosi 75,9%.

Prema podacima DZS za 2010. godinu, u Zadarskoj županiji su bile ukupno 24 luke nautičkog turizma. Ukupan broj vezova je bio 3.759 u moru i 1.010 mjesta za smještaj plovila na kopnu. Prema broju vezova Zadarska županija se nalazi na drugom mjestu u RH, odmah iza Istarske. Tijekom 2011. godine 29% svih nautičara u Hrvatskoj boravilo je u Zadarskoj županiji. U apsolutnim brojkama od oko 127.000 nautičara ovdje ih je evidentirano gotovo 30.000.

Marina Dalmacija sa svojih 1200 vezova u moru najveća je luka nautičkog turizma na istočnoj obali Jadranskog mora. U 2011. godini zabilježila je 11% više prihoda nego 2010. godine kada je uprihodila 60 milijuna kuna. Marina Dalmacija bi u sljedećim godinama trebala značajno rasti, uobličiti se u turističko naselje s luksuznim restoranima, wellnessom, ljekarnom, trgovinama i brojnim drugim sadržajima, u čemu će vjerojatno znatnu ulogu imati i novi partner „Dogus Grupa“ iz Turske.

Mogućnost servisiranja i remont brodica i jahti prema gore navedenom planu kreće se oko 1.000 brodica i jahti godišnje što predstavlja oko 25% ukupnih godišnjih potreba za uslugama servisiranja brodica i jahti u marinama i lukama u Zadarskoj županiji i oko 4% od ukupnog broja plovila nautičara koja su posjetila Zadarsku županiju u 2011. godini.

Troškovi redovnog održavanja i servisiranja brodica i jahti dužine 12 m su oko 2.000 EUR godišnje ili 15.000 kn. Potencijalni prihod od 1.000 brodica ili jahti je oko 15,0 milijuna kuna (2,0 milijuna EUR) godišnje. To ne uključuje veće popravke ili remont plovila, gdje se može računati s iznosom od 10.000 EUR po plovilu ili 75.000 kuna. Potencijalni prihod od 250 brodica ili jahti (25% od 1.000 planiranih) je oko 18,8 milijuna kuna (2,5 milijuna EUR) godišnje.

Projekt 2.2: Tvornica za preradu i konzerviranje riba i ribljih proizvoda

Naziv projekta:	Tvornica za preradu i konzerviranje riba i ribljih proizvoda
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.6 Mjera 1 i 3; Prioritet 2.7 Mjera 1; Prioritet 2.8 Mjera 1
Vrijednost projekta:	3.000.000 EUR
Nova radna mjesta:	40 stalnih i 230 sezonskih radnih mjesta
Investitor:	Privatni investitori

Mogućnost izgradnje Tvornice za preradu i konfekciju riba i ribljih proizvoda u poslovnoj zoni Barake ili Gorica na zemljištu ukupne površine od 10,000 m². Djelatnost bi uključila soljenje inćuna i dobijanje poluproizvoda koji se mogu plasirati na europsko i ostala tržišta. Djelatnost može također uključiti proizvodnju fileta slanih inćuna, te konfekcioniranje smrznute ribe i mekušaca. S time bi se uvela proizvodnja gotovih finalnih proizvoda koji će se puniti u plastične posude i staklene tegle.

Ukupni ulov Republike Hrvatske u 2008. godini iznosio je 48.976 tona, u 2009. godini 55.319 tona, a 2010. godine 52.360 tona. Najveći dio ulova – preko 80% - čini mala plava riba (srdela i inćun). Od ukupnog ulova, udio ulova bijele i plave ribe iznosi oko 96%, glavonožaca oko 2%, rakova i školjkaša oko 2%.

Najznačajnija iskrcajna mjesta u 2010. godini za malu plavu ribu bila su Kali, Zadar, Biograd na moru te Pula, a za kočarske ulove i ulove bijele ribe općenito Mali Lošinj, Tribunj i Zadar.

Ribarstvo značajno sudjeluje u izvozu prehrambenih proizvoda Republike Hrvatske. Ukupna vrijednost izvoza proizvoda ribarstva u 2010. godini bila je 113.119.244 USD (29.375 tona) u dijelu svježe ribe, te 22.276.036 USD (4.575 tona) u dijelu prerađevina (konzervi). Ukupno, izvoz je dakle dosegnuo vrijednost 135.395.280 USD. Izvoz tune (ukupne vrijednosti 42.775.405 USD u 2010. godini) zauzima visoko peto mjesto u ukupnom izvozu poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda Republike Hrvatske. Najznačajnija tržišta su Japan, Italija i Španjolska.

Ukupna proizvodnja ribe u »škatulama« iznosila je 2004. godine skromnih 5.255 tona, dok je u 2001. godine proizvodnja konzervi iznosila 15.500 tona. Ostala prerada u 2004. godini iznosila je 8.243 tone, u čemu je dominirao soljeni inćun. U 2005. godini na Zadarskom području tvrtke koje se bave soljenjem inćuna proizvele su više od 7,000 tona soljenih inćuna.

Adria d.d. Zadar godišnje posoli oko 1300 tona inćuna, Ostrea d.o.o. Stankovci godišnje posoli do 4500 tona inćuna, Mardešić d.d. Sali godišnje posoli oko 600 tona inćuna i Gavros d.o.o. Gračac godišnje posoli oko 2000 tona inćuna.

Prerada ribe i soljenje inćuna je izvozno orijentirana djelatnost koja izvozi prvenstveno u Italiju i Španjolsku. Problema s prodajom proizvođači nemaju jer se više od 95% proizvedenog proda na europsko tržište, a potražnja je još i veća te se proda sve što se proizvede.

Ulaganje u izgradnju „Tvornice za preradu i konfekciju riba i ribljih proizvoda“ uključuje kupnju zemljišta veličine 10.000 m² u Poslovnoj zoni, izradu projektne dokumentacije,

plaćanje komunalnih doprinosa, izgradnju infrastrukture, izgradnju i opremanje pogona, montiranje opreme za hlađenje, preradu, pakiranje i trženje ribljih prerađevina, uključujući zbrinjavanje otpada, kao i računalnu opremu, kupovinu kamiona hladnjače za transport ribe, repromaterijal i obrtna sredstva.

Planirana površina tvornice iznosi oko 2.500 m². U sklopu projekta potrebno je urediti prilazne ceste i parkiralište ukupne površine 3.000 m² i vanjsko skladište površine 600 m². Preostalih cca 3.900 m² zemljišta može ostati kao zelena površina za kasnije proširenje tvornice. Ukupna ulaganja u pogon i opremu procjenjuju se na 22,0 milijuna kn.

Potencijalna proizvodnja uključuje 2.000 tona usoljenih inćuna godišnje i prihod od 46,0 milijuna kn, 200 tona fileta slanih inćuna i ukupan prihod od 27,0 milijuna kn i proizvodnju od 800 tona smrznute ribe i mekušaca i ukupan prihod od 10,0 milijuna kn. Ukupan potencijalni prihod iznosi oko 83,0 milijuna kn.

Prije početka proizvodnje potrebno je sklopiti ugovore s pet do deset ribarskih brodova koji će snabdjevati proizvodnju sa svježom ribom. Pretpostavlja se da je kapacitet ulova po brodu između 300 do 700 tona ribe godišnje, ovisno o vrsti broda i kvaliteti ulova.

Predviđena ulaganja u ovaj investicijski program mogu osigurati zapošljavanje za oko 230 sezonskih djelatnika za period od šest mjeseci godišnje, te 40-tak radnih mjesta tijekom cijele godine.

Jedan od osnovnih parametara kvalitete je i sigurnost samog ribljeg proizvoda koja će se implemenirati HACCP sustavom (Hazard Analysis and Critical Control Points). Vijeće Europske unije donijelo je smjernice kojom proizvođači namirnica životinjskog porijekla moraju u poslovanje uvesti HACCP sustav, što je uvjet za trgovinu svih zemalja izvoznica u EU.

Projekt 2.3: Pogon za proizvodnju garažnih vrata

Naziv projekta:	Pogon za proizvodnju garažnih vrata
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.6 Mjera 1 i 3; Prioritet 2.7 Mjera 1; Prioritet 2.8 Mjera 1
Vrijednost projekta:	800.000 EUR
Nova radna mjesta:	15 radnih mjesta
Investitor:	Privatni investitori

Mogućnost ulaganja u izgradnju „Pogona za proizvodnju garažnih vrata“ što bi uključilo proizvodnju i ugradnju paneliziranih izoliranih garažnih vrata za tržište Hrvatske i izvoz u susjedne zemlje.

Procjena regionalnih godišnjih potreba za garažnim vratima iznosi:

Hrvatska	Slovenija	Bosna & Hercegovina	Ukupno
4.250	3.750	2.000	10.000

Proizvodnja od 400 garažnih vrata u prvoj godini proizvodnje predstavlja cca 4% sadašnjih godišnjih potreba u regiji, odnosno 9% potreba u RH. Potencijalna proizvodnja od 1.500 garažnih vrata u desetoj godini proizvodnje predstavlja cca 15% sadašnjih godišnjih potreba u regiji. Ovo ne uključuje dodatne potencijale na tržištu Srbije, Makedonije, Italije, Albanije i Mađarske.

Postoji nekoliko proizvođača panela za garažna vrata koji snabdjevaju hrvatsko tržište uglavnom iz Italije, Njemačke i Kanade. Danas je na tržištu sve veći broj proizvođača panela iz Kine kao što je Zhejiang Ideality Automatic Doors Co. Inc., Hangzhou City, Zhejiang Province, Chine.

Komponente garažnih vrata uključuju: sandwich panele izolirane polyurethanom debljine 40 mm, pocinčane C vodilice, opruge, okove, elektromotor s daljinskim upravljačem i ostali pribor.

Ukupna vrijednost repromaterijala za početak proizvodnje garažnih vrata u periodu do šest mjeseci koja bi osigurala potrebu za proizvodnjom 300 garažnih vrata (veličine 2.500 mm x 2.115 mm) iznosi oko 800.000 kn.

Prodajna cijena automatskih garažnih vrata opremljenih s elektromotorom, daljinskim upravljačem, sandwich panelima izoliranim polyurethanom 40 mm, pocinčanim C vodilicama, oprugama, te okovima i ostalim priborom kreće se od 4.000 kn (1800x2000mm) do 12.000 kn (3210x5000mm) bez PDV-a. Cijena ugradnje vrata ovisiti će o udaljenosti proizvodnog pogona do mjesta ugradnje, te varira u rasponu od 800 do 1.400 kn po vratima.

Potencijalni kapacitet pogona za proizvodnju/montiranje iznosi 2.000 garažnih vrata godišnje, što predstavlja dnevni kapacitet od 8 do 12 garažnih vrata. Planirana veličina zemljišta na kojem bi se izgradio proizvodni pogon i skladište je veličine 5.000 m². Planirana veličina proizvodne hale i uredskih prostorija iznosi cca 1.200 m² (40 m x 30 m, visina 6 m). Za godišnju proizvodnju od 1.000 garažnih vrata potrebno je oko 15 djelatnika.

Ukupna vrijednost građevinskih radova za izgradnju objekta veličine 1.200 m² i uređenje

terena iznosi cca 3,37 milijuna HRK. Ukupna vrijednost opreme, strojeva, vozila i ručnog alata za uspostavu proizvodnje/montaže i ugradnje garažnih vrata iznosi cca 1,00 milijuna kuna. Ukupan iznos planiranih obrtnih sredstava iznosi 800.000 HRK. Tržišna vrijednost opremljenog zemljišta od 5.000 m² nakon uspostave proizvodnje procjenjuje se na cca 1,0 milijuna kn (€25 po m²).

U prvoj godini poslovanja nakon početka rada planirano je imati proizvodnju od 400 garažnih vrata i ukupan prihod od 2,1 milijuna HRK godišnje. U petoj godini planirano je povećati proizvodnju na 1.000 garažnih vrata godišnje i povećanje prihoda na 5,3 milijuna HRK. Planirani ukupan prihod u desetoj godini poslovanja uz proizvodnju od 1.500 garažnih vrata iznosi cca 8,0 milijuna HRK.

U prvoj godini rada za proizvodnju i ugradnju 400 garažnih vrata planirano je zaposliti 8 djelatnika. U petoj godini rada kada se planira proizvodnja od 1.000 garažnih vrata broj djelatnika se planira povećati na 14. U desetoj godini kada se planira proizvodnja od 1.500 garažnih vrata broj djelatnika se planira povećati na 18.

Projekt 2.4: Proizvodnja i remont brodica za sport i razonodu

Naziv projekta:	Proizvodnja i remont brodica za sport i razonodu
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.6 Mjera 1 i 3; Prioritet 2.7 Mjera 1; Prioritet 2.8 Mjera 1
Vrijednost projekta:	-
Nova radna mjesta:	-
Investitor:	Privatni investitori

Glavne prednosti Hrvatske pri proizvodnji brodica za sport i razonodu su višegodišnja tradicija u brodogradnji uz istovremeno po nekoliko puta niži troškovi rada u usporedbi s starim članicama EU. Većina trenutnih nedostataka u promatranom sektoru, te ulazne barijere, ne bi postojale pri ostvarenju investicija već istaknutog proizvođača brodica, koji bi uz kapital prebacio i najmoderniju tehnologiju proizvodnje, menadžerske sposobnosti i pristup novim tržištima.

Međutim, nedostatak specijalizirane radne snage potrebno je riješiti državnim mjerama za sufinanciranje usavršavanja i prekvalifikaciju radnika po uzoru na druge tranzicijske zemlje. Istovremeno će biti potrebne i određene promjene u sustavu visokog obrazovanja te veće uključivanje studenata i znanstvenika u proizvodne procese u tvrtkama.

Osim samih tvrtki za proizvodnju brodica, velika prilika za strane ulagače postoji i u potencijalu za otvaranje pogona za proizvodnju brodskih motora ili određenih njegovih dijelova. Tradicija i iskusna radna snaga u gradnji strojeva glavna su prednost Hrvatske u odnosu na ostale zemlje s nižim troškovima rada nego u starim članicama Europske unije.

Osim samih motora postoji prilika za otvaranje pogona male i srednje veličine za proizvodnju raznih generatora i pumpi, koji se koriste u proizvodnji brodica.

Pozitivan učinak realizacije jedne ovakve strane investicije za Hrvatsku i Općinu Sukošan bi trebao biti snažan rast izvoza, pogotovo uzme li se u obzir da se većina troškova za intermedijarnu potrošnju u proizvodnji brodica odnosi na navedene proizvode, jer postoji mogućnost njihovog izvoza u sve važnije zemlje proizvođače u EU te Tursku.

Daljnja mogućnost postoji i za ulaganja u proizvodnju ostalih inputa u proizvodnji brodica, a pogotovo dijelova unutrašnjosti plovila te izradu raznih staklenih površina i metalnih dijelova.

Prema posljednjim procjenama, u nautičkom se turizmu čak oko 85% ukupnih prihoda odnosi na prihod od veza brodova, dok istovremeno u zemljama Zapadne Europe i SAD-a promatrani udio iznosi tek oko 30%. Navedeni podaci ukazuju da se prateće usluge u nautičkom turizmu u Hrvatskoj još nisu do kraja razvile unatoč snažnom rastu broja uplovljavanja brodova u domaće luke.

Obzirom na izgled daljnjeg rasta fizičkih pokazatelja te trenutne neiskorištenosti cjelokupnog potencijala koje nudi nautički turizam, moguća su strana ulaganja u prateće djelatnosti poput servisa i remonta te izradu potrošnih materijala (užadi, filtera za motore, jedara i slično).

Obzirom na kvalitetnu i relativno jeftinu radnu snagu u području informacijskih tehnologija, u budućnosti je moguće očekivati i ulaganja u tvrtke koje se bave dizajnom i proračunima u

proizvodnji brodica, odnosno samim razvojem proizvoda. U Hrvatskoj već posluje nekoliko tvrtki koje se bave navedenim aktivnostima, a u posljednjih nekoliko godina zabilježeno je i dosta stranih ulaganja u hrvatske tvrtke koje se bave istim poslovima samo za automobilsku industriju.

Projekt 2.5: Upis zemljišta u ARKOD sustav

Naziv projekta:	Povrćarska proizvodnja
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.1 Mjera 4
Vrijednost projekta:	-
Nova radna mjesta:	-
Investitor:	Privatni investitori / Općina Sukošan

Upis zemljišta u ARKOD, sustav evidencije zemljišnih parcela, pokazao je da se u Zadarskoj županiji koristi 17.843 hektara poljoprivrednih površina na 34.739 arkod parcela. Od spomenute površine na oko 6.000 hektara su trajni nasadi, na 1.000 hektara evidentirana je proizvodnja povrća, a sve ostalo su livade i pašnjaci. Upis u ARKOD sustav obavljali su djelatnici nekadašnjeg Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu, a sada Hrvatske poljoprivredne komore te Hrvatske poljoprivredne agencije i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

Podaci o kojima se govori su podaci zaključno sa 31.12.2010., s tim da je tada bilo odrađeno oko 98% poljoprivrednih gospodarstava. Nakon toga vršio se i dalje upis uglavnom bezemljaša. Prema mišljenju strčnjaka korištena poljoprivredna površina je jako mala. Prema podacima koji proizlaze iz strategije razvoja poljoprivrede Zadarske županije iz 1999. godine, u Zadarskoj županiji ima 68.000 hektara obradivih površina, a s pašnjacima preko 100.000 hektara, iz čega se može vidjeti velika razlika između stvarno korištenih površina i ukupnih površina.

Iz ovoga se zaključuje kako najveći dio poljoprivrednih površina stoji zapušteno. Tome je doprinijelo sustavno napuštanje sela započeto prije četrdesetak godina, a koje se sada nastavlja. Nadalje Zakon o nasljeđivanju nije reguliran kako bi trebao biti. Poljoprivredno zemljište trebao bi naslijediti onaj koji ostane raditi na njemu, umjesto da se cjepka već generacijama pa imamo veliki broj malih čestica koje nisu prikladne ni za kakvu poljoprivrednu proizvodnju.

U Zadarskoj županiji na 17.843 hektara korištenih poljoprivrednih površina ima 34.739 arkod parcela. Slično stanje je u cijeloj Hrvatskoj gdje je upisano oko 900.000 hektara korištenih poljoprivrednih površina na 1,3 milijuna ARKOD parcela. Ovaj problem trebao bi se u budućnosti riješiti okrupnjivanjem zemljišta i uvođenjem poreza na neobrađeno zemljište. Hrvatska bi trebala biti primarno poljoprivredna zemlja koja ima mogućnost da kroz turizam plasira poljoprivredne proizvode kod kuće.

Ako se uspoređuju korištene poljoprivredne površine u Zadarskoj županiji s drugima u Hrvatskoj, onda se Zadarska županija nalazi u donjem dijelu. U usporedbi s drugima u Dalmaciji je na prvom mjestu. No to nije realna usporedba jer druge dalmatinske županije nemaju poljoprivrednih površina koliko zadarska. Isto tako ne možemo se uspoređivati ni sa slavonskim županijama koje su po ovom kriteriju daleko ispred Zadarske županije. U Zadarskoj županiji obradive površine bi trebale biti 50.000 hektara.

ARKOD sustav je državni projekt kojim se moraju evidentirati sve poljoprivredne površine koje za poljoprivrednu proizvodnju koriste sva poljoprivredna gospodarstva upisana u upisnik. Posebno su se ažurirali trajni nasadi i to na način da se prvo nacrtaju, a zatim se upisala kultura, podloga sorte, godina sadnje. Sve to rezultira vrijednim podacima.

Projekt 2.6: Povrćarska proizvodnja na otvorenom

Naziv projekta:	Povrćarska proizvodnja na otvorenom
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.1 Mjera 1, 2 i 5
Vrijednost projekta:	-
Nova radna mjesta:	-
Investitor:	Privatni investitori / Općina Sukošan

Navodnjavanje na području Zadarske županije predstavlja gotovo redovitu uzgojnu mjeru, a uzgoj većine kultura neostvariv je bez navodnjavanja. Stoga je 2007. godine donesen "Plan navodnjavanja za područje Zadarske županije", strateški županijski dokument koji je kvalitetna podloga za planiranje operativnih projekata i programa. Cilj ovog projekta je bio izrada stručne podloge za planiranje izgradnje sustava za navodnjavanje poljoprivrednih površina, da bi se unaprijedila postojeća poljoprivredna proizvodnja, a prirodni resursi koristili na održiv način.

S obzirom na agroekološki potencijal, Zadarska županija ima značajne površine plodnog poljoprivrednog tla, razvijenu poljoprivredu, bogat vodni potencijal, te brojne lokacije pogodne za izgradnju sustava navodnjavanja. Temeljem navedenog neophodno je reguliranje vodnog režima tla kao temelja visoke i stabilne poljoprivrede. Županija potiče i razvija planirane projekte navodnjavanja te je nakon usvajanja plana navodnjavanja za područje Zadarske županije izrađena projektna dokumentacija za svaki od planiranih sustava navodnjavanja.

Prirodni potencijali za uzgoj povrća na području Općine Sukošan nisu u dovoljnoj mjeri iskorišteni. Za organiziranu i tržišno orijentiranu proizvodnju povrća trebaju biti ispunjeni određeni uvjeti vezani uz klimu, tlo, vodu i reljef. Zbog toga, kao potencijalna područja za proizvodnju povrća na administrativnom području Općine Sukošan mogu se izdvojiti oranice (i vrtovi) s pogodnom klimom, tlom i reljefom, uz osiguranje organskih gnojiva za gnojidbu, vode za navodnjavanje, radne snage i prije svega tržišta.

Proizvedeni stajski gnoj u stočarskim gospodarstvima, prvenstveno bi trebao biti upotrebljen u povrtlarskoj proizvodnji. Uz naprijed navedene i ispunjene uvjete, reljef je važan čimbenik za proizvodnju povrća. U obzir dolaze ravni ili blago nagnuti tereni (do 3%). To su krška polja, odnosno nizine vezane uz vodotoke koji teku županijskim područjem.

Za zdravu prehranu potrebno je na godinu oko 110 kg povrća po stanovniku ne računajući krumpir. Sa stanovišta prehrane povrćem u organizam se unose mnoge tvari i elementi, koji su od esencijalne važnosti za organizam. Ovdje ćemo prikazati najvažnije povrtlarske kulture koje se mogu uspješno i ekonomski isplativo uzgajati na otvorenom sustavu na području Općine Sukošan. Kada se odlučujemo za proizvodnju povrća treba znati slijedeće:

- Tržište, jer proizvodnja većih količina povrća za nepoznatog kupca sakriva u sebi velik rizik, pa je preporuka organiziranje prodaje preko tržišnih zadruga ili kooperantski odnos s većim distributerima i prerađivačkim tvornicama;
- Čuvanje povrća kroz sustav hladnjača i plasman u najboljem trenutku, smanjujući tako otpad, a povećavajući prodajnu cijenu;
- Klimu područja, koja podrazumijeva temperaturu, oborine, vlagu zraka i glavne vjetrove;

-
- Raspoložive površine, položaj i kvalitetu tla o čemu ovisi izbor kultura i opseg proizvodnje;
 - Blizinu vode za navodnjavanje;
 - Potrebnu radnu snagu koja je danas sve veći problem pogotovo kod radno intenzivnih kultura gdje je veći utrošak ljudskog rada;
 - Potrebna ulaganja u strojeve, mehanizaciju i ostalo;
 - Znanje kao jedan od najvažnijih čimbenika uspješnosti povrtlarske proizvodnje.

Uzgoj povrća na otvorenom jedna je vrlo dohodovna grana poljoprivredne proizvodnje. Obzirom da na području Općine Sukošan imamo neiskorištena polja, postoji mogućnost i navodnjavanja, stoga ovoj proizvodnji dajemo veliki značaj.

U tekstu se opisuju parametri uzgoja kupusa i kelja, uzgoja luka i češnjaka, te uzgoja rajčice, paprike i blitve kao vrlo rentabilnih kultura koje se mogu uspješno uzgajati na ovom području. Pri tome obiteljska gospodarstva mogu ostvariti financijsku dobit, zaposliti određeni broj djelatnika, turističkom tržištu ponuditi kvalitetne proizvode ovog kraja i tako postati tržišno i ekonomski učinkoviti, te društveno korisni.

2.6.1 Uzgoj kupusnjača

Uvjeti proizvodnje kupusa

Kupus se proizvodi za svježju potrošnju, za kiseljenje (kao glavice ili ribani), te za sušenje. Svježi kupus može se dobro čuvati u hlađenim skladištima radi produljenja potrošnje, što u Sukošanu nije potrebno, jer se kupus za svježju potrošnju bere u mediteranskom podneblju tijekom cijele godine. Mogućnost mehanizacije postoji od sjetve do berbe.

Kupus najbolje uspijeva u prohladnom i vlažnom podneblju. Optimalna temperatura rasta i razvoja kreće se od 15° do 18° C. Za kupus su opasne visoke temperature, iznad 30° C, pogotovo ako ih prati suša.

U mediteranskom području rane sorte kupusa siju se u siječnju i veljači, dok se kasne sorte siju u lipnju i srpnju, a presađuju 45-55 dana nakon sjetve. Kupus se sije u topla klijalista ili plastenike, a za kasniji uzgoj na otvorenom, sijati je najbolje u redove, na razmake od 20 cm red od reda. Rane se sorte sade na manje razmake, a kasne na veće. Uz razmak od 40 x 40 cm postiže se sklop od oko 62.500 biljaka/ha, a uz razmak od 65 x 65 cm oko 23.800 biljaka/ha. Kolicina sjemena za 1 ha kreće se od 400 do 500 g.

U mediteranskom području najranije sorte stizu za berbu na početku svibnja, a zimske se sorte beru tijekom zime, pa sve do travnja. Prinosi variraju od oko 20 do 40 t/ha za rane sorte, i od 40 do 80 t/ha za kasne sorte.

Uvjeti proizvodnje kelja

Kelj se najčešće konzumira svjež, a rjeđe se suši ili smrzava. Kod nas je proizvodnja kelja pretežno za svježju potrošnju. Sjetva i presađivanje lako se mogu mehanizirati, dok je berba zavisna o ručnoj radnoj snazi. Klimatski uvjeti uzgoja kelja slični su kao i za kupus, samo što je kelj otporniji na niske temperature (mraz), a i na ljetnu žegu.

Rokovi sjetve i sadnje gotovo se poklapaju s rokovima uzgoja za kupus. U mediteranskom području kelj za proljetni uzgoj sije se u siječnju i veljači, a presađuje u veljači i ožujku. Zimski kelj sije se u lipnju i srpnju, a presađuje u srpnju i kolovozu. Rane sorte, manje zelene mase, sade se na razmake 50 x 50 cm što odgovara sklopu od oko 40.000 biljaka/ha. Kasne i zimske sorte kelja sade se na veće razmake, npr. 65 x 50 cm, a to znači do 30.800

biljaka/ ha.

U mediteranskom području rani, proljetni kelj se bere u svibnju i lipnju, a zimski se kelj bere od listopada do travnja. Prihodi ranih sorti kreću se od 10 do 20 t/ha, a kasnih i zimskih sorti od 20 do 30 t/ha.

2.6.2 Uzgoj lukovičastog povrća

U Hrvatskoj je postao "normalan" uvoz krumpira, češnjaka, luka, voća i povrća, pa je tako u 2010. godini Kinezima plaćeno 4,2 milijuna dolara za isporučeni češnjak. Inače, za uvoz crvenog luka, češnjaka, ljutike i poriluka, koji se kupuje iz Kine, te Libije, Liberije, Finske, Indije i Egipta potrošeno je više od 13,5 milijuna dolara.

Uvjeti proizvodnje luka

Pri uzgoju luka potrebno je nastojati da se što bolje razviju mesnati listovi lukovice koji imaju specifičnu aromu i hranjiva i ljekovita svojstva. Optimalna je temperatura nicanja sjemena 15⁰ C, minimalna je 1-2⁰ C, a maksimalna 30⁰ C. Optimalna temperatura za uzgoj luka kreće se između 18 i 22⁰ C. Luk reagira nepovoljno na visoke temperature u razdoblju rasta nadzemnog dijela lukovice. U početku vegetacije luk treba dosta vode, ali u fazi formiranja lukovice prevelika vlaga može biti štetna.

Luk se može uzgajati iz lučica, iz sjemena i iz rasada. U mediteranskom području sadi se što ranije u proljeće, u veljači. Sadi se na ravnim površinama i gredicama. Razmaci među redovima najčešći su od 20 cm i u redu 10-15 cm. Na 1 ha treba 500-1.200 kg lučice, što zavisi o razmaku i težini lučice.

Tehnološki sazrije na koncu srpnja ili početku kolovoza, što se vidi po sušenju vrhova listova. Bere se čupanjem ili laganim potkopavanjem ili posebnim strojevima za vađenje luka. Na jedan (1) ha mogu se postići prihodi od 15-40 t.

Uzgoj direktnom sjetvom na ovom području sije se u veljači. Bere se u kolovozu, a prihodi se kreću od 30 do 40 t/ha.

Mladi luk sadi se u proljeće iz lučica promjera 2,5-3 cm. Sadi se dosta gusto i za 1 ha treba 2.000-6.000 kg lučica. Bere se kada lišće naraste od 25 do 40 cm dužine, obično 1,5-2 mjeseca nakon sadnje.

Uvjeti proizvodnje češnjaka

Češnjak je mnogo otporniji prema zimi i mrazu od crvenog luka, i to zbog čvršćih ovojnih listova. Optimalna temperatura rasta češnjaka je od 18 do 22⁰ C, a u razdoblju dozrijevanja 26⁰ C. Češnjak treba jako puno svjetla, pa ne smije biti ničim zaklonjen. Treba također dosta vlage u tlu.

Jesenski se češnjak sadi u listopadu, a proljetni u veljači. Za 1 ha treba 500-800 kg češnjeva. Češnjak niče već za 10-15 dana. Jesenski češnjak dozori na koncu srpnja i u prvoj polovici kolovoza, a proljetni dozori u srpnju. Na 1 ha dobije se prihod do 10 t.

2.6.3 Uzgoj plodovitog povrća

Uvjeti proizvodnje rajčice

Rajčica je jedna od najraširenijih povrtnih kultura u svijetu zbog svoje višestruke upotrebe.

Nutritivno je vrlo bogata i hranjiva namirnica. Rajčica potječe iz tropskih područja Amerike, pa je prema tome vrlo osjetljiva prema niskim temperaturama. Već pri temperaturi od 0° C biljka je više ili manje oštećena. Zato se uzgaja na otvorenom onda kada nema mraza.

Najčešće se uzgaja iz rasada, ali se može uzgajati i direktnom sjetvom. Za ranu proizvodnju na otvorenom ima prednost područje Sukošana gdje je moguća ranija sadnja i raniji početak zriobe, pa prema tome postizanje bolje cijene na tržištu. Na našem području za ranu proizvodnju na otvorenom sije se koncem siječnja ili početkom veljače u topla kljajališta ili u sandučiće u stakleniku ili grijanom plasteniku i to obično rane hibridne sorte.

U ranom uzgoju na ovom području berba počinje početkom lipnja i traje do konca srpnja. Ljetni uzgoj počinje početkom srpnja i traje do prvog mraza. Prihodi ranih sorti kreću se od 15 do 30 t/ha, a u ljetnom uzgoju do 50 t/ha.

Uvjeti proizvodnje paprike

Paprika je jedna od vrsta plodovitog povrća najbogatijih vitaminima, vrlo tražena i cijenjena u kulinarsvu. I paprika potječe iz tropskih područja Amerike, pa podjednako treba toplinu kao i rajčica. Još je osjetljivija prema niskim temperaturama, čak i one iznad 0° C mogu izazvati velike zastoje u rastu.

Rana paprika iz mediteranskog područja počinje se brati u drugoj polovini lipnja i bere se do prvog mraza, ako se intenzivno navodnjava i prihranjuje. Ako želimo brati crvene plodove, berba počinje oko tri tjedna kasnije, a ukupni prihod je za 20% - 30% manji nego ako se beru tehnološki zreli (žuti ili zeleni) plodovi. Uz dobru njegu, paprika može dati prihod od 30 - 50 t/ha.

2.6.4 Uzgoj blitve

Blitva je dvogodišnja biljka. U prvoj godini razvije dubok i razgranat korijen, a u drugoj godini razvije se razgranata cvjetna stabljika visine do 1,2 m. Blitva se uzgaja radi lišća, a koristi se i plojka i peteljka. Blitva ima veliku mogućnost prilagodbe tlu i klimi. Minimalna je temperatura klijanja 5° C, a optimalna 16 - 24° C.

Blitva se može početi brati oko 60 dana nakon sjetve ili oko 30 dana nakon presađivanja. Mlada se blitva čupa s korijenom paralelno s prorjeđivanjem. Pri uzgoju na većim površinama za preradu blitva se može kositi kombajnima za špinat. U tom se slučaju ostavlja gušći sklop (15 - 20 biljaka po metru četvornom), a uz navodnjavanje moguća su 2 - 3 otkosa. Ovisno o uvjetima uzgoja, dobar usjev blitve može dati prinos 30 - 60 t/ha.

Projekt 2.7: Voćarstvo i maslinarstvo

Naziv projekta:	Voćarstvo i maslinarstvo
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.1 Mjera 1, 2 i 5
Vrijednost projekta:	-
Nova radna mjesta:	-
Investitor:	Privatni investitori / Općina Sukošan

Područje Općine Sukošan ima prikladne ekološke uvjete (klimu i tlo) za uzgoj brojnih voćnih vrsta. U prioritetne voćne vrste sa aspekta ekoloških i tržišnih prilika spadaju: maslina, višnja, maraška, breskva i nektarina, trešnja, smokva i bajam. Osim ovih moguća je proizvodnja ljetne jabuke, stolne šljive i marelice.

Vlada RH je rekla da će do 2012. potaknuti sadnju 8000 hektara voćnjaka. Nužno je podignuti još 2700 ha pod jabukama, 2500 ha pod breskvama, 2000 ha pod kruškama, 700 ha pod višnjama i trešnjama, te 500 ha pod šljivama.

Višnju marasku preporučuju saditi u trokutu Makarska-Zadar-Benkovac, premda najbolju kakvoću postiže na Braču i oko Brele.

O nejasnoći među "voćnim" podacima svjedoči i postojeća statistika. Naime, u Smjernicama razvoja voćarstva od 2008. do 2013. rabe podatak iz 2008. o voćnjacima na 47.000 hektara, dok ta ista statistika u lipnju 2011. iznosi podatak o samo 20.608 ha voćnjaka. Na 5181 ha su jabuke, šljive na 4548, te orasi na 2946 ha. Između 1000 i 2000 ha imaju još nasadi mandarina, lješnjaka, višnje te zajedno breskve i nektarine. Naranče su na tek 41 ha, smokve na 186, marelice na 168, trešnje na 311 te kruške na 671 ha.

2.7.1 Uzgoj bajama

Bajam je vrlo hranjivo, energetski bogato, te cijenjeno i traženo voće na domaćem i inozemnom tržištu. Sadrži vitamine, bjelančevine, ugljikohidrate, kvalitetne masnoće, mineralne i aromatične tvari.

Radi visoke energetske vrijednosti i posebne ugodne arome potražnja je u stalnom porastu. Bajam se široko primjenjuje u prehrambenoj industriji, najviše u konditorskoj, proizvodnji čokolade, kolača, sladoleda, farmaceutske industriji, kozmetici itd.

U proizvodnji bajama kao i u maslinarstvu, Sredozemlje je s Italijom i Španjolskom dugo prednjačilo. Veći su proizvođači još Iran, Maroko i Portugal. U Sjedinjenim Američkim Državama proizvodnja je brzo rasla, pa danas u ukupnoj svjetskoj proizvodnji koja premašuje 200.000 t, sudjeluju s više od 50%.

Neke zemlje bilježe i pad proizvodnje. Najveći pad proizvodnje ima Italija. U Kaliforniji, gdje u SAD ima najviše nasada bajama, nasadi se natapaju.

Već duže vrijeme mi imamo oko 700.000 stabala, čiji urod od oko 700 tona zadovoljava manje od petine potreba. Zato se, uz korištenje nadomjestaka, godišnje uvozilo i do 400 tona jezgre. Uz to domaća proizvodnja je niska i nestabilna, jer prevladavaju ranocvatne odlike, koje u vrijeme cvatnje i poslije oplodnje stradavaju od niskih temperatura. Najveći

dio sadašnjih stabala bajama posađen je na škrtim tlima, gdje druge kulture nisu mogle rasti. Novi bademici sade se kasnocvatućim sortama, da bi izbjegli mrazove i dali plodove bolje kakvoće. Ovo područje ima prirodne uvjete za uspješan uzgoj bajama, kratko ćemo opisati osnovne parametre ove proizvodnje.

U suvremenim bademicima prevladava uzgojni oblik kotlasta krošnja ili vaza. Važno je istaknuti da se primarne skeletne grane formiraju na 50-60 cm visine. Razmaci sadnje variraju ovisno o plodnosti i tipu tla, pa se preporučuju 6-7 m x 5-6 m.

Kod analize troškova ulaganje u podizanje bademika godinu prije sadnje i prve tri godine uzgoja do početka rađanja, troškovi se penju od 75.000 do 100.000 kuna po hektaru. U ovim troškovima veliki udio je ljudski rad. Pete godine i dalje potrebno je nastaviti održavati nasad: okopavanjem, gnojdbom, prskanjem, rezidbom i po mogućnosti natapanjem, te pravovremeno izvršiti berbu.

Redoviti troškovi proizvodnje: materijal, traktorski rad i ljudski rad, računaju se od pete godine starosti nasada, tj. kada se postigne trećina punoga uroda nasada i oni iznose 25.000-40.000 kuna. Od pete do osme godine potrebno je i do 500 sati rada, te do 70 sati strojnoga rada.

U četvrtoj godini postiže se 25% od ukupnog roda. Pravi rezultati vidljivi su poslije sedme godine, kada je redovit urod preko 70% od pune proizvodnje, pa se počinju vraćati uložena sredstva. Puni rod nasada očekuje se u osmoj godini ekonomskog vijeka.

Četvrte godine na jednom hektaru ostvaruje se 500 kg, pete godine 1.000 kg, šeste 1.300 kg, sedme 1.700 kg, a osme godine 2.000 kg jezgre po cijeni od oko 40 kuna za kilogram što iznosi oko 80.000 kuna. Obzirom da je životni vijek bajama 25, pa i više godina, uz redovito održavanje bademika, efekti su u dugom razdoblju vrlo povoljni.

Uzgoj na jednom hektaru traži malo rada, pa ga lako može obaviti manja obitelj kao hobby. Potrebno je uzeti i u obzir poticaje za podizanje nasada bajama. Plantažnim sustavom uzgoja obiteljska gospodarstva se profesionaliziraju, te imaju bolji agrotehnički nadzor uzgoja, olakšanu berbu, lakši plasman i bolje ekonomske rezultate. Suvremeni bademik uz primjenu agrotehničkih mjera i rokova daje dobar urod, a gospodarstvo ostvaruje financijsku dobit od cca 35.000 kuna po 1 hektaru nasada bajama.

2.7.2 Uzgoj smokava

Od oko 1.500.000 t svjetske proizvodnje smokve više od 80% proizvodi Sredozemlje. Najveći proizvođači i izvoznici su Turska, Grčka, Italija, Alžir, Maroko i Španjolska. Poslije masline, smokva je najraširenija voćka od Istre do Dubrovačkog primorja, a u manjoj mjeri u Dalmatinskoj zagori i neretvanskoj dolini (sve do Konjica). S oko 855.000 stabala polovicom osamdesetih godina, broj rodnih stabala smanjen je na oko 600.000.

Proizvodnja smokava u Hrvatskoj je stagnirala, suhe smokve se u većoj mjeri uvoze nego izvoze, a cijena svježih smokava na nekim je istarskim i primorskim tržnicama dosegla i do 100 kuna za kilogram.

Suhe smokve se najviše uvoze iz Turske, zatim Sirije, Mađarske, Kine, Italije, Grčke i Islanda. Uvoznici suhih smokava iz Hrvatske su BiH te Njemačka, Crna Gora i Austrija. Uvoz suhih smokava u 2007. je iznosio 412 tona u vrijednosti 1,04 milijuna američkih dolara, a

izvezeno je 30 tona u vrijednosti 92.165 dolara. Svježih smokava je tijekom 2007. uvezeno 5 tona za 10.036 dolara uglavnom iz Italije.

U Hrvatskoj je 2006. godine proizvedeno ukupno 2.039 tona smokava. U Hrvatskoj nema većih nasada smokava i kapaciteta za preradu, a uglavnom se proizvode u obiteljskim domaćinstvima.

Smokve kod nas proizvode obiteljska gospodarstva bez većih preradbenih kapaciteta. Malo je voćnjaka smokve. Uglavnom raste pojedinačno ili po nekoliko desetaka stabala, često u okviru vinograda.

Obzirom da postoje dobri uvjeti za uzgoj smokava na području Općine Sukošana potrebno je razmotriti mogućnost uzgoja smokvi ne samo kao nekoliko stabala, nego podizanjem i većih nasada smokava interesantnih za komercijalna gospodarstva.

Plodovi smokve imaju veliku dijetoterapijsku i hranjivu vrijednost, a ljekovitu za bolesti želuca, slabokrvnost itd.. Troše se svježi, suhi, kao marmelada, džem, slatko, kompot, žele i sok. Sok je osvježavajući i hranjivi napitak, koji je kakvoćom i širinom primjene jednak drugim vodnim napitcima. Od smokve se isto tako radi dobra rakija.

Neiskorištene su velike mogućnosti preradbe (napitci, džemovi, kompoti, rakije). Posebice je važno pravilno sušenje i otprema. Dobro sušena i pakirana smokva uvijek se dobro prodaje na inozemnom i domaćem tržištu kao ukusno, zdravo i hranjivo voće.

Značajne količine sušene smokve se u Hrvatsku uvoze (30% ukupnog uvoza sušenoga voća). Preradba u domaćinstvu nije isplativa zbog nedovoljne opreme i malih kapaciteta. Nabava suvremenih tehnoloških linija za preradbu i pakiranje sušene smokve u otkupnim središtima, u privatnom ili zadružnom vlasništvu, rješenje je za oživljavanje i razvitak proizvodnje smokve u Hrvatskoj.

Smokva je suptropska voćka. Područje uspješnog uzgoja smokve proteže se do 400 m nadmorske visine. Smrzava na -10 do -22° C. Otpornost ovisi o stanju voćke, ishrani, tlu i vlazi. Nekada se preporučivao uzgoj smokava u združnoj sadnji s vinovom lozom ili maslinom.

Uzgoj smokvi namjenjen tržištu traži slobodan uzgoj smokvi s prirodno oblikovanim krošnjama. Visina debla za bujne sorte je 100 cm, a za manje bujne 60 do 80 cm. Novi voćnjaci smokava se sade s razmakom od 6 m između redova i od 4 do 5 m u redu (od 330 do 460 stabala po hektaru). Gusti sklop daje ranije i prosječno veće urode. Smokovik treba tri do četiri puta godišnje kositi i održavati.

Smokva počinje rađati treće godine nakon sadnje. Gospodarsku vrijednost smokvik dobiva, ovisno o sorti i tehnologiji, pete ili sedme godine. Redovita rodnost počinje nakon osme godine i traje dulje od 50 godina. Plodovi se beru u više navrata, jer ne dozrijevaju u isto vrijeme. Vrlo su osjetljivi, pa ih treba pažljivo brati. Za sušenje se beru kada se počinju smežuravati. Na tržište se iznose plodovi prve, druge i ekstra klase.

Prosječna ulaganja u hektar smokvika su oko 100.000 kuna. Budući da ulaganje traje četiri godine, manje je od uobičajenih za osnutak voćnjaka drugih voćnih vrsta u sredozemnoj Hrvatskoj. Smokva je nezahtjevna suptropska voćka. Koristi li se vlastiti rad uz racionalizaciju utroška materijala, novčani izdaci kod osnutka smokvika su oko 65.000 kuna.

U punoj proizvodnji su prosječni godišnji troškovi rada i materijala oko 25.000 kuna po hektaru. Veleprodajne cijene svježih plodova smokve su oko 6,00 do 8,00 kuna za kilogram. Prosječni godišnji prihodi u razdoblju pune rodnosti (7 do 35 godine) su između 60.000 i 80.000 kuna. Godišnji rashodi iznose oko 35.000 kuna, očekivani godišnji bruto dobitak je između 30.000 i 35.000 kuna po hektaru voćnjaka. Potrebno je uzeti u obzir i državni poticaj za podizanje 1 ha smokvika.

Uz bolju valorizaciju, tržno usmjerenje, odabir kvalitetnijih sorti i poštivanje agrotehničkih mjera suvremenog uzgoja, smokvu je na području Općine Sukošan moguće uzgajati plantažno. Plantažnim sustavom uzgoja obiteljska gospodarstva se profesionaliziraju, to imaju bolji agrotehnički nadzor uzgoja, olakšanu berbu, lakši plasman i bolje ekonomske rezultate.

2.7.3 Uzgoj višnje-maraske

Višnja "Maraska" je značajna i od davnine poznata voćna vrsta Dalmacije. Uzgoj maraske u Dalmaciji je vezan uz likerski proizvod "Maraschino" čija proizvodnja datira od početka 16. stoljeća.

Uzgoj maraske povijesno je ograničen na dio srednje i sjeverne Dalmacije. U Zadarskoj županiji mjesta značajnijega uzgoja maraske su: Stankovci, Smilčić, Biljani, Škabrnja, Sukošan, Zemunik i Bibinje.

Na širenje voćnjaka zasađenih maraskom i veću proizvodnju djeluju: visoke otkupne cijene ploda, jer je pojačano zanimanje u svijetu; skromni zahtjevi maraske u odnosu na tlo i klimu; rentabilnost proizvodnje u dalmatinskom kršu; rana i redovita rodnost; i male potrebe suzbijanja bolesti i štetnika u odnosu na vinovu lozu i maslinu.

Proizvodnja maraske posljednjih godina stagnira, jer opada zanimanje proizvođača. U posljednje vrijeme tvrtka „Maraska“ ulaže velike napore u obnovu ove proizvodnje na vlastitim plantažama, ali i davanjem sadnog materijala budućim kooperantima uzgajivačima. Tvrtka „Maraska“ garantira otkup, a otkupne cijeni su postigle solidnu razinu od oko 6,00 kn/kg, te su dosta stabilne.

Od 7.000 tona maraske početkom osamdesetih godina, proizvodnja je pala na oko 1.000 tona. Oko 80% proizvodnje maraske se izvozi u obliku likera, najviše u SAD i Italiju, a manje u Njemačku, Austriju, Francusku, Dansku i Nizozemsku.

Posebna aroma ploda, koja se prenosi na liker "Maraschino" svojstvena je samo maraski uzgojenoj na području sjeverne i srednje Dalmacije. U industriji se koristi meso ploda, koštica i list. Paletu proizvoda čine likeri Cherry brandy i Marasca cherry, destilat, desertna višnjina vina, bezalkoholni vitaminski sirup (Amarena), konzervirani plod u liker, aromatizirana čokolada, kompot, žele i pekmez. Maraska ima veliku vrijednost i kao dodatak poboljšivač u prehrambenoj industriji.

Maraska je rasprostranjena u području Dalmacije do pretežno 200 m nadmorska visine. Srednje mjesečne temperature u uzgojnom području maraske kreću se od 13° C do 18° C. Apsolutne maksimalne temperature penju se u ljetnim mjesecima i do 40° C, a apsolutne minimalne temperature spuštaju se zimi i do -18° C. Voda joj je potrebna u svim fazama vegetacije od cvatnje do zriobe plodova.

U daljnjem širenju i sadnji novih površina marasku treba saditi u čistim voćnjacima koji omogućuju barem polumehaniziranu berbu tresaćima. Maraska se uzgaja u prostornim uzgojnim oblicima. Radi mehanizirane berbe visina debla treba iznositi oko 1 m (0,50 - 0,80 cm). Razmak sadnje višnje maraske na podlozi rašeljke i eventualno višnje treba biti 5,5 - 6,0 m (između redova stabala) i 4,0 - 4,5 m (između stabala u redu) na dubokim i srednje dubokim tlima i 5,0 - 5,5 m (između redova stabala) i 3,5 - 4,0 m (između stabala u redu) na plitkim tlima.

Potrebna ulaganja za nasad su 70.000 do 90.000 kuna. Udio troškova rada je oko 40%. Radom članova domaćinstva za taj se postotak smanjuju novčani izdatci. Najveće troškove sadnje čine priprema tla (obrada i meliorativna gnojidba), sadnice i njega do pune rodnosti. U ukupnim potrebnim troškovima za novi nasad udio prve godine je 65%, druge 30%, treće 15% i četvrte godine 10%.

Maraska dolazi u rod u četvrtoj godini. U početnom razdoblju urod je do 10 kg po stablu, a prosječan urod je oko 20 kg po stablu do 25-te godine starosti stabla.

U punoj proizvodnji prosječni godišnji troškovi uzgoja, rad, materijal i amortizacija, su oko 60.000 kuna po hektaru. Više od 50% troškova rada odnosi berba. Veleprodajne cijene maraske su od 5 do 7 kuna za kilogram. Prosječan godišnji prihod je od 90.000 do 110.000 kuna.

Ukupni rashodi su od 50.000 do 70.000 kuna. Godišnje možemo očekivati dobitak između 35.000 i 50.000 kuna po hektaru proizvodnje. Poticaj za podizanje 1 hektra višnje maraske na ovim područjima iznosi 22.700 kuna.

Uzgoj maraske osigurava stabilnu zaradu zbog sigurnog plasmana za preradu u tvornicu „Maraska“ Zadar. Uzgojem maraske zapošljava se stanovništvo, obiteljska gospodarstva ostvaruju dobit, stoga je ova proizvodnja društveno korisna i ekonomski isplativa.

2.7.4 Uzgoj maslina

Vrijednost masline kao mediteranske voćne vrste, hranjiva i ljekovita vrijednost ploda masline i maslinova ulja, tradicija uzgoja maslina u našem priobalju, te visoka cijena ulja, razlog su za donošenje odluke o podizanju novih maslinika i obnovi starih maslina. Maslinarstvo je danas iznimno profitabilna grana. Da bi posve uspjeli u ovoj proizvodnji potrebno je puno znanja, strpljivosti i marljivog rada, te prihvaćanja suvremenih načela proizvodnje maslinova ploda i ulja.

U tekstu je dat osvrt na maslinik na prostoru od 1 ha u intenzivnom nasadu, broj stabala 200, trajnost nasada 50 godina.

Ova proizvodnja na području Općine Sukošan moguća je na prostorima zaklonjenim od direktnog utjecaja bure, gdje bi bilo moguće osim na vlastitim površinama pokrenuti ovu proizvodnju i na dijelovima prostora Hrvatskih šuma omogućujući poduzetnicima dugogodišnju koncesiju zemljišta.

Na prostorima gdje nije moguća intenzivna proizvodnja, uzgoj će biti poluintenzivan, što podrazumijeva manji broj stabala po hektaru, pa s tim u svezi i nešto lošiji prinos i financijski rezultat.

Ako se maslinik podiže na tlima, gdje se može obaviti duboko oranje, tzv. rigolanje na 60-90 cm dubine, priprema tla obavlja se jakim traktorima snage od 80-200 KS. U tlima tzv. kamenjarima može se također obavljati duboko oranje snažnim traktorima, tzv. riperima, nakon čega slijedi usitnjavanje kamena koji pri oranju izbije na površinu. Kamen se usitnjava s pomoću snažnih traktora od najmanje 100-250 KS i drobilice kamena radnog zahvata 1-2 m u širini i 20-30 cm u dubini.

Jame se kopaju bagerom ili pikamerom na jako skeletnim tlima. Ovi strojevi specijalnih namjena vrlo su skupi, te se u pripremi tla koriste iz usluge. Za agrotehniku održavanja maslinika do 200 stabala potrebno je imati slijedeću opremu i strojeve: male i velike škare za rezidbu; malu ručnu pilu; lednu prskalicu; mreže za berbu; ledni raspršivač; veliki motokompresor s malim i velikim škarama, tresać grana sa štapom, te motokultivator s priključcima za obradu tla ovisno o terenu; i prijevozno sredstvo za odvoz i dovoz materijala.

Maslinari koji imaju više od 200 stabala moraju imati profesionalniju opremu, tj. strojeve za rezidbu, berbu i zaštitu većih kapaciteta, a za obradu tla traktor najmanje 40 KS s potrebnim priključcima. Maslinari ne moraju imati sve potrebne strojeve, jer ih mogu koristiti iz usluge ili udruživanjem kroz udruge ili zadruge.

Sadnja se vrši najčešće u smjeru sjever-jug. Razmak između redova i razmak između sadnica je 7 m. Na 1 ha uzgaja se 200 maslina-intenzivna proizvodnja. Sorta se izabire ovisno o mogućnosti nabavke (Orkula, Sitnica, Leccino, Coratina, Carolea, Pendolino). U sklopu je potrebno posaditi 10% oprašivača. Uspjeh nasada ovisi o njezi sadnica u prvim godinama života. Ako se ne ugradi sustav navodnjavanja mora se svaki tjedan dovoziti voda i zalijevati nasad.

Berba se obavlja kada plodovi postignu punu pigmentaciju, jer tada sadrže najveću količinu ulja, a ujedno su najkvalitetniji. Po potrebi berba se obavlja u više navrata ovisno o dozrijevanju plodova. Berbu se obavlja upotrebom stroja tresaća koji tresu grane ili cijelo stablo pri čemu plodovi padaju na prostirku postavljenu ispod krošnje. Zreli plodovi masline sadrže 40-45% vode i 18-25% ulja ovisno o osobinama sorte.

Troškovi podizanja i održavanja nasada u prve četiri godine iznose oko 100.000 kn po hektaru, od čega priprema tla oko 16.000 kn, sadnja oko 17.000 kn, radovi u masliniku u prvoj godini oko 17.000 kn, u ostale 3 godine između 8.000 do 9.000 kn godišnje. Ostali troškovi uključuju zakup zemlje, kamate, amortizacija i ostalo u iznosu od oko 20.000 kn.

Potencijalni prihodi iznose oko 84.000 kn za 1.200 litara djevičanskog ulja koji se može dobiti na 200 stabala, te poticaj od države za 200 stabala u iznosu od oko 7.000 kn. Potencijalni godišnji rashodi iznose oko 30.000 do 35.000 kn. Potencijalna bruto dobit može iznositi oko 55.000 kn godišnje.

Iz priloženog se može zaključiti kako se ulaganje u maslinik vraća za dvije godine pune rodnosti maslina. Mala su ulaganja u osnovna sredstva mehanizacije. Maslinik je trajni nasad koji traje 50 godina, te osigurava egzistenciju i slijedećim generacijama. Do 200 stabala je hobi proizvodnja, stoga je preporuka poduzetnicima povećanje proizvodnje na 2 ha i više, čime će akumulirati dodatna financijska sredstva, komercijalizirati se i zaposliti nove djelatnike.

Projekt 2.8: Uzgoj koza (i ovaca)

Naziv projekta:	Uzgoj koza (i ovaca)
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.1 Mjera 1, 2 i 5
Vrijednost projekta:	iznad 600.000 EUR
Nova radna mjesta:	10 do 15 radnih mjesta
Investitor:	Privatni investitori

Zadarska županija vodeća je u Hrvatskoj po uzgoju malih preživača i ukupno je registrirano 1.975 uzgajivača i 110.480 životinja. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju moraju se zadovoljiti strogi kriteriji kako bi se ovčari-kozari mogli nositi s konkurencijom proizvodnih sustava drugih razvijenih europskih stočarskih zemalja.

Područja Zadarske, Ličko-senjske i Šibensko-Kninske županije raspolažu s nekoliko pogona za preradu mlijeka. Svi oni imaju veliku potrebu za nabavkom sirovog kozjeg (i ovčjeg) mlijeka kojega na ovim područjima nema u dovoljnim količinama, iz razloga što do sada nije bio kvalitetno organiziran otkup. Na području Općine Sukošan postoje preduvjeti za bavljenje ovom proizvodnjom.

Izgradnjom objekata, te nabavkom opreme stvaraju se uvjeti za kupnju rasplodnog stada, čime bi proizvodnja mlijeka i jarećeg (i janječeg) mesa na farmi mogla započeti. Treba predvidjeti mogućnost proširenja kapaciteta i povećanja broja grla, jer je bolje da uzgajivač počne sa manjim stadom, kako bi naučio o ovoj proizvodnji, a time i smanjio rizik od neuspjeha.

Ovčarstvo i kozarstvo u Hrvatskoj dugo nisu smatrani razvojnom granom, stoga treba i dalje nastojati na povećanju i osuvremenjivanju ove proizvodne grane kako bi ona dobila mjesto u gospodarstvu koje zaslužuje. Za ovo područje i njegov gospodarski položaj oživljavanje ovčarstva i kozarstva ima osobiti značaj.

Nezamisliva je uspješna i rentabilna kozarska i ovčarska proizvodnja bez dovoljno pašnjaka (trave i brsta), najjeftinije hrane za koze (i ovce). Cijelo područje izrazito je bogato grmolikim raslinjem. Osnovno stado kod nas na Jadranu treba činiti domaća šarena koza, nekada nazvana Balkanska ili domaća oplemenjena koza, podjednakih mogućnosti proizvodnje mlijeka i mesa, pa su proizvodni i uzgojni ciljevi proizvodnja mesa, mlijeka i sira. Nakon klanja i odbića ženske rasplodne jaradi, izmuženo mlijeko kao značajan izvor dohotka se prerađuje u punomastan tvrdi i meki kozji sir ili prodaje sirani.

Osnovni život domaćinstva osigurava kod nas oko 120 rasplodnih grla s podmlatkom. Ovisno o klimi, veličini i kakvoći zemljišta, ovdje se preporučuju farme 120-300 grla, sukladno čimbenicima učinkovitosti kozarske proizvodnje obiteljskoga gospodarstva (proizvodni kapaciteti, stalna uposlenost dva radno djelatna člana, tržište nabave i prodaje, visina ulaganja, i slično).

Proizvodnja jarećeg (i janječeg) mesa, svježeg kozjeg (ovčjeg) mlijeka kao primarne djelatnosti i proizvodnja ženskog rasplodnog podmlatka, te proizvodnja stajskog gnoja kao sekundarne djelatnosti. Trenutno su u Hrvatskoj meso i mlijeko, osobito kozje, traženi proizvodi, pa se ovoj proizvodnji pridaje velika važnost.

Otvorene su razvojne mogućnosti ovog projekta koncepcijom izgradnje farme. Uz malu nadogradnju povećava se kapacitet za 50%. Proizvodnjom vlastitog rasplodnog pomlatka, koji djelom služi za remont stada, a djelom se stvara višak čime se omogućuje prodaja ili povećanje matičnog stada ovisno o potrebama.

Potrebna veličina štale je 250 do 500 m² prostora ovisno o veličini stada, dimenzija 25 m x 20 m, te visina do oluka 3 m. Unutrašnjost šale treba biti podijeljena na dva djela između kojih je valov i krmne jaslje. Svi podovi trebaju biti betonirani grubljim betonom.

Stočar uzgajivač treba osigurati oranice, pašnjake, livade, staje, spremnik koncentrirane hrane, sjenik, silos, osnovnu poljoprivrednu mehanizaciju i mužnu opremu. Uz prostor za stoku, u staji se može urediti izmuzište i spremnik koncentrirane stočne hrane.

Po kozi je potrebno od 1,4 do 1,8 m² podne površine, po jaretu 0,5 m² i od 2 do 4 m² po jarcu. Objekt mora imati mjesta za 12 do 20 prostora za jarenje koji se mogu demontirati odmah nakon jarenja.

Hranidba koza se temelji na voluminoznoj krmi: sijenu i zelenoj krmi (brstu i paši). Jarad se hrani za rasplod i tovi do težine od 24 do 28 kg. Na tržište se iznose u dobi od 4 do 6 mjeseci. U tovu se u prosjeku po jaretu potroši 20 kg koncentrata, 20 do 25 kg sijena i oko 210 kg paše.

Sastav stada (I) kozarske farme za proizvodnju mlijeka i jarećeg mesa uključuje 120 koza, 4 jarca i 18 jarica za remont stada što daje ukupno 144 grla. Sastav stada (II) kozarske farme za proizvodnju mlijeka i jarećeg mesa uključuje 250 koza, 8 jarca i 38 jarica za remont stada što daje ukupno 296 grla.

Nezamisliva je uspješna i rentabilna kozarska proizvodnja bez odgovarajućih pašnjaka. Najveći dio ukupnoga godišnjega obroka koza je paša. Za proizvodnju sve potrebne voluminozne i veći dio koncentratne krme, za osnovno stado od 120 koza, pripadajući rasplodni pomladak i jarce potrebno je oko 30 hektara poljoprivrednih površina: pašnjaci i livade za pašu i sijeno za zimu. Oko 5 ha oranice za proizvodnju koncentratne krme. Za stado od 250 koza potrebno je oko 80 ha, a za 500 koza oko 140 ha oranica, pašnjaka i livada.

Za osnovno stado od 120 rasplodnih grla s pomlatkom i jarčevima dovoljna je osnovna, kod nas uobičajena poljoprivredna mehanizacija (traktor, kosa, sakupljač sijena i traktorska prikolica). Za uzgoj većega broja grla potrebno je proširiti strojni park, posebice opremom za spremanje stočne hrane (balirka, prevrtač sjena). Od opreme za koze najvažniji su oprema za pregonske pašnjake, gdje je to moguće (električni pastir, žica s izolacijom) i mužna oprema (mužni uređaj s elektromotorom, vakum crpka i hladnjak za mlijeko).

Za predviđene poslove na farmi za proizvodnju jarećeg mesa i kozjeg mlijeka kapaciteta 300 rasplodnih koza potrebni su sljedeći djelatnici: voditelj-vlasnik (1), mužač (1) i radnik u proizvodnji (1), te honorarni suradnici dipl. ing. agronomije-stočarstva i veterinar.

Kod farmi manjeg kapaciteta radna snaga se smanjuje na pola. Za farmu kapaciteta od 300 do 500 koza proizvodnog usmjerenja samo za meso, dovoljan je jedan djelatnik i vlasnik, uz angažman sezonski još jednog djelatnika.

Uz ovcu, koza je na ovim područjima bila glavni opskrbljivač pučanstva mlijekom i mliječnim

proizvodima, poglavito sirom. Mogućnosti plasmana domaćim i stranim turistima izrazito su visoke. Zbog sve većih zahtjeva i potreba za higijenom preporučuje se prodaja mlijeka siranama ili otvaranje vlastite mini sirane kapaciteta do 50.000 litara na godinu.

Cijena objekata primjerenih suvremenom uzgoju koza su od 1.500 do 2.800 kuna po rasplodnom grlu. Iznos se može smanjiti do 50% štednjom materijala i vlastitim radom. Osnovni strojevi i oprema vrijede oko 220.000 kuna, a sva preporučena mehanizacija za stado od 500 rasplodnih koza 390.000 kuna. Vrijednost osnovnoga stada računa se na temelju prosječne veleprodajne cijene za domaću kozu od 800 do 1.000 kuna po grlu i 1.200 kuna za rasplodnoga jarca. Mužnu opremu se odabire prema kapacitetu farme, a nabavne cijene su od 20.000 kuna za jednostavniji sustav, do 50.000 kuna za složeniji sustav. Ukupna ulaganja u preporučene kapacitete farme kreću se od 500.000 kuna do 1.700.000 kuna.

Pravilnikom o poticajima u poljoprivrednoj proizvodnji za kreditirana kapitalna ulaganja predviđen je povrat 25% sredstava, što svakako treba uzeti u obzir prilikom analize ove investicije.

Po ovoj investiciji predviđeno je zapošljavanje 2 - 4 stalna djelatnika, stoga ako se u narednom razdoblju na ovom području izgradi ovakvih 3 do 6 farmi moguće je zapošljavanje cca 15 stalnih djelatnika. Cilj investiranja je izgradnja Kozarske (ili Ovčarske) farme, popunjavanje s matičnim stadom, te stvaranja preduvjeta za proizvodnju jarećeg (ili janječeg) mesa i kozjeg (ili ovčjeg) mlijeka iiii sira.

Projekt 2.9: Izgradnja podruma-vinarije

Naziv projekta:	Izgradnja podruma-vinarije
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.6 Mjera 1 i 3; Prioritet 2.7 Mjera 1; Prioritet 2.8 Mjera 1
Vrijednost projekta:	300.000 EUR
Nova radna mjesta:	2 stalna i 2 sezonska radna mjesta
Investitor:	Privatni investitori / Općina Sukošan

Podrumom nazivamo prostoriju u kojoj se prerađuje, njeguje i uskladištava vino. Starija je vinarska znanost i praksa postavljala čvrst zahtjev da podrumi imaju određenu temperaturu i vlažnost zraka, što se postizalo skupim ukapanjem podruma duboko u zemlju. Suvremeno vinarsko graditeljstvo izgrađuje nadzemne, mnogo jeftinije i prikladnije podrumne upotrebom suvremenih, visokomehaniziranih naprava i uređaja.

I klasična podjela podruma na preradionicu, vrionicu, odjel za mlada vina, odjel za stara vina, odjel za vino u bocama i slično, u industrijskim vinarijama, zbog pojeftinjenja gradnje, boljeg iskorištavanja prostora, ubrzanja radova, olakšanja nadzora, pojednostavljena je kombiniranjem pojedinih odjela, a sve to zahtijeva i potpuna mehanizacija rada u suvremenim podrumima.

Temeljne karakteristike programa Vinarije su: vinarija-podrum kapaciteta 60.000 litara vina; visina investicije u objekt 1.10.000,00 kuna; i visina investicije u opremu 800.000,00 kuna; popunjenost kapaciteta 83% ili 50.000 litara kvalitetnog crnog i bijelog vina sa geografskim podrijetlom; količina prerađenog grožđa 72.000 kg, sa randmanom cca 69%.

Podrumarske prostorije trebaju udovoljavati slijedećim uvjetima: ne smiju biti suviše izložene svjetlu; temperatura ne smije varirati u suviše širokom rasponu, a najpovoljnija je od 10 do 15° C; relativna vlažnost zraka ne smije prelaziti 80%; prostorije moraju imati mogućnost provjetravanja; podovi moraju biti prikladni za održavanje čistoće, a najprikladniji su betonski podovi; prostorije moraju imati tekuću vodu; u podrumskim prostorijama, osim vina, podrumskih sprava i posuda, ne smiju se držati nikakvi drugi proizvodi (npr. kiseli kupus, krumpiri itd.), zato što vino intenzivno upija strane mirise, pri čemu se smanjuje njegova kvaliteta.

Asortiman proizvoda vina morao bi biti: standardna kakvoća stolnih vina za masovnu potrošnju (boce 1 litra), i kvalitetna vina kontroliranog podrijetla (boce 0,75 litara).

Financijsko-ekonomski elementi ulaganja uključuju

- osnovna sredstva: objekt (1.100.000 kn) i oprema (800.000 kn), bez gradilišta koje treba osigurati investitor iz vlastitih izvora;
- obrtna sredstva (300.000 kn) su potrebna kako bi vinarija mogla funkcionirati od početka proizvodnje do prve naplate prodanog vina (oko 120 dana).

Ukupan prihod se sastoji od sljedeće pretpostavke:

Naziv	Količina (kom)	Cijena (kuna)	Iznos (kuna)
Vino 1 lit.	20.000	15,00	300.000,00
Vino 0,75 lit.	40.000	25,00	1.000.000,00
Ukupno	60.000		1.300.000,00

Troškovi proizvodnje uključuju:

- troškovi sirovine (72 tone grožđa) i repromaterijala (60.000 boca, čepova i ostalo) u iznosu od 500.000 kn
- troškovi djelatnika (4) u iznosu od 170.000 kn
- troškovi struje i vode u iznosu od 80.000 kn

Godišnja amortizacija objekta i opreme iznosi oko 115.000 kn. Ostale troškove čine: troškovi marketinga, knjigovodstveni troškovi i ostali troškovi poslovanja, a oni iznose 50.000,00 kuna godišnje. Godišnje kreditne obveze na iznos kredita od 2,2 milijuna kn i kamatu od 5% (rok povrata 10 godina) iznose oko 330.000 kn.

U skladu s navedenim izračun dobitka i gubitka je kao što slijedi:

Ukupni prihod	1.300.000,00 kuna
Ukupni rashodi	1.245.000,00 kuna
- <i>troškovi proizvodnje</i>	<i>750.000,00 kuna</i>
- <i>amortizacija</i>	<i>115.000,00 kuna</i>
- <i>ostali troškovi</i>	<i>50.000,00 kuna</i>
- <i>kreditne obveze</i>	<i>330.000,00 kuna</i>

Razlika primitaka i izdataka 55.000,00 kuna!

Odnosi se na drugu proizvodnu godinu, a nakon isteka počeka kada je ujedno najveća kamata na kredit. Za sve ostale godine kako se smanjuje otplatna glavnica proporcionalno se smanjuju troškovi financiranja (kamate), pa je i financijski rezultat bolji.

U ovoj investiciji predviđeno je zapošljavanje 2 stalna i 2 sezonska djelatnika. Cilj investiranja je izgradnja pogona za preradu grožđa u kvalitetno vino, te njegovo njegovanje, čuvanje, punjenje u boce i plasman na tržište.

Ovaj projekt preporučuje se vinogradarima koji imaju 3 i više hektara vinograda, sa 8 do - 10 ha vinograda bili bi popunjeni kapaciteti vinarije.

Primjer je dat na temelju nabavne cijene grožđa, ako bi vinariji radio vinogradar sa vlastitim grožđem, financijski rezultat bi bio znatno bolji.

Projekt 2.10: Plastenička proizvodnja povrća

Naziv projekta:	Plastenička proizvodnja povrća
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.1 Mjera 1, 2 i 5
Vrijednost projekta:	650.000 EUR
Nova radna mjesta:	2 stalna i 2 sezonska radna mjesta
Investitor:	Privatni investitori / Općina Sukošan

U ovom primjeru prikazana je proizvodnja povrća (rajčica, krastavac i salata) u zatvorenom plasteničkom prostoru, izmjenjujući kulture (salata-rajčica-krastavac) u najoptimalnijim vremenskim razdobljima. Na ovaj način omogućuje se popunjavanje kapaciteta plastenika, upotpunjavanje ponude i stabilnost poslovanja tijekom cijele godine.

Kod izbora sorti stakleničkih (plasteničkih) vrsta rajčice, treba voditi računa o nekoliko osnovnih svojstava, a to su: visoka rodnost, dobra oplodnja, krupnoća i ujednačenost ploda, te otpornost prema bolestima.

Rajčica zahtjeva vrlo plodno tlo, lako topiva i dostupna hranjiva, te rastresitu strukturu. Vertikalni uzgoj rajčice u stakleniku postiže se tako da se svaka biljka veže za žicu vodilicu iznad reda koja se nalazi na 2,5 m visine. Ovim načinom uzgoja osigurava se više osvjetljenja, lakša oplodnja i bolja berba.

Suvremeni način proizvodnje rajčice je na hranjivoj podlozi ili u kamenoj vuni, a zalijevanje hranjivom otopinom s točnim omjerima hranjivih elemenata i pH vrijednošću odvija se sistemom preko kapaljke. Rajčica se bere od ožujka do srpnja. Za to vrijeme uzgoj se odvija na 10-12 etaža, a prinos stakleničke rajčice kreće se od 22-40 vagona/ha.

Krastavac je poslije rajčice najznačajnija povrtlarska kultura u stakleničkoj proizvodnji. U našim uvjetima uzgaja se u zimskom razdoblju jer dosta dobro podnosi nedostatak svjetlosti.

S obzirom na potražnju proizvodnja je najpogodnija i ekonomski najprihvatljivija u razdoblju od mjeseca veljače do kraja svibnja. U tom razdoblju potražnja zelenih krastavaca je najveća, pa je i cijena najpovoljnija. Za proizvodnju u ovom razdoblju sjetva se obavlja krajem 11. mjeseca, a sadnja 4 do 5 tjedana poslije.

Uz optimalno održavanje vodozračnog režima, pravilnu njegu i uzgoj biljke, optimalan sklop i način držanja, pravilnu osnovnu gnojidbu koja mora obilovati velikim količinama organskih gnojiva uz skladan odnos hranjivih komponenti te uz pravovremeno navodnjavanje i prehranjivanje, oblikovanje vrijela i visokorodnih sorti, moguće je postići urod ove kulture od 22-35 vagona/ha.

Salata se lako i uspješno može uzgajati u plastenicima koji su prvenstveno namijenjeni uzgoju osjetljivih plasteničkih kultura. Kao kultura s relativno kratkim vegetiranjem (55-65 dana) veoma se uspješno uklapa u plasteničke plodorede. To je osobito važno za racionalizaciju proizvodnog prostora i radne snage. Zbog skromnijih potreba za toplinom i svjetlom vrlo uspješno se može uzgajati u zimskom razdoblju.

Da bismo salatu brali početkom 12 mjeseca u zaštićenom prostoru, potrebno je sjetvu salate obaviti oko 20. listopada, a presad salate rasaditi mjesec dana poslije. Kako ova kultura ima

dosta kratko vrijeme vegetacije, može se očekivati početak berbe oko 20. prosinca, što posebno ovisi o sunčanom vremenu. Berba se uglavnom obavlja kroz 5-10 dana.

Ukupna investicije u plastenik uključuje osnovna i obrtna sredstva u iznosu od oko 470.000 kn kao što slijedi:

- kupnju i montiranje plastenika čelične konstrukcije, ukupne površine 1.200 m², sa svom potrebnom opremom (termogen, sustav za navodnjavanje i fertirigaciju) po cijeni od oko 280.000 kn;
- izgradnju priručnog skladišta - sortirnice površine cca 60 m² po cijeni od oko 70.000 kn;
- pripreme radove na terenu koji obuhvaćaju: zemljane radove i betonske radove po cijeno od 90.000 kn;
- osigurati trajna obrtna sredstva u iznosu od 40.000 kn.

Materijalni troškovi proizvodnje se procjenjuju na iznos od 75.000 kn, a nematerijalni troškovi na iznos od 15.000 kn. Troškovi proizvodnje uključuju kao što slijedi:

- repromaterijal: osiguranje repromaterijala za pokretanje proizvodnje u prvoj godini (organsko i mineralno gnojivo, sredstva za zaštitu bilja i sjemenski materijal). Nabavna cijena repromaterijala za sve tri poljoprivredne kulture je oko 40.000,00 kn.
- troškove energenata uključujući struju, vodu, gorivo, ulja i maziva iznose oko 25.000,00 kn godišnje.
- ostali materijalni troškovi iznose oko 5.000,00 kn godišnje.
- dva stalno zaposlena djelatnika sa ukupnom bruto plaćom od 120.000,00 kuna godišnje.

Kod nematerijalnih troškova najveća stavka je osiguranje plastenika u iznosu od oko 10.000,00 kn a preostali dio se odnosi na troškove održavanja, čišćenja i reklame. Amortizacija iznosi oko 20.000 kn godišnje. Prosječni ukupni godišnji povrat kamata (5%) i glavnice iznosi oko 80.000 kn na period od 8 godina.

U predviđenom prostoru - plastenika uzgajale bi se tri kulture: rajčica, krastavac i salata tako da se i prihod formira po tri osnove - prodajom navedenih proizvoda:

- prinos rajčice (turnus od II - V mjeseca) iznosi od 15-50 kg/m², prosječni prinosi od 35 kg/m² i prodajna cijena od 4,0 kn/kg, što bi iznosilo: 35.000 kg x 4,00 kn = 140.000,00 kn;
- berba krastavaca (turnus VIII - X mjesec) sa prosječnim prinosom od 55 kg/m² i prosječnom cijenom od 3,00 kn/kg, što bi iznosilo 55.000 kg x 3,00 kn = 165.000,00 kn;
- berba salate (turnus XI - I mjesec) s prinosom od 4,8 kg/m² (16 biljaka/m²) i prosječnom cijenom od 6,00 kn/ kg odnosno: 5.000 kg x 6,00 kn = 30.000,00 kn.

U skladu s izračunom ukupni prihod od proizvedene i prodane rajčice, salate i krastavaca na površini plastenika od 1.200 m² iznosio bi 335.000,00 kn. Ukupni rashod iznosi oko 305.000 kn što daje ukupnu bruto dobit u iznosu od 30.000,00 kn. Kalkulacija pokazuje da projekt ostvaruje pozitivan financijski rezultat, te da će poduzetnik moći otplaćivati kredit i podmirivati druge obveze.

Proizvodnja povrća u manjim plastenicima interesantna je i kao dopunska djelatnost, jer gospodarstvo ostvaruje dodatne izvore prihoda. Plastenička proizvodnja je interesantna jer poduzetnik može imati robu kad je inače nema na tržištu, te tako postići bolju cijenu i višestruko bolje financijske efekte.

Projekt 2.11: Izgradnja uljare za preradu maslina

Naziv projekta:	Izgradnja uljare za preradu maslina
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.6 Mjera 1 i 3; Prioritet 2.7 Mjera 1; Prioritet 2.8 Mjera 1
Vrijednost projekta:	500.000 EUR
Nova radna mjesta:	1 stalno i 4 sezonska radna mjesta
Investitor:	Privatni investitori / Općina Sukošan

Hrvatska raspolaže velikim brojem stabala maslina, ali i pored toga vlastitom proizvodnjom ne podmiruje vlastite potrebe za maslinovim uljem. Osim potreba stanovnika u prehrani, potrebne su veće količine u ribljoj i farmaceutskoj industriji. Stoga se svake godine u Hrvatsku uvozi oko 500 tona maslinovog ulja iz Italije, Španjolske i drugih mediteranskih zemalja. Razvitkom turizma, potrebe za ovim uljem će se svake godine povećavati.

Izgradnja uljare na području Općine Sukošan ima posebno značenje u razvitku toga područja. Uljara bi svojim kapacitetom i asortimanom proizvoda ponudila ulja tipična za ovo područje, zaštićenog geografskog i sortnog podrijetla.

Uljara bi se trebala izgraditi u jednoj od poslovnih zona na području Općine Sukošan gdje najvećim dijelom i prevladavaju ovdašnji maslinici. Proizvodna linija uljare bila bi modulamo izgrađena kako bi se u budućnosti mogao dodati još jedan dekanter s pripadajućim dodatnim dijelovima. Postojeći kapacitet bi se na taj način udvostručio.

Prerada maslina u našim uvjetima počinje u studenom i traje neprekidno 60 do 90 dana. Trajanje sezone prerade maslina ovisi o urodu. Da bi se proizvelo ulje primjerene kakvoće, potrebno je imati dobru zdravu sirovinu i nakon berbe što prije obaviti preradu na suvremenim postrojenjima, koja omogućuju primjenu cjelokupnog tehnološkog postupka od prihvata i pranja maslina do separacije uljnog mošta.

U ovom primjeru razmtrana je linija za kontinuiranu preradu maslina s jednim dekanterom koji radi bez dodavanja tople vode, a maslinovo tijesto razdvaja na dva dijela: ulje i smjesu komina s vegetabilnom vodom.

Kapacitet prerade postrojenja je od 650 do 950 kg ploda maslina na sat. Ako se u račun uzme prosječna prerada od 800 kg na sat, proizlazi da dnevno (24 sata na dan) može preraditi 18 tona plodova masline. Planirani pogon bi u prosjeku radio najmanje 60 dana, pa se kod obračuna njegove rentabilnosti može računati s godišnjom preradom maslina u količini od oko 1.000 tona.

Kompletna linija navedenog postrojenja za kontinuiranu preradu maslina s jednim dekanterom sastoji se od slijedećih dijelova:

- kosa transportna staza dužine 5,5 m s prihvatnim košem za dopremu maslina u praonik;
- centrifugalni aspirator za odstranjivanje lišća i drugih lakših primjesa;
- hidropneumatski stroj za kontinuirano pranje maslina i odvajanje težih primjesa;
- kosi elevator s pužnim vijkom za transport maslina;
- grupa strojeva mlin miješalice;
- centrifugalni dekanter;
- horizontalni pužni vijak s elektromotorom za transport komina;
- kosi elevator za ukrcaj komina;

-
- sisaljka za transport ulja za separataor;
 - centrifugalni separator s automatskim pražnjenjem;
 - kotao za proizvodnju tople vode, kompletiran s pripadajućim dijelovima;
 - električni uređaj i grupa pokrova;
 - vaga s kružom skalom nosivosti 1.000 kg;
 - vaga s kružom skalom nosivosti 500 kg;
 - transportna kolica-tip kornjača;
 - posude za ulje od prokroma zapremnine 1801itara;
 - laboratorijska oprema.

Potrebni radni prostor uključuje prostor za prijem i preradu maslina površine 170 m². To je Odjel uljare u kojem se zaprima, važe i skladišti maslina do prerade. Tu su smješteni strojevi za pripremu mase tijesta, centrifugalni dekanter i separator. Pored toga još ima pomoćni prostor površine 50 m² u kojem se nalazi kancelarija, garderoba, sanitarije i priručni laboratorij. Pored toga u sklopu objekta se još nalazi ostava, skladište, prostor za punjenje i pakiranje ulja površine 180 m². Ukupna površina objekta je oko 400 m².

Za potrebe uljare potrebno je zaposliti jednog stalnog djelatnika i četiri sezonska (3 mjeseca godišnje) što daje ukupno 24 radna mjeseca godišnje. Stalno osoblje bi se izvan sezone koristilo za druge poslove (priprema, sređivanje, održavanje, pružanje odgovarajućih usluga drugim pogonima i korisnicima), dok bi se sezonsko osoblje zapošljavalo u sezoni prerade maslina. Kao savjetnik povremeno bi bio angažiran dipl. ing. agronomije.

Prema procjeni trenutno na području Općine Sukošan ima preko 20.000 stabala maslina, ako računamo po svakom stablu prirod od cca 35 kg dobije se vrijednost od oko 700 t ploda za preradu, što je ako računamo još i okolna mjesta dostatno za popunjavanje preradbenih kapaciteta uljare. Uz redovitu primjenu suvremenih agrotehničkih mjera, u obnovljenim maslinicima postižu se prihodi od 35 kg ploda po stablu.

Svjetska proizvodnja maslina kreće se oko 7 milijuna tona godišnje. Za konzerviranje odnosno za potrošnju plodova za jelo koristi se oko 450.000 tona godišnje, što je oko 7% od ukupne proizvodnje. Ostatak se preraduje u maslinovo ulje.

Proizvodnja maslina u nas porasla je od 13.000 tona na preko 22.000 tona. Prerada maslinova ulja povećala se sa 2.200 na 3.000 tona, dok se potrošnja svježih maslina kreće oko 300 do 400 tona godišnje.

U mnogim zemljama Sredozemlja i u svijetu maslinovo ulje temeljno je ulje u prehrani pučanstva. Primjerice, potrošnja maslinova ulja po stanovniku u Grčkoj je oko 20 litara, u Španjolskoj 11 litara, u Portugalu 7,5 litara, u Tunisu 6,5 litara, dok u Hrvatskoj je potrošnja maslinova ulja oko 0,6 litara uz tendenciju povećanja.

Značajna odlika maslina za jelo je krupan plod s malim sadržajem ulja. Težina ploda je od 6 grama na više, a sadržaj ulja od 12 do 18%. Masline za proizvodnju ulja su bolje koje imaju sitan plod s većim sadržajem ulja u plodu npr. težina ploda 1,5 gram, a sadržaj ulja od 18 do 28%.

Struktura ulaganja u osnovna sredstva se može podijeliti na građevinski objekt i infrastrukturu (1,5 milijuna kn) i opremu (2,0 milijuna kn), što daje ukupan iznos od 3,5 milijuna kn.

Ukupan prihod se procjenjuje na 900.000 kn godišnje (1.000 tona x 900 kn). Ovakav ukupni prihod bio bi ostvaren treću godinu proizvodnje kada se stabilizira proizvodnja, a kreditne obveze dolaze na naplatu.

Ukupni materijalni troškovi koji uključuju vodu, struju i ostalo procjenjuju se na 80.000 kn. Amortizacija iznosi oko 260.000 kn, troškovi plaća oko 120.000 kn, a procjenjeni rashodi financiranja su oko 90.000 kn.

Na osnovi podataka o formiranju ukupnog prihoda, materijalnih troškova, bruto plaća i rashoda financiranja izračunali smo račun dobiti i gubitka treće godine projekta kada dolaze kreditne obveze na naplatu. U skladu s navedenim bruto dobit iznosi oko 350.000 kn.

Projekt 2.12: Uzgoj lavande i eteričnog bilja

Naziv projekta:	Uzgoj lavande i eteričnog bilja
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.1 Mjera 1, 2 i 5
Vrijednost projekta:	-
Nova radna mjesta:	-
Investitor:	Privatni investitori / Općina Sukošan

Hrvatska je u prvoj polovici 20. stoljeća bila svjetska velesila u proizvodnji lavande. Samo s hvarskih polja je između 1935. i 1950. godine dolazilo osam do devet posto ukupne svjetske proizvodnje lavandina ulja.

Uz lavandu i lavandino ulje, može se jeftino proizvoditi ulje iz borovih grančica i iglica, zatim destilirati kadulju, lovor i smilje kojeg osobito ima na području između Šibenika i Zadra.

Hrvatska je svojedobno također bila prva u svijetu po proizvodnji buhača, a jedna od vodećih regija bilo je šibensko – zadarsko područje. Obitelj Šupe imala je vlastitu tvornicu buhača koji je preko šibenske luke u golemim količinama izvozila u SAD.

Za uzgoj kultivara Budrovke - lavandina osobito su pogodni topliji sunčani položaji jugoistočnih i jugozapadnih ekspozicija brežuljkastih terena. Svjetlost je jako važan čimbenik. O izloženosti suncu izravno ovisi kvaliteta i kvantiteta eteričnog ulja.

Pri uzgoju kultivara Budrovke - lavandina najveći su problem korovi. U ekološkom uzgoju upotreba herbicida nije dopuštena, a u konvencionalnom uzgoju herbicide je potrebno aplicirati u svibnju ili lipnju te u kolovozu između redova nasada.

Lavanda Budrovka može se saditi u jesen ili na proljeće. Zbog klimatskih uvjeta i povoljnije cijene presadnica lavandu treba saditi u proljeće. Za proljetnu sadnju Budrovke, tlo je potrebno pripremiti u jesen prethodne godine. Priprema tla obuhvaća duboko oranje i dodavanje gnojiva bez klora

Sadnja biljaka obavlja se u redove, po mogućnosti smjera sjever-jug. Preporučljivi razmaci za sadnju lavandina jesu 180-220 cm između redova, a unutar reda 110-130 cm. Tako za jedan ha nasada treba 4200 - 5000 presadnica.

Za podizanje nasada lavande mogu se ostvariti državni novčani poticaji od 14.000 kn/ha, čime se može pokriti veći dio investicije. Minimalna poticajna površina jest 0,25 ha, a godišnja plaćanja za uzgoj lavande iznose 1.250 kn/ha.

Da bi se dobilo kvalitetno eterično ulje, kultivar Budrovke se kosi u punoj cvatnji i u prvoj polovici srpnja. Moguće je žeti i drugi put između rujna i listopada, pri čemu se dobiva 20 - 30% cvijeta u odnosu na prvu žetvu. Žetva se može obavljati ručno i strojno. U nas se žetva najčešće obavlja ručno jer su strojevi dosta skupi. Specijalizirani modificirani strojevi, koji su se isprva koristili za berbu čaja, nalaze primjenu na plantažama lavande.

Pokošeni lavandin treba čuvati u suhom stanju do prerade. S nasada kultivara Budrovke starog dvije godine sa 100 grmova može se očekivati prinos od 50-100 kg cvjetova, što daje 1-2 kg ulja. U trećoj godini uzgoja lavandina može se očekivati puni urod. Tada se od jednog

grma dobiva 1-1,5 kg cvijeta. Za litru ulja potrebno je oko 30 kg cvjetova.

Među važnijim otkupljivačima lavandina jest i tvrtka IREKS-AROMA iz Jastrebarskoga, koja sklapa ugovore s proizvođačima na području Republike Hrvatske. Za kilogram destiliranog ulja lavandina isplaćuje se proizvođačima oko € 30 . U kotao za destilaciju može odjednom stati oko 230-240 kg lavandina. Iz te mase destilacijom se može dobiti oko 5 kg ulja. Količina dobivenog ulja ovisi o načinu branja biljaka.

Projekt 2.13: Osnivanje poljoprivredne zadruge

Naziv projekta:	Osnivanje poljoprivredne zadruge
Prioritet i mjera:	Prioritet 2.2 Mjera 1, 2 i 3; Prioritet 2.1 Mjera 2
Vrijednost projekta:	_____ EUR
Nova radna mjesta:	4 do 6 stalnih radnih mjesta
Investitor:	Privatni investitori / Općina Sukošan

Zadruga je dobrovoljno udruženje zadrugara u kojem svaki član sudjeluje neposredno i koje zajedničkim poslovanjem po načelu uzajamne pomoći unapređuje i zaštićuje svoj gospodarski i drugi profesionalni interes, u cilju ostvarenja svoje osobne i zajedničke dobiti zadrugara u skladu sa zakonom i pravilima zadruge.

Zadrukar je fizička osoba koja u cijelosti ili djelomično posluje putem zadruge, tj. ona osoba koja putem zadruge prodaje svoje proizvode, odnosno usluge, nabavlja proizvode ili koristi usluge potrebne za obavljanje svoje djelatnosti ili na drugi način neposredno sudjeluje u ostvarivanju ciljeva radi kojih je zadruga osnovana. Svojstvo zadrugara stječe se osnivanjem zadruge ili pristupanjem zadruzi.

Seljačko gospodarstvo poduzetničkog tipa nezamjenjiv je temelj razvitka hrvatske poljoprivrede. Seljačka gospodarstva, međutim, ne mogu ostati izolirani gospodarski subjekti. Zato se ona svugdje u razvijenom svijetu, a to mora vrijediti i za Hrvatsku, udružuju u dva tipa svojih asocijacija. Kada žele unaprijediti proizvodnju na gospodarstvu, seljaci se udružuju u zadruge. Zadruge su poslovne tvrtke. Za ostvarivanje širih interesa, osnivaju interesne, profesionalne i sindikalne udruge koje nisu gospodarski subjekti. Dakle, nema suprotstavljanja između zadruge i udruge jer i jedna i druga su neposredni oblik organiziranja seljaka. Zadruga je udruženje ali i pravno-gospodarski subjekt dok je udruga samo udruženje i ne može se baviti poslovanjem. Hrvatski zadružni savez prvi je inicirao osnivanje udruge još 1990. godine.

Seljak se udružuje u zadrugu radi tržišta. Da bi došao do tržišta mora investirati u doradu, preradu, hladnjače, trgovačku infrastrukturu, a to ne može uspješno uraditi svako seljačko gospodarstvo ponaosob jer su u pravilu premala (presitna) da bi samostalno izlazili na tržište. To je osnovni razlog da se grade zadružne vinarije, uljare, mljekare, hladnjače i sl.

Zadruga kao oblik udruživanja nudi najveću stabilnost i sigurnost proizvođaču. Uloga zadruge je prijem i osiguranje plasmana proizvoda poljoprivrednog proizvođača. To će se najlakše osigurati ako zadruga može za više proizvođača organizirati preradu njegove sirovine, odnosno proizvodnju gotovog ili barem poluproizvoda. Time bi se ublažio sezonski pritisak na tržište, ujednačile bi se cijene tijekom godine i stabilizirala ponuda i potražnja. Povećao bi se uz cijenu i obrt kapitala koji sadašnju poljoprivrednu proizvodnju ograničava.

Ako Zakonom o zadrugama nije drukčije propisano na zadruge se primjenjuju propisi kojima se uređuju obvezni odnosi u ortakluku. Zadruga je pravna osoba i upisuje se u sudski registar. Zadruga svojstvo pravne osobe stječe upisom u sudski registar. Tvrtka je ime pod kojim zadruga posluje i pod kojim sudjeluje u pravnom prometu. Tvrtka zadruge mora sadržavati naznaku da se radi o zadruzi. Odredbe Zakona o trgovačkim društvima koje se odnose na tvrtku, odgovarajuće se primjenjuju na tvrtku zadruge.

Osnivanje i upravljanje zadrugom

Zadrugu mogu osnovati najmanje tri poslovno sposobne fizičke osobe. Novi zadrugari imaju ista prava i obveze kao i osnivači koja se utvrđuju pravilima zadruge. Zadrugar ulaže u zadrugu članski ulog. Članski ulogi mogu biti u kunama, stvarima i pravima izraženim u novčanoj protuvrijednosti.

Ako nije drukčije ugovoreno zadrugari moraju unijeti jednake uloge. Zadruga se osniva ugovorom o osnivanju zadruge. Ugovor se sklapa u obliku javnobilježničke isprave.

Zaključivanjem ugovora o osnivanju zadruge i unosa članskog uloga saziva se osnivačka skupština zadruge, najkasnije u roku od tri mjeseca. Osnivačka skupština donosi pravila zadruge, bira upravitelja, imenuje članove nadzornog odbora.

Zadrugom upravljaju zadrugari. U upravljanju zadrugom svaki zadrugar ima jedan glas, ako ugovorom o osnivanju zadruge ili pravilima zadruge nije drukčije uređeno. Zadruga vodi imenik zadrugara. Ministar gospodarstva propisuje ustroj i način vođenja imenika zadruga.

Tijela zadruge su skupština, nadzorni odbor i upravitelj. Pravilima zadruge može se predvidjeti formiranje upravnog odbora. Najviše tijelo u zadrugi je skupština zadruge, koja se sastaje najmanje jedanput na godinu. Skupštinu zadruge čine svi zadrugari, odnosno njihovi punomoćnici.

Nadzorni odbor nadzire poslovanje zadruge te obavlja druge poslove predviđene pravilima zadruge. Broj članova nadzornog odbora, njegov izbor, mandat i druga pitanja u svezi s njegovim radom i ovlastima, uređuju se pravilima zadruge. Ako zadruga ima manje od deset zadrugara skupština zadruge može obavljati poslove nadzornog odbora.

Upravitelj zastupa i predstavlja zadrugu, te obavlja druge poslove utvrđene ugovorom o osnivanju, pravilima zadruge i zakonom. Mandat upravitelja je četiri godine ako ugovorom o osnivanju i pravilima zadruge nije drukčije određeno. Upravitelj ne može biti član nadzornog odbora, ali mora biti nazočan sjednicama nadzornog odbora, bez prava odlučivanja.

Imovinu zadruge čine članski ulogi zadrugara i imovina stečena poslovanjem zadruge. Imovina zadruge je zajedničko vlasništvo zadrugara. Zadrugar ne može bez suglasnosti ostalih zadrugara raspolagati svojim udjelom u zadrugi ni pojedinim stvarima i pravima, a niti može zahtijevati diobu imovine u zajedničkom vlasništvu.

Dobit pripada zadrugarima sukladno odredbama ugovora o osnivanju i pravilima zadruge. Skupština zadruge može odlučiti da dobit ili dio dobiti uporabi za razvoj zadruge. Zadruga posluje u svoje ime i za svoj račun; u ime i za račun zadrugara; a može poslovati u svoje ime i za račun zadrugara, u skladu sa ugovorom o osnivanju i pravilima zadruge.

Zadruga u pravnom prometu odgovara za svoje obveze svom svojom imovinom. Za obveze koje se ne mogu namiriti iz sredstava zadruge odgovaraju zadrugari, u skladu sa zakonom i pravilima zadruge. Pravilima zadruge utvrđuje se rok u kojem zadrugar koji je istupio iz zadruge jamči za obveze nastale za vrijeme njegovog članstva.

P r i l o g «C»

Strateški cilj 3

**Izgradnja komunalne infrastrukture
i energetske postrojenja**

Projekt 3.1: Vodoopskrbni sustava Gorica/Glavica

Naziv projekta:	Vodoopskrbni sustava Gorica/Glavica
Prioritet i mjera:	Prioritet 3.1 Mjera 1 i 2
Vrijednost projekta:	4.500.000 kn
Nova radna mjesta:	-
Investitor:	Vlada RH / Zadarska županija / Općina Sukošan

Na području Općine Sukošan tijekom 2013. godine planira se započeti s izgradnjom vodovodne mreže za naselja Gorica i Glavica. Vrijednost investicije se procjenjuje na 4,5 milijuna kn. Sredstva su osigurana iz programa EIB3.

Sredinom 2012. godine završena je izgradnja glavnog vodoopskrbnog cjevovoda Sikovo - Raštane Donje. U tijeku su završni radovi na trećoj fazi, odnosno na dionici vodovoda od Debeljaka prema Raštanima, u zaseocima Podvršje i Gračak. Troškovi izgradnje glavnog cjevovoda Sikovo - Raštane Donje u sveukupnoj dužini od 15,4 km iznosili su preko 20 milijuna kn.

Vlada RH je u istočni županijski vodoopskrbni pravac uložila oko 160 milijuna kn. Izgrađeni su brojni objekti poput vodosprema, crpnih stanica i velikih cjevovoda. Tijekom 2012. godine planirano je uložiti dodatnih 20 milijuna kuna u nastavak istočnog pravca, nizvodno od Zemunika prema Debeljaku, Gorici, Glavici i Raštanima. Izgradnjom Polačkog bazena i vodovodnog spoja s Biogradom zaokružiti će se cijeli istočni vodovodni pravac vrijedan 220 milijuna kuna.

Početak 2013. godine planira se započeti s radovima na 5. fazi za područje Raštana Gornjih u vrijednosti od 4,5 milijuna kuna. Četvrta faza izgradnje odnosi se na vodoopskrbu Gorice i Glavice kao i sukošanskih zaseoka Goleša i Vrljica.

Peta faza vodoopskrbnih radova zapravo je dionica Raštane Donje - Raštane Gornje - Tičevo Veterinci.

Većinu novca je osigurala Vlada RH iz državnog proračuna nekolicine ministarstava, ali najviše iz Ministarstva mora, prometa i infrastrukture, Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva te sredstvima Hrvatskih voda, Zadarske županije i djelomično općina na navedenom pravcu.

U sklopu izgradnje kanalizacijskog sustava u naselju Sukošan planira se izvršiti rekonstrukcija vodovodne mreže. U planu je također izgradnja glavnog cjevovoda i mjesne mreže u naseljima Goleši i Vrljica u Sukošanu.

Projekt 3.2: Sustav sakupljanja i pročišćavanja otpadnih voda

Naziv projekta:	Sustav sakupljanja i pročišćavanja otpadnih voda
Prioritet i mjera:	Prioritet 3.2 Mjera 1 i 2
Vrijednost projekta:	38.700.000 kn
Nova radna mjesta:	-
Investitor:	Vlada RH / Zadarska županija / Općina Sukošan

U siječnju 2011. godine općine Bibinje i Sukošan su započeli s radovima na izgradnji uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, podmorskog ispusta i dijela kanalizacijske mreže. Nulta faza obuhvaća izgradnju podmorskog ispusta, kanalizacijske mreže, te rekonstrukciju uređaja za pročišćavanje, a vrijedna je 12 milijuna i 700 tisuća kuna.

Tijekom 2012. godine započeti su radovi na 1. fazi gdje se predviđa utrošiti 22 milijuna kuna. Troškovi izgradnje 0. i 1. faze iznose 38 milijuna i 700 tisuća kuna, a radi se o kreditu Svjetske banke. Odnosi se to na ugovor između dviju općina, zajedničkog komunalnog poduzeća i Hrvatskih voda. Općine Bibinje i Sukošan uključile su se u projekt Jadran, pa će tako, s ostalim gradovima i općinama od Savudrije do juga, sudjelovati u razradi ideje Hrvatskih voda, koja je provedbena agencija za ovaj projekt.

Na području naselja Bibinje i Sukošan će, osim ove početne, doživjeti još 3. faze izgradnje kanalizacijskog sustava na izgradnji mjesne mreže odvodnog sustava u oba mjesta, dužine 25 kilometara.

Kako je predviđeno prostornim planom Zadarske županije sva naselja u budućnosti moraju imati izgrađenu kanalizacijsku mrežu s pripadajućim uređajem za pročišćavanje. Prostornim planom Općine Sukošan predviđena je izgradnja crpnih stanica otpadnih voda za svako naselje. Zbog udaljenosti manjih naselja, odvodnja voda u istima rješavat će se preko vodonepropusnih sabirnih jama.

Odvodnja oborinskih voda rješavat će se putem oborinske kanalizacije na način da se prije ispuštanja u podzemlje predvidi separator ulja i masti veličine 20% mjerodavnog protoka oborinskih voda.

Komponenta 1: Ulaganja u odvodnju

- Potkomponenta 1a: Ulaganjima u odvodnju, financirat će se izgradnja uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, podmorskog ispusta te tlačno-gravitacijskih cjevovoda sa pripadajućim crpnim stanicama.
- Potkomponenta 1b: Projektna dokumentacija i nadzor građenja. To bi uključivalo nadzor nad građenjem te izradu dokumenata potrebnih za ishođenje lokacijskih i građevinskih dozvola.

Komponenta 2: Institucionalno jačanje

- Potkomponenta 2b: Jačanje komunalnih poduzeća za vodoopskrbu i odvodnju. Institucionalno jačanje komunalnih poduzeća za vodoopskrbu i odvodnju kako bi se unaprijedilo njihovo financijsko i operativno poslovanje. Očekuje se da će to uključivati podršku u povećanju postotka naplate vode, te po potrebi nabavu opreme za otkrivanje curenja u sustavu, nabavu opreme za unapređivanje operativne učinkovitosti (čišćenje kolektora i pražnjenje septičkih jama itd.), katastarsko snimanje stanja u mreži i uspostavu registra cijevi, softver za daljinsko istraživanje, obuku djelatnika, te druge

isplative mjere. Prihvatljivi izdaci koji će se financirati u sklopu ove komponente su uključeni u ukupnu procijenjenu vrijednost pod-projekta i financirati će se kao Komponenta 1.

Projekt 3.3: Rekonstrukcija i proširenje energetske sustava

Naziv projekta:	Rekonstrukcija i proširenje energetske sustava
Prioritet i mjera:	Prioritet 3.4 Mjera 7 i 8
Vrijednost projekta:	-
Nova radna mjesta:	-
Investitor:	HEP / Općina Sukošan / Privatni investitori

U sklopu rekonstrukcija i proširenja elektroenergetske mreže na području Općine Sukošan planira se izgradnja tri nove trafostanice u naselju Debeljak i četiri nove trafostanice u naselju Sukošan. U cilju proširivanja sustava javne rasvjete na području Općine Sukošan planira se daljnja elektrifikacija neizgrađenih dijelova.

Jedan od značajnijih građevina je nova TS 110/10 (20) kV SUKOŠAN koja bi se gradila sjeverno od mjesta Sukošan u blizini vodova 110 kV, spojila bi se na 110 kV sa voda 110 kV BIOGRAD - ZADAR u sustavu ulaz-izlaz, a aktualnost izgradnje će ovisiti o eventualnoj izgradnji turističkog naselja Tustica.

Nova TS 110/10 (20) kV ujedno omogućava prespajanje postojećih 10 kV vodova na tom području na novu TS, rasterećuje gradsku TS 35/10 kV ZADAR 4 i omogućuje priključenje novih većih industrijskih potrošača koji bi se mogli pojaviti na tom području.

Od građevina nivoa 10/ (20) kV u bliskoj budućnosti planira se izgradnja dviju novih TS i to: TS, KB i NNM SUKOŠAN 8 i TS, KB i NNM DEBELJAK 3, a u daljoj perspektivi planira se kablirati postojeći DV 10 kV kroz mjesto Sukošan i kao i rasplet 20 kV vodova oko nove TS 110/10(20) kV SUKOŠAN.

Projekt 3.4: Izgradnja fotonaponskih elektrana

Naziv projekta:	Izgradnja fotonaponske elektrane
Prioritet i mjera:	Prioritet 3.4 Mjera 9
Vrijednost projekta:	25.000.000 EUR
Nova radna mjesta:	20
Investitor:	Privatni investitori / HEP / Općina Sukošan

Proteklih nekoliko godina porast instalirane snage fotonaponskih elektrana u svijetu kreće se oko 50% godišnje. Veliki interes za izgradnju većih fotonaponskih elektrana, reda veličine od 1 do 5 MW, postoji i u Hrvatskoj unatoč čestim promjenama regulatornih okvira za takve velike fotonaponske elektrane.

Potencijalna izgradnja fotonaponske elektrane je u Poslovnoj zoni Gornje grobnice u skladu s Prostornim planom, ukupne snage do 14 MW, na dijelu površine od 68 ha (cca 40 ha). Procjenjena veličina investicije je oko 25,0 milijuna EUR i pruža mogućnost zapošljavanja 20-tak ljudi.

Kao primjer može poslužiti izdavanje prve lokacijske dozvole za jednu veliku solarnu elektranu u Hrvatskoj u poslovnoj zoni Stankovci gdje se priprema gradnja prve fotonaponske elektrane od 1 MW, a takvih bi trebalo biti ukupno 20.

Međutim nova pravila poticaja poremetila su isplativost ovakvih projekta. Donekle još ostaje isplativo ulaganje u male solarne elektrane i u vjetroelektrane. U Stankovcima se nadaju da će zadržati interes ulagača za izgradnju solarne elektrane od čak 20 MW unatoč nedavno objavljenom tarifnom pravilniku.

Projekti gradnje solarnih panela na krovovima još su nekako isplativi, ali ovi veći su destimulirani. Određeno je čak da snaga od 1 MW mora biti na jednoj katastarskoj čestici.

Dosadašnji je poticaj koji se isplaćivao ulagačima u fotonaponske elektrane iznosio 2,3 kune, a sada je smanjen na 1,1 kunu, s obrazloženjem da su cijene opreme u svijetu pale. Za gradnju elektrane od 1 MW prije je trebalo nabaviti opremu u vrijednosti 2,3 milijuna eura, a zbog tehnološkog usavršavanja cijena je pala na 1,6 milijuna eura.

U troškove ulaganja potrebno je uz opremu još dodati kupnju terena, plaćanje komunalne naknade te plaćanje priključka na elektrodistributivni sustav. U Stankovcima je dogovorena cijena zemljišta od € 5,0 po m², koja će se morati smanjiti ukoliko žele zadržati investitora.

Politika koju provodi HEP kaže da je za priključak solarne elektrane od 0,95 MW na mrežu potrebno izdvojiti 2,4 milijuna kuna. Jedan od razloga je problem u slaboj distributivnoj mreži koju treba izgraditi za potrebe solarnih i vjetroelektrana, te se ona cijenom priključka prebacuje na investitora.

Problem je u tome što se na ovakav način ne radi u Europi, taj dio investitori ne pokrivaju, što znači da će u biti u RH dodatno poskupjeti kilovat proizveden iz obnovljivih izvora. HEP vjerojatno računa da će na taj način stvoriti akumulaciju za gradnju rezervnih kapaciteta koji će omogućiti stabilnost sustava, jer je struja potrebna i kad nema vjetra ili sunca.

Proteklih se godina nije baš ulagalo u stabilnost elektroenergetskog sustava, odnosno u nove stabilne izvore. Zbog ovakve politike, te zbog obveza da Hrvatska do 2020. godine 20% energije osigurava iz obnovljivih izvora, može se dogoditi da se sada investitori rasprše, a onda da se negdje 2017. ili 2018. Vlada sjeti poboljšati sustav poticaja, jer su kazne za neispunjenje obveze o 20% vlastite ekološke proizvodnje struje vrlo velike.

Globalni trendovi u energetskej politici, posljednjih su godina obilježeni prvenstveno porastom potražnje za energijom, porastom cijene klasičnih energenata te težnjom za iskorištavanjem obnovljivih izvora energije. Kao rezultat ovakvih inicijativa, posljednje se vrijeme bilježi rapidan rast instalirane snage fotonaponskih sustava, s daljnjim intenzivnim istraživanjem u mogućnosti ostvarivanja značajnijeg udjela električne energije dobivene iz fotonaponskih izvora. Glavna prepreka tom cilju je još uvijek visoka cijena „solarne“ električne energije, prvenstveno zbog relativno visokih investicijskih troškova.

S obzirom na zasad još uvijek relativno male instalirane snage fotonaponskih elektrana, njihov priključak izvodi se najčešće na distribucijsku mrežu srednjeg ili niskog napona. Priključkom ovakvih elektrana na mrežu očekuje se uglavnom pozitivan utjecaj na pogonske prilike, točnije na naponski profil i gubitke djelatne snage, iako je vrlo često povećanje napona u točki priključka glavni ograničavajući faktor priključka FN elektrane veće snage na distribucijsku mrežu.

U slučaju kvara fotonaponska elektrana ne doprinosi struji kratkog spoja, jer je na mrežu spojena preko pretvarača, pa ne može razviti struje veće od nazivnih. Potencijalne probleme mogu uzrokovati harmonička izobličenja, uzrokovana radom DC-AC pretvarača. Proizvodnja fotonaponskih sustava ograničena je isključivo na razdoblje dana, kada su i opterećenja najveća, stoga značajnija proizvodnja elektrane može izrazito povoljno djelovati smanjivanjem dnevnih vršnih opterećenja.

P r i l o g «D»

Strateški cilj 4

Podizanje razine kvalitete života

Projekt 4.1: Izgradnja doma za stare i nemoćne

Naziv projekta:	Izgradnja doma za stare i nemoćne
Prioritet i mjera:	Prioritet 4.2 Mjera 1 i 2
Vrijednost projekta:	4.000.000 EUR
Nova radna mjesta:	30 do 40
Investitor:	Privatni investitori / Općina Sukošan

Na području mjesta Debeljak postoji mogućnost izgradnje doma za stare i nemoćne, kapaciteta 120 (do 160) osoba na površini zemljišta od 12,000 m² ili 1,2 ha, kapaciteta 100 osoba/hektar.

U sklopu doma je predviđeno 40 dvokrevetnih i 40 jednokrevetnih soba. Planirana ukupna veličina objekta je oko 3.600 m². U sklopu doma potrebno je osigurati stambeni dio, Odjel zdravstvene i pojačane njege i pomoći, i njege u kući, hodnike, blagovaonice, praonicu rublja, kuhinju, kapelicu, kotlovnicu, skladišni prostor, uredski prostor i ostalo.

Procjenjena ukupna visina ulaganja u objekat je oko 4,0 milijuna EUR što uključuje osnovna i obrtna sredstva. Troškovi kupovine zemljišta i komunalni doprinosi nisu uključeni u cijenu i mogu iznositi dodatnih 600.000 EUR ili to može biti subvencija Općine Sukošan.

U sklopu Doma predviđeno je osigurati 30 i 40 novih radnih mjesta tijekom cijele godine. Potencijalni prihodi se procjenjuju od 1,5 do 2,2 do milijuna EUR godišnje.

Rad Doma potrebno je temeljiti na Zakonu o socijalnoj skrbi i organizirati ga kroz nekoliko ustrojbenih jedinica (odjela): Poslovi socijalnog rada, radne terapije, računovodstveni i administrativni poslovi; Odjel zdravstvene i pojačane njege korisnika i pomoći i njege u kući; Odjel prehrane; i Odjel pomoćno-tehničkih poslova.

P r i l o g «E»

Prijedlozi Programu razvoja Općine Sukošan

Postojeći sadržaji u Općini Sukošan

Turistički kapaciteti u naselju Sukošan

1. Registrirano je oko 3.040 kreveta u hotelima i privatnom smještaju plus kampovi;
2. U Sukošanu se nalaze dva (2) obiteljska hotela i jedan (1) pansion ukupnog kapaciteta oko 200 kreveta (Josso, Belvedere, Jadera, Antonio, ..)
3. Kategorizacija apartmani je pretežno 3* zvjezdice kapaciteta oko 1.600 kreveta;
4. Kategorizacija soba je većinom 3* zvjezdice kapaciteta oko 300 kreveta;
5. Kapacitet odmarališta na području Sukošana je oko 340 kreveta;
6. U Sukošanu ima 20 kampirališta kapaciteta oko 600 kamp mjesta;
7. Vikend kućea koje su evidentirane i prijavljuju goste ima oko 180;
8. Kapacitet Marine Dalmacija je 1200 vezova u moru i oko 900 mjesta na suhom vezu;
9. U Sukošanu djeluju dvije (2) turističke agencije.

Ugostiteljski objekti na području naselja Sukošan

1. Konobe	4
2. Restorani	4
3. Pizzerije –špageterije	3
4. Kafići	5

Ovi objekti rade tijekom cijele godine a u sezoni se otvori još nekoliko objekata i to pretežno na plaži (restoran, slastičarne, fast food, kafići, suvenirnice i slično)

Trgovine u naselju Sukošan

1. Trgovina mješovitom robom	7 (pretežno manje trgovine)
2. Mesnice	2
3. Pekarnice	4
4. Rasadnik za potrebe u poljoprivredi	1

Uslužne djelatnosti

1. Frizerski saloni	2
2. Automehaničarske radionice	2
3. Brodski servis	1
4. Pedikersko- kozmetički salon	1
5. Autopraonice	2
-

Prijedlozi Programu razvoja Općine Sukošan

Prijedlog programu razvoja Općine Sukošan:

1. Dokumenti prostornog planiranja: Prostorni plan Općine, Detaljni plan uređenja obale, Urbanistički planovi (2);
2. Tekst PP Općine
3. Gospodarski plan – dokumenti;
4. Postojeći turistički kapaciteti – Turistička zajednica;
5. Detaljni plan uređenja obalnog pojasa.

TURIZAM

1. Turističko naselje, hotelski kompleks, golf igralište i sportsko-rekreaciona zona na lokaciji Tustica
2. Izgradnja manjih i obiteljskih hotela u naselju Sukošan na lokaciji Makarska, površina 3 ha, kapacitet 100 osoba/hektar;
3. U zoni Punta mogućnost izgradnje hotela;
4. Razvoj rularnog turizma na području naselja Gorica i Debeljak;
5. Izgradnja „Eko-sela“ na području naselja Debeljak na površini od 3 do 5 ha, tipa starih dalmatinskih kuća, oko 50 objekata, kapaciteta 100 osoba po hektaru;
6. Mogućnost izgradnje manjih obiteljskih hotela na području Debeljaka kapaciteta do 80 kreveta ili 40-tak soba po objektu;

POLJOPRIVREDA

1. Postojeće stanje: individualna obiteljska gospodarstva, usitnjenost prostora, loša infrastruktura;
 2. Potrebno izgraditi pristupne puteve do poljoprivrednih zemljišta, izraditi projekt navodnjavanja za Općinu Sukošan;
 3. Poljoprivredene zone u Općini su: područje sjeveroistočno od Debeljaka – Žednice, Račice i Grudine; poljoprivredne zone na području Sukošana su Polača, Vrba, Ralići; poljoprivredne zone u Gorici i Glavici;
 4. Potrebno izvršiti okrupnjavanje privatnih poljoprivrednih posjeda u pojedinim područjima – komasacija;
 5. Formiranje Poljoprivredne zadruge u cilju nabavka opreme, organiziranja otkupa i prodaje poljoprivrednih proizvoda;
 6. Poljoprivredne kulture koje se uzgajaju na području Općine: povrtlarske kulture sezonskog tipa kao što su krumpir, blitva, salata, kapulica, kupus, kavul, brokula, mrkva, cikla, itd.;
 7. Uzgoj masline i vinogradi, uglavnom individualna proizvodnja;
 8. Za razvoj poljoprivrede planira se uzeti u koncesiju državno zemljište na lokaciji „Gorički gaj“ površine 150 ha, lokaciji „Debeljak“ površine 150 ha, lokaciji „Golo brdo“ u Sukošanu površine 40 ha;
 9. Na lokaciji Debeljak planiraju se postaviti staklenici na površini od 5,0 ha za uzgoj blitve, salate, rajčice, paprike, krastavaca;
 10. Na ostalim lokacijama se uglavnom planira uzgoj voćki npr. trešnja, maraska, smokva, maslina i slično;
 11. Kapacitet po hektaru je oko 500 stabala trešnje x 20 kg po stablu x 10 kn;
 12. Kapacitet po hektaru je oko 250 stabala masline x 30 kg po stablu x 7 kn;
 13. Uzgoj povrtlarskih kultura na površini od 15 ha u području Sukošana, Debeljaka, Gorica i Glavice;
 14. Na površini državnog zemljišta od oko 500 ha postoji mogućnost uzgoja
-

- mediteranskog bilja: kadulja, ružmarin, lavanda i smilje. Pored uzgoja potrebno planirati preradu i sušenje biljki za farmaceutsku industriju, a od nus-proizvoda proizvoditi osvježivače i mirise;
15. Razvoj stočarstva (kozarstvo i ovčarstvo) na području Gorice i Glavice, planiran uzgoj oko 2.000 ovaca i koza;
 16. Mini farme u okviru obiteljskih gospodarstva, planirano oko 20 gospodarstva u Općini;
 17. Mogućnost zapošljavanja u poljoprivredi oko 0.8 osoba po hektaru za intenzivnu proizvodnju;
 18. Navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta, dio općine ušao u projekt izrade Idejnog rješenja navodnjavanja polja u Ravnim kotarima do 2013 godine;
 19. Potrebno nabaviti mehanizaciju za poljoprivrednu zadrugu uključujući: 2 traktora s prikolicom i uređajima za rad na polju, cijena 2 x 2,0 milijuna kn + 1 x 1,0 milijun kn; motokultivator za obradu tla, prskalice za zalijevanje; prikolice, deponatori za gnjojenje, malčeri, cijena cca 2,0 milijuna kn;
 20. Potrebno osigurati sustav za navodnjavanje polja;
 21. Potrebno osigurati traktor od 250 KS, frezu za kopanje do 0.5 m dubine, koja od krša pravi plodnu površinu;

GOSPODARSTVO

1. Ekološki prihvatljivi sadržaji (logistički i tehnički), sadržaji na moru;
2. Gospodarske zone: poslovna zona Gornje grobnice Sukošan/Debeljak (150 ha), Poslovna zona Drinje u Gorici (59 ha), Barake ulaz u Debeljak (10 ha);
3. Plan uređenja zone Barake, Urbanistički plan uređenja je gotov, predano za lokacijsku dozvolu, uključuje: marina suhi vez, servis usluge održavanje jahti, skladištenje poljoprivrednih proizvoda i distribucija, smještaj gospodarskih subjekata iz Općine i stvaranje uvjete za razvoj malog i srednjeg poduzetništva;
4. Za Poslovnu zonu Barake u Debeljaku troškovi izgradnje infrastrukture (ceste, voda, struja, kanalizacija, telefon) iznose oko 4,000 kn/m', za zonu od 10,2 ha procjenjuje se dužina od oko 3,0 km, troškovi se procjenjuju na oko 12 milijuna kn;
5. Izgradnja vinarije-podrumsa, uljara, sušare za voće;
6. Mogućnost izgradnje skladišta i hladnjača za potrebe poljoprivredne zadruge u poslovnoj zoni Barake kapaciteta do 100 tona (10 šlepera). Potrebno izgraditi zgradu površine oko 1.000 m² na zemljištu površine oko 5.000 m²;
7. Izgradnja tržnice, ribarnice i trgovačko-poslovnog centra
8. Izgradnja doma za stare i nemoćne, kapaciteta 120 osoba u Debeljaku na površini zemljišta od 12,000 m²;
9. Poticajna stanogradnja za mlade obitelji na lokaciji Debeljak, izgradnja individualnih stambenih objekata, planirano ukupno oko 200 jedinica. Za izgradnju Općina može osigurati nekretnine i infrastrukturu i komunalni doprinos, a država može osigurati subvencije i povoljne kredite;

INFRASTRUKTURA

1. Izgradnja kanalizacije naselja Sukošan, vrijednost projekta Faza 0 i Faza 1 je oko 50% od ukupne cijene od cca 28 milijuna kn (14 mil. kn Sukošan & 14 mil. kn Bibinje);
2. Ukupna vrijednost izgradnje kanalizacijskog sustava za naselje Sukošan procjenjuje se na oko 40 milijuna kn;
3. Faza „0“ uključuje izgradnju glavnog kolektora i pomorskog ispusta, Faza „1“ uključuje izgradnju kolektorske mreže i sustav odvodnje, a Faza „2“ i Faza „3“ uključuje izgradnju mreže za sakupljanje otpadnih voda u naselju Sukošan;

-
4. Sustav za snabdjevanje vode: Izrada Idejnog rješenja;
 5. U sklopu izgradnje kanalizacijskog sustava u naselju Sukošan potrebno je izvršiti rekonstrukciju vodovodne mreže;
 6. Naselje Gorica: izgradnja vodovodne mreže, cijena 6,0 milijuna kn;
 7. Uređenje nerazvrstanih cesta kroz naselja, poboljšanje i povezivanje među naseljima;
 8. Izgradnja glavnog cjevovoda do naselja Goleši i Vrljica u Sukošanu i izgradnja mjesne mreže u tijeku;
 9. Cestovno povezivanje naselja Gorica i Glavica s Općinskim središtem;
 10. Na lokaciji Gorica i Glavica i Poslovne zone Barake planirano izgraditi oko 5 km cestovne mreže, vrijednost 5,0 milijuna kn;
 11. Na lokaciji Donje Podvržje – Tustica, planirano izgraditi cestu dužine 2,9 km, vrijednost ulaganja 3,0 mil kn;
 12. Izgradnja nerazvrstanih cesta na području Općine;
 13. Rekonstrukcija poljskih puteva, nasipavanje reciklažnim građevinskim otpadom iz iskopa, ukupne dužine 40 do 50 km, cijena € 4,000 po km;
 14. Uređenje šetnice, proširenje rive i obale između Marine Dalmacija i Tustice (Punta Kovača), uključujući dionicu kroz Staro selo u Sukošanu;
 15. Uređenje rive + komercijalizacija koncesije za domaće stanovništvo + tranzit za turiste + prijevoz turista preko turističkih agencija, odnosno polazna točka za dnevne izlete;
 16. Izgradnja sportskih sadržaja, uređenje trim i biciklističkih staza, izgradnja igrališta za djecu i jedriličarskog sportskog centra;
 17. Izgrađeno je oko 10 km trim staza po brdima na području Općine na zemljištu u vlasništvu Hrvatskih šuma koje su namjenjene za bicikliste, šetnju i motocikliste;
 18. Izgradnja 3 nove trafostanice u Debeljaku i 4 nove trafostanice u Sukošanu;
 19. Rasvjeta – elektrifikacija neizgrađenih dijelova i rekonstrukcija;
 20. Izgradnja fotonaponske elektrane u Poslovnoj zoni Gornje grobnice u skladu s Prostornim planom veličine do 14 MW na površini od 68 ha, veličina investicije 25 milijuna EUR, mogućnost zapošljavanja 20-tak ljudi;

KULTURA

1. Izgradnja knjižnice, zavičajnog muzeja;
 2. Alboreto mediteranskog bilja.
-

P r i l o g «F»

Projekti u realizaciji Općina Sukošan

Strateški cilj 1 - Održivi razvoj turizma								
	PROJEKT	Status dokumentacije	Procjena investicije	Nositelj	Izvori financiranja	Udio sufinanciranja općine	Akcijski plan 2015-2017	Troškovi 2015-2016
Turistička infrastruktura	Uređenje obale Sukošan (2-3 faze)	Projektna ideja	20,000,000 kn	Općina	Europski fond za regionalni razvoj	3,000,000 kn	Uskladiti sa PPUO/Idejni projekt	150,000 kn
							Investicijska studija/ poslovni plan/ studija izvodljivosti/utjecaj a na okoliš	150,000 kn
							Ishodovanje potvrde glavnog projekta, izrada izvedbenog projekta	250,000 kn
							Provedba projekta	
	Uređenje trgova i fasada (stare jezgre)	Glavni projekt (Sukošan i Gorica)	2,500,000 kn	Općina	Europski fond za regionalni razvoj/Europski Fond za ruralni razvoj	125,000 kn	Izraditi Studiju izvedivosti	70,000 kn
	Obnova i turistička valorizacija kulturne baštine (mapiranje)	Projektna ideja	Potrebno definirati	TZ	Europski fond za regionalni razvoj/Ministarstvo turizma	N/P	Izraditi studiju predizvedivosti/ela borat	N/P
	Razvoj turističkih informativnih centara	Projektna ideja	Potrebno definirati	TZ	Europski fond za regionalni razvoj/Ministarstvo turizma	N/P	Izraditi idejni projekt Izraditi projektnu aplikaciju	N/P

Novi turistički sadržaji	Mapiranje turističkog potencijala za produženje sezone	Projektna ideja	120,000 kn	Općina	Europski fond za regionalni razvoj/Ministarstvo turizma	12,000 kn	Izraditi studiju predizvedivosti/ela borat	12,000 kn
	Razvoj sadržaja za aktivni turizam (bic. Staze, pješačke staze)	Projektna ideja	2,200,000 kn	Općina	Europski fond za regionalni razvoj - prekogranična suradnja	220,000 kn	Izraditi projektnu prijavu	20,000 kn
	Kulturni turizam - tematske staze	Projektna ideja	1,000,000 kn	Općina	Europski fond za regionalni razvoj - prekogranična suradnja	150,000 kn	Izraditi studiju predizvedivosti/ela borat	60,000 kn
							Izraditi projektnu prijavu	20,000 kn
	Jačanje kapaciteta za bavljenje ruralnim turizmom	Projektna ideja	1,500,000 kn	TZ	Europski socijalni fond	150,000 kn	Izraditi projektnu prijavu	100,000 kn
	Razvoj sadržaja ruralnog turizma	Projektna ideja	2,000,000 kn	TZ	Europski fond za regionalni razvoj/Europski socijalni fond	300,000 kn	Izraditi projektnu dokumentaciju (studije) Izraditi projektnu prijavu	80,000 kn
							Provedba projekta	120,000 kn
UKUPNO:			29.320.000 kn			3.957.000 kn		1.032.000 kn

Strateški cilj 2 - Razvoj gospodarstva, ribarstva i poljoprivrede

PROJEKT		Status dokumentacije	Procjena investicije	Nositelj	Izvori financiranja	Udio sufinanciranja općine	Akcijski plan 2015-2017	Troškovi 2015-2016
Razviti poduzetničku infrastrukturu	Uspostaviti funkcionalne poduzetničke zone (Barake)	Glavni projekt	12,000,000 kn	Općina	Europski fond za regionalni razvoj	1,800,000 kn	Izraditi studiju izvedivosti	120,000 kn
							Izraditi projektnu prijavu	20,000 kn
							Provedba projekta	300,000 kn
	Projekt izgradnje ribarnice	Idejni projekt	300,000 kn	Općina	Europski fond za ruralni razvoj	60,000 kn	Izraditi projektnu prijavu	10,000 kn
Projekt izgradnje otkupne stanice	Projektna ideja	Potrebno definirati	Općina	Europski fond za ruralni razvoj	N/P	Izraditi idejno rješenje/ishoditi dozvole	30,000 kn	
Poljoprivredna proizvodnja	Poboljšati infrastrukturu za navodnjavanje	Projektna ideja	Potrebno definirati	Općina	Europski fond za ruralni razvoj	N/P	Izraditi idejno rješenje/ishoditi dozvole	30,000 kn
	Razvoj prepoznatljivih poljoprivrednih proizvoda	Projektna ideja	500,000 kn	Općina	Europski fond za ruralni razvoj/Europski socijalni fond	250,000 kn	Izraditi projektnu prijavu	12,000 kn
	Poticanje uzgoja tradicionalnih kultura	Projektna ideja	700,000 kn	Općina	Europski fond za ruralni razvoj	35,000 kn	Izraditi stručni elaborat/projektnu prijavu	20,000 kn
	Izgradnja uljare	Projektna ideja	4,000,000 kn	Općina/Zadruga	Europski fond za ruralni razvoj	200,000 kn		
	Osnivanje i rad zadruge (osnaživanje poljoprivrednika)	Projektna ideja	3,000,000 kn	Općina	Europski fond za ruralni razvoj	150,000 kn	Izraditi projektnu prijavu	12,000 kn
UKUPNO:			20.500.000 kn			2.495.000 kn		554.000 kn

Strateški cilj 3 - Komunalna infrastruktura

	PROJEKT	Status dokumentacije	Procjena investicije	Nositelj	Izvori financiranja	Udio sufinanciranja općine	Akcijski plan 2015-2017	Troškovi 2015-2016
Prometna infrastruktura	Izgradnja lokalnih cesta (10 km)	Glavni projekt	10,000,000 kn	Općina	Europski fond za ruralni razvoj	500,000.00 kn	Izraditi studiju izvedivosti	50,000 kn
							Izraditi projektnu prijavu	12,000 kn
Daljnji razvoj vodovodne i kanalizacijske mreže	Vodopokrbeni sustav Gorica	Glavni projekt	6,500,000 kn	Vodovodi Zadar	Europski fond za ruralni razvoj	325,000.00 kn	Investicijska studija/ poslovni plan/ studija izvodljivosti/utjecaja na okoliš	50,000 kn
							Izraditi projektnu prijavu	12,000 kn
Okolišna infrastruktura	Sustav sakupljanja i pročišćivanja otpadnih voda-faza 2,3,4	Glavni projekt	150,000,000 kn	Odvodnja Bibinje-Sukošan	Europski fond za ruralni razvoj/Europski fond za regionalni razvoj	N/P	Investicijska studija/ poslovni plan/ studija izvodljivosti/utjecaja na okoliš Izraditi projektnu prijavu	7,500,000 kn
	Sanacije ilegalnih deponija	Projektna ideja	Potrebno definirati	Općina	Europski fond za ruralni razvoj/Europski fond za regionalni razvoj	N/P	Izraditi idejni projekt	
UKUPNO:			166.500.000 kn			825.000 kn		7.624.000 kn

Strateški cilj 4 - Podizanje razine kvalitete života

	PROJEKT	Status dokumentacije	Procjena investicije	Nositelj	Izvori financiranja	Udio sufinanciranja općine	Akcijski plan 2015-2017	Troškovi 2015-2016
Izgradnja društvene infrastrukture	Dogradnja/izgradnja vrtića (Sukošan)	Idejni projekt	3,000,000 kn	Općina	Europski fond za ruralni razvoj/Europski fond za regionalni razvoj	300,000 kn	Ishodovanje potvrde glavnog projekta, izrada izvedbenog projekta	200,000 kn
							Studija izvedivosti	50,000 kn
							Izraditi projektnu prijavu	12,000 kn
	Izgradnja vrtića Gorica	Projektna ideja	2,200,000 kn	Općina	Europski fond za ruralni razvoj/Europski fond za regionalni razvoj	220,000 kn		
	Razvoj sadržaja i uređenje muzejske zbirke	Projektna ideja	1,000,000 kn	Općina	Europski fond za ruralni razvoj/Europski fond za regionalni razvoj	100,000 kn		
	Izgradnja sportske infrastrukture (košarkaško igralište, nogometna igrališta)	Projektna ideja	2,000,000 kn	Općina	Europski fond za ruralni razvoj	200,000 kn	Izraditi idejna rješenja	50,000 kn
	Izgradnja ICT infrastrukture	Projektna ideja	200,000 kn	Općina	Europski fond za ruralni razvoj	20,000 kn	Izraditi projektnu prijavu	12,000 kn
Izgradnja doma za starije i nemoćne Debeljak	Projektna ideja	20,000,000 kn	Općina/investitori	Europski fond za ruralni razvoj/Europski fond za regionalni razvoj	2,000,000 kn			

	Izgradnja vatrogasnog doma	Projektna ideja	1,500,000 kn	DVD	Europski fond za ruralni razvoj/Europski fond za regionalni razvoj		Izraditi glavni projekt	50,000 kn
	Modernizacija javne rasvjete	Projektna ideja	3,000,000 kn	Općina	Europski fond za ruralni razvoj/Europski fond za regionalni razvoj		Izraditi glavni projekt	
Socijalno uključivanje	Zapošljavanje marginaliziranih skupina-javni rad ili sl.	Projektna ideja	1,500,000 kn	Općina	Europski socijalni fond	150,000 kn	Izraditi projektnu prijavu	12,000 kn
							Provedba projekta	75,000 kn
	Program pružanja socijalnih usluga	Projektna ideja	7,600,000 kn	Udruga umirovljenika	Europski socijalni fond	380,000 kn	Izraditi projektnu prijavu	12,000 kn
								Provedba projekta
UKUPNO:			42.000.000 kn			3.370.000 kn		613.000 kn